

Dóbék Ágnes

Barkóczy Ferenc főpapi reprezentációja

Doktori (PhD) értekezés

Irodalomtudományi Doktori Iskola, vezető: Dr. Hargittay Emil DSc.
Textológia és régi irodalom műhely, vezető: Dr. Hargittay Emil DSc.
témavezető: Dr. Szelestei Nagy László DSc.

Budapest, 2019

Tartalomjegyzék

Tartalom.....	2
---------------	---

1. Bevezető

1. 1. Előszó.....	5
1. 2. A kutatás célja és határvonalai.....	6
1. 3. Szakirodalmi áttekintés.....	8
1. 4. Kutatástörténeti megjegyzések.....	11
1. 5. A reprezentáció fogalmáról.....	12
1. 6. A Barkóczy-reprezentáció formái.....	15
1. 7. Alkalmi verselés a 18. század második felének költészeteszménye szempontjából.....	17
1. 8. Az alkalmi költészet helye a magyar irodalomtörténetben.....	18
1. 9. Alkalmi költészet a gimnáziumi gyakorlatban és a közköltészetben.....	20

2. Barkóczy Ferenc és környezete a reprezentáció tükrében

2. 1. Barkóczy Ferenc életútja egri püspökségéig (1710–1745).....	24
2. 2. Hatalmi-ceremoniális reprezentáció és alkalmi költészet.....	26
2. 3. Barkóczy Ferenc püspök ünnepélyes bevonulása Egerbe.....	27
2. 3. 1. A főbb állomások.....	29
2. 3. 2. Bevonulás Egerbe és a püspöki beiktatás.....	34
2. 4. Búcsúversek és egy üdvözlő irat Barkóczy egri híveitől esztergomi érsekké való kinevezése alkalmából.....	36
2. 5. Beiktatás a Barkóczy-kápolnában.....	42
2. 6. Bevonulás Nagyszombatba.....	47
2. 7. Az új érseket köszöntő versek.....	50
2. 7. 1. A Barkóczy-címer motívumai az alkalmi versekben.....	53
2. 8. Ünnepségek és köszöntők Barkóczy névnapja alkalmából	
2. 8. 1. Barkóczy névnapja Egerben (1752).....	55
2. 8. 2. Barkóczy névnapja Esztergomban (1763).....	58
2. 8. 3. Köszöntő levelek Barkóczy névnapjára (1764).....	60
2. 9. Színhátékok Barkóczy tiszteletére	
2. 9. 1. Színhátékok Egerben.....	60
2. 9. 2. Színháték az érseki beiktatás alkalmából (1761).....	62
2. 9. 3. Színháték és költemények Barkóczy tiszteletére Nagyszombatban.....	63
2. 9. 4. Színhátékok Nagyszombatban.....	65
2. 10. Barkóczy Sárospatakon.....	65
2. 11. Barkóczy a nagyszombati Szent Adalbert Konviktusban.....	67
2. 12. Eszterházy Imre Gábor temetése Nyitrán.....	69
2. 13. Prognosztikon (1764).....	71
2. 14. Hálaének (1764).....	72
2. 15. Költemények Barkóczy Nagyszombatból Pozsonyba tartó útjáról.....	75
2. 16. Barkóczy utolsó reprezentációja: a temetési szertartás.....	77
2. 16. 1. Hermán József prédikációja Barkóczy temetésén.....	78
2. 16. 2. A temetési szertartás lezárása.....	82
2. 17. Reprezentatív építkezések	
2. 17. 1. Az egri városkép megújítása.....	83

2. 17. 2. Az esztergomi építkezés.....	88
2. 18. Tudományos reprezentáció – Barkóczy, a nyomdák mecénása	
2. 18. 1. Az egri nyomda kiadványai (1755–1761).....	92
2. 18. 2. Az esztergomi nyomda megalapítása és kiadványai (1763–1765).....	99
2. 19. Barkóczy Ferenc szerepe a <i>Della regolata divozion de' Cristiani</i> című mű magyar fordításában.....	104
2. 19. 1. A kéziratos fordítás ismertetése.....	105
2. 20. Barkóczy oktatási reformjai	
2. 20. 1. Barkóczy püspök, a papképzés átalakítója, az egyházi tudományok pártfogója.....	109
2. 20. 2. Barkóczy érsek, az oktatás átalakítója.....	110
2. 21. Barkóczy Ferenc és Itália	
2. 21. 1. Levelek Rómából – Barkóczy püspök itáliai kapcsolatai.....	113
2. 21. 2. Barkóczy érsek kapcsolata Itáliával.....	118
2. 22. A Barkóczy-reprezentáció résztvevői	
2. 22. 1. Barkóczy püspök hívei.....	119
2. 22. 2. Barkóczy kapcsolatrendszerének alakulása érseksége alatt.....	122

3. A Barkóczy-könyvtár

3. A Barkóczy-könyvtár.....	123
3. 1. A könyvtár helye a 17–18. századi könyvtártörténetben.....	124
3. 2. Barkóczy könygyűjteményének római gyökerei.....	125
3. 3. A könyvek útja a könyvtárig.....	126
3. 4. A hagyatéki jegyzék feldolgozásának módszertana.....	128
3. 5 A könyvek nyelvi megoszlása.....	131
3. 6. A könyvek rendszerezése.....	132
3. 6. 2. Scripturales, Patres.....	132
3. 6. 3. Concionatores.....	132
3. 6. 4. Pii.....	136
3. 6. 5. Litterae humaniores.....	138
3. 6. 6. Scholastici.....	149
3. 6. 7. Theologia moralis.....	150
3. 6. 8. Controversistae.....	151
3. 6. 9. Mathematici.....	153
3. 6. 10. Philosophi.....	155
3. 6. 11. Ius canonicum.....	158
3. 6. 12. Ius civile.....	159
3. 6. 13. Riti varii.....	160
3. 6. 14. Historia sacra et profana.....	162
3. 6. 15. Artes.....	169
3. 6. 16. Kéziratok a könyvtárban.....	172
3. 7. Összefoglalás.....	174
4. Összegzés.....	175

Bibliográfia

Rövidítésjegyzék.....	179
Levéltári és kéziratári források.....	179
Irodalomjegyzék.....	180
Összefoglaló.....	201
Summary.....	202

Melléletek

1. Melléklet: A Barkóczy Ferencnek ajánlott kéziratok és nyomtatványok katalógusa.....	204
2. Melléklet: A Barkóczy hagyatékában feljegyzett könyvek azonosítása.....	220
Névmutató a 2. Melléklethez.....	287

1. Bevezető

1. 1. Előszó

Barkóczy Ferenc egri püspök, majd esztergomi érsek nemcsak az egyházban betöltött szerepével, hanem művelődéspártoló tevékenységével is kiemelkedő szereplője volt korának.

A barokk főpapok fényűző életmódját folytatta, környezetét saját ízlése szerint alakította át, de ez a pompakedvelés nem öncélú volt. Egri püspökségének éveiben, 1745–1761 között számos olyan intézkedés kötődik nevéhez, amely meghatározó Eger és az egész egyházmegye művelődése szempontjából. Ő volt az első igazán mecénás szerepre vállalkozó főpap Egerben, aki a költőket, művészeket és a könyvkiadást is támogatta. Nyomdát rendeztetett be, ahol számos magyar nyelvű művet adtak ki, építkezései átformálták a város arculatát, újításokat vezetett be a papképzésben is. A római Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként nagy hatással volt rá a Rómában megismert kultúra és művészet. Hazatérve olasz művészeket foglalkoztatott, itáliai egyházi szerzők munkáinak magyar nyelvű kiadását támogatta, valamint a Róma környéki nyaraló villák mintájára egy Fuorcontrasti névre keresztelt kastélyt építtetett a tárkányi dombok között. Érdemeinek elismeréseként Mária Terézia esztergomi érsekké nevezte ki 1761-ben. Esztergomban nyomdát alapított, valamint az érsekség székhelyét Nagyszombatból és Pozsonyból Esztergomba akarta visszahelyezni. Ennek a nagyszabású tervnek a megvalósításában korai halála akadályozta meg, mindössze öt évet töltött az érseki székhelyen.

Barkóczy személyét, aki kora egyházi, kulturális, politikai életének egyaránt kulcsfigurája volt, számos kontextusban és különböző témákat érintve vizsgálta a szakirodalom. Összefoglaló munka azonban még nem született az egyházi és kulturális életet újító és támogató rendelkezéseiről, kapcsolathálójáról. A szakirodalom a róla szóló legtömörebb lexikoncikkben is kiemeli gazdag reprezentációját, de annak részletes bemutatására még nem került sor.

Barkóczy személyével a hozzá intézett alkalmi versek, beszédek és színjátékok kapcsán kezdtem el foglalkozni.

A jeles alkalmak, amelyek során a legkülönbözőbb műfajú művekkel ünnepelték Barkóczyt, a következők voltak: egri püspökké való kinevezése, egyházlátogatási körutak, iskolai évnyitók, évzárók, patrónusa, Xavéri Szent Ferenc napja (névnapja) születésnapok, az esztergomi érsekké való kinevezés, végül halotti beszédek. Az alkalmi művek vizsgálata lehetővé teszi, hogy a kor kultúrájának ezidáig nem ismert rétegeit tanulmányozzuk. Az alkalmi vers szerves részét képezte Barkóczy élete eseményeinek. Az alkalmi költészet a

társadalmi kommunikáció része volt, és olyan szokásrendbe illeszkedett bele, amely bizonyos reprezentatív társadalmi események részét képezte. Viszonylag egységes tömbje az iskolai tradíciónak köszönhető, mind formakincsét, mind toposzkészletét tekintve hosszú távon működő hagyományról van szó, sőt a versek színvonalát is viszonylag egységesnek mondhatjuk. A versek szorosan kötődnek ahhoz a kulturális közegethöz, melyben a költemények megszülettek.

A szövegek hordozói nyomtatványok és kéziratok. Az alkalmi művek ábrái, címlapjai, előzéklapjai, kézírásos szövegrészletei kiválóan mutatják be a korszak textuális és vizuális szemléletének igényességét, a barokk műfajkevertség populáris változatának megnyilvánulásait. Mindez a kor közéleti, szellemi életének szerves része volt, egyháztörténeti és mentalitástörténeti szempontból is jelentékeny szegmense a kultúrának.

Az alkalmi művek biográfiai és történeti kontextusba való helyezése más forrástípusok – levelezés, szerzetesrendek historia domusai, egyéb iratok, feljegyzések – vizsgálatát is megkövetelte. A különböző források egymással kapcsolatban állnak, kiegészítik egymást. A ceremoniális események leírásaihoz alkalmi versek és beszédek kapcsolódnak, a színhátékok felvonásai elé és közé rövid köszöntő versek illeszkednek, a szerzetesrendek historia domusainak leírásait protocollumok, levelezések egészítik ki. Az egykori ünnepi, efemer építmények rézmetszetek ábrázolásain maradtak fenn, felirataikat emblémák leírásai őrzik.

A Barkóczy személyéhez kötődő gazdag forrásanyag a reprezentáció egyéb formáira is kiterjed. Figyelembe kell venni a tudományos reprezentáció megnyilvánulásait, az általa támogatott nyomdákban kiadott műveket, az oktatást érintő rendelkezéseit, valamint könyvtárát, amelynek fennmaradt jegyzéke és kötetei alapján tájékozódhatunk könyveiről. A források tartalma és jellege alapján a dolgozat első egysége történeti/poétikai, kultúrtörténeti, a második könyvtár- és olvasástörténeti érdekelttségű.

1. 2. A kutatás célja és határvonalai

A kutatás során kiderült, hogy a Barkóczy érsekségéhez, püspökségéhez kapcsolódó iratanyag feldolgozása meghaladja dolgozatom kereteit. Jelen vizsgálat így a Barkóczy reprezentációját, művészetpártoló, kultúraalakító tevékenységét érintő dokumentumokra korlátozódik, egyházkormányzati tevékenységével, a politikai életben, a Habsburg udvarban betöltött szerepével nem foglalkozom.

A dolgozat célja, hogy bemutassa a Barkóczy személyét körülvevő reprezentáció módjait és eszköztárát. A szakirodalom az alkalmi költeményeket általában egy-egy alkalmi verseket

író költő életművén keresztül vizsgálta, olyan hazai munka még nem született, amely egy személyhez írott alkalmi műveket mutat be. A disszertáció fő célkitűzése nem ezeknek a szövegeknek a poétikai elemzése, hanem annak bemutatása, szövegük hogyan reflektál Barkóczy életére és hogyan kapcsolódik azokhoz a ceremoniális eseményekhez, amelyeken részt vett. Az alkalmi költészet a társadalmi kommunikáció egy formája, ahol a reprezentatív társadalmi esemény alkalmat teremt arra, hogy az egyes társadalmi szereplők egymáshoz képest meghatározzák magukat. Ilyenformán a közösséget képviselő személyek, reprezentatív közösségi terek, sőt maguk a közösségek nyerhettek identitást. A bemutatott versekben Barkóczy alakja különböző diskurzusok ütközési pontjaiban, különböző módokon jelenik meg előttünk.

A dolgozatban összegyűjtöm és az egyes eseményekhez kapcsolva mutatom be a Barkóczyhoz intézett alkalmi műveket. A versek és beszédek, valamint a hozzájuk kapcsolódó ceremoniális események vizsgálata azt is lehetővé teszi, hogy kibővítsen azt a Barkóczy körül formálódó főleg egyházi és világi magas rangú személyekből álló kört, amelyet a szakirodalom eddig kizárólag egri korszakára vonatkoztatva, töredékesen mutatott be.

A dolgozat második része a Barkóczy hagyatékában fennmaradt könyvjegyzék feldolgozását, valamint a könyvtár által közvetített kultúra és szellemi irányzatok bemutatását tűzi ki célul. A hajdani könyvtár nemcsak a Barkóczy-reprezentáció kontextusában értelmezhető, hanem tágabb, európai kultúrtörténeti keretbe helyezi Barkóczy személyét, akire legerősebben a tanulmányai alatt Rómában megismert műveltség hatott. A dolgozat ezzel adalék a 18. századi magyarországi könyvtártörténethez és a 18. századi olasz–magyar kapcsolatok történetéhez.

Barkóczy időbeli hovatartozása miatt nem kerülhető meg az a kérdés, hogyan kapcsolódik mindez a felvilágosodás kutatásához. A 18. század közepe-végének periodizációja problematikus. Az elmúlt évek felvilágosodáskutatásának fejleményei annyira sok kutatási terepet nyitottak meg a kérdés tárgyalásához, hogy e munka keretei között még csak állást sem foglalhatok.

A 18. századi magyar püspökeinkről nem állnak rendelkezésre megfelelő életrajzok vagy monográfiák. A dolgozat ennek a hiánynak egy szeletét is igyekszik pótolni. A következőkben tehát egy kultúrtörténeti horizontú, a személy reprezentációját a középpontba helyező monográfia-kísérlet olvasható a 18. század közepén élt főpapról, Barkóczy Ferencről.

1. 3. Szakirodalmi áttekintés

Barkóczy Ferenc személyét a szakirodalom úgy mutatja be, mint átmeneti figura a barokk és a felvilágosodás között, aki a magyar kultúrtörténetben kiemelkedő helyet foglal el mint művészeti és irodalmi mecénás, a könyv- és oktatásügy nagyvonalú támogatója.

Személyével már a halálát követő évtizedekben foglalkoztak a nyomtatott hetilapok, valamint útleírások, történeti munkák lapjain. A *Pressburger Zeitung* 1765. június 19-én tudósít haláláról,¹ majd az 1765. augusztus 14-én megjelent 65. számban temetéséről.² Leírja a délután ötkor kezdődő temetési menet rendjét, a résztvevők között felsorolja többek között a német és latin iskolák növendékeit, Batthyány József kalocsai érseket, valamint Klimó György pécsi püspököt. Latin nyelven közlik életrajzát, bemutatják tanulmányait, előrejutását az egyházi ranglétrán. A cikk végül külön pontokba szedi legkiemelkedőbb tetteit a vallásért, a hitért, a hazáért és a tudományokért.

Robert Townson angol utazó 1797-ben megjelent útleírásában sajnálkozással állapítja meg, hogy Barkóczy egykori egri püspök tárkányi dombok között húzódó nagy gonddal építtetett kastélyát utóda, Eszterházy Károly püspök leromboltatta. Azt is hozzáteszi, hogy a nyaralóban sokkal inkább mulatoztak, mint imádkoztak.³ Mivel jóval Barkóczy halála után, 1793-ban járt Magyarországon és Eger környékén, leírását a szóbeszédre alapozhatta.

Gorove László *Eger városának története*i című munkájában Barkóczy egri püspökségéről értekezik, kiemelve építkezéseit. Nem feledkezik meg a püspök a tárkányi dombok között épült Fuorcontrasti nyaraló kastélyáról sem, ahol az idézett forrás leírása alapján szünnapjain mulatott.⁴

A 18. század végén és a 19. század első felében született jelentősebb történeti munkák, életrajzi lexikonok kivétel nélkül bemutatják Barkóczy személyét, egyházkormányzati tevékenységét és felsorolják nyomtatásban megjelent beszédeit, körleveleit. Szerepel Horányi Elek szerzői lexikonában,⁵ Katona István *Historia critica* című történeti munkájában⁶. Sándor István *Magyar könyvesház* című bibliográfiája felsorol néhány verset, amely Barkóczy tiszteletére íródott.⁷ Pauer János egyháztörténeti művében kiemeli személyét a 18. századi

¹ Pressburger Zeitung, 1765. június 19., 49. sz.

² Pressburger Zeitung, 1765. augusztus 14., 65. sz.

³ TOWNSON 1797, 221–222.

⁴ GOROVE 1876, 241–244.

⁵ HORÁNYI 1792, 297–303.

⁶ KATONA 1809, 936–937.

⁷ Ilyenek az 1761-ben Egerben megjelent Orczy-vers a *Mátra hegyei között mulatozó nimfáknak éneke*, Füsi Pius Barkóczyhoz címzett verse, valamint Kölcsei-Kende József Nagyszombatban kiadott köszöntő versei. L.: SÁNDOR 1803, 120, 124.

irodalom pártfogói között.⁸ Életrajzát közli Kölesy Vince Károly és Melczer Jakab *Nemzeti Plutarkus* című írói életrajzgyűjteménye,⁹ Zelliger Alajos esztergomi szerzőket felsorakoztató gyűjteménye,¹⁰ az 1865-ös Bartakovics-emlékkönyv,¹¹ valamint Bartay Gusztáv Magyarország prímásait bemutató műve.¹² Szinnyei József életrajzgyűjteményében is szerepel Barkóczy. Szinnyei főként a fenti munkákat használta forrásul bemutatásához.¹³ A Felső Magyar-országi Minerva 1932-es 2. számában jelent meg Barkóczy életútjának leírása.¹⁴

Nagy Iván magyarországi családok címereit összegyűjtő munkájában szerepel a Barkóczyak címere is. A család történetének ismertetésekor külön kiemeli Barkóczy Ferenc egri püspököt, majd esztergomi érseket.¹⁵

A Barkóczyhoz kapcsolódó kéziratok kiadása Podhradczky József közleményével kezdődött meg, aki Barkóczy két országgyűlési beszédét adta ki, amelyeket az érsek 1764. július 3-án és 5-én mondott.¹⁶ Klein Gáspár Barkóczy esztergomi érsek, tanulmányi felügyelő 1763. május 27-én kelt javaslatát adta ki, amelyet az érsek Mária Teréziához intézett a protestánsok külföldi iskolalátogatása tárgyában.¹⁷

Wick Béla foglalkozott elsőként egy Barkóczyhoz kapcsolódó reprezentációs esemény bemutatásával. A kassai tanácsi protocollum leírása alapján mutatta be Barkóczy egri püspök bevonulását Kassa városába.¹⁸

A történettudomány, az irodalomtudomány, valamint a művészet- és kultúrtörténet is feltett kérdéseket Barkóczy az egyházban betöltött szerepéről, a vele kapcsolatban álló írókról, közéleti személyiségekről, valamint művészetpártolásáról.

Az irodalomtörténet elsősorban Orczy Lőrinc pályakezdésének támogatójaként tartja számon, aki első verseskötetét Barkóczynak ajánlotta. Orczy Lőrinc munkáját, amely Pozsonyban jelent meg 1787-ben *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől* címmel a kiadó, Révai Miklós ajánló verse vezeti be *Szalai gróf Barkóczy Ferentz esztergami érsek hamvainak* címmel.¹⁹ Majd Révai versét követően a kötetet Orczy Barkóczyhoz intézett strófái (*Szalai*

⁸ PAUER 1848, 302, 310–311, 322–323.

⁹ KÖLESY–MELCZER 1816, 87–104.

¹⁰ ZELLIGER 1888, 27.

¹¹ BARTAKOVICS-EMLEKKÖNYV 1865, 261.

¹² BARTAY 1847, 180–182.

¹³ SZINNYEI, I, 588–589.

¹⁴ Felső Magyar-országi Minerva 1932.

¹⁵ NAGY 1857, 196–200.

¹⁶ PODHRADCZKY 1852, 309–314; MAÉ 1852, 1–6.

¹⁷ KLEIN 1930, 50–53.

¹⁸ WICK 1934, 5–11.

¹⁹ [ORCZY] 1787, [4–8].

Gróf Barkóczy Ferencz esztergomi érsek úrnak),²⁰ valamint egy *Kegyelmes Hertzeg!* megszólítással kezdődő prózai levél nyitják meg.²¹ A következő nemzedék nagy alakja, Kazinczy Ferenc *Pályám emlékezete* című munkájában megemlíti Barkóczyt, egy Orczy Lőrincsel való találkozást felidézve. Itt is az érsek nyelvpártolására helyeződik a hangsúly: „Midőn beleúnánk az olvasásba, a hajdan férfiait és dolgait emlegeté, primás Barkóczy Ferencet, nyelvünk nagy barátját, a kettejeknek oly kedves Richwaldszki György kanonokat, ki a Vexatit írta [...]”²²

Orczy mellett más deákos költők – Baróti Szabó Dávid és Birsi Ferenc – is címeztek verseket Barkóczyhoz. Ezeket a dedikációkat kevésbé emelte ki az irodalomtörténet, de mivel a szerzők az irodalmi kánon részét képezik, Barkóczynak ajánlott verseik megjelentek nyomtatásban, ismertté váltak. Baróti Szabó Dávid *Barkóczy Ferencz esztergomi érsekhez* című verse²³ az *Uj mértékre vett külömb verseknek három könyvei* című verseskötetében jelent meg. Baróti Szabó a következő sorokkal vezette be a költeményt: „Midőn [...] Barkóczy Ferencz [...] A' vóltt Társaság' N. Sz. Kollegyiomába fordulna, ezen Deák Verseket koholám.” Az esemény 1764-ben történt. Birsi Ferenc szintén 1764-ben, a nagyszombati Szent Adalbert konviktusba látogató Barkóczy Ferenc primás tiszteletére írt egy 26 soros magyar nyelvű hexametert. A költemény nyomtatásban Rájnis József *Kalaúzában* maradt fenn.²⁴

A szakirodalom nem hagyta figyelmen kívül a püspök, majd érsek könyvkiadó tevékenységét, aki magyar világi papok, olasz és francia alkotók műveinek magyarországi megjelenését támogatta.²⁵

Mint a legújabb európai ízlést közvetítő, művészeteket támogató főpapot Entz Géza mutatta be.²⁶ Építkezéseit, szerepét Eger városképének kialakulásában részletesen bemutatta a művészettörténeti szakirodalom,²⁷ majd a megkezdett esztergomi építkezéseire vonatkozó fontosabb forrásokat is feldolgozták.²⁸ Bárdos Kornél azokat a személyéhez kötődő eseményeket mutatta be, amelyek ünnepélyes zenei kísérettel zajlottak.²⁹ Beke Margit temetési pompáját ismertette, de Galavics Géza is értekezett castrum dolorisáról.³⁰ Életrajzát

²⁰ *Uo.*, 3–10.

²¹ *Uo.*, 11–12.

²² KAZINCZY 1956, 590.

²³ BARÓTI SZABÓ 1777, 152–153.

²⁴ RÁJNIS 1781, 3–4. A költemény egyéb kéziratot változatairól l.: SZELESTEI N. 2000b. A szerzőről és az említett látogatásról lásd: GÁLOS 1935.

²⁵ BITSKEY 1974a; BITSKEY 1997.

²⁶ ENTZ 1939.

²⁷ SZMRECSÁNYI 1937, 63–88; VOIT–DERCSÉNYI 1978.

²⁸ PROKOPP 1977.

²⁹ BÁRDOS 1987, 16–22, 122–123, 134–137, 206–211.

³⁰ BEKE 1998; GALAVICS 1973.

az újabb források és szakirodalom alapján közreadták az utóbbi évtizedekben megjelent egr-i püspököket, illetve esztergomi érsekeket bemutató monográfiákban.³¹

A reprezentációjára vonatkozó, már a századforduló éveiben megkezdett kutatások folytatódtak. Több Barkóczyhoz címzett kéziratot alkalmi költeményt publikáltak,³² valamint reprezentációjának jellegzetes példáját, a felsőtárkányi Fuorcontrasti kastélyt is bemutatták a fennmaradt, vonatkozó források alapján.³³

Barkóczy nemcsak az egyházi, hanem a politikai életben betöltött szerepét is vizsgálták. Bemutatták kapcsolatait és jelenlétét a bécsi udvarban,³⁴ valamint a magyarországi oktatásügyben való pozícióját és rendelkezéseit.³⁵ Az egyházi életben bevezetett újításaihoz kapcsolódva említik Ludovico Antonio Muratori magyarországi hatásának terjedését elemző tanulmányokban.³⁶

A szakirodalom tehát minden oldalról, szinte minden vonatkozásban körbejárta Barkóczy személyét, azonban egy ilyen sokoldalú életpálya további érdekes nézőpontokat, feltáratlan forrásokat és összefüggéseket kínál.

1. 4. Kutatástörténeti megjegyzések

A Barkóczy Ferenchez kötődő reprezentációs irodalmat – orációkat, köszöntő verseket, leveleket, színdarabokat – a Petrik-bibliográfiából³⁷ és az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár és Prímási Levéltár, valamint az egr-i Főegyházmezei Levéltár azonos vonatkozású anyagából gyűjtöttem össze. A műveket katalógusba (1. számú melléklet) rendeztem, amelyben kronologikus sorrendet követtem, az évszámokon belül az egy-egy alkalomra írt alkotásokat helyeztem külön csoportba.

Többségükben az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár *Collectanea*-gyűjteményében található meg a Barkóczynak ajánlott kisnyomtatványok és kéziratok művek. A Petrik-bibliográfiában található adatok közül azokat ellenőriztem, amelyeket az Országos Széchényi Könyvtár és a budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteménye őriz. A fennmaradt, különböző könyvtárakban és levéltárakban található Barkóczy-anyag további kutatás tárgya lehet majd.

³¹ MESZLÉNYI 1970, 99–121; SUGÁR 1984, 424–430; DÓKA 2003, 341–347.

³² BITSKEY 1973; HUBERT 1998; SZELESTEI N. 2007; HUBERT–SZELESTEI N. 2007.

³³ SUGÁR 1996; B. ILLÉS 2005.

³⁴ SZIJÁRTÓ M. 2005, 248–255; BAHLCKE 2013, 280–285; KÖKÉNYESI 2015; FORGÓ 2017, 164–170.

³⁵ FINÁCZY 1899, 276–298; MÉSZÁROS 1981, 457–459; DONÁTH 1967.

³⁶ SZAUDER 1973; KÓKAY 1998a; SZELESTEI N. 2000c; FORGÓ 2012.

³⁷ PETRIK, I–IX.

A művek összegyűjtése és ellenőrzése közben számos esetben szembesültem azzal a problémával, hogy annak ellenére, hogy a Petrik-bibliográfia leírja, az adott mű nem található a jelzett helyen, vagy példány már nincs belőle.

Az esztergomi Prímási Levéltárban található számos Barkóczyhoz kapcsolódó dokumentum közül azokat ellenőriztem és foglaltam a mellékelt katalógusba, amelyek a püspök, majd érsek reprezentációjához tartoznak. Ezek többnyire köszöntő, üdvözlő levelek.³⁸

Az egri Főegyházmegyei Levéltár anyagában az egyházmegye területén működő, Barkóczyval kapcsolatban álló szerzetesrendek historia domusainak leírásait, valamint az egyházmegyei plébániák, helyi lelkészek, az egri egyházmegyei hatóságon kívül álló – jobbára világi – személyek leveleit dolgoztam fel, és használtam a különböző ünnepélyes alkalmak bemutatásához.

Kutatásomon kívül esett az egyházkormányzati jegyzőkönyvek feltárása, összeírásainak elemzése a lakosságról, a plébániákról, a templomok felszereltségéről, valamint a könyvcenzúra, a Barkóczy személyével kapcsolatban álló tanintézetek ügyei, az adófizetésre, birtokügyekre, plébániákra vonatkozó kérelmek, valamint Barkóczy és a Habsburg udvar kapcsolatát érintő iratok.

1. 5. A reprezentáció fogalmáról

A latinban a *repraesentatio* szónak két jelentése van: képi ábrázolás és bemutatás, előadás. Ebből a két szemantikai mezőből származnak a szó mai legfontosabb jelentései: helyettesítés, képviselés, megtestesítés. Az angol nyelvben a *representation*, a franciában a *représentation*, míg a németben az *Abbildung*, *Darstellung*, *Vorstellung* szavakat használják a kifejezésre. Ennek megfelelően a fogalom hagyományának két fő vetülete van: diskurzus a képek és az ábrázolás szerepéről és a gondolkodás viszonyáról, valamint diskurzus a helyettesítés kérdéséről teológiai és politikai összefüggésben.³⁹

A reprezentáció alapvető esztétikai fogalom is, amelynek a bibliai hagyomány alapján fontos szerep jutott a középkori gondolkodásban. A modern szóhasználatban valamilyen minőség, rang érzékelhető megjelenítése, amely ceremoniális, liturgikus aktusokban, ünnepségekben és látványosságokban nyilvánul meg. A képzőművészeti ábrázolások ezek tükörképei vagy megörökítései, az épületek pedig színhelyeik.⁴⁰

³⁸ AEV 2013.

³⁹ SCHOELL–GLASS 2011, 379–382; WENZEL 2003, 268–271.

⁴⁰ MAMÜL, X, 72.

Az olasz irodalomban létezik a „sacra rappresentazione” műfaj, amely egy színházi, vallásos tárgyú előadás. A 15. századtól, Toszkánában fejlődött. Az előadás során egy bibliai történetet olvasnak fel dialogikus formában. A „rappresentazione” szó itt a klasszikus filozófiából származik, ahol a fogalom azt a folyamatot jelzi, amely során az emberi tudat új jelentést alkot meg magának egy külső forrásból, amely egy esemény, személy vagy tárgy. Majd az előadás nézője ezt magába építi, egy érzéssé, lelkiállapottá formálva, belső képekké fordítva le az egyes cselekményeket.⁴¹

Az egyházi személy reprezentációja magába foglalja személyi és intézményi reprezentációját: a hatalmának kinyilatkoztatását, személyi kultusza építését, családja eredetének bemutatását, tetteinek dicsőítését. Kulturális jellege is van: irodalmi tevékenység, könyvkiadás, mecénási támogatás, műgyűjtemények, könyvtárak létesítése. A fogalom egy kultúra kollektív kiterjesztését is jelenti, hiszen az egyes ünnepeken részt vevők az összes hívőt képviselik, a reprezentatív tárgyak, efemer építmények az egész egyház dicsőségét és nagyságát hirdetik, az alkalmi művek egy korszak, a késő barokk versszerzési módjaiba engednek betekintést.

Louis Marin a kora újkori reprezentáció legjelentősebb teoretikusa. *On Representation* című alapműve négy nagy egységre tagolódik, amelyek tükrözik Marin érdeklődését a szemiotológia, a vizualitás, az elbeszélés, és a festészet iránt. A könyv interdiszciplináris horizontja több forrásra támaszkodik: a 17. századi történelem, a nyelvfilozófia, a diskurzuselemzés eszközei, a művészet és az esztétika története. Caravaggio, Philippe de Champaigne, Le Brun és Poussin műveinek elemzésén keresztül leírja mind a reprezentáció struktúráját és logikáját, mind a művészeti alkotások létrejöttének bonyolult folyamatait.⁴² Louis Marin a reprezentáció irodalmi formáit így jellemzi: „Az újkor reprezentációval foglalkozó teoretikusai a leírás (deskripció) tényét közvetlenül – és pozitív értelemben – a mimézis előfeltételei közé sorolják, melyek a képzőművészetben általában és az irodalomban különösképp érvényesek. A leírás a nyelv, a szó, a kijelentés legáltalánosabb jellemzője, mely ideális esetben a nyelvi jelek és elrendeződéseik ábrázolóképeségével azonosul, szélsőséges esetben alakzattá is válhat. Dekoratív elemként elburjánozva az egészhez képest egy bizonyos autonómiára tehet szert, s az elbeszélés folyamában képpé merevülhet, céltalan pihenővé, mely a cselekmény felépítésében és az olvasás folyamatában fényűzéssé válik. A leíró rész hozzáadásával a nyelvi reprezentáció irodalmi reprezentációvá válik, azon az áron, hogy az egység, a koherencia, az olvashatóság és az érthetőség megzavarásával azok helyett saját

⁴¹ VENTRONE 2003, 255–280.

⁴² MARIN 2001.

minőségétől idegen láthatóságot és olyan reflexivitást nyerjen, mely a művészet saját referenciájává teszi [...] A reprezentáció egyetlen célja ekkor önmaga hivalkodó színpadra állítása, saját epideixisének bemutatása lesz: energia, evidentia, illustratio, copia, hypotyposis, harmónia, subjectio ad aspectum, alliteráció, amelyek olyan elevenen és mozgalmasan festik meg a dolgokat, hogy a szavakat hallva szinte magunk előtt látjuk őket.”⁴³

Mindebből érzékelhetjük – a modern képzelet történetét vizsgálva –, hogy honnan származik az irodalmi reprezentáció szuggesztíója, feszültsége, hiszen a szavaink kiejtve és leírva láttatnak, mintegy lefestik, képszerűvé teszik az elmondandót. Egy irodalmi szöveget olvasva megjelenik a hang teste, amelyet belső hallásunkkal zeneivé modulálunk. De ugyanígy egy festményt szemlélve a figuratív vagy absztrakt jelek néma hangot keltenek, ami egyik alapeleme a hangulatiság megjelenítésének. Ez talán a szubjektum számára az a többlet, amit a képzőművész, az író, a zeneszerző az alkotásából átmenni, átvinni kísérel meg a műélvező számára.

A magyar nyelvű szakirodalomban Darida Veronika és Keszeg Anna értekezett összefoglalóan Marin munkásságáról.⁴⁴ Darida azon két írását mutatja be, amelyek a kép és az írás egymásra vonatkoztatását, a klasszikus festészet elméletét állítják középpontba. Keszeg Anna a francia klasszikus kor reprezentációrendszereinek három nagy témakörét mutatja be: az önéletírásét, a port-royali diskurzuselmeletét, illetve politikum és reprezentáció viszonyát. A három téma kiindulópontja az a gondolat, hogy létezik a reprezentációk rendszere, amelyek eltérő természetűek, és egymással problematikus viszonyban vannak. A port-royali logikának az az erős hipotézise, hogy a jel és a jelentett felcserélhető egymással. Ez az a reprezentációs művelet, amikor a valóság eszméjét, annak reprodukált jelét valóságként kezeljük.

Marin szerint a reprezentációhatás kettős értelemben létezik: a hiányzó, vagy már halott megjelenítése és az affektusokban és érzékekben létrehozott szubjektum önreprezentációja.⁴⁵

Amennyiben a reprezentációra szükség van, annyiban a reprezentált már nem az, aminek lennie kellene, vagy nem a megfelelő helyen van jelen, a reprezentáló ennek a tévedésnek a korrekciójára vállalkozik. Mivel azonban a reprezentáló maga is entitás, identitása sohasem fedheti le azét, ami helyett áll, és az egyezés szimulálásában egy naiv befogadóra számít. A reprezentáció tehát három identitást rímeltet össze: egy reprezentált, de hiányzó egységet, egy reprezentációban hangsúlyossá és jelentőssé tett identitást, illetve egy befogadóra kivetített harmadikat.

⁴³ MARIN 1997.

⁴⁴ KESZEG 2008; DARIDA 2009.

⁴⁵ KESZEG 2008, 54.

A reprezentáció folyamatszerűségének visszaállítása abban érdekelt, hogy a szimbolikus struktúrák formai sajátosságának számbavételét is magában foglalva az egyének, csoportok, illetve a társadalom világa közötti viszonyok kutathatók legyenek. Ezt a két összetevőt a reprezentáció fogalma képes összetartani.⁴⁶

Mit jelentenek ezek az állítások Barkóczy környezetében, amikor a püspököt, majd érseket portréi, bevonulásai, az általa rendezett pompák és ünnepségek, a neki dedikált versek és írások jelentették? A személyéhez kapcsolódó ünnepi események reprezentációként való elemzése folyamatot rendel a tárgyakhoz, társadalmi cselekedetek összefüggéseiben kontextualizálja azokat. Barkóczy személye és környezete az életrajzi adatok és a püspökként, majd érsekként folytatott tevékenység mellett, a tiszteletére szervezett ünnepségek, díszes bevonulások elemzésének, ceremóniális háttérének bemutatása alapján jobban megismerhető. Az alkalmi művek kronológiai rendjét követve az egyén reprezentációja sajátos módon, elbeszélés formájában kel életre. Barkóczy életútjának a reprezentáció folyamatán keresztül való megismerése egyben a korszak művelődéstörténetének mélyebb feltárása.

1. 6. A Barkóczy-reprezentáció formái

A reprezentáció típusait legcélszerűbb funkciói alapján osztályozni. Barkóczy életútját vizsgálva három különböző – hatalmi-ceremoniális, irodalmi, valamint tudományos – reprezentációtípust határoztam meg. Az első két típus ritkán választható el egymástól, mivel a legtöbb reprezentációs eseményhez ünnepi beszédek és versek kapcsolódtak.

A Barkóczyt körülvevő pompa írásos bemutatása fennmaradt a kortársak visszaemlékezéseiben, valamint egyes megnyilvánulásait kézzel fogható – kéziratok, nyomtatványok, metszetek, tárgyak – formákban ismerjük.

A hatalmi reprezentáció megnyilvánulásai a díszes kísérek, bevonulások. Ezeket – a menet rendjét, résztvevőit, megállóit – a róluk szóló tájékoztatás leírása alapján tudjuk rekonstruálni.

Ilyen az új püspök vagy érsek bevonulása székhelyére, amely az egyházi méltóságok első reprezentációja volt. A reneszánsz triumfus barokk változatának lehet nevezni ezt a bevonulást, amelyben meghatározott sorrendben követték egymást az egyházi méltóságok, világi urak, dámák, zenészek.⁴⁷

⁴⁶ *Uo.*, 55.

⁴⁷ PETNEKI 1987; Uő, 2006.

Az egyházi év ünnepi alkalmi reprezentációs eseménynek számítottak. Hermán József Barkóczy temetési beszédében az érsek példaadásának bemutatásánál leírja az 1764. évi úrnapi körmenetet, amelyben az érsek személyesen vett részt: „az úrnapi processiójárásban ezt a magyarországi Áront az ő érseki szentségének öltözetében, és annak számosan öszvegyűlt egyházi fő, s alaton rendbéli fijasait az ő ditsőségeiben, a kenyér szín alatt elrejtett mennyei bárányt, hosszú renddel, égő fáklyákkal, és énekes solosmákkal kíséreni, és ditsóítani nagy örömmel nézte, szemlélte, és maga is utszákruól utszákra kíséerte.”⁴⁸

Azokat az alkalmakat, amikor Barkóczy kihajtatott a városból nyaralójába, vagy egyházmegyéjének városait látogatta meg, a szakirodalom is bemutatta: „Ha a püspök a városból nyaralójába kihajtat, vagy rezidenciájába visszatér, az összes templomok harangjai szólnak, mozsarak durrognak, testőrei előtt kürtösök lovagolnak, egész kísérete szemkápráztató. Egyházlátogatási körútjaira magával viszi díszes sátorait, amelyeket a hintók után sorakozó szekerek szállítottak.”⁴⁹ Sugár István ismertette, hogy az Egerhez közeli Felsőtárkányban épült, Fuorcontrastinak keresztelt nyaralójában gyakran csendült fel a muzikaszó, amikor a püspök névnapját vagy születésnapját ünnepelte.⁵⁰

Maradandó és akár még ma is kézzel fogható reprezentációs emlékek a paloták, nyaralók, virágoskertek, különböző ajándékok, irodalmi alkotások, síremlékek. Ide tartozik Barkóczy már említett felsőtárkányi nyaralója, egri püspöki palotája.

Érsekként a nagyszombati, pozsonyi, esztergomi székhelyein elődei számára emelt kényelmes és reprezentatív épületeket használhatta Barkóczy Ferenc. Érseki reprezentációját szolgálták a neki ajándékozott tárgyak. A reprezentációhoz tartozó, írással díszített használati tárgyak, a hímzett oltárterítők, az épületek feliratai másodlagos íráshordozóként funkcionálnak. Egy, a Prímási Levéltárban található metszet őrzí az érsek Nagyszombatba való bevonulására emelt diadalkapu ábrázolását.⁵¹

A Barkóczynak dedikált költemények irodalmi reprezentációjához tartoznak. Gyakran képmversek formájában vagy díszes akrosztikonnal, kronosztikonnal, tollrajzokkal, Barkóczy címerének, vagy a címer motívumainak díszítésével jegyezték le őket.

⁴⁸ HERMÁN József, *Az esztergomi kedves, és nagy fő-papnak hármas ditsérete, mellyet méltóságos [...] Barkóczy Ferencz, [...] halottas pompájának alkalmatosságával a' posonyi Szent Márton templomában 1765-dik esztendőben Kis-Aszszony havának 12-dik napján élő nyelvel hirdetett Hermán József [...], nyomtatott Streibig Gergely János, királyi püspöki és városi privíl. könyv-nyomatató által*, Győrben, 1765, [32] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. 1. 12. 41; Coll. I. 32. 1; Coll. I. 55. a. 1.

A kézíratos és nyomtatott forrásokból közölt magyar nyelvű idézeteket itt és a továbbiakban mai helyesírás szerint, de a nyelvjárásnak, nyelvvállapotnak minősülő sajátosságokat megőrizve közlöm.

⁴⁹ DERCSÉNYI-VOIT 1978, 150.

⁵⁰ SUGÁR 1996, 415.

⁵¹ *A Barkóczy Ferencnek az esztergomi káptalan által emeltetett diadalív ábrázolása*. A metszet lelőhelye: PLtar, 1326/16. 6.

Barkóczy Egerben nemcsak az egyház és az oktatás intézményeit reformálta meg és építtette újjá, hanem a helyi költők műveinek kiadásával, nyomda berendezésével, egy egri főiskola alapításának gondolatával a világi kultúrát is támogatta.⁵² A tudományokat, könyvkiadást, magyar nyelvű irodalmat célzó rendelkezései tudományos reprezentációját szolgálták. Az egri nyomda berendezése különösen fontos vállalkozás volt, hiszen Eger valódi kulturális központtá válásához még hiányzott a helyi sajtó, mely az iskolák tankönyveinek és a püspök köré csoportosuló szerzők műveinek megjelentetését biztosította volna. Barkóczy 1755-ben hívta Egerbe a pozsonyi Royer Ferenc Antalt, aki 1758-ig volt az egriek nyomdásza. Helyét Bauer Károly József vette át. Barkóczy érsekként Esztergomban is támogatta a nyomda létrehozását, itt is Royer Ferenc Antalt hívta meg nyomdásznak.

A nyomdák működése mellett Barkóczy gazdag könyvtára műveltségét, jártasságát hivatott bemutatni, ezzel szintén tudományos reprezentációját szolgálta.

A szakirodalom bemutatta Barkóczy utódja, Batthyány József méltóságaihoz kapcsolódó eseményeket – érseki beiktatás,⁵³ főispáni beiktatás,⁵⁴ bíborosi kinevezés.⁵⁵ Ezek az egyházi-világi reprezentációhoz tartozó ünnepek szintén a fenti tematika szerint csoportosíthatók.

1. 7. Alkalmi verselés a 18. század második felének költészeteszménye szempontjából

A barokk költészetfogalom az 1750–1760-as évekig – azon évtizedekig, amikor a felvilágosodás első jellegzetességei láthatóvá váltak a magyarországi viszonyok között – rendkívül sokat alakult. A barokk költői gyakorlat egyszerű formaművészetté, alkalmi versfaragássá süllyedt. Johann Christian Gottsched 1730-ban megjelent *Critische Dichtkunst* című munkájában szembefordult a barokk költészetelmélettel és a poétika hasznosságára, mint legfontosabb célra hívja fel a figyelmet. A klasszikusok utánzása helyett a természet költői leképezését tartotta fontosnak.⁵⁶ Orczy Lőrinc verseinek gyűjteményes kiadásában *Ezen munkában foglalt versekhez* címmel megfogalmazza költészeteszményét, amely szerint: „Vers, kit csak természet tud jól fel találni, / És nem a' mesterség szokott hegyigálni: / Kit

⁵² BITSKEY 1997, 51–88.

⁵³ BÁTHORY 2014.

⁵⁴ Uő, 2016.

⁵⁵ Uő, 2017.

⁵⁶ SZAJBÉLY 2001, 34–36; 52–53.

pompás szavakkal nem illik cifrálni”.⁵⁷ A felvilágosodás poétikai iskolája – több egyéb törekvése mellett – a barokkban elterjedt alkalmi versek ellen foglalt állást.

Az antik latin műveltségen alapuló, iskolai poétikák által is terjesztett irodalomszemlélet képezte a 18. századi magyar irodalmi gondolkodás lényegét. Ahogy a Barkóczynek ajánlott alkalmi költemények mutatják, ezek az iskolai poétika tankönyvek felvonultatták az antik mitológiából ismert képeket, különböző versformákat és sorokat, amelyek az általában névtelen szerzőségű művek mögött álló tanult szerzőkre engedtek következtetni. Azonban kétségtelenül nem feleltek meg azoknak az elveknek, amelyek szerint a költészet nem tanítható, elsajátításához tehetség is szükséges. A hazai irodalomszemléletben ez a nézőpont csak jóval később, az 1770–1780-as évek nagy költőegyéniségeinek hatására válik általánossá. Az általuk közvetített költészeteszménynek felel majd meg a Ratio Educationis oktatási tematikája, amely az alsóbb iskolák tanrendjéből teljesen kihagyja a poétikát, a felsőbb iskolákban pedig fakultatívan választható tanegységként hagyja.

A Barkóczy körében virágzó alkalmi költészet tehát még távol áll az eredetiség fogalmán alapuló költészettől, azonban itt meg kell megemlíteni, hogy Orczy Lőrinc első verseskötetét posztumusz Barkóczynek ajánlotta, valamint Baróti Szabó Dávid, Birsí Ferenc is írt verset a mecénás érseknek. Ha még nem is jutottak el Barkóczyhoz a racionalista-practicista értékrendet követő, nem szórakoztatásra vagy megrendelésre írt versek, Barkóczy támogatta és bizalommal fogadta azt a nemzedéket, amely ezt a költészeteszményt a halála utáni évtizedekben fogja megvalósítani.

1. 8. Az alkalmi költészet helye a magyar irodalomtörténetben

Összességében elmondható, hogy míg a nemzetközi, különösen a német szakirodalom évtizedek óta nagy hangsúlyt helyez az alkalmi költészet vizsgálatára,⁵⁸ a magyar irodalomtörténetben nem igazán mutathatóak fel az alkalmi műfajokról való gondolkodás eredményei. Az alkalmi vers ellentmondásos megítélésű, bizonytalan az irodalmi státusa, szakmai recepciójának szinte teljes hiányával számolhatunk. A Barkóczyt köszöntő költemények közül csak azok váltak ismertté az utókor számára, amelyeknek szerzője már egyéb munkájával elismerésre tett szert. Teljesen ismeretlen szerzőjű, vagy szerzői név

⁵⁷ [ORCZY] 1787, 15.

⁵⁸ A barokk alkalmi költészet kultuszát és változatosságát bemutató monográfiák: ADAM 1988, SEGEBRECHT 1977, valamint a német retorikai lexikon szócikke: DRUX 1996.

nélküli művek is fennmaradtak, de ezekkel nem foglalkozott a kutatás. Az alkalmi jelleg lehetett az oka annak, hogy ezek a művek nem képezik részét az irodalmi kánonnak.⁵⁹

A hatkötetes magyar irodalomtörténet a humanista alkalmi költészetet mutatja be,⁶⁰ a 18. századi költészetet tárgyalva a latin nyelvű epigramma-, elégia- és ódaköltészetet emeli ki. A *magyar irodalom története*i című munka nem foglalkozik a műfajjal.⁶¹ A Gintli Tibor szerkesztette *Magyar irodalom* a 18. századi rendi-nemesi poétikai hagyomány és a közköltészeti hagyomány holdudvarába illeszti az alkalmi verseket.⁶²

Mezei Márta a Csokonai előtti lírát tárgyaló monográfiában szintén csak röviden értekezik az alkalmi verselésről. Az 1780–1790-es évek verstermését vizsgálja.⁶³ Bán Imre nyomán a korszakban jelen levő poétikákat mutatja be, valamint a különféle poétikai gyakorlatokról szól, amelyek ezen tankönyvek előírásaiban szerepeltek. Itt tesz említést az alkalmi versekre jellemző chronosztikonokról. Ismert költők – Mátyás József, Gyöngyössi János, Édes Gergely – néhány alkalmi vers jellegű alkotását mutatja be, hangsúlyozva, hogy a kor egyik kedvelt verstípusa az alkalmi költemény, ezek között is igen gyakori a barátoknak, ismerősöknek küldött verses levél, melybe emelkedett eszméket, bölcsességeket, költői hitvallásokat éppúgy beleírnak, mint lírai önvallomást vagy hétköznapjaiknak apróbb gondjait.⁶⁴

A nevesebb, alkalmi költeményeket is író költők, például Faludi Ferenc, Hannulik János Krizosztom, Németi Pál, Révai Miklós latin nyelvű költészetét taglaló írások zöme az 1930-as és 1940-es években keletkezett. Makó Pál elégiáinak (köztük az alkalmi költeményeknek) alaposabb vizsgálata napjainkban kezdődött el.⁶⁵

Újabbán két monográfia született alkalmi költemények írásában jeleskedő szerzők életművéről. Knapp Éva a 18–19. század kevésbé ismert költői közül választotta ki Berei Farkas Andrást (1770–1832), hogy feltárja életrajzát, megvizsgálja életművét és kijelölje helyét a kor irodalmában.⁶⁶ Knapp Éva Berei Farkas András irodalomelméleti felfogását,

⁵⁹ Az alkalmi költészet értékvesztésének többféle megközelítése létezik. Klaus R. Scherpe nagyhatású monográfiájának alapvetése szerint a normatív-szisztematikus műfaji rendszerek a 18. században a filozófiai esztétika hatására bomlottak fel (SCHERPE 1968). A humanista műfaji rendszerekről lásd Tóth Sándor Attila könyvét (TÓTH 2007). Joseph Leighton az alkalmi költészet értékvesztésének folyamatát a társadalmi reprezentációs struktúrák változására vezeti vissza (LEIGHTON 1983), míg John Dolan az alkalmi költészet presztízsének hanyatlását az írói hivatás átalakulásában ragadta meg (DOLAN 1999). Az alkalmi költészet hanyatlását a nyomtatott kultúra terjedésének kontextusában magyarázta: BRONSON 1968, 302.

⁶⁰ TARNAI 1964, 440–442.

⁶¹ ORLOVSZKY–JANKOVITS 2008.

⁶² GINTLI 2010, 323–329.

⁶³ MEZEI 1974, 126–153.

⁶⁴ *Uo.*, 132–136.

⁶⁵ TÓTH 2010; HAJDÚ 2010.

⁶⁶ KNAPP 2007.

műveinek mintáit mutatja be; az intertextuális összefüggéseket követve fedi fel azok összetevőit, rétegeit. A második kötetben számba veszi a kéziratokat, a saját nyomtatványokat, a mások által megjelentetett és Bereinek tulajdonított műveket, és külön összegzi a rajzokat, rézmetszeteket, litográfiákat.

Keszeg Anna szerint Gyöngyössi János életműve társadalomtörténeti, irodalomszociológiai megközelítésben válhat leginkább az irodalomtörténet értelmezhető jelenségévé.⁶⁷ Gyöngyössi versei, önéletírása, és néhány elszórtan kiadott misszilis levele alapján összegyűjti és elemzi megrendelői körének összetételét. Az említett forrásokban szereplő személyeket a következő szempontok szerint kategorizálta: a személyt Gyöngyössihez kapcsoló viszony jellege, az említés forrása, az adott személy földrajzi elhelyezhetősége, a kapcsolat említésének időpontja, a személy társadalmi státusza, titulusa vagy konkrét foglalkozása, családi állapota, illetve az általa a versekért fizetett összeg. A viszony jellegének kategóriái a következők: rokon, lelkész, megrendelő, mecénás, tanár, ismerős, irodalmi viszony. Ezzel a vizsgálati módszerrel Keszeg megalkotja Gyöngyössi társadalmi kapcsolathálóját, megrendelői körét. Hubert Ildikó hasonlóképpen vizsgálta Baróti Szabó Dávid verseinek címzettjeit, bemutatva, kik voltak azok a személyek, akik kapcsolatban álltak Barótival.⁶⁸

Ezt a módszert követve érdemes volna egy fordított irányú tanulmányozást végezni, amely az alkalmi versek szerzői felől indul ki a versek címzettje, Barkóczy felé. Azonban míg Gyöngyössi és Baróti Szabó versei nem anonim személyekhez szóltak, sőt a helyzetleíró címek a néven és az alkalmon kívül a legtöbb esetben a megrendelő foglalkozását, versíróhoz való viszonyát, a helyszínt is közölték, addig a Barkóczyhoz írt művek szerzői többnyire névtelenek. A versírás alkalmára, a dátumra, elhangzásának helyére lehet következtetni a sorokból, azonban ezek kevés információt tartalmaznak egy Keszeg szempontrendszerét követő szociológiai irányú elemzéshez. Egy kevésbé részletes, ugyanakkor összegző metszet mégis készíthető a Barkóczynak verselő kör társadalmi hovatartozásáról. Erről a verseket bemutató fejezeteket követően térek ki.

1. 9. Alkalmi költészet a gimnáziumi gyakorlatban és a közköltészetben

Az alkalmi költeményeket a kor versalkotási módszerei közül két nagyobb irányvonalhoz tudjuk kapcsolni. Az egyik versszerzési technika a gimnáziumok poétika- és

⁶⁷ KESZEG 2007.

⁶⁸ HUBERT 2007.

retorikaoktatásának gyümölcse, a 18. századi neolatin költészet regiszterét gazdagítja. A kutatás a poétika oktatásához használt tankönyveken keresztül mutatta be ezt a gyakorlatot.⁶⁹ Újabban – a poétikai, műfaji szempontot is szem előtt tartva – Jelenits István, Szörényi László és Tóth Sándor Attila vizsgálta a hazai irodalom neolatin alkalmi regiszterét.⁷⁰ Báthory Orsolya a Batthyány József érsekhez írt alkalmi verseket tekintette át műfajelméleti és metrikai szempontok alapján.⁷¹ Vaderna Gábor a 19. század első évtizedeiben született alkalmi verseket vizsgálta társadalomtörténeti vonatkozásban.⁷²

Magyarországon a 18. századra a latin humanitas iskolája teremti meg a grammatikai, retorikai, poétikai oktatásnak azt a rendszerét, amely a költészet, a versírás poétikai alapjait jelenti.

A jezsuitáknál a gimnázium V–VI. osztályát „humanitás”-osztályoknak is nevezték. A legfőbb tananyag a latin poétika és retorika volt. Célja, hogy fejlessze a szónoki és a költői képességet. A 1599-es Ratio studiorum elsősorban a jezsuita rend iskoláira volt érvényes, ezt vette át a többi szerzetesi iskola. A piaristák, amíg nem volt saját rendi felsőbb iskolájuk, Nagyszombatban, a jezsuitáknál tanultak.

Itt meg kell említeni azokat az alkalmi verseket, episztolákat, amelyek a tudós levelezésekben maradtak fenn. Jó példa erre Lázár János erdélyi költő és politikus, valamint Bíró István jezsuita levélváltása, amelyet Földesi Ferenc ismertetett.⁷³ A levelező felek elküldik egymásnak latin, olykor magyar nyelvű verseiket, amelyek változatos témákat ölelnek fel, és különböző antik versformákat követve íródtak.

A Barkóczy üdvözlésére íródott versek a jezsuita iskolákban nevelkedett, az antikvitás szerzőinek műveit retorikai-poétikai szempontok szerint tanulmányozó szerzők tollából származnak. A versszövegekben sorról sorra találunk utalásokat az antik mitológiára és a kánont jelentő ókori költészetre. A görög és római költők idézése több formában van jelen a versekben. Van, amikor szó szerinti átemeléseket használnak a szerzők. A legtöbb esetben azonban az figyelhető meg, hogy az alkalmi vers szerzőjének a fejében van az antik mű, és azt igyekszik egyszerűbb megfogalmazásban közreadni. Ez a fajta egyezés nem a szó szerinti idézések használatában valósul meg, hanem egy-egy jellemző szófordulatban, témában, vagy versformában ismerhető fel.

⁶⁹ BÁN 1971; SZABÓ 1980; MÉSZÁROS 1981, 457–459; TÜSKÉS–KNAPP 2004; TÓTH 2008.

⁷⁰ JELENITS 1969; SZÖRÉNYI 1999; TÓTH 2007.

⁷¹ BÁTHORY 2015.

⁷² VADERNA 2017.

⁷³ FÖLDESI 2006. A barátság érzése határozza meg az episztolákat, így a levelezés vonatkozásában két, a barátságról szóló elméleti munka (Kaprinai István, *De arte amicitiae* és Anton Weilhamer, *De amicitia*) is bemutatásra került. L.: FÖLDESI 2016.

Ez lehet az oka annak, hogy számos versben, amelynek szerzője minden bizonnyal alkalmi versszerző, csaknem azonos hasonlatok és vándormotívumok vannak jelen, valamint az ünnepi beszédekben is gyakran ugyanazok a fordulatok ismétlődnek. Az alkalmi versek műfajainak skálája nagyon széles, a leggyakoribb a verses levél, dicsőítő ének, panegyricus, óda, epigrama, embléma és a gyászvers. A műfajokon belül elkülönülnek a különböző alkalmakra írt versek.⁷⁴

A közköltészet regiszterét és szöveghagyományát is érintik a Barkóczyhoz íródott költemények.⁷⁵ A közköltészet monográfusa, Csörsz Rumen István definíciója alapján a közköltészet „anonim, gyakran folklór jellegű, de írásos hordozókon terjedő verstermés”, amely az apránként elkülönülő, hivatalossá váló irodalom mellett létezett, és amelynek saját ízlésbeli és poétikai szabályai voltak. Ez egy „irodalmi létmód”, amely a kézirat és a népszerű nyomtatott szöveghagyományban létezik.⁷⁶ A latin nyelvű versek, dalok között is vannak olyanok, amelyek a közköltészet körébe tartoznak. A dolgozatban vizsgált, Barkóczynak ajánlott költemények nagy része antik formákat követ, szerzőik a barokk neolatin költészet toposzkészletét használják. Ez a fajta versalkotási mód kevésbé volt alkalmas a továbbköltésre, a különböző szövegváltozatokban való terjedésre.

A Barkóczyhoz szóló alkotások nagy része megjelent nyomtatásban, de vannak szép számban kéziratok is. A magyar nyelvű versek legnagyobb része kéziratban maradt fenn, közöttük figyelhető meg a több szövegváltozat fennmaradásának jelensége. Ezek a költemények más társadalmi közegben születtek, szerzőik többnyire művelt világiak, de néhány egyházi személy, szerzetes is található közöttük. A magyar, a latin vagy a német nyelv választása önmagában még nem mutat eltérést a reprezentáció minőségében. Tulajdonképpen – köszönhetően az iskolai versoktatásnak – a latin és a magyar költemények is hasonló poétikai eljárásokra épülnek, mint a latin változatok, s bár a nyelv választása már önmagában is jelezhet valamely nyelvi-kulturális identitásformát, inkább van szó valamely funkcionális többnyelvűségről, amely a 18. századot jellemezte. A latinnyelvűségnek vannak verstani meghatározottságai, a magyar nyelvűek legtöbbször rímes ütemhangsúlyosak. A versek többsége antik költői közhelyeket halmoz, és a laudációs versek iskolai formuláit ismétli, ám olykor az is előfordul, hogy az antik mitológiai elemek egyáltalán nem jelennek meg.

⁷⁴ Az alkalmi versek műfajainak felsorolását lásd: SZÖRÉNYI 1999, 105.

⁷⁵ A magyar közköltészetet vizsgáló főbb munkák: KÜLLŐS 2004; CSÖRSZ 2005; CSÖRSZ 2009; CSÖRSZ 2016.

⁷⁶ CSÖRSZ 2016, 9–10.

A kéziratos versek hagyományos íráshordozói a 18. században az énekeskönyvek, imakönyvek, kéziratos diáriumok. Stoll Béla kéziratos énekeskönyveket összegyűjtő bibliográfiájában 5 vers- és énekgyűjteményt ír le, amelyben Barkóczyhoz írott vers van.⁷⁷

Néhány versnek több szövegváltozatát ismerjük, így arra következtethetünk, hogy ezek gyakori szóbeli használatban voltak, amely során csiszolódtak, formálódtak. Barkóczy Egerből való búcsúztatása alkalmából több költemény született. Egy magyar nyelvű a minoriták historia domusában maradt fenn, a szerzője valószínűleg Jakabfalvy Román házfőnök, Barkóczy híve. A vers historia domusban lejegyzett szövegét Bitskey István közölte.⁷⁸

Két másik egykorú forrás szintén megőrizte a költeményt, kisebb eltérésekkel a szövegben: feljegyezték egy Kerecsenden található kéziratos énekeskönyv búcsúzó versei közé,⁷⁹ valamint Fejérvári Károly versgyűjteményében is megtalálható.⁸⁰ Fennmaradt kottás verziója is.⁸¹

⁷⁷ Ezek a következők: Kelecsényi énekeskönyv (1723–1765), Mészáros Ignác versgyűjteménye (1765–1795), Fejérvári Károly versgyűjteménye (1785–1790), Pater Vitus verseskönyve (1800 k.–1831), Egri énekeskönyv (1806–?). L.: STOLL 2002.

⁷⁸ BITSKEY 1973.

⁷⁹ MÉSZÁROS 1975.

⁸⁰ OSZK. Quart. Hung. 179, 71b.

⁸¹ HUBERT–SZELESTEI N. 2007.

2. Barkóczy Ferenc és környezete a reprezentáció tükrében

2. 1. Barkóczy Ferenc életútja egri püspökségéig (1710–1745)

Barkóczy életútjának különálló fejezetben való bemutatását nem tartom szükségesnek, hiszen reprezentációjának bemutatásakor a vonatkozó forrásokon keresztül részletesen megismerjük életének fontos eseményeit. Azonban Barkóczy tudomány- és kultúrapártoló tevékenységének megértéséhez fontosnak tartom ismertetni azokat az adatokat és forrásokat, amelyek tanulmányaira vonatkoznak, illetve azokat az eseményeket, amelyek egri püspökké való beiktatását előzték meg.

Barkóczy Ferenc 1710. október 15-én született Zemplén vármegyében, nemesi családja tavarnai uradalomhoz tartozó csicsvai birtokán.⁸² Apja gróf szalai Barkóczy Ferenc, Zemplén vármegyei főispán, anyja gróf Zichy Juliánna volt. Alsóbb iskoláit Kassán végezte. Erdődy Gábor vette fel az egyházmegye papnövendékei közé, filozófiai tanulmányok elvégzésére Nagyszombatba küldték. Filozófiai magiszteri címét Nagyszombatban szerezte meg 1729-ben. Ehhez kötődik egy liber gradualis: Athanasius Kircher egy terjedelmes, dialogikus formában írt természettudományos műve.⁸³ A nagy terjedelmű könyv témái fel voltak osztva az évfolyam hallgatói között. Barkóczyé volt a geológia. A fiatal Barkóczy filozófiai promóciója ezzel nem ért véget. Kivételes esetekben megtörtént, hogy főúri származású graduatusok uralkodók figyelmét felhívták tanulmányi eredményeikre. Ezt igényelni kellett a kabinetiroda útján, amely azután lebonyolította az ügyintézkést. Barkóczynál ez a felterjesztés sikerrel járt. Erről készült egy újabb liber gradualis, amelynek védnöke III. Károly akkori magyar király.⁸⁴ A könyv a magyar királyokról szól, szerzője a jezsuita történetíró Turóczi László.⁸⁵

A teológiát a római Collegium Germanicum et Hungaricumban végezte, ahol 1733-ban védte meg téziseit.⁸⁶ A 18. században a római Collegium Germanicum et Hungaricum volt az

⁸² Életéről az újabb életrajzok mellett (MESZLÉNYI 1970, 99–121; SUGÁR 1984, 424–438; DÓKA 2003, 341–347.) egykorú forrás alapján is lehet tájékozódni. Egy, az esztergomi Prímási Levéltárban található irat különböző időszakokra osztja fel Barkóczy életét, és a legfontosabb adatokat közli. 1761-től, esztergomi érsekké való kinevezésétől részletesebben, évenkénti lebontásban közli Barkóczy életének eseményeit, köztük a *canonica visitatiókat* is. L.: *Descriptio vitae et mortis Francisci Barkóczy Archi-Episcopi Strigoniensis*. PLtar AEV 1326 A/1. 3.

⁸³ KIRCHER, Athanasius, *Itinerarium exstaticum, quo mundi opificium [...] nova hypothesi exponitur [...] Iter exstaticum qui et mundi subterranei prodromus dicitur [...] in dialogos distinctum*, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1729. L.: PETRIK, II, 385–386.

⁸⁴ SURÁNYI 2005.

⁸⁵ TURÓCZI 1729.

⁸⁶ VERESS 1917, 146.

az intézmény, ahol a tehetséges magyarországi – elsősorban előkelő – papnövendékek befejezték tanulmányaikat. A kollégium történetét feldolgozta a német nyelvű szakirodalom.⁸⁷ Az intézmény történetének első magyar kutatója Veress Endre, aki a magyarországi alumnusok matricula-kiadásait gyűjtötte össze az 1559–1917 közötti évekből.⁸⁸ Az intézménytörténethez kapcsolódó dokumentumokat több forráskiadvány adja közre, az 1600-as korszakhatárig.⁸⁹ Bitskey István bemutatta a kollégium hatását a magyarországi barokk művelődésre, hangsúlyozva a hajdani római diákok magyarországi kultúrateremtő tevékenységét.⁹⁰

Barkóczy a kollégium életében aktívan vehetett részt. Beszédet mondott a Sant' Apollinare templom 1730. május 30-i ünnepségén Franz Retz jezsuita generális jelenlétében.⁹¹ Bizonyítványát 1733. április 15-én állították ki, amelyben kifejtették, hogy szorgalmával, szerénységével, kegyességével, igazságra való törekvésével példaként állt diáktársai előtt.⁹²

Egy 1761-ben írt érseki beiktatását ünneplő vers, amely Barkóczy életpályáját is versbe szedi, megemlékezik római stúdiumairól is:

„[...] az olasz földön régen általkeltél
Rómában csudára sokakat emeltél
oskolákban bölcsen szóllottál, s feleltél.”⁹³

Tanulmányai befejezése után egri kanonok lett, majd szepesi prépost. További fontos címek megszerzését követően – 1741-ben titkos tanácsos, 1743-ben a hétszemélyes tábla bírója – Mária Terézia 1744. december 8-án nevezte ki egri püspöknek. 1745. május 10-én érkezett meg a pápai megerősítés.⁹⁴ Június 29-én vonult be a Szepességből ünnepélyes pompával Eger városába.

⁸⁷ STEINHUBER 1895; SCHMIDT, 1984.

⁸⁸ VERESS 1917. Másik munkájában 1303-tól gyűjti össze a Rómában tanulók adatait: Uő, 1941.

⁸⁹ MAH 1969–1987; LUKÁCS 1965–1988; LUKÁCS 1978–1995.

⁹⁰ BITSKEY 1996.

⁹¹ VERESS 1917, 146–147.

⁹² „[...] Agriensis a die vigesima septima Octobris anni millesimi septingentesimi vigesimi noni usque ad presentem diem in hoc Collegio Germanico et Hungarico almae urbis sedis Apostolice Alumnum fuisse absque interruptione et pernoctatione extra idem collegium, atque in eo sacrae Theologiae Scholasticae, Juris Canonici, et Controversiarum studiis. Magna cum diligentiae laude operam dedisse, Pietate vero, modestia, morum probitate, disciplinae, ac Moderatorum Suorum observantia, ita semper se gessisse, ut superioribus apprime clarus, et Alumnis omnibus optimo fuerit exemplo; [...]”

– PLtar AEV 1326/A2 Barkóczy Ferenc részére a római Collegium Germanicum et Hungaricum által kiállított bizonyítvány.

⁹³ [Füsi Pius], *Nagy méltóságú szalai gróff Barkóczy Ferencz urnak [...] esztergami érseknek [...] presentalta kassai leg-kicsinyebb poeta, P. Pius Szent Domonkos szerzetéből, Kassán, Az akadémiai bötükkel kinyomtattott, 1761, [8] p.*

⁹⁴ PLtar AEV 1326. A/18. *Translationis Francisci e Comitibus Barkóczy et Episcopatu Tenagriensi ad Agriensem Anno 1745.*

2. 2. Hatalmi-ceremoniális reprezentáció és alkalmi költészet

A Barkóczyhoz címzett versek keletkezési idejét és számarányát összevetve láthatjuk, hogy a legtöbb vers esztergomi érsekké való kinevezése, Egerből való búcsúztatása alkalmából született. Barkóczy 1761-től kezdve olyan reprezentatív szereplője a magyar közéletnek, akinek útját folyamatosan ünnepi események kísérik, és akinek megjelenései és megjelenések reprezentációs formái a királyi család tagjaiéval vetekednek. Természetesen a beiktatáskor született emlékmű a legjelentékenyebb, de Barkóczy egész életét végigkísérte a *solemnitas* formáinak gazdagsága.

Barkóczy irodalmi reprezentációjának bemutatásakor az ünnepi esemény alapján több különböző csoportba sorolhatók a hozzá intézett művek: a püspöki beiktatás alkalmára szerzett költemények, majd azok a versek és beszédek, amelyek esztergomi érsekké való kinevezését ünneplik, és egyben búcsúztatják is az Egert elhagyó Barkóczyt. A következő csoport az érsek névnapját ünneplő versek és köszöntő levelek (1752, 1763, 1764), ezt követik a tiszteletére előadott színjátékok (Egerben, Nagyszombatban és Esztergomban). Az egyházi tanintézetekben (Sárospatak, Nagyszombat) tett látogatásai alkalmából szerzett verseket is ismerjük. Egy kisebb, különálló egységet képeznek azok a köszöntők, amelyeket Barkóczyhoz intéztek abból az alkalomból, hogy részt vett Eszterházy Imre Gábor nyitrai püspök temetésén. Két olyan költeményt is bemutatok, amelyet nem sikerült ünnepi alkalomhoz csatolni (Hálaének, 1764; Prognosztikon, 1764). Végül Barkóczy temetésének ceremóniáját és az egyik temetési beszédet ismertetem.

Az alkalmi műveket a fent felsorolt egyes ünnepi alkalmakhoz kapcsolva mutatom be. Egy-egy eseményhez tartozhatott több különböző műfajú vers, beszédek és színjáték. Az alkalmi műveket nem akarom műfaji szempontú elemzéssel, egymástól különválasztva tárgyalni, hiszen akkor sokkal töredezettebb képet kapnánk az egyes reprezentációs események menetéről, résztvevőiről, a művek szerzőiről.

A püspöki és az érseki beiktatás, az Egerbe és Nagyszombatba való bevonulások, valamint Barkóczy temetése azok az alkalmak, amelyek esetében nem csak a kapcsolódó irodalmi műveket ismerjük, hanem az események leírása is fennmaradt. Ezek segítségével rekonstruálhatjuk a bevonulások és ceremóniák rendjét, azok résztvevőit.

Barkóczyhoz címzett dicsőítő költemények gazdag tárháza áll rendelkezésünkre, latin, magyar és német nyelven, ami páratlan forrásanyagot jelent. Mégis viszonylag keveset tudunk arról, hogy mi történhetett a költeményekkel. Mit jelenthetett az, hogy a ceremóniák

keretében bemutatták ezeket? A versek terjedelme miatt valószínűsíthetjük, kinyomtatva vagy díszes kéziratban ajándékuul szánták, csak néhányat olvashattak fel közülük.

2. 3. Barkóczy Ferenc püspök ünnepélyes bevonulása Egerbe

Az ünnepélyes bevonulás témáját az utóbbi években részletesen tárgyalta a külföldi szakirodalom.⁹⁵ Az érdeklődés hátterében a rituális tradíciók szimbólumrendszeréről való ismeretek állnak. A különböző ceremóniáknak szabályozó, normát adó hatóereje volt a koramodern társadalomra.

Az ünnepélyes bevonulás elsősorban városi jelenség. A város terén rendezik a ceremóniákat, a publikum a városi lakosság. A szertartásnak politikai jelentése van: a hatalom átvétele, amely azt jelzi, hogy új vezetője van a városnak. Elsődleges célja a stabilitás és az egyetértés létrejötte a város és a város ura között, figyelembe véve a külső és a belső rendet, a régi és az új struktúrát. Erre épülnek a 14. századtól kezdve különböző ceremóniák egész láncolatai, politikai, jogi és szakrális összetevők elválaszthatatlan együttállóságával.

A 15. századtól nagyon sok forrás áll rendelkezésre. Az újkorban is számos példa van arra, hogy az újonnan megválasztott uraságot vagy egyházi méltóságot ünnepélyesen üdvözlik a város kapujánál, ahol átveszi a város kulcsait, vagy ünnepélyesen bevonul a templomba.

Két fontos tényezője van a bevonulás ceremóniájának. Az egyik a képi, zenei és nyelvi megnyilvánulásai, a másik a városi utcák és terek, épületek és templomok, városfalak és tornyok díszítése.

A társadalomtudományi térkonceptió szerint minden térhez szociológiailag meghatározott elemek tartoznak. A tér több lesz, mint események helyszíne, minden helyhez

⁹⁵ Josèphe Chartrou *Les entrées solennelles et triomphales à la Renaissance (1484–1511)* című munkájában a korai reneszánsz Franciaország királyi bevonulási ceremóniáit elemzi.⁹⁵ Chartrou műve 90 éves, hatása azonban a mai napig meghatározza a bevonulási ceremóniák vizsgálatát. Annak ellenére, hogy a bevonulási szertartás számos részből épült fel, Chartrou a dekorációt, a pompát, a látványosságokat emelte ki, ezek szimbolikáján keresztül elemezte az eseményeket. L.: CHARTROU 1928. 2000-ben a Münsterben megrendezett *Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme vom Mittelalter bis zur Französischen Revolution* című tanácskozás adta meg az újabb bevonulás-kutatások alapját. Ezek a vizsgálatok elsősorban 1300–1600 közötti források alapján a ceremónia részeinek leírására irányultak. Ez a tanulmánykötet a konferencia legfontosabb összegzéseit adja közre. L.: JOHANEK–LAMPEN 2009.

A magyar szakirodalomban hasonló kutatásokat folytatott Gál Judit, aki tanulmányában a középkori ünnepélyes bevonulásokat mutatja be, majd ezt követően a királyi és hercegi látogatásokat elemzi. A tanulmány második fele a 12–13. század során történt királyi és hercegi ünnepélyes bevonulások szerkezetével, hátterével és rituáléival foglalkozik. Elemzi a bevonulások szerepét, azok szerkezetének változásait, valamint a dalmáciai városi társadalommal való viszonyát. L.: GÁL 2015.

különleges minőség járul. A város egy szimbolikus tájjá (symbolic landscape) változik, amelyen különböző ünnepi alkalmak történnek.⁹⁶

Az első hely, amellyel a belépő kapcsolatba kerül, az a városkapu. Ez a ceremóniában különleges szerepet játszik. Itt megáll a menet, üdvözlük az új uraságot és ünnepélyesen átadják neki a város kulcsait.

Barkóczy Ferenc egri püspökké való beiktatását kísérő ünnepségek leírása számos forrásban maradt ránk. Ezek közül a minoriták historia domusára és a Heves Megyei Levéltárban őrzött dokumentumokra alapozva Bárdos Kornél ismerteti az új püspök Egerbe való bevonulását, valamint az ünnepi menet és a szertartás rövid leírását.⁹⁷ Barkóczy fényes kísérettel, fehér lovon érkezett Kis-Tályáról Egerbe, ahol a város fontosabb előjárói köszöntötték. Zenészek kísérték egészen a székesegyházig, ahol az ünnepi mise és a különböző okiratok felolvasása után a püspöki palotában fogyasztották el az ebédet.

Az esztergomi Prímási Levéltárban található iratok alapján még teljesebb képet kapunk Barkóczy püspöki beiktatásáról és az ezt megelőző, majd ezt követő ünnepségek rendjéről és résztvevőiről.⁹⁸ Feja János szepesi kanonok⁹⁹ tollából maradt ránk Barkóczy Egerbe való bevonulásának latin nyelvű leírása, amely 1745. június 19-től egészen június 29-ig napokra lebontva részletesen bemutatja az új püspök útját Egerbe és fogadtatását az egyházmegye településein.¹⁰⁰ Ezek a feljegyzések a Bárdos által ismertetett források előzményeként szolgálnak. A vonulás bemutatása után további kéziratok következnek, amelyek az út során elhangzott beszédek és versek írásban fennmaradt változatait tartalmazzák.¹⁰¹ Ezek közül néhányat be lehet illeszteni a leírt események sorába. Több beszéd és vers elhangzásának helyét azonban nem jelölték meg pontosan. Fontos kiemelni, hogy a csatolt köszöntő szövegeknél minden bizonnyal több hangzott el az út során, mivel számos, a leírásban említett köszöntéshez nem tudunk szöveget kapcsolni.

⁹⁶ FOUCAULT 1993.

⁹⁷ BÁRDOS 1987, 206–207.

⁹⁸ DÓBÉK 2016b.

⁹⁹ Feja János (1707–1784) 1735-ben lett szepesi kanonok és szepesváraljai plébános. L.: SZINNYEI, III, 251.

¹⁰⁰ PLtar AEV 2100/6. 336–357.

¹⁰¹ A versek közvetlenül Feja leírása után, az AEV 2100/6. jelzet alatt, külön íveken, 358–399. lapszámozással található meg.

2. 3. 1. A főbb állomások

Az út június 19-én, Szepes vármegyében kezdődött, mivel Barkóczy 1740-től szepesi prépost volt. Leírását Feja egy a *Teremtés könyvéből* vett idézettel vezeti be: *et benedicam ei et augebo et multiplicabo eum*.¹⁰²

Az első ünnepség a szepesi káptalanban zajlott. A káptalan képviselői az új püspök elé járultak és köszöntötték őt. A kanonokok között itt Feja János, Johann van den Driesch és Watter Tamás voltak jelen, továbbá a szepesi plébániák képviselői. A zenészek Várallyáról jöttek. Az egész társaság felment egy kisebb hegyre, és ott ünnepeltek tovább. Ezt követően a nagyobb méltóságok köszöntötték Barkóczyt: Furár Imre jegyző, Faigel Péter, Semsei Baltazár és Okolicsányi Imre szepesi kanonokok, valamint a Sáros megyei követek. A Sáros megyeiek követeként Péchy András üdvözölte őt, beszéde fennmaradt.¹⁰³ A leírást gyakran megszakítják olyan részek, ahol arról van szó, milyen zenét játszottak Barkóczy tiszteletére.¹⁰⁴

A nap végén a szalóki plébánia küldöttei is énekeltek és beszédet mondtak. Feja külön kiemeli Szirmay Tamás grófot, az eperjesi kerületi tábla elnökét, királyi tanácsost, aki szintén jelen volt a felszólalók között. A leírást követő kéziratok között találjuk az eperjesiek követének beszédét, amely szintén ekkor hangozhatott el.¹⁰⁵

Egy szepesi plébánia nevével jelzett, magyar nyelvű szónoklat is fennmaradt, amely Barkóczy püspökké való kiválasztását mitológiai témával, az aranyalma mítoszával állítja párhuzamba.¹⁰⁶ Ez ugyan a görög mitológiához tartozik, de megjelent a római szerzők műveiben is. Például Vergilius az *Aeneis* első énekében utal a páriszi ítéletre, mint a trójai háború előzményére. Az alma szimbóluma és Paris almájának története az esküvői költészet klasszikus toposzává vált. Így kerülhetett ez az antik történet az alkalmi versek szerzőinek tollán egy másik ünnepi esemény környezetébe. Az aranyalma szerelmi történetekben is megjelenik, mint Hippomenész és Atalanta (Ovid., *Met.*, X, 644–680), valamint Akontinosz és Küdippé (Ovid., *Heroides*, XX–XXI.) mítoszában.¹⁰⁷ Az aranyalma antik vonatkozásain túl gondolhatunk az országalmára is, amely az uralkodást, a hatalmat jelöli.

¹⁰² Gen. 17, 20: „Nézd, megáldom, termékennyé teszem és szerfölött megsokasítom.”

¹⁰³ *Salutatio Andreae Pechy Comitatus Sárosiensis Notarii*, PLtar AEV 2100/6, 358–361.

¹⁰⁴ Külföldi kutatók is felhívták a figyelmet a zene szerepére a reprezentációban. Jörg Bölling azt a kérdést teszi fel, hogy milyen ceremonális és érzelmi funkciója volt a zenének az ünnepi eseményekben. Tanulmányában a pápai ceremóniákra koncentrált. A különböző hangszereket, zenéket és az énekeket csoportosítja, ezzel mutatja meg, hogy milyen magyarázó, performatív és strukturáló jelentése volt a zenének. L.: BÖLLING 2009.

¹⁰⁵ *Notarii Eperiesiensis*, PLtar AEV 2100/6, 374–376.

¹⁰⁶ PLtar AEV 2100/6. 396–399.

¹⁰⁷ PÁL–ÚJVÁRI 1997, 33.

A beszédet az alábbiakban teljes terjedelmében közlöm:

„Amely fontos okok által indította fel a felséges Úristennek bölcs gondviselése és Kristus Jesusnak fő helytartóját a római szentséges pápát és a magyar Anyaszentegyháznak földi fő oltalmazóját fölséges koronás királyné asszonyunkat arra, hogy kedvességessétül, hatalmas Atlassátül megszoktatott, s ugyanazért megszomorított egi Anyaszentegyházat Excellentiád minnyájunknak kívánatos eljegyzésére általa megvigasztalna. Ugyanazon okok elvezettek minket is, Excellentiád menyegzős fiait arra, hogy Excellentiád mennyegzőjére való bejövételét csekélységünkűl kitelhetű falusi pompával ugyan, de szívbűli nagy örömünknek, s vigasságunknak valóságos jeleivel néműnéműképpen ékesétenénk.

Az említett indító okokat szabad legyen ama poétákrúl kölcsönözött fabulás de valóságos igazságokat magában foglaló hasonlatosság által kifejtenem, melyet ők így költöttek: midőn Iuno, Pallas és Venus együtt mulatoztak volna, nagy terhű drága aranyalma vettetett közék be ezen rajta való írással: detur pulcherrimo. Ők magok között meg nem egyeszhetvén választák bírótul Parist a Priamus Trója királyának fiát hogy ő ítelné meg melyiknek szépsége érdemlené meg az aranyalmát, ámint is ő igazán elítélte.

Majd ilyen formán cselekedett ama maga változása nélkül mindeneket változtató Istennek csudálatos és bölcs gondviselése midőn az elmúlt 1744. esztendőben lévő Mindenszent havának 28. napján az egi főpásztorságnak nagy terhű drága aranyalmáját nemes hazánkban levő főpapi míltóságok közé vettette, ezen rajta való írással: detur pulcherrimo. És a támadható pernek végit szakasztó bíróul választván a Kristus Jesusnak fő helytartóját a szentséges római pápát, és apostoli országunknak kettős kereszttel megneemesített koronás királyné asszonyát.

Ezen Istentül választatott igaz bírák látván azon sok szép külső belső isteni ajándékokot, melyekkel Excellentiádat a felséges Úristen felékesítette, tapasztalván ama sok északi tartománnyal tágasabb nézőhelyet, szélesebb pályát kívánó istenes erkölcsöket, beszédben és cselekedetben való hatalmat, rajta bölcsességet, minden igazságnak buzgó szeretetét, erősségét, mértékletességét, vétektül irtózó ártatlanságát Istennek és Anyaszentegyháznak törvénye szerént való sok tökéletességekkel együtt, melyekkel Excellentiádat Isten ő szent fölsége születésétül fogva készítette és alkalmaztatta, nem csak a tizenhárom vármegyére terjedett egi Anyaszentegyháznak igazgatására, hanem fölségesebb hivatalnak vezérlésére is tartozó igassággal Excellentiádnak ítélték.

Fölséges koronás királyné asszonyunk ugyan az elmúlt Karácson havának nyolcadik napján annak a nagy szentséges Szűznek fogantatása napján kihez való mindenkor buzgó ájtatosságával érdemesen nyerte Excellenciád, hogy a fölséges Mária Theresia kegyelmes asszonyunktul máriai országunknak, Mária napján máriai atlássává választatnék azután a Kristus Jesus helytartójátul megerősítettnek. Hogy így Excellentiád nemes hazánkban levő Kristus Jesus nyájának legeltető jó pásztora minnyájunknak nagy jó kegyelmes édes atyánk lenne.

Ezen okokbúl indíttatunk mi is Excellentiád alázatos mindeneben engedni kívánó fiai Excellentiád szerencsés érkezésén nagy szívbűli öröme és vigasságra, melyeknek nagy voltát ki nem magyaráztatván, csak azt kiáltjuk minnyájan: Benedictus qui venit in nomine Domini. Pacificus sit ingressus tunc ad imolandum Domino Veni.

Emellett minnyájan nagyszívű szeretetbűl származott buzgósággal nem csak kívánnjuk hanem mindennapi isteni szolgálatunkban s imádságunkban is kérjük hogy a fölséges Úristen Excellentiádnak aggyon hosszas életet, erőt, egészséget, bővséges mennyei harmatot, ezen serkesztő pásztorságnak oly gyömölcses folytatására, mely minékünk nagy lelki vigasztalásunkra, Excellentiádnak kettősen jutalmazó koronájává számos lakainak üdvösségére méltóságos grófi házának állhatatosan virágzó öröme,

nemes hazánknak boldogulására, Európának kívánt békességére, az egész római Anyaszentegyháznak új ékességére és gyarapodására. Ámen.”

Június 20-án a reggeli órákban folytatódott az ünneplés Tarca településen. Péchy Zsigmond, aki 1741-től volt alnádor, itt személyesen köszöntötte Barkóczyt. A leíráshoz tartozó dokumentumok között megtaláljuk a tarcai plébánia az új püspökhöz intézett köszöntését.¹⁰⁸ A következő állomás Kisszeben volt, ahol a piarista iskola diákjai üdvözölték az új püspököt. Kisszebenben 1739-ben alakult a piarista rend által fenntartott gimnázium.¹⁰⁹ Az iskoladrámák között nem találunk olyat, amelyet ebben az évben Szebenben adtak elő, és a forrás sem említi előadást, így valószínűleg csupán egy-egy beszéd, köszöntő vers hangzott el az iskola növendékeitől. A leíráshoz tartozó versek és beszédek közül egy tételt lehet ehhez az eseményhez kapcsolni. A fennmaradt verset és beszédet valószínűleg valamelyik tanár vagy idősebb diák olvashatta fel:¹¹⁰

„Salve perpetuum Patriae jubar, atque perenne
Ecclesiae robur, Pontificumque decus.
Salve bis repeto nobis dignissime Praesul,
En vadit ante Tuos nostra juvena pedes.
Hunc Zodjace sacros diffunde piropos[?],
Hanc tu virtutis quaeso calore fove.
Vivito Barkoczy terris optabile nomen
Post pia fata soli gaudia cerpe[?] poli.
Svada licet se se totum diffundat in orbem,
Sit licet et locuples lingua latina stylo.
Non tamen emeritos poterit condigna triumphos,
Haec efferre tuos ulla camoena gradus.
Molle gravat, quod tollis onus dignissime Praesul
Cui vix portando sufficit alter Atlas.
Consilio virtute pari splende sis olympto,
Assimilis, cedunt astra minora Tibi. [...]”¹¹¹

A nap végén a vacsorát egy negyvenfős társasággal fogyasztották el. Június 21-én továbbra is Szebenben voltak, de még ezen a napon folytatták útjukat Budamér felé. Itt a szerzetesek és nemesek köszöntötték az új püspököt. Ezt követően az egri Mednyánszki báró üdvözölte, majd egy Gemerka nevű magiszter német nyelvű beszédet intézett hozzá. Feja itt már a Barkóczy-család dicséretére is kitér, amelynek tagjai közül többen sok áldozatot hoztak hazájukért. Az ünnepélyes vacsorán harmincan vettek részt.

Június 22-én reggel nyolc órakor folytatódott a menet. Csatlakozott hozzájuk Csáky Antal, Abaúj vármegye főispánja, valamint Fischer báró. Abaúj megye 30 lovaskatonája

¹⁰⁸ PLtar AEV 2100/6, 367–369.

¹⁰⁹ ČIŽMAR 2010.

¹¹⁰ PLtar AEV 2011/6, 370–373.

¹¹¹ Részlet a versből: PLtar AEV 2100/6, 372.

vonult ki a Kassa alatti hegyre, hogy a vármegye határán várják be Barkóczyt és kíséretét. A további út során már a városok kapuinál és hídjainál díszes fegyverbe öltözött katonák fogadták őket. Majd a polgárok, tanárok, bírók közül valaki beszéddel köszöntötte. A nép diadalívek, díszes kapuk és egyéb emelvények építésével fejezte ki tiszteletét. Az út leírásában szerepel egy vers. A Barkóczy-ház dicsőségére ihlette ezeket a sorokat a „múzsza”, a Barkóczy-címer motívumaira építve.¹¹²

„[...] Huc Barkocziadum fundite in arma favos!
Sis decus antiquas fumo sordescere ceras
non eget hoc stirpis qui novus Author adest.
Tam sublime Genus per saecula multa notarunt.
Hinc coeli Genius Signifer inde Leo.
Una loco geminae posthac cernetur Imago.
Quae Barkocziadum nobile stemma notet.
Sculpitem Franciscum Clarissima nomina Szala
Signifer ille Leo Nuncius Ille Poli est.
Grandia pro coelo testantur facta Leonem
Angelus ille mytris, Angelus estis Genis. [...]”¹¹³

Június 23-án díszes fegyveres katonákkal, iskolások kórusával, lovas nemességgel folytatódott a menet. Szirmay Tamás, Csáky Imre neve itt is szerepel, tehát ők végig a menettel tartottak. Még ezen a napon Perény városába érkeztek, majd továbbhaladtak Kassa felé. A kassai tanácsi protocollumban maradt fenn egy leírás Barkóczy a városba való ünnepélyes bevonulásáról, amelyet Wick Béla közölt.¹¹⁴ Wick közlése szerint Barkóczy baldachin alatt vonult be a Szent Erzsébet-dómba. A püspök szokott módon szentelt vízzel meghintette a papi kíséretet, az orgona megszólalt, az énekesek az *Ecce sacerdos magnus* himnuszt énekelték. Ezek után a baldachin alatt a plébániára kísérték. Útközben a Kisdy-szeminárium előtt Kunics Ferenc, az egyetem rector magnificusa a jezsuita tanári karral díszben, akadémiai tógában üdvözölte. Ezt követően Csáky Antal látta vendégül. Másnap, Keresztelő Szent János vigíliáján reggel a püspök még a városi szenátus és a jezsuita atyák tisztelgését fogadta, és 9 óra tájban tovább folytatta útját.

Az esztergomi levéltárban található irat leírása a kassai tartózkodásról szintén a fenti eseményeket közli. Június 24-én délután háromkor már a kassai polgárok köszöntötték Barkóczyt, aki ezután misén vett részt. Fennmaradt a kassai köszöntő beszéd, amely akkor hangzott el, amikor Barkóczy belépett a kassai Szent Erzsébet-székesegyházba.¹¹⁵ A

¹¹² A vers szövege nemcsak az út leírásában szerepel, hanem az eseményen elhangzott versek és beszédek kéziratái között is megtaláljuk. Szerzője Csáky Antal: *Suae in bellariis Mensae Illustrissimus Dominus Comes Antonius Csáky apponi fecit*, PLtar AEV 2100/6, 392–395.

¹¹³ Részlet a versből: PLtar AEV 2100/6, 349.

¹¹⁴ WICK 1934.

¹¹⁵ PLtar AEV 2100/6, 388–389.

köszöntők sorában találjuk Kunics Ferencét, aki a kassai szeminárium tanárainak nevében üdvözölte őt.¹¹⁶

Június 25-én érkeztek meg Szikszóra. Itt a fő személy, aki fogadta őt, Csáky Antal volt. 26-án az északi régióból egyre délebbre haladtak. Délután négy órakor érkeztek meg a Feja által Keresztes névvel lejegyzett településre, amely a mai Mezőkeresztest jelöli. Itt Heves vármegye követeként báró Orczy Lőrinc üdvözölte Barkóczyt. Az út közben található kápolnáknak és templomoknak litániákat tartottak az arra elhaladó új püspök tiszteletére. Június 27-én már Füzesbonyban voltak, ahol szintén esti litániával tisztelték meg őt. Itt már Orczy báró szervezte a lovas nemességet és a katonaságot, ők is köszöntötték Barkóczyt. Az alispán magyar nyelvű beszéddel üdvözölte. Ez sajnos nem maradt fenn. A következő nap, június 28-án Andornaktályára mennek, ahol rövid pihenőt tartottak.¹¹⁷ Innen folytatták útjukat egyenesen Eger felé. Június 29-én már Egerben voltak. Feja a köszöntők között itt elsőként Máriássy Sándort említi, aki 1750-től Barkóczy helyére került a szepesi préposti székhelyben.¹¹⁸ Az ő köszöntését követően az egész egri klérus üdvözölte Barkóczyt. Feja itt megemlíti a pápai bullát is, amely Barkóczy egri püspökké való kinevezését tartalmazza. Azzal fejezi be leírását, hogy a környékiek rég nem láttak akkora pompát, mint amely Barkóczy bevonulását kísérte.

A levéltár őriz egy olyan összeírást, amely bemutatja, hogyan követték egymást sorban a különböző személyek az Egerbe való bevonulás során.¹¹⁹ A menetet a királyi követek nyitották meg, őket követte Engelmayer Sámuel és Androvics Miklós, akiket Barkóczy a Szepességéből hozott magával, és akik később egri kanonokjai lesznek.¹²⁰ Utánuk Görgey Márton szepesi kanonok és két papja – Engelberth Márton¹²¹ és Kellner István – következnek. Mögöttük haladt Feja, a korábban ismertett ünnepi vonulás lejegyzője, aki szintén szepesi kanonok volt. Őt követte Johann van den Driesch, ugyancsak szepesi kanonok. Az egyháziak után jött a főpohárnok (pincernarum regalium magister).¹²² A lovakra külön személyzet felügyelt, akiknek szintén volt egy feljebbvalójuk. Az új püspök kényelméről Topolcsányi János, nemes ifjú gondoskodott. A leírásban külön kiemelik, hogy a felszolgálók mellett fiatal növendékekre bízta a szervírozást az étkezések alatt. A menethez tartoztak azok a fiatalok is,

¹¹⁶ PLtar AEV 2100/6, 390–391.

¹¹⁷ Köszönöm Bitskey Istvánnak, hogy segítségemre volt az útvonal helyes rekonstruálásában.

¹¹⁸ SZINNYEI, VIII, 580–581.

¹¹⁹ *Regulamentum et Munia pro itinere praesenti*, PLtar AEV 2100/6, [o. n.].

¹²⁰ SZINNYEI, II, 1319–1320.

¹²¹ Valószínűleg arról az Engelberth Mártonról van szó, aki 1730-ban fejezte be tanulmányait a római Collegium Germanicum et Hungaricumban, majd első fontosabb egyházi pozícióját a lőcsei Szent Jakab-plébániatemplom plébánosaként 1746-tól töltötte be, Engelmayer Sámuel követően. L.: VERESS 1917, 147–148.

¹²² Ebben az időszakban Batthyány Lajos gróf töltötte be ezt a tisztséget. L.: FALLENBÜCHL 1988, 92.

akik a kávéról és a teáról gondoskodtak. Az étkeztetés megszervezése és a vendégek meghívása Androvics Miklós feladata volt. A menetben egy titkár is jelen volt, őt nem nevezi meg Feja.

A leírást követő köszöntők közül hármat nem tudtam beilleszteni az események sorába. Ezek a következők: a péchújfalusi plébánia,¹²³ a gödölei követek beszéde,¹²⁴ valamint a sóvári (ma Tótsóvár) plébánia köszöntő sorai.¹²⁵ A fenti plébániák városaiban Feja nem jegyzett le külön megállót. A földrajzi közelség alapján lehetne arra következtetni, hogy e köszöntők mikor hangzottak el, de nem teljes bizonyossággal. Az is elképzelhető, hogy ezek a plébániák nem az út közben, hanem az Egerbe való bevonulás során vagy azt követően adták át jókívánságaikat. Feltehetően azért éppen ők mondtak beszédeket, mert a Kassa környéki és az Eger környéki plébániákat akarták szerepeltetni.

2. 3. 2. Bevonulás Egerbe és a püspöki beiktatás

Az esztergomi Prímási Levéltárban megtaláljuk Barkóczy Ferenc egri püspöki székbe történő ünnepélyes beiktatásának szertartásrendjét.¹²⁶ Az irat az Egerbe való utat követő, a megérkezés utáni eseményeket írja le pontokba szedve.

Egy bizonyos bevonulási útvonal választása megmutatja, hogy az új méltóságnak milyen szerepe lesz a városban. Regine Schweers azt hangsúlyozza, hogy miközben egy egyházi méltóság a városba való bevonulásakor a „szent” várost reprezentálta – útvonala a főbb egyházi intézményeket érintette –, addig a városba lovon belépő fejedelmek, uralkodók a gazdasági és politikai élet központi helyeit vették sorra.¹²⁷ A városba való ünnepélyes bevonulás nem csupán a különféle típusú útvonalakat különbözteti meg. A belépő méltóság alkalmat adhat a ceremónia bukására is. Ehhez elég volt, hogy sorompókkal, láncokkal kerítsék el a város bizonyos tereit, ezzel a jelképes korlátozással tönkretéve az ünnepi eseményt. Ez a fejedelem jogkörének korlátozását jelentette. Schweers számos példa alapján bemutatja, hogy mi határozza meg a helyes utat a városon keresztül. A felállított láncok és akadályok említése elvezet minket egy másik, a bevonulás tárgyi hátterét érintő témakörhöz: az ünnep alkalmából az utcákat feldíszítették, efemer képeket és díszítőelemeket állítottak fel. Ehhez tartozott akusztikus és zenei kíséret, például harangok, muzsikások és ünnepi beszédek. Ezek az elemek is szimbolikus jelentőséggel bírtak. Christina Lutter I. Miksa

¹²³ PLtar AEV 2100/6, 362–363.

¹²⁴ PLtar AEV 2100/6, 377–380.

¹²⁵ PLtar AEV 2100/6, 381–384.

¹²⁶ PLtar AEV 2100/6; 2100/9.

¹²⁷ SCHWEERS 2009.

követének velencei fogadását írja le: a pompa mértékét az határozta meg, hogy milyen magas volt a követ rangja, a várostól milyen messze köszöntötték, hány ember üdvözölte és nem utolsósorban hova kísérték el. A velencei fogadási ceremóniában különösen fontos volt annak a szerepe, hogy hova tartozott a társadalmi hierarchiában az, akit fogadtak.¹²⁸

A Barkóczyt kísérő díszes, ünnepélyes menet a Hatvani kapunál vonult be a város felé. A belépés ceremóniáját a *Caeremoniale episcoporum*, a római liturgia egyik szertartáskönyve szabályozta. Az egyházi méltóságot már a városon kívül fogadták.¹²⁹

A bevonulás rendje a következő volt: a lovasság nyitotta a menetet, őket követték az énekesek és zenészek, majd a jezsuita gimnázium növendékei. A sort a világi törvényhozók és a Heves megyei lovas követség folytatta. Utánuk jöttek a szerzetesrendek képviselői, a székesegyház zenészei mindannyian ugyanolyan talárba öltözve, majd az egri székeskáptalan és a kanonokok. A menet közepén, a magasabb rangú egyháziak gyűrűjében jött Barkóczy, fehér lovon, püspöki ruhában öltözve. Mögötte jött száz egri polgár és a lovasság.

Ahogy haladtak a székesegyház felé, a város különböző pontjain köszöntők hangzottak el. Útközben megálltak Nepomuki Szent János szobránál, ahol a gimnázium egyik növendéke latin nyelvű beszédet intézett hozzá.¹³⁰ A menetet zenészek kísérték, akik az ünnepi bevonulás fényét emelték. A főbb, kiemelt hangszerek a tuba és tympanum¹³¹ voltak. Megérkezvén a székesegyházhoz, lovasok és a nép nagy tömege köszöntötte Barkóczyt.

A beiktatási szertartást az irat nem részletezi, csupán annyit közöl, hogy Barkóczyt minden egyházi személy, püspök, az egész klérus és a nép jelenlétében jelen hó (azaz június) 29. napján beiktatták a püspöki székebe, miután elmondta esküjét.¹³² A fontosabb személyek a

¹²⁸ LUTTER 2009.

¹²⁹ Barkóczy bevonulásának elemzéséhez hasonlóan (ikonográfiai források és nyomtatott, valamint kéziratban maradt szövegek alapján) mutatta be a szakirodalom a bíborosi címet kapott Carlo Gaetano Stampa érsek (1667–1742) Milánó városába való bevonulását. A chiaravallei apátságba való bevonulásáig hintók és lovak valódi serege kísérte. A *joyeuse entrée* 1739. május 10-én történt. A források szerint különös jelentősége van a különböző ceremóniák dramaturgiájának. A város színpaddá változott, amelynek középpontjában az érsek állt. Külön tér épült a közönségnek, az utcákat fényűző díszekkel és kapukkal rakták tele, a város átváltozott. Hosszan sorakoztak az érsek kocsijai, mellette sorfalat álltak a városi világi és egyházi előljárók, a 19 egyházi iskola növendékei, zenekarok, társulatok, akik főleg munkásokból és kézművesekből álltak – közép- és alsó rétege a milánói népességnek –, valamint öszvérek az érsek csomagjaival. A szegényeknek kenyeret, bort és pénzt osztottak szét. L.: MIGNATI 2013.

¹³⁰ A szobor ma is megtalálható Egerben: a Buttler-ház – amely később Barkóczy püspöké lett – és az Eger patak partján, a mai Kossuth utcán áll.

¹³¹ Kézi dobfa.

¹³² PLtar AEV 1326A/19. Barkóczy Ferenc egri püspöki beiktatásakor tett esküje (1745). A püspöki fogadalom főbb pontjai: „Papatum Romanum et Regalia Sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum, salvo meo ordine, contra omnem hominem. [...] Iura, honores, privilegia et auctoritatem Sancta Romana Ecclesia Domini nostri Papa et successorum praedictorum conservare, defendere, augere et promovere curabo. [...] Haereticos, schismaticos, et Rebelles eidem Domino nostro, vel successoribus praedictis pro posse persequar et impugnabo”.

feldíszített oltár előtt álltak. A prédikáció után Barkóczy elfoglalta püspöki helyét, és hangosan felolvasták a pápai bullát. A templomban jelen volt a klérus és a nép is.

A bevonulás résztvevőit és a köszöntő beszédekét vizsgálva jól látszik, hogy az elhangzott köszöntők nemcsak a püspöknek, hanem Heves megye főispánjának is szóltak.¹³³

2. 4. Búcsúversek és egy üdvözlő irat Barkóczy egri híveitől esztergomi érsekké való kinevezése alkalmából

Barkóczy Ferenc egri püspököt Mária Terézia 1761. május 12-én nevezte ki Magyarország prímásává. Ez alkalomból köszöntik, és egyben búcsúztatják őt az egriek, Egerből Esztergomba tartó útja során több helyen ünneplik alkalmi művekkel. Az alkalomra íródott, szerzővel ellátott kéziratok és nyomtatványok között sok egri vonatkozású szerzőt találunk, de elmondható, hogy más városok értelmisége is – elsősorban Nagyszombat, Pozsony, Esztergom – számos köszöntő művet címez az új érsekhez. A fennmaradt anyagban nagy számmal vannak képviselve a helyi költők. Sokan utalnak az *urbanitas* eszményére, azaz Egert, majd Esztergomot olyan szellemi-kulturális központokként láttatják, amely Barkóczy által éled újjá, és amelynek kisurgázása visszahat az egész nemzet, sőt az egész emberiség sorsára. Ez a szinte misztikus átlényegülés visszatérő eleme a verseknek, és legtöbbször a városokhoz kapcsolva jelenik meg. A versekbe gyakran bele van foglalva a hely és a közösség is, amely üdvözlését küldi és tiszteletét jelenti. Számos szerző az egri időszak alatt vált Barkóczy tisztelőjévé, és alkalmi műveivel egészen haláláig elkísérte.¹³⁴ Az érseki beiktatására szerzett versekben szinte kivétel nélkül előfordul Eger neve is, mivel Barkóczy egész pályáját, korábbi dicsőségeit méltatják, amelyek szorosán Egerhez kapcsolódnak és az érseki rangra emelték. A költők meglepően jól tájékozottak Barkóczy pályájának tekintetében, és több költemény e pálya képének mintegy összefoglalásával illusztrálja azt, hogy Barkóczy a legalkalmasabb az érseki pozícióra. Persze az életút – mint erényes jellem bizonyítása – topikus velejárója is a laudációs költeményeknek. Az uralkodó, Mária Terézia és józan, okos döntése, hogy Barkóczyra esett választása, szintén gyakori motívumai a verseknek. A haza említése számos költeményben szintén hangsúlyos – szintén topikus elemekkel.

¹³³ Királyaink a XV. század végén a hevesvármegyei főispánságot az egri püspökök kérésére örökletes joggal az egri püspökséghez kötötték, azaz az egri püspökök lettek Heves vármegye örökös főispánjai. Estei Hippolit után az egri püspökök mindnyájan Heves vármegye főispánjai voltak. L.: MEDGYESI SOMOGYI 1902.

¹³⁴ Ilyen például Pintér József, jezsuita pap és tanár, költészetet és ékesszólást tanított Nagyszombatban. Barkóczy életének legfontosabb eseményeit végigkísérte verseivel: első költeményét 1756-ban írta az akkor még egri püspöknek, majd esztergomi érsekké való kinevezésére két költeménye is fennmaradt. Barkóczy halotti búcsúztatói között is szerepel tőle egy beszéd.

A Barkóczyt ünneplő 1761-ben íródott magyar nyelvű versek közül már többet közölt a szakirodalom. Czene Dániel felsőtárkányi plébános köszöntő versét több más, ismeretlen szerzőjű verssel együtt tette közzé Hubert Ildikó.¹³⁵ Feltételezi, hogy a költemények az 1761-ben Egerben bemutatott *Boldisár király* című dráma előadása előtt és végeztével hangozhattak el. Jakabfalvy Román, egri minorita szerzetes köszöntő énekének szövegét Bitskey István közölte, majd a hozzá tartozó kotta is előkerült.¹³⁶ A minorita naplóban 1762 augusztusában Jakabfalvy egy újabb verse van bejegyezve, amelyben az új püspököt, Eszterházy Károlyt köszönti. A költemény első versszakai még Barkóczyra emlékeznek, akiknek távozása után Eger városára fellegek borultak. Eszterházy méltatásához úgy kezd hozzá, hogy Barkóczy méltó utódjaként ír róla:¹³⁷

„Homályos egek nagy fellegek után szokott nap derülni
habzott volt Eger, mint a tenger, s bánatba kezdett merülni,
hogy Barkóczytól, főpásztorától
kegyes atyjától, megvált urától
de mostan vígan kezd örülni

Kedvest kedvesért, nagy jót nagyért nyilván nyert Eger, úgy véli
tölti úgy napját, mert főpapját szívében lenni szemléli
hercegi érsek, grófi nemzetség minden kegyesség s tökéletesség
kiben van világát azzal éli

Bölcs tudományok s találmányok áldozzanak Apollónak
Az egri másák méltán tartsák Eszterházit hasonlónak.
[...]

Egri híveinek búcsúzó versei és beszédei közül a legismertebb Orczy Lőrincé, aki a Barkóczy által támogatott költők közé tartozott, és későbbi pályája során is sokat köszönhetett az érseknek.¹³⁸ Költeményének címe: *Mátra hegyei között mulatozó nimfáknak éneke, melyet a nagy méltóságú herczeg Barkóczy Ferencz Magyarország primásának esztergami érsek úrnak mint egy búcsúzóképpen szomorodott szívvel mondának*. A vers szerzőjét illetően megoszlottak a vélemények, mivel Szauder József Fejér Antalt nevezte meg szerzőnek, egy az MTA Könyvtárában található kézirat alapján. Valójában két, majdnem azonos vers létezik különböző szerzőkkel.¹³⁹ Mindez arra enged következtetni, hogy megtörtént, hogy egy-egy alkalomra írt verset más szerző később saját céljaira felhasznált, valamelyest átírt. Ezt a többszörös felhasználást az alkalmi költészet sablonjai, vándormotívumai tették lehetővé.

¹³⁵ HUBERT 1998.

¹³⁶ BITSKEY 1973, 43–44. A kotta közlése: HUBERT–SZELESTEI N. 2007.

¹³⁷ DiarMin. 33.

¹³⁸ Ennek bizonyítéka, hogy több mint húsz évvel Barkóczy halála után, 1787-ben megjelenő verseskötetének (*Költeményes holmi egy nagyságos elmétől*) ajánló versét Barkóczy hamvaihoz címzi.

¹³⁹ L.: H. KAKUCSKA 2003.

Orczy 104 strófás költeménye Barkóczy esztergomi érsekké való kinevezését ünnepli, megemlékezik erényeiről és jóságáról, valamint mindarról, amit Eger városáért tett:

„[...] A boldog általa földet nem terjesztett,
Szegénytül igasság el nem rekesztetett,
Pörpatvar általa messze széllesztetett.
Harag polgárok közt, tűz sem neveltetett. [...]”

Azzal folytatja Barkóczy méltatását, hogy felsorolja az igazi előjáró erényeit: művelt, ügyes a hadakozásban, önfeláldozó, ért a törvénykezéshez. Azonban lehetetlen, hogy valaki hiba nélküli legyen. Barkóczy esetében azonban a jósága minden más hibát felülír:

„Csak kicsin dicsíret, ha kiben az jóság
olly nagy: hogy felől nem mégyen a romlottság
Nem hivalkodhatik az igaz okosság.
Az cselekedetből látszik a romlatlanság.

Lakik némely testben mégis nagyobb lélek
Több isteni erő munkálódik vélek
Ritkán terem olly kincs, mondani nem félek,
Mint e Fejedelem, kit én most éneklek. [...]”

A vers további részében az egyházmegyéért tett áldozatos munkáját dicséri: összegyűjtötte a híveket, templomokat építtetett, új épületeket emeltetett a városban. A magyar nyelven való írások, könyvek kiadásának támogatását is belefűzi az egyik strófába. Itt valószínűleg Haller László *Telemachus*-ának kiadására gondol, amely megjelenését a szerző halála után Barkóczy támogatta:

„Vajki nagyra tartják, hogy nyelvünk szereted
Régi magyar írást öszvekerestetted
Aztat új formában, ismét kieresztetted
Nevit a szerzőnek eliben tétetted. [...]”

Majd Barkóczy szerénységét emeli ki, amellyel képes volt az egyszerű nép közé is „leereszkedni” és elfogadni annak ajándékait. A 72. strófában fordulatot vesz a költemény és a jó „Fejedelem” elsiratása következik. A nimfák egy hegyre mennek fel, ahol utoljára emlékeznek szeretett püspökökre, sírva kérdezik, mit lesz velük nélküle:

„Fejedelem! Engedd, itt leheveredgyünk
Mivel Esztergomba mi veled nem megyünk
Búnk felejtésire illy éneket kezdgyünk:
Elmégy Ferencz, elmégy, hát mi hová legyünk?”

A szerző az utolsó versszakokban Esztergom városát is felszólítja az ünneplésre, majd további jókívánásokkal búcsúzik Barkóczytól.

Az új hercegprímás ünneplését és Eger város siralmát állítja a középpontba egy 1761-ben a budai Landerer nyomdában megjelent vers.¹⁴⁰ Szerzője névtelen, a címlapon olvasható: NoVVs PrInceps saCerdos SALeM, seu FranCIscVs De Szala, PrIMas InsIgnIs RegnI. A verset az abaújházi követek olvasták fel, vagy küldték el az érseknek. Szerzője ismeretlen, de a sorok itt is gyakorlott verselőre vallanak. A vers első részében Eger bánata kerül előtérbe:

„Compatior Mulier lachrimarum desine questus,
Et dico salsis lumina tergat aquis.
Inquit: Strigonum mihi vulnus pectore fixit,
Strigonium ingeminat, cor mihi corde dolet.
Agria sum infelix, [...]
Montibus oppono montes, fons fontibus obstet,
Plures quin fontes, quis numerare potest?
Doctus si Musis loca commoda quaerat Apollo,
Pindos, Parnassos, hic Helicon tenet. [...]
Quaeres Ovidios Euxino in littore rursum
Ister et auriferis, te recreabit aquis. [...]

A sorok szerint Apolló a Pindusz, a Parnasszus és a Helikon hegyein talál megfelelő helyet a múzsáknak. Ovidiust a Fekete-tenger partján kereshetjük. Barkóczyt a Duna vidékének alsó folyása fogja arany vizével felüdíteni. Apollót az égi szférában találjuk és az antik görögséghez kapcsolódik, Ovidiusra mint hajdan élő személyre, a római költőre emlékezik vissza, és velük kapcsolja össze Barkóczy személyét. Az Ovidius nevét használó párhuzam arra enged következtetni, hogy ahogyan Ovidius száműzetésben szerzett verseivel gazdagabbá tette a kietlen Fekete-tenger vidékét, úgy fogja Barkóczy érsekként felvirágoztatni környezetét. Végül ennek a költeménynek a szerzője is kiemeli, hogy Barkóczy támogatta a művészeteket, a múzsák otthonra leltek köreiben. A vers további része Eger siralmi után Barkóczyt ünnepli, amelyhez a múzsákat hívja segítségül:

„Advenient Musae, Musarum turma sequetur,
Quodque solet studium concumulare decor.
Gaudeo, quod facilis, sorte altus, more benignus,
Hic me ornare potest, assimilare Deae,
Heroum est ager iste ferax, ego praemium dicor,
Ac Athletarum pulchra Corona vocor. [...]

Eger városa nevében köszöntötték egy emblémaverseket tartalmazó nyomtatvánnyal.¹⁴¹ A címlapon jelölt dátum szerint 1761. június 16-án, tehát a királynő kinevezése után, de még a hivatalos beiktatás előtt hangzott el.

¹⁴⁰ *Novus princeps sacerdos salem, seu Franciscus De Szala, primas insignis regni*, Budae, ex typographaeo Leopoldi Francisci Landerer, 1761, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 7.

¹⁴¹ *Symbola in honorem [...] Francisci Barkóczy [...] per civitatem Agriensem [...] 16. Junii 1761, Agriae illustrari curavit, in typoque veris suae celsitudinis clientibus distribuit*, Agriae, 1761, [Bauer] ex typographia Archi-episcopali Agriensi, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 12. 59.

Az emblémás könyvekben található metszeteket itt írásos képleírás helyettesíti. Magyarországon a 18. században született a legtöbb embléma, azonban megfelelő felszereltségű nyomdák és rézmetszők hiánya miatt egyre gyakrabban maradtak ki az ábrázolások.¹⁴² A nyomtatványban 7 embléma található, a következő képleírásokkal:

1. Justitia cum bilance.
2. In saxo et arce Ecclesiae Strigoniensis aperta porta.
3. Ecclesia Strigoniensis interfluente Danubio cum Ecclesia Agriensi ducta per annulum catena colligata.
4. Jupiter munera fundens.
5. Caelum pluens.
6. Caelum serenum.
7. Ros matutinus.

A leírások mutatják, hogy a képek Barkóczi érsekké való kinevezésének állomásait mutatták volna be, kezdve a kinevezés helyességétől – „justitia cum bilance” – az Esztergomig tartó útig, amely közben továbbra sem felejt el Egert. Majd az új érsekkel lassan kitisztuló eget festi le, amely a korábbi versekben már többször előkerült „saecula laeta” eljövételére emlékeztet.

A képleírást a lemma követi, amely csattanósan megfogalmaz egy gondolatot, amelyet a képleírás jelenített meg és az epigramma majd megmagyaráz. Az epigramma itt minden esetben egy, a Bibliából vett idézet, amelyet az utána következő sorokban Barkóczy életére vonatkoztat, és az új érsek méltatására és ünneplésére használja fel. Példaként a hetedik, az utolsó emblémát mutatom be. Az embléma képleírása a reggeli harmatot ábrázolja, majd a lemma értelme a szerény életet adja. Az epigramma a *Prédikátor Könyvéből* vett idézet, a lemmát fejt ki: az egészség a test és a lélek józanságából fakad. Ezt követően a rövid bibliai idézet értelmét Barkóczyra vonatkoztatja: „örökké harmatozó”, hosszú és milliónyi jókedvben teli életet kíván neki.

Nógrád vármegye egy 1761. július 12-én keltezett díszes üdvözlő irattal köszönti Barkóczyt.¹⁴³ A szöveg az új érseket egy kinccsel teli láda metaforájával írja le, amelyet Mária Teréziának hosszas keresgélés után sikerült megtalálnia:

„Ha gondolkozom Édes Nemzetünkről, micsoda karban kellene azt képzelnem midőn édes hazánkban Pegasus sébes szárnyaira költ örvendetes közhírbűl tudtára lett Herczegségednek ezen nagy méltóságra lett felemeltetése; bízván lehet azt hasonlítanom ahhoz a’kinek bizonyos álombeli látása adván okot arra, sopánkodó kívánsága kecsegtette ugyanazzal, hogy ő valamikor akkor akad, valami elrejtett csillámló, edgyet mással telerakott ládára, de nem tudván miből fog állani bennevalója, mikor éri azon boldog időt, mikor jut azon kívánt órára. Búslakodván ennek késői tellyesedéséről ‘s gyötrődvén bizakodó reménységének haladásárúl, szédült fővel ide ‘s tova, tántorogván ezen való szüntelen gondolatiban, még

¹⁴² KNAPP–TÜSKÉS 1995, 146–147.

¹⁴³ OSZK Fol. Hung. 1193.

akkori minden vélekedése kívül, egy drágakövekkel, gyémánttal, rubinttal, 's finom arannyal telyes ládára talál.

Kegyelmes Herczegünk! Nem álomban való látásból, hanem valóságból származott suttogó epekedése vala ez édes hazánknak, hogy hova hamarébb feltalálhatná azon nevezetes kincset, melyet szívinek lángoló kívánásával régtől fogvást óhajt.

De tagadhatatlan, hogy ennek is megvan az nyughatatlansága, az mely fonnyasztotta, sokszori szíve dobogásával az álomlátásból kincs találására ásítással sóhajtozott.

Gondolkozhatott ugyanis, az mély álom miatt nyughatatlan álmatlanságra jutott álomlátóval, vajjon mikor találja fel kincset, nevezetesen az mostani versengező, hosszas és költséges hadakozás miatt kiürült felkent koránás Király Asszonyunk kincses tárházaira való nézve, fontolván az nagy jövedelmű esztergomi érsekségnek azok pótolására szükséges további megtartását.

Mind pedig gyanakodván arról is, hogy azon általa feltalálendő kincsesládában vajjon az igaz drágakövek helyett nem cseh gyémántokat [...] találni.

Ezeken hánykódó, csüggedezéssel küszködő, tántorgó reménységében nem ok nélkül sóhajtozván 's epekedvén.

Az Mennyei Felség, kinek birodalmában úgy vagynak az királyok akarati, mint az vizeknek folyási, megoltotta lángoló kívánságát, az midőn felkent dicsőségesen uralkodó Felséges Asszonyunknak [...] arra hajtotta 's vezérlette kegyelmes szívét, hogy ezen epekedő reménységében kívánt, óhajtott kincséhez juthasson.

Bétöltötte ezen való különös öröm egész édes hazánkot, áldotta minden igaz hazafia Istenét, bétöltötte zengedező kiáltásával felséges Király Asszonyunknak dicsőséges boldog országlásának kívánásával, Barkóczy Ferencznek pedig ezer szerte való ezernyi éljen kiáltásával azon minden szögletit. [...]"

Dicséri Barkóczy nyelvtudását, kiemel egy esetet, amikor Mária Teréziát három nyelven köszöntötte. Felsorolja a tudományt és kultúrát támogató tevékenységét. Büszkén hirdeti, hogy az új érsek az ő földjükről származik:

„De örvendezhetett nevezetesebben, hogy az Mennyei Felség olly méltósággal áldotta meg szülöttünk földjét, kinek Istentől adatott különös ajándékait, és nem csak ezen Haza hajói kormányzására alkalmas elméjének egyenes indulatú élességét, de hízelkedés nélkül mondhatom, külső országok dolgaira kiható járatosságát, az nevezetesebb európai nyelveknek, mintha azokban született volna tudását, Hazánktúl az császári és királyi felségekhez lett bécsi főkövetségben, mind az két felségnek, mind az királyi főhercegeknek 's Fejedelem Asszonyunknak külön külön nyelvekben lett köszöntéseket, mind az felséges udvar, mind országunk közgyűlése csudált. [...]"

Elhallgatván az egyházi rendnek jó rendbenvételét, az tudományoknak régi lábra való állítását, magyar nyelvünknek pedig rosdájából való kivétele, az itt felállított könyvnyomtatás által dicséretes igyekezetét, [...]"

Tetteit Salamon király építkezéseihez hasonlítja, majd ezt a párhuzamot egy idézettel támasztja alá a *Példabeszédek* könyvéből:

„De hallgatok még ezen nevezetes püspökségnek, sőt egész Hazánknak ékességére 's díszire felállított egyházi és világi épületekről, nem kívánván bölcs Salamon sóhajtását Herczegségédvé tennem. Felette igen nagy dolgokat cselekedtem, úgy mond: *építék magamnak Házakot, ülteték szőlőköt, csinálék kerteket, halastókat és megnevekedém mindazok felett, az kik élőttem voltak Jerusálemben. De ki tudja ki uralkodik minden én munkáimon.*¹⁴⁴ [...]"

¹⁴⁴ *Prédikátorok Könyve*, 2:4–7.

Azzal zárul az írás, hogy mivel a nagy nevezetes csillagok nem szoktak egy helyben maradni, ne bánják az egriek, hogy holdjuk nappá lett:

„De mivel tudták azt, hogy nem kisdéd mozdulás nélkül való csillag tündöklök közöttök, tudván azt is, hogy az nagyobb nevezetes csillagok nem szoktak helyben maradni, ne bánják, hogy holdjuk nappá lett, mely ha felljebb és távolabb ment ‘s vagyon is tőlünk az Holdnál, több hasznunkra és örömünkre vagyon, mind azáltal annak örvendeztető sugára ‘s nagyobbra hat élesztő ‘s tápláló kellemetes ereje. [...]”

2. 5. Beiktatás a Bakócz-kápolnában

Barkóczy 1761-től kezdve olyan reprezentatív szereplője a magyar közéletnek, akinek útját folyamatosan ünnepi események kísérik, és akinek megjelenései és e megjelenések reprezentációs formái a királyi család tagjaiéval vetekednek. Természetesen a beiktatáskor született szöveges emlékmű a legjelentékenyebb, ám Barkóczy egész életét végigkísérte a *solemnitas* formáinak gazdagsága.

Az új érseket hivatalosan 1761. szeptember 21-én Christoph Anton von Migazzi szentelte fel és adta át neki az érseki palliumot az esztergomi Bakócz-kápolnában. Migazzi (1714–1803) bíboros, bécsi érsek, aki 1761–1786 között a váci egyházmegye püspöke volt és magyarországi székvárosában a piaristák vezetésével nemesi konviktust és filozófiai akadémiát alapított. Barkóczyhoz hasonlóan ő is szíven viselte a közoktatás ügyét, nagy érdemeket szerzett Vác fejlesztésében, felügyelete alatt fejeződött be a székesegyház építése, nevéhez fűződik számos egyházi és világi intézmény létrehozása, építkezései a mai napig meghatározzák Vác városának arculatát.¹⁴⁵ Támogatta Muratori eszméinek terjedését, tagja volt a Muratorival kapcsolatot tartó ausztriai irodalmi társaságnak, az innsbrucki Academia Taxianának. A *De recta hominis christiani devotione* című Muratori-mű 1762-es bécsi német nyelvű kiadásának előszavában Migazzi méltatta Muratorit az egyház és a tudomány érdekében kifejtett tevékenységéért.¹⁴⁶

Migazzi a beiktatási ceremónián beszédet intézett Barkóczyhoz és az egybegyűltekhez, amelyben Barkóczy megválasztásának okait sorolta fel, majd jókívánságait mondta el: „In te omnium ora, vultusque conversa sunt: Status et Ordines exulant, et gratulantur Tibi, sibi, dum ex pulcherrimo, sapientissimoque facto Tuo certum pignus accipiunt, nobilissimam hanc, et celeberrimam quondam Sacri Imperii in hoc Regno sedem pristinae luci, splendori, et

¹⁴⁵ RUSVAY 2000.

¹⁴⁶ KÓKAY 1998a. Migazzi azonban janzenista nézeteit feladva püspöki tevékenysége második felében egykori elvbarátai legfőbb ellenlábásává vált. L.: FORGÓ 2017, 225–226.

gloriae a Te restituendam esse. [...]”¹⁴⁷ Közvetlenül a beiktatás előtti napon, szeptember 20-án „nagy szeretettel” egy ódával köszöntötték.¹⁴⁸ A címlapon a szerző Barkóczy új címeit sorolja fel: Applausus poeticus festivus honoribus celsissimi ac reverendissimi S. R. I. principis Francisci e comitibus Barkoczi de Szala, perpetui in Palocz et Tavana, Dei et Apostolicae sedis gratia ecclesiae metropolitanae Strigoniensis Archi-Episcopi, S. Sedis Apostolicae legati nati, Hungariae Primatis, ejusque summi et secretarii cancellarii, etc. A vers az új érseket, a „legfőbb előljárót” köszönti, és a város lakóit is az ünneplésre szólítja fel. Ahogy más versekben, itt is a „boldog kor” eljövételét remélik Barkóczy érsekségétől:

„Surgite felices populi! Surge excita surge
Urbs nimium dilecta Deo! tua gaudia spectata. [...]
Salve Magne Pater! salve, qui pectora mecum
Suppliciis devota Erebi sub luminis auras
Luce TUA ductare paras, lucroque perenni
Collapsum instaurare decus. Quae laeta recurrunt
Saecula! sic ducebam anima, TE, Maxime PRAESUL [...]”

Fennmaradt egy másik dokumentum, amely két, Barkóczy köszöntésére íródott ismeretlen szerzőjű verset tartalmaz. A kéziraton csupán a következő bejegyzés szerepel: *Rhythmus in Laudem Primatis Barkóczy*. Az öt levél terjedelmű kézirat egy latin és egy magyar verset közöl, ezek különböző kéztől származnak. A latin vers soraiból azonban világossá válik, hogy az előadók diákok voltak, és a szerzők is – valószínűleg az idősebb – tanulók közül kerülhettek ki.¹⁴⁹ Csak feltételezhető, hogy ezek a költemények az érseki beiktatást követő színpadi előadás után, vagy annak szüneteiben hangzottak el. A latin nyelvű köszöntő vers egyszerű páros rímekben íródott. Az új érsek tanultságát, műveltségét helyezi középpontba, ezzel példaként állítva minden növendék elé. A görög és római mitológia isteneihez hasonlítja Barkóczyt: Phoebushoz, aki a költészet, zene, tánc istene; Minervához, aki a mesterségek, művészetek, igazság istene és Pallasoz, aki a bölcsességé. A tudós hazafi eszményéhez tartozik a tudós költemények sora. A versek gyakran Barkóczyt állítják be a tudományok emberének, ám feltűnően nagy azon versek száma, amelyek maguk is tudós apparátussal vannak ellátva, történeti és mitológiai ismereteket magyaráznak el a tudós olvasónak, aki a legtöbb esetben maga Barkóczy. Ezekben az esetekben a vers tudós mivolta

¹⁴⁷ MIGAZZI, Christoph Anton, *Sermo celsissimi, ac reverendissimi domini [...] principis archi-episcopi Viennensis Christophori, e comitibus Migazzi [...] habitus Strigonii die 21. Sept. MDCCLXI. cum [...] pallium archi-episcopale imposuit [...] Francisco e comitibus Barkoczy [...]*, Vindobonae, typis Ioannis Thomae Trattner 1761, [6] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. II. 96. 4; Coll. I. 12. 16.

¹⁴⁸ *Applausus poeticus festivus honoribus celsissimi ac reverendissimi [...] Francisci e comitibus Barkoczi de Szala, [...] dum communi gaudio Strigonii solenniter inauguraretur devotissimo affectu dicatus anno MDCCLXI. 20 Septembris [1761]*, Budaë, ex typographeo Leopoldi Francisci Landerer, 1761, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 1.

¹⁴⁹ PLtar AEV 1344. 388r–392v.

mintegy párbeszédet is kezdeményez az ünnepelttel, aki értelemszerűen partner e társalkodásban.

Az ezt követő magyar nyelvű vers már nem Barkóczy tudását és különböző címeit dicsőíti, hanem mint új érseket köszönti a város nevében:¹⁵⁰

„Homály távozz, nap sugározz, hozd bé már herczegünket,
Néma óra fordulj szóra, küldd bé már érsekünket,
Régtől fogva ezt zokogva kívánva nemes hazánk
Óhajtással sóhajtással kérte jöjj tehát hozzánk.

Esztergami drágha zálog térj vissza hajlékodbán,^[SEP]
Oh drágha kincs ide tekincs öltözzél föl sorsodban,
Eddigh is rövidségivel Esztergam tégedet várt,^[SEP]
Mivel maga Szent Székihez nem talált hasonlóbb párt.”

Hangsúlyozza, hogy hosszú gyász után nagy öröm érte Esztergomot. Itt arra utal a szerző, hogy az érseki szék 4 évig betöltetlen maradt, mivel az előző érsek, Csáky Miklós 1757-ben halt meg:

„Téged illet s így e mellett vedd fel annak czímerit,
Méltóságát és nagyságát vedd fel titulusait,
Minden népek hozzád futnak ki ki szévéssen hódul,
Tapsol azon hogy az gyásza öröm napjára fordul.

Esztergami Szent Szék jussa ezt így hozta magával,
Hogy kit eddig kölcsönadott vegye maga párjával.
Noha a te nagy érdemid még többet érdemlenek,
Isten adgya, hogy ennél is nagyobbra emelyenek.”

Ahogy a Barkóczyhoz intézett köszöntő versekben gyakran feltűnik, itt is jelen van a származására, családjára való utalás:

„Barkóczy méltóságghos ház örvengy ily dücsóségen,
Ím Isten, király és haza téged meghkedvelt igen.
Országának első oszlopja nemedbűl választatott
Hazánk első Szent Székinek érsekivel adatott.

Méltóságghát és nagyságát térdhajtással üdvözljük,
Istent ki ezt így rendelte örökki magasztaljuk,^[SEP]
S hogy az fatumnak kerekít ez szerint fordétotta,
Fölségghes királyainknak szemeit erre hozta.”

1761-ben a budai Landerer nyomdában jelent meg egy Barkóczy érseki beiktatása alkalmából írott vers.¹⁵¹ A címlapon szerepel az „in festo inaugurationis”, tehát az is

¹⁵⁰ PLtar AEV 1344. 394r–394v.

¹⁵¹ *HeCatoMbe Deblta ab reLIgIosa CapIstrana obserVantIa honorI [...] Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, [...] humillime oblata CentenIs DIsparIbVs VersIbVs noMen prInCIps In festo InaVgVratIonIs per*

valószínű, hogy közvetlenül a beiktatás utáni ünnepek valamelyikén olvasták fel Barkóczynak. A szerző egy magát meg nem nevező obszerváns ferences szerzetes, a címlap első sora – „*Hecatombe debita*” – pedig azt jelzi, hogy valamiféle ünnepélyes áldozatként, ajándékként szánta a verset az érseknek.

Mindegyik versszak más versmérték szerint íródott, így az antik költészet legnépszerűbb versformái mind megtalálhatók a műben, többek között hexametrum, elegiacum, trochaicum, jambicum, hymeniacum, asclepiadeum, odehoratiana, saphicum. A sorok kezdőbetűi a következő üdvözlő akrosztikont adják ki: Franciscus e Comitibus Barkoczy de Szala S. R. I. Princeps, Archiepiscopus Strigonii Regni Hungariae Primas. Vivat! Perennet! A mű tíz versszakában múzsák szólalnak meg: Melpomene, Thalia, Euterpe, Terpsychore, Erato, Calliope, Urania, és Polyhymnia.

A szerző nem véletlenül a múzsákat szólaltatja meg versében, hiszen Barkóczy a művészeteket támogató püspökként vált híressé már egri évei alatt. A kilenc múzsa közül csak Clio nem szólal meg a költeményben, helyette Illyris nimfa beszél az első és utolsó versszakban. A nimfa bevezeti és előkészíti a múzsák felszólalását, felszólít, hogy ünnepeljék a hercegprímást. A hiányzó Clio múzsa neve is felbukkan Illyris első megszólalásában:

„Illyris Nympha

[...] Incipe vota prior depromere debita Clio!

Saecula laeta ferant (Clio) tot Te Celsissime Princeps! [...]

Ezekben a sorokban a Cliónak szánt ajándék magára a költeményre utalhat, mivel Clio a heroikus költészet múzsája, Barkóczy pedig mint egy új idők felé mutató hős fog megjelenni a versben. Mindegyik múzsa a rá jellemző sorokkal élteti Barkóczyt és az ünnepség minden versszakban részletesebben tárul elénk. Melpomene elúzi a tragikusokat, és ünnepi dalok éneklésére szólít fel, majd ahogy a műben még többször is, Nestor éveit – hosszú életet – kívánja az érseknek:

„Melpomene

[...] Ergo depulsis tragicis in laeta, sorores!

Carmina festivo deperate pede! [...]

Vivat! Jo! Princeps! Pylios Celsissimus annos!

Saecula Nestoreis plura diebus agat! [...]

A következő versszakban Thalia az érseki címmel együttjáró felelősséget és az ezt körülvevő tiszteletet hangsúlyozza:

„Thalia

[...] Roma quod Tibi dedit libens honoris ergo debiti,

Aonlas VirgInes obseqViose exhlbens, Budae, ex typographaeo Leopoldi Francisci Landerer, 1761, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 6.

[calarops?] Aroneae virescens virgae ad instar germinet! [...]"

Euterpe, a lírai költészet múzsája, az attribútumait jelentő hangszerekkel köszönti Barkóczyt, majd a következő versszakokban tovább folytatódik az érsek ünneplése. Urania múzsa megemlíti Egert is, mint a várost, amelyet már bearanyozott Barkóczy szelleme, majd hitbuzgalmáról és törekvéseiről szól, amelyeknek híre messzi vidékekre is eljutott:

„Urania

[...] Virtutum radiis, quos colit Agria,
Nec tantum Patriae lux fueras Tuae.
Gliscebat pietas Regna per extera,
Accurata fides, prodiga charitas; [...]"

Végül a magyarok éltető Daeliusának nevezik, akivel boldog korszak kezdődik. Polyhymnia múzsa egy új korszak kezdetére, a régi bánatok elfeledésére szólítja fel a magyarokat. A vers zárásaként Illyris nimfa még egyszer hosszú életet kíván az új érseknek. Itt nem fedezhetők fel szó szerinti egyezések antik római-görög költők soraival, azonban a szöveg áttekintésével alkalom nyílik arra, hogy konkrétan megjelöljem a szerző egyik Horatius ihlette versének forrását. Horatius költeményeit vizsgálva kézenfekvőnek látszik az *Ad Calliopen musam* című ódával való párhuzam:¹⁵²

„Calliope

Tanto praesule clara
Rides pannonis ora
Inter júbila laeta
Gaudens munere celso
Omen nominis ambis
Nomen caesare dignum!
Ille te tegit armis
Iste te locat astris
Rarus vivito princeps
Ergo Nestoris annos"

Az ismeretlen szerző versében Calliope múzsa szól Barkóczyhoz, mondván hogy védelmezni fogja őt a fegyverektől, majd hosszú életet kíván neki. Horatius versében Calliopéhoz intézi sorait, amelyek szerint a múzsák üdítik fel magát az uralkodót is, aki a harcok után az ő hajlékukba vágyik. Szembetűnő annak a horatiusi gondolatnak a megjelenése, hogy a múzsák képesek lecsendesíteni a fegyvereket.

Az érseki kinevezés alkalmából sokan néhány soros díszes levélben köszöntik Barkóczyt.¹⁵³ A levélírók közül Alessandro Albani római bíborost emelem ki, aki

¹⁵² „Descende caelo et dic age tibia / regina longum Calliope melos, / seu voce nunc mavis acuta / seu fidibus citharave Phoebi [...] // Vos Caesarem altum, militia simul / fessas cohortes abdidit oppidis, / finire quaerentem labors / Pierio recreatis antro; [...]" HORATIUS, *Carminum* III. 4.

¹⁵³ PLtar AEV 1326/14. 2. Az egri káptalan üdvözlő levele Barkóczy Ferenchez az esztergomi érseki cím elnyerése alkalmából, 1761. 10. 24; PLtar AS, AR Classis X 196. 75/28. Patachich Ádám Barkóczy Ferenc

kapcsolatban állt Barkóczyval egri püspöki évei alatt is.¹⁵⁴ Az érseki kinevezés körüli levelezésben még Barkóczy római ágensének, Paolo Bernardo Giordaninak a neve tűnik fel. Ő intézkedett a kiadott pápai bullák, és az azok kiadásáért járó díjak ügyében.¹⁵⁵

2. 6. Bevonulás Nagyszombatba

Barkóczy esztergomi érsekké való kinevezésének szertartásait és ünnepeit Nagyszombatban és Esztergomban tartották. Nagyszombat közel másfél évszázadig volt az egyházkormányzat központja a török hódoltság idején. Ebben az időszakban a Magyar Királyság székhelye Pozsony volt, amely közel esett Nagyszombathoz, így prímásainknak itt is volt palotája, állandó lakóhelye. Így Barkóczy érseki reprezentációjának legjelesebb eseményei három városban – Esztergomban, Nagyszombatban és Pozsonyban – zajlottak.

A Prímási Levéltárban fennmaradt annak a diadalkapunak a metszete, amelyet az esztergomi káptalan állított az érsek nagyszombati bevonulására.¹⁵⁶

hercegprímáshoz, Nagyvárad 1761. 09. 06; PLtar AS, AR Classis X 196. 75/30. Pálffy Miklós Barkóczy Ferenc hercegprímáshoz, Bécs, 1761. 09. 09; PLtar AS, AR Classis X 196. 75/34. Batthyány Miklós Barkóczy Ferenc hercegprímáshoz, Esztergom, 1761. 09. 21.

¹⁵⁴ PLtar AEV 1326/16. 1. Albani bíboros Barkóczy Ferenchez szóló gratuláló levele, 1761. Az egri kapcsolatot lásd: 116–117. oldal

¹⁵⁵ PLtar AEV 1326/13. 3. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének a kiadott pápai bullára vonatkozó levelei (1–7. számozott lapokon), 1761. 04; PLtar AEV 1326/13. 4. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének a pápai kérelmek ügyében írott levele, 1761.; PLtar AEV 1326/13. 5. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének levele a bullák kiadásáért járó díjak ügyében (1–3. számozott lapokon).

¹⁵⁶ FranCisCo PrInCIpI BarCoCzI PraesVLI aC PatrI sVo faVsta qVae qVae eXoptans CapItVLVM strIgonlense posVIIt. A metszet lelőhelye: PLtar AEV 1326/16. 6.

A diadalkapu metszete

A barokk művészetben nagy szerepet kaptak a magas rangú személyek tiszteletére emelt, nem időtálló anyagokból készített díszépítmények, amelyeket a városok kapuinál vagy a tereken, a templomokban állítottak fel. A fából összeállított vázat szövet és vászon borította, amelyekre feliratokat, emblémákat, szoboralakokat, különböző építészeti elemeket és díszítéseket festettek. A kapuk díszítéseit a szakirodalom is elemezte.¹⁵⁷ Az ünnepek mindig a közösségi élet népszerű eseményei közé tartoztak. Angelika Lampen bevonulásokat bemutató tanulmányában különböző példákat mutat be Köln, Dortmund és Speyer

¹⁵⁷ I. (Aragóniai) Alfonz nápolyi bevonulásának tiszteletére ünnepi kaput állítottak a Castel Nuovóhoz. Dél-Itáliában ekkor ért véget az Anjou-ház, és kezdődött el az Aragóniaiak uralkodása. Philine Helas korabeli levelek beszámolóí alapján kezdi el a bevonulás elemzését. A kapun található képi ábrázolásokon keresztül mutatja be az itáliai képi hagyományt, amely jelentős mértékben tartalmazott antik utalásokat: az uralkodót a polgárok elődjait ábrázoló győzelmi kocsival köszöntötték. Petrarca volt az antik triumfusok első költője. *Il trionfo di Scipione* című művében Scipio Africanusról írt, majd a témát a *De viris illustribus*ban és a *Trionfiban* dolgozta ki részletesebben. L.: FERA 1994. Helas bemutatja, milyen freskók díszítették a Castel Nuovóban található Sala dei Baroni falait, ahol a város uralkodóit fogadták, és a fontosabb városi eseményeket ünnepelték. Kiemeli a medallion-készítőket, akik medálokat adtak ki az uralkodó és az ünnepek előkelő résztvevői számára, ez utóbbiakat Pisanello készítette, és magát az ünnepélyes bevonulást ábrázolták. I. (Aragóniai) Alfonz bevonulásának ábrázolása szerepel Gaspare Pellegrini három különböző munkájának miniatúráiban is. L.: HELAS 2009.

városából.¹⁵⁸ A díszkapuk ábrázolásain megfigyelhetők a különböző díszítések és ezek szimbolikája. Fontos megfigyelés, hogy az új világi vagy egyházi méltóság bevonulása építészetiileg bővítette a várost. A 16. században Kölnnek már 16 városkapuja volt, és a vonulási útvonalat övező épületeket is felújították.

Az V. Károly német-római császár (1500–1558) tiszteletére emelt díszkapukat elemzi, és mutatja be a bevonulások menetét Marion Philipp kötete.¹⁵⁹ Elsősorban művészettörténeti szempontból vizsgálja a kapukat, feltárja a különböző elemek és a feliratok jelentését. A császár Nürnbergbe, Brüggbe, Sevillebe és Messinába való bevonulását ismerteti részletesen, a rendelkezésre álló források segítségével.

Barkóczy nagyszombati diadalívének metszetén emblémák találhatók, amelyek életének különböző állomásait ábrázolják az érseki székiig. Az emblémákhoz tartoznak lemmák, azonban az emblémaversek hiányoznak a díszítésről. Ezeket szóban adhatták elő az érseknek, de az is lehetséges, hogy a lemmák alatt ezek is ott voltak a kapu díszei között, csak a metszet készítője le hagyta azokat.

A díszkapu tetején a Barkóczy-család hét ágú koronás, hercegi címere helyezkedett el. A négyfelé osztott pajzson átlósan két oroslán és egy koronán ülő sas látható, a másik oldalon két angyal van. A címer felett egy nagyobb angyal-figura helyezkedik el, fején a hétágú koronával, a címer jobb és bal oldalán egy-egy angyal-figura található, Barkóczy monogrammjával díszítve.

A diadalív csúcsán található embléma lemmája: „Arde amans spe nixa fides”. Majd ezt követi négy további a két oszlopon: Pastorem expectant; Re pastu prospicit omni; Ex uno trina relucet; Iucundius omnia flore bunt. Az emblémák címe nem jelenik meg az ábrázoláson, témája a pásztor, Barkóczy megérkezése, akire már hosszú ideje várt az ország népe.

Sajnos nem maradt fenn az esemény programjának leírása, amely a diadalkapu felépítéséhez kapcsolódik.

Pintér József jezsuita tanár a nagyszombati egyetemen beszéddel köszöntötte, a beszéd utalásaiból ítélve már a beiktatás után.¹⁶⁰ A rövid köszöntő sorokat követően Barkóczy egész pályafutását felvázolja, kezdve nemesi családjának gyökereitől. Az egri évek alatt végzett tevékenységét is részletesen kifejti, érezhető, jól ismeri Barkóczyt. Ahogy korábban már

¹⁵⁸ LAMPEN 2009.

¹⁵⁹ PHILIPP 2011.

¹⁶⁰ A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 5. PINTÉR, Josephus, *Festis honoribus celsissimi, [...] Francisci e comitibus Barkóczy, de Szala, perpetui in Palócz, et Tavarua, [...] dum communi cleri, populi que gaudio archiepiscopalis sedis possessionem adiret debitae venerationis, et observantiae ergo dicata Ab ALma, ac Celeberrima Universitate Tyrnaviensi Societatis Jesu, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [44] p.*

történt utalás rá, Pintér József már 1752-ben írt köszöntő verset az akkor még püspök Barkóczynak. Kiemeli a teológiai és jogi oktatás reformjait, amelyeket az egri iskolákban hajtott végre. A köszöntő beszéd végén a beiktatásról emlékezik meg: „[...] ut Quem nuper admodum Celsissimum Archi-Episcopum in Aede Sacra a magno olim S.R.E., Cardinale Thoma Bakachio posita, tanquam uno Sacrae Vetustatis Strigoniensis superstite monumento, ab altero Celsissimo Vindobonensi Archi-Episcopo Sacro Pallio insignitum Roma concedente laetissima audivit.” Pintér egy panegyricussal is köszöntötte az új érseket 1761-ben, a nyomtatvány címlapja alapján az érsek Nagyszombatba való első, pompás bevonulása alkalmából.¹⁶¹ A köszöntő beszéd valószínűleg a Nagyszombatban rendezett ünnepség elején hangzott el, míg a panegyricussal az ünnep végén köszönthették.

2. 7. Az új érseket köszöntő versek

Egy magyar nyelvű, 1761-ben Kassán nyomtatott vers Barkóczyt, mint új érseket köszönti. A címlap utolsó sorai szerint a szerző „kassai legkicsinyebb poéta, P. Pius Szent Domonkos szerzetéből.”¹⁶² P. Pius valószínűleg Füsi (névváltozat: Füssi) Pius (1703–1769) domonkos rendi szerzetes. 1744-től haláláig Vácon volt hitszónok. Több latin nyelvű alkalmi verse ismert, valamint magyarra fordította Ferreri Szent Vince életrajzát.¹⁶³ A Barkóczyhoz írt sorok gyakorlott verselőre vallanak.

A vers első része az ünnepi alkalmat jelöli ki:

„Már boldogabb időt a nap nekünk futtat,
Midőn a régen várt Érsekünkhöz juttat:
Barkóczy nagy grófra ím királynénk mutat,
kinek érsekségre kegyesen nyit utat. [...]”

Majd a Barkóczy-család reprezentálására helyeződik a hangsúly. Ezután Barkóczy az érseki székig vezető pályáját mutatja be a szerző, nem feledkezve meg egri kanonokságáról, szepesi prépostságáról sem. Egri püspökségének bemutatásakor kiemeli a hívek számának növekedését, a város újjáépített templomait, az oktatási reformokat, az újonnan képzett tudós embereket:

„Amint Joás alatt az egyház újula

¹⁶¹ PINTÉR, Josephus, *Salutatio panegyrica nomine universitatis [...] principii Francisco e comitibus Barkóczy archiepiscopo Strigoniensi, dum Tyrnaviam solenni pompa primum ingrederetur*, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [20] p. A nyomtatvány lelőhelye: OSZK 503. 702.

¹⁶² [FÜSI Pius], *Nagy méltóságú szalai gróff Barkóczy Ferencz urnak [...] esztergami érseknek [...] presentalta kassai leg-kicsinyebb poeta, P. Pius Szent Domonkos szerzetéből*, Kassán, Az akadémiai böttikkel kinyomtatott, 1761, [8] p.

¹⁶³ SZINNYEI, III, 878–879.

a te püspökséged újságra fordula
Isten tisztelete nagyobb lángra gyúla
Az igaz híveknek száma szaporula

Templomok általad többek is újultak,
azok is, amelyek régen elpusztultak:
oltárok sok helyen arannyal borultak
A'holott azelőtt pókhálók aggultak.

Általad fénlének a tudományok is:
mert felállítottad nálad azokat is.
A tudósok ottan már szaporodtak is,
akik taníthatnak majd országokat is. [...]"

Az érseki kinevezést köszöntő sorokat követően azt a gondolatot foglalja össze, hogy Barkóczy egyházkormányzatával egy új, erkölcsileg nemesebb korszak következik:

„Isten tisztelete ahol elvitetett
S hová mostanában csak a gaz hintetett
Majd félretisztítják onnét a szemetet,
s viszont odahozzák a szent tiszteletet [...]"

Majd lesz, az árvákat aki megsegélje,
ki az özvegyeknek gondjokat viselje,
a lenyomottakat aki felemelje,
a megséretteknek ügyét megítélje. [...]"

Az esztergomi építkezések, a régi érseki székhely felvirágoztatása már 1761-ben, a vers megírásakor a köztudatba került, az erre utaló sorokkal zárul a vers:

„Esztergam falai, melyek most rongyosak
Eső hulladéktól, s szennytől mocskosak.
Lesznek épületek, ékesek, tornyosak,
hogy telepedjenek ott az új lakosak. [...]"

Egy latin nyelvű, négy levélből álló kéziratban szintén az új érsek köszöntésére írt verset olvashatunk.¹⁶⁴ A szerző itt sincs pontosan megnevezve, a jezsuiták nevében íródott, és a kronosztikon alapján is 1761-ben keletkezett. A vers soraiban kiemelve jelezték Barkóczy nevét és megszólításának különböző formáit.

Az alkalmi költészet jellemzői figyelhetők meg a költeményen, az előző versben jellemzett barokk sajátosságok, mitológiai utalások itt háttérbe szorulnak. Az első sorokban dicsőítve, a jellemző „Éljen!” megszólítással az érsekhez szól:

„Vive Decus Patriae Barkóczi, Vive Tuorum
Deliciae, noster Vivito, et Orbis Amor! [...]"

Majd erényeit, bölcsességét sorolja fel, egri püspökségének idejéről is ír:

¹⁶⁴ *Versus festivis ignibus illustrati honoribus celsissimi S. R. I. Principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala et Tavarna [...]*, Strigoniensi, 1761, [4] p. A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 16.

„Stirpe Tua Magnus, Major Virtutibus, ipsis
Maximus es meritis, Praesul amate, Tuis.
Si pingi Pietas, Sapientia, Gratia posset;
Apta haec effigies Principis una foret.
Agria moesta comas abeuntem flere parentem
Te potuit; gaudet nostra sed ora Suo. [...]”

A költemény befejező részében az új érseket ünnepli a szerző, mondván, eddig felsorolt erényei túl nagyok voltak ahhoz, hogy ne léphessen tovább az egri püspökségnél:

„Agria Virtutum brevis est mensura Tuarum,
Magnum parva suo non capit illa sinu.
Clarius ut celso terris sol fulget Olympo,
Dispensat radius plenius ille suos.
Sic quoque praerupta melius de rupe Granensi
Explicat Hungarico se Tua Fama solo.
Hoc Magno PrInCIpe reDIbIt HVngarIae GLorIa [...]”

Rabcsek András szepesi kanonok egy heroikus ódával és egy szapphói strófákban íródott költeménnyel köszönti, amely a kassai jezsuita nyomdában jelent meg.¹⁶⁵ A költemény különlegessége, hogy a nyomtatott vers előtt a csillagban elhelyezett sorok a vers akrosztikonját adják: *Felix reditus comitis Francisci Barkóczi ad Archi-Episcopatum Strigoniensem.*

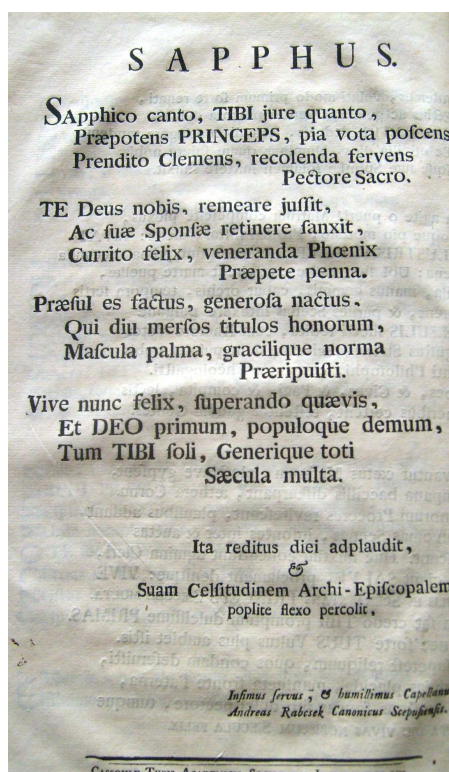

A nyomtatványt díszítő csillag, amelynek közepében elhelyezett sorok a vers akrosztikonját adják

A versben az előző latin költeményekhez hasonlóan a múzsák ünneplésével vezet be a szerző az új érsek méltatását. Az alkalmi versek állandósult kifejezéseit és szófordulatait építi a versbe, Barkóczy dicsérete után hosszú életet kíván neki, érsekségét új kor eljövetelével teszi

¹⁶⁵ RABCSEK, Andreas, *Felix reditus comitis Francisci Barkóczy ad archi-episcopatum Strigoniensem [...] et in perennem reditus diei memoriam, ac tanti archi-praesulis [...]*, Cassoviae, Typ. Acad., 1761, [6] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 12. 22; Coll. I. 39. 2.

egyenlővé. Az akrosztikonos költemény utáni levélen található a szapphói strófákban íródott vers, tartalmilag nem hoz újat, a versforma miatt jelent érdekességet.

A nyomtatvány utolsó levélén található szapphói strófákban íródott vers

Egy másik képvers is készült esztergomi érsekké való beiktatása alkalmából. Szerzője ismeretlen, az eredeti kéziratról készült fotót és annak átíratát Kilián István közölte.¹⁶⁶ A csillag alakú verstől jobbra és balra található strófákban közli a szerző a négyzet alakú képvers tartalmát, amelyet két rákversből állított össze. A kubuson, melyet a rákversek építenek fel, Barkóczy Ferenc címere található. A csillag alakú képvers mezosztichonja: FRANCISCUS, a csillag kilenc ága jelöli a kezdőbetűket, képvers átíratában középen fognak elhelyezkedni.

2. 7. 1. A Barkóczy-címer motívumai az alkalmi versekben

A Barkóczy-címer gyakran megjelent díszítésként a Barkóczynak szánt nyomtatványokon és kéziratokon, a Barkóczy-könyvtár köteteit is ez díszíti. A heraldikában az egyházi személy címereit koszorúzó kalap alacsony, széles, egyenesen álló. Két oldalról a karimán zsinórzat vonul végig, amelyek összebogozva, zsinórban végződnek. A püspöki

¹⁶⁶ *Da veniam princeps! quod sint mihi rara poetæ*, 1761, [1] p. A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 18. Közlése: KILIÁN 1998, 65–67.

kalap hat-hat bojttal, az érseki tíz-tíz bojttal van ábrázolva mindkét oldalán. Az érseki címerben megjelenik az érseki pásztorbot.

Barkóczy püspöki címere Barkóczy érseki címere¹⁶⁷

Egy 1762-ben, az érsekké való kinevezést követő évben nevének dicséretére szerzett, rövidebb versekből álló kéziratot mutatok be.¹⁶⁸ Érdekessége, hogy a Barkóczy-címer jelképeit felhasználva dicsőíti az érseket. A kézirat szövegének szerzője a címerben található két angyalt és két oroszlánt jelképként használja fel, hozzájuk hasonlítja az érseket:

„Elogia in Signa Gentilitia In Angelum et Leonem:

Angelus, et Leo sunt, Princeps, insignia gentis;
 vel potius vitae tessera certa Tuae.
 Ille amat, hic terret: fugat hic, trahit ille: timore.
 Hic agit; ille suum munus amore facit.
 Et timor, et Tibi quadrat amor: bene dirigit omnis,
 Quis quis amore Suos, atque timore regit. [...]"

Először a két oroszlánhoz hasonlítja Barkóczyt, ezzel a világi hatalomhoz kötődő rangjait hangsúlyozza, majd a két angyalhoz, amely az egyházi méltóságait mutatja be. Végül a címer ábrázolásában is megtalálható kettős koronáról ír:

„In duas Coronas Capitibus impositas:

Ut caput est duplex, Sic cingit utrumque corona:
 Scilicet est meritis non Satis una Tuis.
 Una datur vivo, post fata secunda paratur:

¹⁶⁷ A super ex libriseken található címerábrázolásokról készült fotók az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár tulajdonát képezik. http://www.bibliotheca.hu/possessores/007_barkoczy.htm

¹⁶⁸ *Encomia festis honoribus celsissimi, ac reverendissimi S. R. I. principis domini domini domini Francisci è comitibus Barkoczy de Szala [...] dicata dum publica cleri populique laetitia anniversaria solemnitate festum magni nominis sui incolumis celebrasset anno MDCCLXII*, [10] p. A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 25.

Vivis adhuc, et jam Victor utramque geris. [...]"

A kézirat következő része egy elégiát tartalmaz, amely Barkóczy érsekségét ünnepli, leírva az elmúlt év eseményeit, kezdve az érseki székre való beiktatástól egészen az esztergomi bazilika felépítésének tervéig. Néhány fontosabb dátumot emel ki a szerző, és az ekkor történt ünnepi alkalmakat ismerteti. Az elégiában bemutatott egyik legfontosabb esemény 1761. május 14, amikor Barkóczyt Mária Terézia hivatalosan kinevezi érsekké:

„Nominatur in Archi-Episcopum die 14. Maji, Anno 1761.

„Nec Tu Barkóczy Cathedra nisi Principe dignus;
Nec nisi Te Princeps digna cathedra fuit.
Nempe caput primum primam Sibi jure Tiaram;
Et repetit primum prima Tiara caput. [...]"

A másik 1761. szeptember 21, amely napon Barkóczy átveszi az érseki palliumot, és beiktatják az érseki székre az esztergomi Barkócz-kápolnában:

„Pallium Archi-Episcopale accipit in Arce Strigoniensi die 21. 7bris 1761.

Hic jacet hungarici majestas diruta Templi:
Illa Patrum Sedes, illa Superba Sion:
Regia Pontificum, cleri schola, gloria Regum,
Arx fidei, Domitrix haeresis, Ara Dei:
Praesidium Patriae, populi tutela, theatrum
Virtutis, morum norma, magistra gregio: [...]"

1762-ben gróf Pálffy Rudolf, az érsek székhelyén, Nagyszombatban köszöntötte egy ódával.¹⁶⁹ A köszöntő óda második levelén a Barkóczy-címer egyik angyala található, mint illusztráció. A vers tartalma nem sok eltérést mutat az eddig megismert, az érseket éltető versek tartalmától. Valószínűleg az érsek nagyszombati palotájában hangzott el a vers. A kezdő versszakokat idézem:

„Fortunata dies, nostris dignissima fatis!
Laetitiae nobis qua seges orta fuit;

Nam TUUS aspectus PRINCEPS has recreat aedes,
TE Domus haec semper sospite, sospes erit:

Es columen PRINCEPS, Patriam quod fulcit, et ornat,
Sustinet et nostram tanta columna Domum. [...]"

¹⁶⁹ PÁLFFY, Rudolphus, *Carmen quo celsissimo [...] Francisco e comitibus Barkóczy [...] convictum regio-archi-episcopalem paternam sollicitudine hisce Calendis Maii InVIsentI*, Typ., Acad., Tyrnaviae 1762, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 8.

2. 8. Ünnepségek és köszöntők Barkóczy névnapja alkalmából

2. 8. 1. Barkóczy névnapja Egerben (1752)

A püspök névnapját minden évben megünnepelhatték, de az Egerben töltött évekből csak egy kéziratot ismerünk, amelyben patrónusa, Xavéri Szent Ferenc napja alkalmából verssel köszönti Kovács Ferenc.¹⁷⁰ A szerző foglalkozására és a keletkezés idejére a vers utolsó versszaka adja meg a pontos adatokat:

„Zöngedező Músám szűnnyél szólásodban,
Elég légen már most fönt írott righmusokban,
Ezerhét százötvenkettődék írásban,
Iurista létemben Eger városában.”

Xavéri Szent Ferenc napja december 3., innen tudjuk, hogy Barkóczy decemberben tartotta a névnapját. A strófakezdő betűk az alábbi olvasatot adják: Vivat Groff Barkoczi Ferencz. A 25 strófás költeményt előbeszéd, egy rövid „örvendetes izenet” és egy elővers előzi meg.

Előbeszédében a szerző leírja, mit fog versében ünnepelni: „Méltóságghos Szalai gróf és Pálócz eörökös Barkóczy Ferencz úrnak, mint főurunkhoz eő Excellentiájának Istentül engedett Xaverius Szent Ferencz patrónusa napjának tisztességére solenitassarúl, életérül és szerencsésen való megtírísérül, ugyanazon föllebb említett úri méltóságnak hosszú szerencsés, békességes, egésséges, és üdvösséges örvendetes életeért votumok, avagy bozgó kívánságok sommája alatt mondattatott.”

Az „Örvendetes izenet”-ben még egyszer köszönti Barkóczyt.

Az elővers első versszakából megtudjuk, hogy Kovács Ferenc verse csupán egy volt a Barkóczyt ünneplők sorában, több köszöntő is elhangzott már az övé előtt:

„Músám jóról elő verssel tusakodván. Már
a több köszöntők állnak csillapodván. A do-
lognak vége nálad lévén tudván, szól es
Excellentiádhoz tisztességgel mondván.”

Az ünnepség menetét a későbbi versszakok is sejtetik. Barkóczy hívei, tisztelői, pártfogoltjai, – mind világi, mind egyházi emberek – egyenként járultak a püspök elé, versekkel köszöntötték, amelyeket sok esetben énekelve, zeneszóval is előadhattak. A szóbeli

¹⁷⁰ A kézirat lelőhelye: FK Coll. II. 94. 14., KOVÁCS Ferenc, *Prodromus hymenaeus az az méltóságos [...] Barkoczi Ferencz úrnak [...] mondattatott örvendetes izenet azon nagyságnak [...] készített és tett Kovács Ferencz [...], 1752, [9] p.* (Évszám a vers szövegéből.)

köszöntés után, amely a névnap jókívánságokat tartalmazta, tárgyi ajándékokkal is kedveskedtek Barkóczynak:

„A jó kívánságok ma itt összevgyűlnek
új új köszöntések égben heverülnek.
Én is kíszen lések még hármat csöngetnek
Sok szép köszöntéssel és mással kedveznek.

Röbdöznek s örülnek az égi madarak
Még a nag vadak is ébredvén alusznak.
Várva várván napját sz. Patrónusodnak,
Hogy üdvözlésére jönnek Excellentiádnak.

Köszöntlek hát én is örvendező szókkal,
Áldjon meg az Isten minden kívánt jókkal
Friss hosszú élettel, vígságos napokkal,
Miket Istentől kérsz gazdag lég azokkal.”

A vers szerzője utalást tesz Barkóczy Fuorcontrasti nyaralójára. Az ünnepség ezen része, amelyen Kovács is részt vett, ezek szerint nem a Fuorcontrastiban zajlott, de ott folytatódott:

„Oda föll vár téged napkeleti kastély,
Kit nem is régenten földrül fölemeltél,
szem, szív óhajtásra elevennyé tettél
Azír kiálts vivát mert, mert az én Uram él.”

A következő strófában a szolgák előkészületeit és a püspök bevonulását írja le:

„Ím érkezék az Úr: az szolgák kiáltják,
eddég szárt ajtókat tágoson nittatják,
mik akadálnak láb alól elrakják,
Patrónusod napját eők is nagyon várják.”

A további versszakokban a szerző hosszú életet, vígságot, minden földi és égi jót kíván, majd az utolsó előtti strófában előkerül a patrónus, Xavéri Szent Ferenc neve is. Az ő életéhez hasonló, kegyes, szent életet kíván Barkóczynak:

„Csöndes életed légen Ferencnek párja,
eg mást szerencsének szépen hírül járja
Ferencznek a szévét Xaverinok bírja,
Sok jótéteményét követvén óhajtsa.”

Zárásként az ünnepi alkalomhoz és a költemény mondanivalójához illő idézet áll a *Példabeszédek* könyvéből:

„Légyen áldott a te forrásad és vigada
a te szerzeted társaságával. Prov. 5. v. 18.”

Az előbeszédben felvázoltak ellenére a vers csupán Barkóczyt ünnepli, a patrónus életéről és megtéréséről nem emlékezik meg, ezért – ha a szerző valóban eleget tett az

előbeszédben leírtaknak – az ünnepségen szólnia kellett Xavéri Szent Ferenc cselekedeteiről is.

2. 8. 2. Barkóczy névnapja Esztergomban (1763)

Az érsek 1763-ban Esztergomban ünnepelte a névnapját. Az eseményhez kötődő, reprezentációs alkalomra készült köszöntő versek és színjátékok közül több fennmaradt. Barkóczy ez alkalommal eskette össze a Bakócz-kápolnában Erdődy János varasdi főispánt és Széchenyi Annát. Az eseményre Széless György verses *Hirdető levelet* írt, amelyet a szakirodalom is bemutatott.¹⁷¹ A versben a házasság felmagasztalása mellett a házasulandók és az érsek Esztergomhoz való kötődése áll a középpontban.

A *Hirdető levél* mellett a szakirodalom bemutat egy színjátékot is, amelyet ezen alkalommal adtak elő a jezsuita iskola diákjai.¹⁷² Széless György verséhez hasonlóan párhuzamosan jelenítette meg a grófi pár házasságát és az érsek névnapját, amely személyének méltatásával is összekapcsolódott. A kézirat felsorolja a színjáték szereplőit.

Az első jelenetben megérkeznek a múzsák az esztergomi várhegyre, majd a második jelenetben Apolló és Natalis Barkóczyt magasztalják és Esztergom csodás képéről, az új, pompás épületekről beszélnek. A harmadik jelenet az ifjú pár köré szerveződik: Nicon és Neria házasságának örül mindenki, diadalkaput építenek címereikkel, majd minden szereplő az ifjú párral bevonuló érseket dicséri. A darabban német nyelvű dalbetétek is vannak, amelyeket hivatásos zenészek kísérhettek.

Az esküvőre még néhány, – a szakirodalomban nem említett – vers íródott. Az alkalomra Witte Ferenc német nyelven írt köszöntő verset.¹⁷³ A nyomtatvány címlapján a szerző említi az érsek névnapját is, amelynek alkalmából összeadta a grófi párt. A házasulandók köszöntésére írt vers címe – *Dem gräflichen Brautpaare gib eder seegenvolle Jahre* – is sejteti, hogy itt nem Barkóczyt élteti a szerző, hanem elsősorban a fiatal jegyespár szerelme és a jókívánások a közös életükre kerülnek középpontba. A vers – mivel mindvégig mint

¹⁷¹ SZELESTEI N. 2007, 116–122.

¹⁷² *Uo.*, 120–122.

¹⁷³ WITTE, Franciscus, *VVoLgeMeIntes HoChzeltgeDICht bey Gelegenheit der von [...] Franz dem Zweyten [...] Barkoczy von Szala [...] in Anwesenheit der Fräule Braut-hochgräflichen Aeltern, und vieler hohen beederseitigen Anverwandten, in höchster Person an Dero hochfürstl. Namensfeste, als den 4. Weinmonats hier zu Grann beseegnet-zwischen der Fräule Braut Gräfinn von Szecsenyi dann Herrn Bräutigam Grafen von Erdödy, eines löblichen szecsenyischen Husarn Regiments Obersten glücklich vollgezogenen Eheverbindnisse in Unterthänigkeit dargereicht*, in der erz-bischöflichen Stadt Grann, gedruckt bey Frantz Anton Royer, 1763, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 14.

jegyespárt említi Erdődyt és Széchenyi Annát – az esküvő előtt hangozhatott el a Barkóczyt és a fiatalokat köszöntő többi vers között.

Egy 1763-as latin nyelvű kézirat címlapja is az esztergomi esküvőről tudósít.¹⁷⁴ A költemény műfaja epithalamon, vagyis lakodalmi ének. A kézirat első lapjain Erdődy gróf és Széchenyi Anna szerelmének tisztaságát állítja a középpontba a szerző, majd Cupido és Venus közbenjárásáról ír, amely nélkül nem jöhetett volna létre a frigy. Sorban érkeznek a múzsák, majd Hymen, a házasság istene, és megkezdődik a Bakócz-kápolnában az esküvői szertartás, amiről szintén részletes leírást kapunk. Barkóczy neve már az esküvői előkészületben megjelent – az ifjú párt az érsek adja össze, ezért jövőbeli boldogságuk még nagyobb lesz – de az érsek köszöntésére és ünneplésére a költemény végén kerül igazi hangsúly.

Az érsek névnapját az esküvői szertartástól függetlenül is megünnepelték. Egy I. B. monogrammu szerző latin nyelvű költeménnyel köszöntötte, amely kéziratban maradt ránk.¹⁷⁵ A kézirat az epithalamon szerzőjével azonos kéztől származik, ezért valószínű, hogy ez a költemény is az esküvőt megelőző vagy az azt követő ünnepségen hangzott el a többi érseket köszöntő vers között. A vers első sorai, számos alkalmi vershez hasonlóan a Barkóczy számára készülő ünnepet készítik elő:

„Dicite io Poean laetasque ad sidera voces
Tollite Francisci solvite vota Die.
Solvite vota Patri, rutilent altaria flammis,
Et pia centenis supplicet ara locis. [...]
Dum reparat Princeps veteris miracula Templi
Prae reliqvis unum fama loquatur opus. [...]”

Ahogy az Esztergomban tartott névnap ünnepség szinte összes köszöntő versében, úgy itt is kiemeli a szerző Barkóczy esztergomi városképet megújító építkezéseit:

„Dum reparat Princeps veteris miracula Templi
Prae reliqvis unum fama loquatur opus.”

¹⁷⁴ A kézirat lelőhelye, FK Coll. I. 39. 21. *Epithalamium ad nuptias illustrissimi domini Joannis e comitibus Erdődy de Monyorókerék [...] cum [...] Anna e Comitibus Széchenyi Strigoni qvarto-nonarum Octobris celebratas anno MDCCLXIII.*

¹⁷⁵ *Honoribus celsissimi ac reverendissimi S. R. I. Principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala [...] Archiepiscopi Strigoniensis, primatis regni Hungariae, legati nati [...] Domini sui benigni [...] Dum onomasticum sui nominis, sollemni pompa celebraret, ab infimo cliente I. B., [4] p., 1763. A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 20.*

2. 8. 3. Köszöntő levelek Barkóczy névnapjára (1764)

A Prímási Levéltárban található egy iratcsomó, amely az érseket 1764-ben a névnapján köszöntő személyek leveleit tartalmazza.¹⁷⁶ Az iratokban nincsenek versek, néhány soros, udvarias formulákat használó, személyességet nélkülöző levelekről van szó. Azonban a küldő egyháziak és világiak sokasága jól mutatja, hogy az érsek híveinek köre az ország egész területére kiterjedt, sokan Egerből is köszöntötték. A következő személyek küldték üdvözlésüket a névnap alkalmából: Kelecsényi Ignác Rozsnyóról, Frater Michael Egerből, Draskovich József, Szerdahelyi Gábor, Hudeczek Mátyás göllneci plébános (Szepes), Kernhoffer György Gyöngyösről, Horváth János Eszékről, Hermán János esztergomi kanonok, Vilcsek Ádom Orovka-Kulighról, Fabritius csetneki plébános, Bertalanffy László a szepesi káptalanból, Filo János szepesi kanonok, Csák István Egerből, Széles György az esztergomi káptalanból, Tahy Imre Nyirjesről, Bánó András Trsztenne-i plébános, Török Ferenc Pozsonyból, Watter Tamás a szepesi káptalanból, az egri káptalan, Frater Romanus Jakabfalvy Egerből, Frater Hyacinthus Reiter ferences rendi minorita szerzetes Luosinból (Bánát), Esztergom vármegye, Keller János Egerből, Markhot Ferenc orvos Egerből.

2. 9. Színjátékok Barkóczy tiszteletére

2. 9. 1. Színjátékok Egerben

A köszöntő versek mellett színdarabokat is ajánlottak Barkóczynak, ezeknek előadásán a püspök személyesen jelen volt.

Püspöksége idején négy ilyen alkalomról van adatunk. Először 1745-ben Eperjesen mint új püspököt ünnepelték,¹⁷⁷ majd 1754-ben az egri jezsuita iskolában támogatását meghálálva mutattak be színdarabot az iskola növendékei Barkóczynak ajánlva. A budapesti Egyetemi Könyvtárban található az egri bemutató programfüzete.¹⁷⁸ A kassai nyomdában készült nyolc lapos nyomtatványból azt is megtudjuk, hogy az előadásra 1754. július 31-én, Loyolai Szent Ignác ünnepén került sor, azon a díszes színpadon, amelyet Barkóczy Ferenc gróf az iskolai színjátékok számára készíttetett: „Constantinus Porphyro-genitus. Jeles játék, melyet Szalai gróf Barkóczy Ferencz úrnak [...] tiszteletire folytatott Jesus társaságának új oskoláiba

¹⁷⁶ PLtar AS, AR Classis X. n. 196. 76/127r–194v.

¹⁷⁷ STAUD 1988, 426.

¹⁷⁸ STAUD 1981, 309.

költözött ifiúság: midőn tudományos érdemeit ezen kegyelmes méltóság jeles ajándékokkal méltóztatja vala ama díszes játékos palotán, melyet ugyanazon nagy méltóságnak édes nemzetének javára szüntelen igyekező kegyessége adakozása állatott. Egerben, 1754. eszt. Sz. Jakab havának 31. napján.”¹⁷⁹ A darab szerzője Faludi Ferenc. A színdarab eredeti változatát, illetve mintáját máig nem sikerült azonosítani, de az irodalomtörténészek egyöntetű vélekedése, hogy minden bizonnyal olasz szöveg alapján készült.¹⁸⁰

1756-ban Podolinban köszöntötték a piarista iskola diákjai a *Virtus amore et timore fortior* (az erény a szeretetnél és a félelemnél is erősebb) című tragédia színpadra állításával.¹⁸¹

A kézirat címlapja

Kilián István egy szlovák kézikönyv alapján említi a darab címét, de annak kéziratáról nincs tudomása.¹⁸² Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban található kéziraton a Barkóczynak címzett *Dedicatió*t a szerepek követik, azonban a játszó személyek neveit nem tüntették fel. A darab argumentumának rövid ismertetése után 10 anagrammát írtak Barkóczy dicséretére, ezeket valószínűleg a színdarab előtt, vagy a felvonások közötti szünetekben

¹⁷⁹ *Uo.*, 145.

¹⁸⁰ SÁRKÖZY 2005, 116.

¹⁸¹ FK Coll. II. 80. 5., *Virtus Amore et Timore fortior sive Alanus tragoedia*, [20] p.

¹⁸² KILIÁN 2002, 145.

olvasták fel. A kézirat címlapja alapján az eseményen részt vett Andreas Moszczinsky a helyi nemesek képviselőjében valamint Okolicsány János zempléni alispán.

1757-ben kétszer, november 13-án és 27-én tartottak operaelőadást a felsőtárkányi Fuorcontrasti kastély aulájában. Az előadott darab címe *Cyrus, a perzsa király*.¹⁸³ A szereplők között olasz kasztrált énekesek voltak.¹⁸⁴ A szakirodalom is említi ezt az előadást.¹⁸⁵

Egerben, 1761-ben a jezsuita iskola évváró ünnepségén bemutatott színjátékot miután Barkóczynek ajánlották, feltehetően ekkor már érseki kinevezésének is szólt az ajánlás.¹⁸⁶ A *Boldizsár király* című darabot „szentséges Római Birodalom Fejedelmének, Esztergami Érseknek” címezték.¹⁸⁷ Az Székesfehérvári Püspöki Levéltárban került elő a dráma egri színlapja, a „végzése” cselekménye summázó szöveggel, valamint a szereposztással kinyomtatott drámaschémaival. E szerint Eger lakossága 1761-ben ismerkedett meg ezzel a történeti színjátékkal. Ez is bizonyítja, hogy Egerben a 18. század második felében már általánossá válhatott a magyar nyelvű színjátszás. Az iskola egy gazdagon felszerelt díszlet- és jelmeztárral, tökéletes színi illúziót keltő technikai berendezéssel, gazdag, s a genius locinak is helyet adó drámaterméssel rendelkezett.¹⁸⁸

2. 9. 2. Színjáték az érseki beiktatás alkalmából (1761)

A Prímási Levéltár őríz egy leírást, amely a helynök 1761. szeptemberi jegyzőkönyvének kivonata Barkóczy érseki beiktatásáról.¹⁸⁹ Ebben beszámol a szertartást követő *Nehemiás* című színi előadásról, amelyet a jezsuita iskola diákjai mutattak be. Az iskoladráma témája az eseményhez illik: Nehemiás a perzsa király főpohárnoka volt. Mindig hű maradt királyához,

¹⁸³ A darab szerzőjének nevét nem közölte a historia domus. Főszereplője a nagy perzsa király, a perzsa birodalom megalapítója, aki különösen Metastasio szövegkönyve (*Ciro riconosciuto*) révén lett kedvelt operahős. A magyarországi Metastasio-recepció többféle kulturális közegben nyert teret; világi és egyházi környezetben is találkozunk Metastasio-darabokkal. L.: ZAMBRA 1919; SÁRKÖZY 2003; BAGOSSY 2011. A Cyrus-drámákat illetően nem biztos, hogy minden esetben Metastasio *Ciro riconosciuto* című darabjával van dolgunk, hiszen a pástorból lett király bibliai történeten alapuló archetípusával gyakran találkozunk a drámairodalomban, mint ahogy a *Ciro* 1736-os bécsi bemutatója előtt, már 1727-ből Szatmárból van adatunk Cyrus-témájú előadásról. Az adott időszakban igen népszerű Andreas Friz Cyrus-drámája is, amelyet gyakran emlegetnek Metastasio-átdolgozásként, de a korszak határozottan önálló munkának tekintette. Az ő szövege 1752-ben keletkezett, így az ezután színpadra került előadások esetében nem tekinthetjük biztosan Metastasio-recepciónak a bemutatót. L.: CZIBULA 2016, 84.

¹⁸⁴ DiarMin. 254., 256.

¹⁸⁵ BÁRDOS 1987.

¹⁸⁶ STAUD 1988, 152.

¹⁸⁷ *Uo.*, 151–152.

¹⁸⁸ KILIÁN 1974.

¹⁸⁹ PLtar AEV 1326/14/1.

részt vett Jeruzsálem városfalainak felépítésében.¹⁹⁰ Fennmaradt a színdarab színlapjának nyomtatott változata. Itt a szereplők nevét és az öt felvonás jeleneteinek összegző bemutatását olvashatjuk.¹⁹¹

A helynök röviden ismerteti a darab bibliai témáját, valamint kiemeli, hogy a szereplők között ott voltak a poétikai osztály diákjai és az idősebb teológiai hallgatók. Az előadást egy úgynevezett befejező ünnepség követte, amely nagyon látványos volt, táncosokkal, akiket egy Pozsonyból hívott táncmester tanított be. Ezen a befejező előadáson hangozhattak el köszöntő versek is.¹⁹²

2. 9. 3. Színjáték és költemények Barkóczy tiszteletére Nagyszombatban

Egy 1762 körül keletkezett kézirat Barkóczy nagyszombati kollégiumban tett látogatása alkalmából íródott. Szerzője ismeretlen, évszámot nem tartalmaz, azonban Barkóczynak, az ország tanintézményei felügyelőjének ajánlják, így bizonyos, hogy a szöveg 1762 után keletkezett.¹⁹³ A kézirat alapján a Barkóczyhoz szóló köszöntéshez két elégia, egy óda, egy színjáték és a színjátékot kísérő rövid vers tartozott. Az elégiák, az ódák és a színjáték latin nyelvűek, azonban egy rövidebb német nyelvű köszöntő és egy magyar vers is az ünnepség részét képezte, ezzel is fokozva a reprezentatív jelleget. A színjátékot megelőző hosszabb ódák a barokk alkalmi verselés jellegzetességeit hordozzák: antik versformákat és kiterjedt barokk mitológiai apparátust használnak, Barkóczy köszöntéséhez versbe foglalják minden eddigi cselekedetét, és mint előljáró példát mutatják be őt a versekben, olyan emberként, aki a „múzsák barátja” is, pártolja a művészeteket és sokat küzd a nemes ifjak számára megfelelő oktatásért.

A verseket követő színdarabot iskolai előadásra szánták, a szereplők neve Vergilius pásztorait idézi. Őt felvonásból épül fel, a pásztorok – Megacles és fiai: Alexis és Menalcas –

¹⁹⁰ A reprezentációs alkalmakkor előadott színjátékok témájukkal is tisztelegnek címzettjük előtt. Az ünnepeltet gyakran hasonlítják bibliai személyhez, vagy családja eredetét méltatják antik párhuzamokkal. Arra az alkalomra például, amikor Mária Terézia 1739-ben átutazott Milánó városán, az ünnepségek szervezői a *La Germania trionfante in Arminio* című drámát állítják színpadra. A libretto szövegét Antonio Salvi szerezte. Az ünnepségek szervezőinek sikerült megtalálniuk a legmegfelelőbb művet: azon túl, hogy szórakoztató volt, elegánsan dicsőítette a hercegnő nemzetiségét. Arminius legendás személy, a germán nép eredetének névadó hőse, aki legyőzte a teutoburgi csatában a Publius Quinctilius Varus által vezetett római hadakat. Azért választották, hogy dicsőítsék Mária Teréziát és a Habsburg Birodalmat. L.: MIGNATI 2013.

¹⁹¹ *Nehemias acta ab Academicis Almae ac celeberrimae Universitatis Tyrnaviensis Soc. Jesu, [...] domini Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, [...] dum primum in urbem nostram ingressum solemni pompa [...] celebraret, anno M. DCC. LXI. mense Septembri*, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [8] p., 21 cm.

¹⁹² DÓBÉK 2016a.

¹⁹³ *Monumentum pietatis quod supremo suo praesidi musae Tyrnavienses*, 1761, [39] p. A kézirat lelőhelye: Coll. I. 39. 23.

Thoas, Apolló papja, valamint Amynthas – költői versengése bukolikus környezetbe öltözteti Nagyszombatot, a felvonások helyszínét. A játszó személyek nevét nem tüntették fel, de minden bizonnyal diákok szerepeltek az előadáson. Az Amynthas név használata felidézi Tasso pásztorjátékát, amelynek motívumai a műfaj trópusaivá váltak, így a 18. századi iskoladrámákban is gyakran megtalálhatóak. Barkóczy különösen szerethette a színházi előadásokat, erre nemcsak a számos neki ajánlott színpadi darabból következtethetünk, hanem könyvtára jelentős számú, drámákat tartalmazó kötetéből is.¹⁹⁴ A drámaszerző, akitől Barkóczy a legtöbb, összesen 20 kötetnyi művet gyűjtött össze, Metastasio volt. Metastasio művei a 18–19. században számos esetben a hazai iskoladrámák forrásai voltak, így Barkóczy is találkozhatott olyan részletekkel, dialógusokkal az előadások közben, amelyeket korábbi olvasmányai alapján már ismert.¹⁹⁵

A darabot követően egy magyar nyelvű verset találhatunk: a vers a pásztorok kórusának szövege volt, a dráma cselekményéhez tartozott. A kézirat szerzője a vers fölé írta: „aria”. Kotta nem maradt fenn a rövid vershez, de nagy valószínűséggel zenei kísérettel adták elő. A szövege így hangzott:

„Talpra pásztor jó pajtásim
Indulyunk kedves barátim
Tisztelettel
Betsülettel
A Fő Pásztort üdvözlöyük;
Jelenlétére szerencsét,
és házára fehér főcskét
Pán Istentől kíványunk

Mondjuk hogy az egek tartsák,
Minden javakkal megáldgyák,
Hogy mostanság
Oly méltóság
Örömünkre vigasztal.
Egy szép kövér kondor birkát
Hattyú fehér friss gidocskát
Pán Istennek áldozzunk.”

A kórus szövege után rövid, latin nyelvű elköszönő frázisok következnek, majd két, a színdarabhoz kötődő epigrammával zárták le az ünnepséget.

Barkóczyt számos alkalommal köszöntötték versekkel vagy színjátékkal, azonban kevés ehhez hasonló olyan kézirat maradt fenn, amely alapján az ünnepség egész menetét rekonstruálni lehet.

¹⁹⁴ Könyvtárának katalógusa: PLtar AS, AR 69.

¹⁹⁵ CZIBULA 2004.

1763-ban névnapja alkalmából ünnepelték színjátékkal, a darabot a *Barkóczy névnapja Esztergomban (1763)* című alfejezetben bemutattam.¹⁹⁶

2. 9. 4. Színjátékok Nagyszombatban

A szakirodalom a nagyszombati nemesi konviktusban, 1764-ben előadott nagy sikerű *Salamon* című darabról is beszámol.¹⁹⁷ Az előadáson Barkóczy is jelen lehetett, mivel az Esztergomban őrzött kéziratos színi programon a *játék summája* és a *játékban forgó személyek neveit* követően az érseknek címzett költemények találhatók meg. A dráma szövegét az esztergomi kézirat nem tartalmazza. A színjáték Illei János műve, a *Jezsuita iskoladrámák* második kötetében *Salamon király, Lászlónak foglya* címmel olvashatjuk.¹⁹⁸ Azonos a tartalom, a szereplő személyek és a játék kezdete előtti tartalmi összefoglalás, de az előadást kísérő verseket eddig nem ismertük.

A következő, 1765. esztendőből még egy színjáték (*István, szomorú játék*) maradt fenn, amelyet a jezsuita konviktorok mutattak be Nagyszombatban az érsek jelenlétében.¹⁹⁹ A kéziratban a színi programot követően az érseket köszöntő versek találhatók, amelyek Barkóczyt dicsőítik, az alkalmi költemények toposzá vált jelzőivel: „Magyar Ország égén ki tetző fényesség”, „Vigyázó okosság”, „több sereges erkölts”. Hálát adnak, amiért jelenlétével megtisztelte az előadást.

2. 10. Barkóczy Sárospatakon

1757-ből három mű maradt fenn, amely Barkóczy a sárospataki iskolában tett látogatásakor hangzott el. Sárkány Dávid, sárospataki bölcselőtanár, a sárospataki kollégium nevében intéz hozzá köszöntést, ahogy az a címlapon a püspök címeinek ajánlása után olvasható:²⁰⁰ „[...] dum Administraturam praefati Comitatus Zempleniensis solenni Investitura capesseret, complosus a reverendissimae Excellentissimae illustritatis devotissimo Cliente, Collegii S. Patacensis Helv. Conf. professorum Professore Philosophiae amplius jam quam per quatuor Lustra, uti confractae vires corporis et ingenii permittebant, jam undecimo aetatis Lustris spirante, Davide Sárkány.” A kézirat egy levélből áll, további, a címlapot követő részei

¹⁹⁶ Lásd: 58. oldal.

¹⁹⁷ HUBERT-SZELESTEI N. 2007, 525–528.

¹⁹⁸ ALSZEGHY-CZIBULA-VARGA 1995, 299–380.

¹⁹⁹ *Uo.*, 529–531.

²⁰⁰ FK Coll. I. 39. 19/1. SÁRKÁNY, David, *Adplausus [...] Francisco Barkóczy de Szala, perpetuo in Pálótz, et Tavarna [...] complosus a [...] Davide Sárkány [...]*, MDCCLVII ad Calend Januar 1757, [1] p.

elveszhettek. A díszes címlap versőjén a következő sorokat olvashatjuk:

„In rei veritate status ecclesiasticus et politicus est unus idemque: immane illud discrimen, quod hodie observatur, est si quod ullum humani commenti non postremum specimen.

Certe Melchisedec erat Salem et Sacerdos Dei erat Altissimi.”

Vagyis arra hívja fel a figyelmet, hogy lehetséges egy időben egyházi és világi rangot felelősséggel betölteni, ahogy Melchisedek példája is alátámasztja, aki Sáleem királya és Isten papja volt. A bibliai utalást követően tovább folytatódnak a sorok, amelyekben Vergilius *Aeneis*-ének egy szó szerint egyező részletét fedezhetjük fel a szövegben:

„[...] rex Anius, rex idem hominum Phoebique sacerdos,
vittis et sacra redimitus tempora lauro
occurrit” (Vergilius, *Aeneis*, Lib. III, 80–83)²⁰¹

Anius nemcsak király, hanem Phoebus papja is egyben. Homlokán szent szalaggal, babérkoszorúval fut eléjük. Itt Janus Pannonius *Guarino*-panegiricusának következő két sorát is felidézhetjük:

„Én szalagos fővel, bíbordísz tölve magamra,
fénylő köntösű, zsoltárt kántáló papok élén^[15]
sábai tömjént gyújtok főpapként a szobornál.”²⁰²^[15]

Sárkány Dávid szövegében az antik utalások sora itt megszakad. Még egyszer kiemeli, hogy számos király vett részt egyszerre kora egyházi és politikai életében:

„Certe ante Reges Iudaeorum sub Theocratia invicem immeabant Ecclesia et Politia.”

A másik 1757-ben, Sárospatakon elhangzott beszéd Bernátfalvi Bernát Ferencé.²⁰³ Szövegét a kéziratban latin és magyar nyelvű versek követik. Mivel a beszéd és a versek egy dokumentumon belül, folytatólagosan következnek egymás után, feltételezhetjük, hogy egy eseményen hangzottak el.

A beszédben Bernát Ferenc Barkóczyt köszönti a sárospataki iskola diákjainak nevében, példaként állítva eléjük a püspök alakját, és hangsúlyozza a Barkóczy-család nemességét, fontos szerepét Zemplén vármegye életében. A Barkóczyt dicsőítő beszédekben és versekben gyakran előfordulnak a család eredetére és dicsőségére való utalások, ezzel sok esetben Barkóczy személyes reprezentációja a Barkóczy-család szolgálatában is állt: „Si quis annales Hungariae diligenter excusserit de Illustrissima Familia Barkotziana paria certe cognoscet, et

²⁰¹ „Főpapját Aniust, ki egyúttal a nép feje, szintén: / Fürtjeiben szalag, így jön elének le, babérkoszorúsan [...]”
VERGILIUS 1967, 148.^[15]

²⁰² PANNONIUS 1972, 158.

²⁰³ FK Coll. I. 39. 26. BERNÁT, Franciscus, *Oratio salutorio-gratulatoria ad excellentissimum ac illustrissimum dominum dominum comitem Franciscum Barkotzi de Szala [...] habita a Francisco Bernát de Bernatfalva [...]*, MDCCLVII, [10] p.

Gloriosissimi Patriae nostrae Reges quam clementissimo favore complex eam fuerint, deprehender.”²⁰⁴

A beszéd után két latin nyelvű vers következik, óda műfajmegjelöléssel. Az előadás helyét, az egyszerű versformát és a mitológiai utalásokat tekintve gondolhatunk arra, hogy a verset tanórai kereteken belül írták, legalábbis az ott tanult módszereket és szabályokat alkalmazva. A verseket már nem Bernát Ferenc, hanem Szunyoghy Sámuel írta az utánuk következő aláírás szerint, azonban maga a kézirat egy kéztől származik.

Ezt követően egy rövid, páros rímekkel alkotott magyar nyelvű verset közöl a szerző, amelyben Barkóczy szellemi nagyságát emeli ki, Pállashoz és Minervához hasonlítva őt:

„A méltóságos, nagyérdemű és főtisztelendő Szalai Barkóczy Ferentz gróf úr, Ő
Excellentziája, tiszteletire íratott MAGYAR VERSETSKÉK.

Pallásnak kezében
Mind pedig fejében
Haj fa ág íratatik,
Békességet
Jelent ezzel csendességet
Hogy az ő uralkodása
A népeknek vidulása

Ezen Minervára
Eszes Pallására
Mi Vármegyénk rátalál,
Kin szívünkben
Vigadunk nagy örömünkben,
Légyen dolga vezérlője
Az egeknek teremője

Barkóczy gróf éljen
Jó napot szemléljen
Elve terjedjen sokára
Kívánásunk,
Ebből áll kevés írásunk;
Az Úr végye jobb karjára
Vigyázzon mint sajátjára.”²⁰⁵

2. 11. Barkóczy a nagyszombati Szent Adalbert Konviktusban

Az 1764. esztendőből több költemény, köszöntő beszéd és színjáték²⁰⁶ maradt ránk Barkóczynak a nagyszombati Szent Adalbert Konviktusban tett látogatásainak alkalmából.

²⁰⁴ Uo.

²⁰⁵ Uo.

²⁰⁶ A 2. 9. 4. fejezetben bemutatott *Salamon* című darab.

Kende József, a konviktus növendéke időmértékes magyar nyelvű verssel köszöntötte az érseket.²⁰⁷ Ahogy a nyomtatvány címlapja kiemeli, a verset Kölcsei Kende József „mondá és mély tisztelettel bémutatá”, azonban azt nem jelzi, hogy a költeményt valójában Birs Ferenc írta.²⁰⁸ A köszöntő első része bemutatja, hogy a természet is ünneplő ruhába öltözött a primás érkezésére:

„Újjonnan ragyagó fénnel tündöklék előttünk
E' máj Nap. Mássát itt ennek az emberi szemfény
Eddig nem látá. Bú, bánat enyészik előtte,
Mint a gyöngy harmat, mikor a Nap fényit ereszti,
S a folyosós kertekre derül, életre vidámít
Mindeneget, s a rósa felel, bimbóji fakadnak. [...]"

A vers további részében arról szól a szerző, hogy atyjuknak érezték Barkóczyt akkor is, amikor még személyesen nem volt köztük jelen, most azonban látogatásának alkalmával, amely száműzte a „fellegeket”, még inkább örvendenek:

„Éppen oly formán távul lévén is Atyánknak
Éreztünk! de napunk fényét a felleg elállá.
Elverted, mihozzánk jövéen a felleget. Eljött
Minden öröm TEveled, mint vártuk, kedves Atyánkkal.”

A konviktusban tett látogatásakor a növendékek még egy verssel köszöntötték, amelyet a szakirodalom szintén közölt.²⁰⁹ A vers keletkezésének évét nem ismerjük. A konviktus tanárainak és diákjainak nevében íródott, akik hálájukat és köszönetüket fejezik ki mindazért, amit Barkóczy tett intézményükért: „A Te bölts Kormányod alatt / Másokat már felülhaladt / Ezen Convictus is.” A vers szerzője 45 nemes ifjút vall Barkóczy szolgájának, ennyi fő tanulhatott az adott évben az intézményben.

A nagyszombati adalbertisták köszöntése képvers formájában is fennmaradt, amelyet Kilián István közölt.²¹⁰

Palocsai Horváth József bölcslethallgató beszédet mondott Barkóczy tiszteletére a konviktusban.²¹¹ A köszöntő versekhez hasonlóan, örvend, hogy az érsek megtiszteli őket

²⁰⁷ KENDE József (kölcsei), *Köszöntő versek midön leg főb métoságú, és tiszteletű szalai gróff Barkóczy Ferentz úr [...] a' Szent Alberti Nemes Convictust Nagy-Szombatban 1764-dik esztendőben kegyelmes látogatásával meg-vidámította mondá, és mély tisztelettel bé-mutatá Kölcsei Kende Josef [...]*, Nagyszombatban, a' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betüivel, 1764, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 10. Kézirata: Esztergom, Káptalani Magánlevéltár, 340. cím Cat. O. 22. p. Egykorú kézirat másolata: OSZK. Quart. Lat. 208/I. f. 144.

²⁰⁸ SZELESTEI N. 2000b, 230–231.

²⁰⁹ *Üdvözlünk szivbül tisztelünk kegyelmes hertzegünk [...]*, 5 p. A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 11. Közl.: HUBERT–SZELESTEI N. 2007, 522–525.

²¹⁰ KILIÁN 1998, 294–295.

²¹¹ HORVÁTH (palocsai), Josephus, *Salutatio qua celsissimus ac [...] Franciscus e comitibus Barkóczy, de Szala regni Ungariae primas [...] cum ad nobilium Sancti Adalberti Convictum Tyrnaviensem inviseret anno 1764, Tyrnaviae*, Typ. Ac., 1764, [4] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 39. 9.

látogatásával. Érdemeit és erényeit példaként állítja fel beszédében: „Verane igitur PRINCEPS CELSISSIME! vera, nec fallimur, nostra felicitas? ut, quo vel gravissimi meritis viri operosae vitae, studiorumque, ac laborum suorum metam coronari exoptent, nobis, sicut aetate, ita viribus clientum TUORUM ultimis, non modo hanc placidam vultus tui, posita tantisper majestate, comitatem coram intueri, flexo poplite venerari, sacratamque dextram exosculari; verum etiam has aures, letissimis duntaxat verborum gratiis permulcendas, faciles, faventesque liveat experiri? Tanta nostra est felicitas! Tanta TUA PRINCEPS CELSISSIME in omnes est clementia!” A beszéd további részében reményét fejezi ki, hogy az érsek még ellátogat a konviktusba, majd biztosítja Barkóczyt, hogy a növendékek az ő erényeinek, magatartásának követői.

2. 12. Eszterházy Imre Gábor temetése Nyitrán

Barkóczy Nyitra városába 1763-ban látogatott el. Eszterházy Imre Gábor nyitrai püspök temetésén vett részt, aki ebben az évben, 1763-ban hunyt el. A szertartás a nyitrai főtemplomban, március 3-án zajlott.

Több köszöntő beszéd és vers íródott Barkóczyhoz azon alkalomból, hogy részt vett a temetésen. A szertartáshoz kapcsolódó, Eszterházyt búcsúztató beszédek egy kiadásba rendezve maradtak fenn, ezek között találhatóak a Barkóczyhoz intézett szövegek.²¹²

Terlanday János nyitrai kanonok latin nyelvű beszéde magyar fordításban is megjelent.²¹³ A beszédben Terlanday köszönetet mond Barkóczynak, amiért „a minapi nagy kegyelmes Urunknak, ő Excellenciájának, végső és halottas gyászos pompáját maga fő személyével megtisztelni méltóztatik.” Beszédében utal Barkóczy ellenlábására, akik – csakúgy mint Egerben – továbbra is voltak. Így szól róluk Terlanday: „Hertzegségnek mindenkhöz lehajló kegyességét csak az nem látja, aki elmetompult, vagy kinek a kaponyavelejét az irigységnek halálos mérge általjárta.” A beszéd további részében mint erényt, kiemeli Barkóczy szerénységét, ami nem tűri a hízelkedést, de röviden felsorolja érdemeit: „nem említem, az ország nehéz, terhes, kétséges kimenetelű ügyeiben, elmés meghányásában, mely nagy és meszsze látó sas! A bajvívásban mely erős, mely diadalmas! Ezeket mindnyájan

²¹² *Exuviae [...] Dni Emerici e comitibus Eszterházy de Galantha [...] episcopi Nitriensis [...] Triduoano honore per [...] Franciscum e comitibus Barkoczy de Szala, archiepiscopum Strigoniensem [...] in arce, et ecclesia cathedrali Nitriensi in maxima illustrium, et nobilium virorum corona conditae anno 1763. die IV. III. et prid. kal. jan.*, typ. Franc. Ant. Royer, Strigonii, [70] p. A nyomtatvány lelőhelye: OSZK 178. 516.

²¹³ TERLANDAY, Joannes, *Salutatio nomine statuum, et ordinum incltyi comitatus Nitriensis ad [...] Franciscum e comitibus Barkoczy de Szala, [...] solenniter obviam egredientium*, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [6] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 12. 55.

országszerte ditsírik, és szűnés nélkül magasztalják.”²¹⁴ A beszéd záró részében sokáig élteti az érseket.

Ahogy Terlanday méltatásában is megjelenik, ekkorra Barkóczy már egyre tevékenyebben vett részt az országos ügyekben. Mária Teréziával igyekezett együttműködni, ezt példázza, hogy az uralkodó 1762. január 7-én kinevezte az összes katolikus iskola tanulmányi felügyelőjének, majd 1763-ban a frissen alapított Szent István Rend első nagymesterének kitüntetését kapta.²¹⁵

A nyitrai piarista iskola rektora is köszöntötte Barkóczyt.²¹⁶ A beszédben dicséri Gusztinyi Jánost, aki az ő kanonokja volt, és most nyitrai püspök lesz: „Jam equidem, quod hac ipsa occasione ingenue, palamque confiteri non vereor [...] jam illustrissimi Gusztiny, quo Praesule, nec meliorem unquam habere, nec optare poteramus.” Végül közöl néhány rövid sort, amelyet az iskola diákjai írtak Barkóczynak ezzel meghálálva folyamatos támogatását: „Vivat columen Ecclesiae Dei, Augusti Throni Deliciae, Spes maxima dulcis Patriae, florentissimae Stirpis immortale decus, Pater Litterarum et Litteratorum, bonorum omnium desiderium: denique ut haec, caeteraque Virtutum decora verbo exprimam: Vivat Barkoczyus! [...]”

Nyitra városában ebben az esztendőben még egy elégia hangzott el az érsek tiszteletére.²¹⁷ A versben nem említik, hogy az érsek milyen alkalomra érkezett a városba, de az elégia kezdő sorai, amelyben Nyitrát a múzsák a szomorúság elhagyására szólítják fel, arra engednek következtetni, hogy az elégia ugyanazon látogatás alkalmával hangzott el, amikor a beszédek:

„Nitria quid quereris? quid lamentabile fatum
Damnas? quid fortem deprimis ipsa tuam?”

Az elégia további részében a beszédek tartalmához hasonlóan a múzsák köszönetüket fejezik ki, amiért Barkóczy ellátogatott városukba és ezzel enyhítette fájdalukat. Nyitra városának örökös hűségéről biztosítják az érseket. Az egyik beszéd és az elégia a temetési

²¹⁴ Szabó István jezsuita 1750-ben Pozsonyban a Szent István Rendhez szóló prédikációjában, Terlandayhoz hasonlóan, sasokhoz hasonlítja az ország főrendjeit: „Sasok vadtok tudniillik, méltóságos főrendek. [...] S ugyanarra való nézve, sasok vadtok, magasságban laktok, mint a sasok; mert méltóságokban és tisztviselésekben helyhezvetve vadtok. És nemcsak szemmel nézitek az országnak ügyét és baját, hanem le is repültök a magasságrul. [...]” L.: SZELESTEI N. 2005, 368.

²¹⁵ Ez alkalmából Bajtay Antal címzett hozzá gratuláló levelet: PLtar AEV 1326/ 16. 9. Bajtay Antal Barkóczy Ferenchez a Szent Kereszt Rend elnyerése alkalmából. 1764. V. 19.

²¹⁶ *Sermo quo princeps civitatem Nitriensem ingressus a patre scholarum piarum rectore salutatus est = Exuviae ... i. m.*

²¹⁷ *Elegia qua tenerae musae adolescentis cleri Nitriensis civitati nominis [?nomine civitatis] ejusdem de adventu celsissimi et reverendissimi domini [...] Francisci e comitibus Barkoczy de Szala, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [6] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 42. 11. Kézirata: Esztergom, Káptalani Magánlevéltár, 340. cím Cat. O. 22. p. L.: SZELESTEI N. 2000b, 230.*

szertartás előtt hangozhattak el, amikor Barkóczy kíséretével a városba érkezett, míg távozásakor a másik beszéddel búcsúzhattak el tőle. Arra nem tesznek utalást a nyomtatványok, hogy Terlanday mellett ki írta a másik két köszöntőt. Eszterházy Imre után Gusztinyi János lett a nyitrai püspök, aki Barkóczy pártfogoltjai közé tartozott, így lehetséges, hogy valamelyik köszöntőt ő írta és mondta el.

2. 13. Prognosztikon (1764)

A prognosztikon a kalendáriumok felépítésében a második rész, amely olvasmányos részeket, jövendöléseket, tudósításokat tartalmaz. A magyar szakirodalomban leginkább ebben a kontextusban ismert ez a műfaj. A prognosztikon antik jelentése olyan vers, amely jövendölést, valamilyen eseményre vonatkozó előjelet tartalmaz. 1764-ből maradt ránk egy kézirat, amelyet Gábris (Gaábris) János volt szemői plébános ajánlott Barkóczy Ferencnek.²¹⁸ A költemény ajánló soraiban jelöli meg, hogy művének prognosztikon értelme van: „*Principis Francisci e C. Barkóczy vita et meritis Debitum Prognosticon*”. A kézirat egy emblémát tartalmaz, amelyhez kép nem tartozik, ezt a *symbolum* helyettesíti:

Symbolum
Anno Gradus Barkóczy!
In quod
Lemma
Omne impar criticum Par bona cuncta ferat
ex
Nomen sit, et omen

A *symbolumot* és *lemmát* követő epigramma különlegessége, hogy bizonyos szavai betűkkel vannak jelölve. A szavak jelentését az epigrammát követő sorokban a szerző megmagyarázza.²¹⁹ A betűket összeolvasva egy akrosztikont kapunk, amely Barkóczy nevét adja. A vers a Barkóczyt dicsőítő versek képvilágát idézi:

²¹⁸ A kézirat lelőhelye: PLtar AS, AR Classis X. 196. 76/277, 253r–254v.

²¹⁹ A betűkkel megjelölt szavakhoz tartozó magyarázatok:

„(b) Roma: urbs caput est orbis

(a) stella: Eminentiam Principis notat, relate ad Ungariae clerum Romam

(r) sydus: Quod ipso nomine resonante majus est stellis indicat dignitatem Primatiale et Archi-Episcopalem Principis in Ungaria

(k) Roma dedit: Innuit Principis a Pontifice Authoritatem et ejus confirmatione manutentam dignitatem, et Pallio Archi Episcopalis donationem.

(o) Aedes sunt Rudera Ecclesiae Strigoniensis, et ipsa Dioecesis.

(c) Primi solis. Est Pontificia Dignitas.

(z) Solis nomine veniunt Cardinales, de quibus Justi fulgebunt sicut Sol Matth. 13. Qui Sap. 3. Judicant Nationes, et dominantur Populis.

(i) Syrma vestis haec Pontificia pro Pontificis dignitate accipitur

„Roma Tibi decus est, Tu (b) Romae, (a) stella decoris
(r) Sydus ut ungariae sis tibi (k) Roma dedit
Princeps Barkóczy! sacera haec tibi traditur (o) Aedes
Sis ut et illius forma novumque decus.
Roma tibi si det (c) primi subsellia (z) solis
Tunc sat! qui Primo Praesule digna facis.
Urbs caput est orbis! sis urbis (i) syrma decoris;
subdita sit meritis, Barkocziane Tuis.”

Az eddig vizsgált, akrosztikonnal díszített versek között ez a forma – a név ily módon való elrejtése a sorok közé – még nem került elő, egyedülálló.

2. 14. Hálaének (1764)

A Prímási Levéltár őriz egy 1764-ben keletkezett, Barkóczynak ajánlott hálaéneket.²²⁰ A mitológiai utalásokkal átítatott monumentális barokk vers szerzője ismeretlen, de a sorokból arra következtethetünk, hogy művelt, magas egyházi beosztású, Barkóczy köreiből jártas verselőről lehet szó. A vers szövegéből nem derül ki, hogy milyen alkalomra írták. A 18 levél terjedelmű költemény felépítését mutatom be, kiemelve néhány, különösen érdekes, Barkóczyra vonatkozó részletet.

A vers bemutatásánál fontos kiemelni a történeti háttérét. Érdekes, hogy a versek Barkóczy retorikus dicséretét miként tudják hozzákapcsolni azokhoz a kérdésekhez, amelyek az időszak egyházpolitikáját érintették. Mária Terézia 1764 júniusára országgyűlést hirdetett, amelynek fő feladata az lett volna, hogy kimondja a kiváltságos rendek adómentességének megszüntetését. Batthyány Lajos nádor és Grassalkovich Antal koronaőr – egyébként az udvar bizalmas emberei – mellé Barkóczy is csatlakozott, hogy kifejezze felháborodását és ellenszegülését a kérdésben.²²¹ Az ekkor keletkezett országgyűlési versek is hűen tükrözik a

(i) Secundum sit votum Poetae dicentis i! sive vade, et Redi Romam, unde venisti condam, et meritis Tuis, Ingenio Tuo, et modo regendi debitam, Anno Parili (sit) Tibi fausto conscende Cathedram Romanam A. 1764. PRINCEPS BARKOCZY!”

²²⁰ A kézirat lelőhelye: PLtar AS, AR Classis X. n. 200.

²²¹ Az eset előzménye az volt, hogy Mária Terézia 1758-ban arra kérte XIII. Kelemen pápát, hogy ismerje el Magyarországra vonatkozóan az ő apostoli királyi jellegét. Ezzel az volt a célja, hogy korlátlanul rendelkezessen egyházi ügyekben. Róma azonban elővigyázatosan csak az apostoli címet adta neki. A királynő erre önkényes jogkiterjesztéshez folyamodott. Kollár Ádám 1762-ben könyvet ír a főkegyúri jogról *De originibus et usu perpetuo legislatoriae circa sacra apostolicorum regum Hungariae* címmel. Ebben többek között arról értekezik, hogy Mária Terézia apostoli királyságánál fogva szabadon intézkedhet egyházi vagyongkérdésekben is, joga van az egyházi javak megadóztatására. A munka másik fő gondolatmenete az volt, hogy a magyar király a rendek megkérdése nélkül is hozhat törvényeket. Kollár Ádám művére adott válaszként megjelenik *Vexatio dat intellectum* címmel egy névtelen röpirat, amely arra szólítja fel a nemességet, hogy álljon ki kiváltságai védelmében, erőszakhoz az udvar úgyszemint fog nyúlni a külpolitikai helyzet ismeretében. A röpirat szerzője Richwaldszky György volt, Barkóczy kanonokja, régi pártfoglaltja. Ilyen mondanivalóval bíró röpiratot valószínűleg nem adhatott volna ki Barkóczy határozott ellenkezése mellett. L.: MESZLÉNYI 1966.

nemesség ellenállását.²²² A nemesi ellenállás megbukott, Barkóczy pedig, mint az egyik hangadó, kegyvesztett lett. Mária Terézia 1765. március 21-én feloszlatta az országgyűlést, és utána nem is hívta többet össze, rendeletekkel kormányzott.²²³

A most bemutatásra kerülő 1764-ben íródott költemény elsősorban Barkóczy hazafiasságát hangsúlyozza, a mitológiai párhuzamok a magyar őrtörténetből merített képekkel keverednek. A bevezető szakaszban a szerző Barkóczy dicsőítésére hívja fel a sokaságot, és kéri őket, hallgassák végig a nagy érsek tetteit. A vers következő részében kiemeli hazaszeretetét, ékesszólását és az oktatást érintő, reformokat bevezető rendelkezéseit:

„Quantus amor Patriae? quam docta facundia linguae?
Quae Pietas? quantusque rigor? quam mira facultas
Ingenii? nulloque animus terrore moveri
Asuetus? quis frontis honor? tranquillaque Magnae
Vis Animae nullumque sinens dimittere tristem.”

Az ezt követő nagy egység az őstörténetig, a hunok városáig nyúlik vissza. A Budát elfoglaló dicső hunokra emlékezik a szerző. Már Anonymus gesztája említette Attila városalapítását, Kézai Simon krónikájának II. fejezetében megemlíti Sicambriát is, mint a hunok dunai átkelésének helyét. A későbbi, 17–18. századi történetírásban Ős-Budát nevezték Sicambriának. A költemény szerzője jól ismerhette a kor történeti témájú műveit, talán maga is jezsuita volt.

„Urbs Pestana nihil, tibi quod Romana vetustas
Vel tot clarorum queat Aula Sicambria Regum
Obiectare, manet Tanto si Principe dignas
Adiecisse manus non adfuit aequa potestas,
Quod licuit fecisse tibi, laetabere factum [...]
Conseruisse manus, fraterno sanguine tandem
Attila pollutus fertur rexisse Sicambros; [...]”

Majd az ország vizeinek nagyságához köti az érsek dicsőségeit:

„Hoc, Princeps, dum fama tulit Te ponte vehendum,
Obsedere vias alii, pars maxima portum
Danubii vestita premit, ripasque coronat.
Eia age, rumpe moras, Princeps, iam litora pubes
Occupat invitat Zephyrorum animata susurris
Marmora, pomposos Ister mitescere fluctus
Praecipit, atque undis Dominum submissus adorat. [...]”

Ebben a részben már megjelennek a hajó, víz, hullámok motívumai, amelyeket a szerző mitológiai alakok bevonásával tesz érzékletesebbé:

²²² Számos országgyűlési versben Barkóczy primás neve is megjelenik: „[...] Kik az haza dolgát elmés költséggel / Folytatták vigyázó páros szemetséggel / ehhez kapcsola igaz állandó hűséggel / Vigyáz a' magyarság többi nemességgel. // Ezek közül való Primás Herczegsége / Batthyánok, Nádasdy, Pálfik serénysége [...]” A kézirat lelőhelye: OSZK, Kézirattár Fol. Lat. 4073. p. 55.

²²³ SZIJÁRTÓ M. 2005, 248–255.

„Aspice, ut exultent puppes varioque iocentur
Cursu squammigeri nantes in flumine pisces;
Concertant ambae tutis terroribus urbes,
Dum transis, parili responsant murmure rupes.
Tunc etiam dicuntur aquas Nereides ipsae
Deseruisse Tuum visurae frontis honorem,
Ore omnes pulchrae, cultis in vestibus omnes,
Et niveis omnes resoluta veste mamillis,
Aurea candenti posuisse monilia collo [...]

Minden nagyobb tartalmi-gondolati egység után egy Barkóczyt megszólító rész következik. Az érsek nyomában taps és öröm lett, az ország tavain fény tükröződik.

„Vix coeptum moliris iter, cum fama Sicambris
Te Princeps, cessisse iugis tulit, omnia circum
Laetitia plausuque fremunt: Fertóa renidet,
Insuetosque palus radios Balatonica vibrat. [...]

A ruhák, ékszerek, színek érzékletes bemutatása sem hiányzik a barokk hőskölteményből:

„Ac veluti propiore tori spe provida Mater
Virginis ora suae comit, faciemque colorat,
Arte laboratas vestes, ostroque superbas
Dirigit et viridi constringit iaspide pectus,
Caesariem[?] gemmis, baccis, candentibus aures,
Collaque magnificis onerare monilibus instat [...]

Egy ünnepi lakomát is megjelenít, soraiban feltűnik az a gazdagság, az ajándékok sokasága, amelyek a Barkóczy tiszteletére, vagy jelenlétében rendezett ünnepségeket jellemezhették:

„Nobilitas, pluresque Tuo sub iure futuri
Canonici! quantum laentur adesse diei
Tempus, quo celebrent laeto convivia luxu:
Omnia vidisses Regali instructa decore;
Dant alii poculis Bachum Cereremque canistris
Expediunt alii, centum quibus ordine multo
Cura penum struere, et variis ornare figuris,
Centum alii totidemque pares aetate ministri
Qui mensas epulis onerent et vina coronent.”

A költemény nem hagyja figyelmen kívül Barkóczy római stúdiumait sem, kiemelve, hogy az antik irodalom nagyjai mellett számos más ismeretet elsajátított, amelyek később segítettek az egyházi pályán való előbbrejutásban. A dicsőítő költeményekhez híven, a görög–római mitológia párhuzamaival Barkóczy pályáját is a hallgatóság elé tárja.

2. 15. Költemények Barkóczy Nagyszombatból Pozsonyba tartó útjáról

Egy Barkóczyhoz címzett, 1765-ben Nagyszombatban megjelent nyomtatvány négy művet tartalmaz: egy epigrammát, majd egy propemptikont, egy ódát és végül zárásként egy újabb epigrammát.²²⁴

A nyomtatványt nyitó epigramma a Barkóczy-család címerét énekli meg. A címert diadém díszíti, egyik részén szárnyas madár, a másikon zászlós vad található, amelyeket a hazáért és az isteni jóakaratra végzett tetteikért nyertek el ősei:

„Inde tuum, Princeps, ornat diademate scutum
Alatus Genius, signifer inde Leo
Quid Leo? pro Patria, Genius? pro Numine belle
Connectunt stirpis fortia facta Tuae.”

Az útra bocsájtás alkalmi műfaja a propemptikon, amelyben azért könyörögnek, hogy az elmenő visszatérjen. Eszünkbe juthatnak Horatius Vergiliushoz és Galateához intézett propemptikonjai az ódák első és harmadik könyvéből.²²⁵

Az alkalmi vers szerzője az első sorokban elmondja, hogy művéhez még Vergilius sem volna elég:

„[...] illis carmen erat (quis enim Te Praesule dignum
Tempore tam modico potuisset scribere carmen?)
Cui tuba Virgilio, et vitae non sufficit aetas. [...]”

Ez a fajta mentegetőzés az elődök nagysága miatt megszokott volt az alkalmi verset szerzők műveiben.

A számtalan mitológiai utalás közül, amely a verset átszövi, a központi, visszatérő alakot, Aeolust emelem ki. A vers írója azzal folytatja sorait, hogy szerencsések a múzsák, hiszen az ő kedvükért küldi Aeolus a szeleket és a havat a barlangokból. Azt kérdezik, hogy hálálják meg neki, hogy az utakat és ösvényeket hóval teszi járhatatlanná:

„Aeolus ingentesque nives, nivibusque solutis
Non ulli tuto penetrandum tramite coenum. [...]
Quas tibi pro tanto reddemus munere grates
Aeole? qui circum nivibus callesque, viasque
Completes et fluviis iter insuperabile reddis?”

Így visszatartják, marasztalják Nagyszombatban Barkóczyt. Felszólítják, hogy ne siessen, hagyja, hogy feltartóztassák és ehhez magát Aeolust hívják segítségül, hogy torlaszolja el még jobban az utakat:

„Atque vel invitum, ne non discedere posset,

²²⁴ FK Coll. I. 39. 12.

²²⁵ HORATIUS, *Carminum Liber I.* 3; Uő, *Carminum Liber III.* 27.

Quo patriae, Regnique salus, curaeque vocabant,
Tyrnaviae retines? veniam da, Maxime Praesul:
Ut ne festines, quod te remoremur euntem,
Ipsumque Hippotadem quod nostra in vota vocemus
Audaces nos fecit amor; Te Praesul amamus! [...]"

Arra kéri, hogy ne siessen, ajándékozza meg őket azzal, hogy megvárja a már jól járható utat. Jobban fog így utazni, és elkíséri őt szeretetük, védett utat biztosítva számára:

„Ne properes igitur, da nostro hoc munus amoris
Exspectes facilemque viam, coenoque carentem;
Ibis tum melius, tum te comitabitur una
Noster amor, tutasque vias praebebit eunti.”

Barkóczy Pozsonyba igyekszik. A búcsúvers szerzője azt mondja, hogy bárcsak ne emelte volna fel falait Pozsony városa, hiszen olyan gyorsan vezeti el tőlük Barkóczyt. Ezen a ponton alábbhagy a marasztalás. Barkóczy menni készül, hát menjen sértetlenül, hiszen erényeire Magyarország ügyeinek intézéséhez van szükség:

„Quod si iam certus discedere denique nunc es:
Illa utinam nunquam struxisset moenia Piso,
Ister ubi Ungaricam primum praeterfluit Urbem,
Quae Te tam subito nobis subducere cursu,
Nosque Tibi properant. Sed quo meus exiit ardor?
Quid loquor? ire paras: i sospes Maxime Praesul,
Quo virtus, comitesque Tuae virtutis honores,
Ungaricique vocant complenda negotia Regni. [...]"

Végül Aeolust arra kéri a vers szerzője, hogy gondoskodjon arról, hogy Barkóczy szerencsésen érkezzen meg Pozsonyba.

Aeolus nevének és attribútumainak ismerete minden bizonnyal részét képezte annak a közös mitológiai tudásnak, amelyet tanulmányaik alatt elsajátítottak a diákok. Aeolus a legismertebb helyeken Vergiliusnál és Ovidiusnál tűnik fel a következő szövegekben:

„Talia flammato secum dea corde volutans
nimborum in patriam, loca feta furentibus austris,
Aeoliam venit. Hic vasto rex Aeolus antro
luctantes ventos tempestates que sonoras
imperio premit ac vinculis et carcere frenat.” (Vergilius, *Aeneis*, I, 50–55.)²²⁶

„Tenet ille immania saxa,
vestras, Eure, domos; illa se iactet in aula
Aeolus, et clause ventorum carcere regnet.” (Vergilius, *Aeneis*, I, 139–141.)²²⁷

„Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris

²²⁶ VERGILIUS 1967, *i. m.*, 106.

²²⁷ *Uo.*, 108.

et quaecumque fugant inductas flamina nubes
emittitque Notum.” (Ovidius, *Metam.*, I, 262.)²²⁸

Az *Aeneis* és a *Metamorphoses* a gimnáziumok poétikai osztályának tananyagába tartoztak, a szerző ezekből meríthetett.

A búcsúverset követő ódában a szerző halhatatlanságot, dicsőséget, nagy tetteket kíván Barkóczynak. Itt Horatius neve tűnik fel:

„Ode
[...] Illius claras celebrare laudes
Nec potest Flacci lyra, Pindarive
Ti virum, speras cecinisse tantum
Carmine digno? [...]”

A záró epigramma visszatér a propemptikon kezdő sorainak mentegetőzéséhez, végül arról ír, hogy versét szeretet szülte, azonban minden versnél nagyobb az ő szeretetük Barkóczy iránt:

„Epigramma
Displiceant? placeant ne TIBI mea carmina, Princeps!
Non scio: conatu sat placitura scio.
Si tanti est carmen, quanti conatus; in orbe,
Non isto melius carmine carmen erit.
Aliud:
Carmina fecit amor; nec amorem ex carmine cense:
Major enim est omni carmine noster amor.”

2. 16. Barkóczy utolsó reprezentációja: a temetési szertartás

Barkóczy Ferenc 1765. június 18-án pozsonyi kerti kúriájában hunyt el. Már korábban betegeskedett, ezt példázza, hogy 1765. áprilisából maradtak fenn az egri káptalan Barkóczy Ferencnek jobbulást kívánó levelei.²²⁹

A temetés és a hozzá kapcsolódó előkészületek közül a szövegszerűen megragadható mozzanatok mutatnak be, amelyek a temetést a reprezentáció eszközévé tették. A temetés a

²²⁸ OVIDIUS 1964, 16.

²²⁹ Az egriek jobbulást kívánó levelei is azt tanúsítják, hogy egri hívei még érseksége idején, amikor távol volt Egertől sem feledték el. Részlet az egyik levélből: „[...] Adventura propediem Dei Hominis resurrectio praebet nobis occasionem, ut quod tacite Celsitudini Vestrae precari non cessamus, id ipsum vicaria hac litera nostra palam faciamus. Innovantes itaque fidelia vota nostra precamur: quatenus bonus ille Deus, cujus nutu reguntur omnia, et qui vota supplicum non despicit; restituta penitus pristina valetudine, per multas adhuc olympiades, longamque annorum seriem in summa animi tranquillitate, secundoque, ac prospero rerum successu servet Celsitudinem Vestram nobis, totique Regni incolumem, quo resurgentis Dei Gloriam ampliare, bonumque publicum, quam diutissime pro nostra omnium felicitate procurare valeat. Quod dum iterum atque iterum cordicitus Celsitudini Vestrae vovemus, nos benignis gratiis, ac favoribus, eo quo possumus studio, ac devotione commendantes perseveramus. Agriae 3tia Aprilis 1765. PLtar AEV 1326/16. 2a. 1v.

személyes élet eseményei közé tartozott, de – csakúgy, mint a születésnapok és a névnapok esetében – az elhunyt rangja emelte a közreprézntációhoz tartozó eseménnyé.

Beke Margit a Prímási Levéltárban található dokumentumok alapján mutatta be Barkóczy temetésének előkészületeit, a halott balzsamozásától kezdve a koporsóbatételig.²³⁰ Majdnem két hónap kellett ahhoz, hogy a temetést előkészítsék az elhunyt társadalmi rangjának megfelelően. Ez kiterjedt a különböző mesterek által készítendő dolgokra, kellékekre, meghívásokra és a nyomdai munkák kivitelezésére. A temetés előtti három nap az exequia, a tetem jelenlétében tartott egyházi szertartások ideje. Ennek tárgya a castrum doloris, másként gyászravatal. Barkóczy castrum dolorisát Johann Georg Leithner bécsi szobrász készítette.²³¹ Óriási nagyságú, több mint 10 méter magas volt. Az oszlopok tövében négy allegorikus alak helyezkedett el: Religio, Fidelitas, Patria, Pallas. Az alakok kötődtek a halott eszmevilágához.

A temetési kellékeket, – halotti címereket, gyertyákat és fáklyákat, különböző nagyságú és minőségű címereket – a társadalmi és egyházi hierarchia szerint osztották szét a temetési körmeneten. A főoltár és a castrum doloris kivilágítására különös gondot fordítottak, itt mindig új gyertyák égtek. A temetés idejét az esztergomi székeskáptalan küldöttei által közölték, és meghívták a rokonokat, a magyarországi püspököket káptalanokkal, udvari minisztériumokat, főispánokat, megyéket, valamint a plébánosokat.

A temetési pompa maradandó alkotásai a temetési szónoklatok. A szertartást Batthyány József kalocsai érsek káplánjaival együtt végezte. A káptalan feladata volt, hogy magyar, német és latin nyelvű szónokokat hívjanak meg, akik az elhunyt érdemeiről beszélnek a nekik felállított szószékről. A halotti beszéd, mint több évszázados múltra visszatekintő műfaj, a reprézntáció egyik fontos eszköze volt a szertartás keretén belül. A temetési beszédek kötetekben való gyors kiadása minden esetben nyilvánvaló reprézntációs szándék eredménye. A család rangjának, fényének, és az elhunyt emlékezetének megőrzését szolgálják. Barkóczy halotti beszédeit is megjelentek Pozsonyban, 1765-ben.

2. 16. 1. Hermán József prédikációja Barkóczy temetésén

A prímás temetése 1765. augusztus 14-én volt, ez a nap és az előző két nap együttesen alkotta a háromnapos exequiát. Miután a holttestet ünnepélyes körmenetben a Szent Márton székesegyházba vitték, augusztus 12-én a magyar nyelvű ünnepi beszédet Hermán József győri kanonok, mosoni főesperes írta. A prédikációban az elhunyt életét példaként állította a

²³⁰ BEKE 1998.

²³¹ GALAVICS 1973.

hallgatóság elé, ez a vallási tanítás bizonyításának egyik eszköze volt. Beszédét azzal kezdte, hogy Barkóczy nem csak az Istennek, hanem a hazának és a népnek is kedves volt, – „Ímé a Főpap, aki az ő napjaiban tetszett az Istennek” – ennek ritkaságát bibliai példákkal támasztotta alá. A beszéd a következő felkiáltással kezdődik: „Ecce sacerdos magnus! Qui in diebus suis placuit Deo.” Felépítése erre, a *Prédikátor Könyvéből* vett idézetre épül. Hermán megmagyarázza a bibliai citátum jelentését. Bibliai személyeket hoz fel példaként, akik tetteikkel a világ megvetését, de az Isten szeretét érték el. Például Dávid fia, Salamon, aki magas adókat szabott ki népére, de ezt templomok építésére szánta. Nagy szakadékot állít fel a világ és az Isten előtt való dicsőség között: „Ilyenek az Isten szolgálói e világon, akik mennél tökéletesebb erkölcsökkel világoskodnak e földön, annál jobban tapodtatnak láb alá e világtúl; úgy hogy, mintegy lehetetlennek látszik, hogy aki tökéletes élete által kedves az Isten előtt, kedves legyen a világ előtt is. És ha valaki mind a kettőnek kedvében találtatik, méltán tarthatja azt maga felől, hogy nemcsak a mennyei, hanem a földi boldogságnak tárját is elérte.”

Barkóczynek az Isten és az emberek szeretete is megadatott. A halála miatt érzett keserűséget és fájdalmat írja le, ezt követően emlékezik meg Barkóczy életéről és tetteiről. A Barkóczy-címer motívumai, mint a családi reprezentáció elemei itt is helyet kapnak: a Barkóczy-ház címeres oroszlánai és angyalai is az érseket siratják.

A beszéd hármastagolást alkalmazva búcsúzik az érsektől. Az első rész az Istennek tetsző cselekedeteit, életét főpapként, Isten szolgájaként mutatja be. A második rész a királynőhöz való hűségét, míg a harmadik hazaszeretét hangsúlyozza.

A beszédben Barkóczy életének eseményeit mindvégig bibliai locusokkal állítja párhuzamba. Hermán prédikációját a Barkóczy-representáció összefoglalásaként is lehet értelmezni, hiszen végighalad a halott életén, kiemelve minden intézkedését, kezdeményezését, amelyet az egyházmegyéért, az oktatásért, a kultúráért tett. A beszéd természetesen elhallgatja a halott életének árnyoldalait, nem kerülnek szóba a Barkóczy személyét a korban ért kritikák. Azonban, mivel a hallgatóság ismerte Barkóczy cselekedeteit, a beszéd nem tartalmazhat hamis adatokat.

Néhány Barkóczyhoz kötődő ünnepséget, a püspököt majd érseket körülvevő pompát is leírja. Tevékenységét egri püspökként így mutatja be: „látta a templomokat és plébánia házakat újulni és sokasodni az oltárokat és papi öltözeteket fényeskedni, az isteni szolgálatokat nevelekedni, a lelki tanításokat gyümölcsözni, az elveszett egyházi örökségeket visszatérni, a papi igazságokat erősödni, az erkölcsteleneket jobbulni, az érdemeseket jutalmaztatni, az Istennek felszentelt szolgálóit [...] becsültetni [...]”

Személyes, az eddig vizsgált forrásokban nem szereplő információkat is megoszt Barkóczyról. Például esztergomi érsekként szüntelen a könyvek között töltötte napjait, így olyan nagy bölcsességet szerzett magának, hogy sem egyházi, sem világi dolgok intézésében nem volt szüksége külső segítségre.

Az esztergomi bazilika építésének tervét is felsorolja Barkóczy dicsőségei között. Ezen a ponton jegyzi meg, hogy Pármai Izabella, Mária Terézia menyé küldött Barkóczynak egy saját kezével készített festményt az esztergomi jövendőbeli új templom számára. Ezt a képet a források és a szakirodalom alapján nem sikerült azonosítanom. Ahogy Barkóczy minden kiemelt tettet, kezdeményezését, ezt is párhuzamba állítja a kereszténység történetének egy jeles eseményével: III. León bizánci császár idejében a keresztény sereg a szerecseneket ostromolta. Megkerülték Konstantinápoly városát, ahol Szent Szófia templomában volt Szent Lukács tulajdon kezével rajzolt Boldogasszony képe. Az ereklye győzelemre vezette a keresztényeket.

A második egységben azokat az indokokat sorolja fel, amelyek kedvessé tették Barkóczyt a királyi felség előtt. Ezek között szerepel, hogy az ország északi részéről csapatokat, katonákat toborzott, akik a hétéves háborúban harcoltak Ausztria oldalán. Barkóczy visszakapta az esztergomi lakóhelyet a királynőtől, amely 11 király uralkodás alatt a töröké volt, majd Lipót és III. Károly idejében lett királyi tulajdon. Az esztergomi érsekség jövedelmével is szabadon rendelkezhetett Barkóczy, pedig ezekben a háborús időkben Mária Terézia használta fel ezeknek a nagy részét. Valamint az érsekre bízta a világi és egyházi magyar ifjúság tanulmányainak ügyét.

A harmadik rész Barkóczy a hazáért tett cselekedeit összegzi. Ezt a hazaszeretről szóló részt a következő sorokkal vezeti be: „[...] a hazabéli szeretetet senki elméssébbben és világosabban le nem írhatja, mint aki a régiek közül férfiúi ember képében hajadon fejjel, zöld prémes öltözetben írta. A prémeken arany betűkkel írva vala: *vita et mors*; élet és halál. A homlokán: *aestas et hyems*; nyár és tél. A szíve körül egy nyílás vala, mellyen minden belső részeket meg lehetett látni, és ott vala írva: *longe et prope*; messze és közel. [...]”

Majd kifejti a mottók jelentését: *vita et mors*, vagyis úgy bánjon hazájával, hogy hírneve halála után is megmaradjon; *aestas et hyems*, tehát nem csak jó időkben, hanem háborúkban is szeresse hazáját és *longe et prope*, amelynek megfelelően a haza földjén és idegen nemzetek előtt is védelmezze a hazát.

Ezek a mottók – *vita et mors, aestas et hyems, longe et prope* – szerepelnek a Fabius Planciades Fulgentiusnak tulajdonított *De gestis romanorum*-ban Amititiára vonatkoztatva.²³² A régi rómaiak a barátság istenét a következő módon ábrázolták: fiatal férfi, mellkasán széttépett ruhával, aki kezével a szívére mutat. Ez a leírás teljesen megfelel a Hermán által bemutatott ábrázolásnak. Fulgentius leírásában szerepelnek a Barkóczy temetési beszédében jelen levő mottók is. Magyarozatuk nagyon hasonló Hermán kommentárjához: *vita et mors*, vagyis mindent el kell tűrni egy barát kedvéért, *aestas et hyems*, amely szerint szerencsében és szerencsétlenségben is mellette kell lenni; végül *longe et prope*, tehát a barátság nem függ semmilyen fizikai távolságtól.

Ezek az ellentétpárok antik példák nyomán toposzá váltak, így használhatták fel őket a baráti elköteleződés, szeretet jellemzésére. Az ábrázolás szerepel Giglio Gregorio Giraldi (1479–1552) itáliai reneszánsz poéta és tudós *Historia de Deis Gentium* című munkájában.²³³ Cesare Ripa *Iconologiájában* szintén a barátság leírására használja a mottókat, azonban egy fehér ruhás nőalakon jelennek meg az ellentétpárok.²³⁴

Barkóczy hazaszeretete a következő életrajzi példákon keresztül jelenik meg a beszédben: védte és szaporította a haza javait, valamint több nehéz politikai kérdésben sikeresen járt el. A közéletben és a politikai életben való szerepének bemutatásakor megjelenik a Horatius és Valerius római költők követi tevékenységével való párhuzam: „[...] Ilyen szerencsés volt a tizenhárom városok megegyeztetésében, [...] akkor még mint egri püspök elküldetvén felséges asszonyunktól a szepesi tizenhárom városokban. Oly kedves vala ebben az ő fáradságos, és országos hivatalában a lengyelek előtt Ferenc, valamint a rómaiak előtt Horatius és Valerius, kik helyett midőn a római községhez más követeket küldött a Római Tanács, meg sem hallgatták őket, hanem mindnyájan azt kiáltották: hogyha csak Valerium és Horatium nem küldik, semmi sem lész az egyezésből.”

Itt Hermán József azt az esetet emelte ki, amikor viszály támadt a 13 szepesi város, valamint több sárosi és szepesi úr között, és ennek elsimításával az országgyűlés Barkóczyt bízta meg. A feladatot nagy tapintattal és ennél fogva sikerrel oldotta meg.

A külföldi nemzetek előtt is a haza dicsőségét emelte: a francia követet, aztán saxoniai Albert és Kelemen királyi hercegeket hazájának becsületéért költséges készüléssel fogadta. 1764 augusztusában pozsonyi kertjében három koronás fejedelmet vendéglát meg.

²³² LIEVENS 2012, 183.

²³³ Az első kiadás 1548-ban jelent meg Bázelen. A legfontosabb mitológiai munka Boccaccio *Genealogiae deorum gentium* (Venezia, Vindelina da Spira, 1472.) című enciklopedikus műve után.

²³⁴ RIPA 1971, 52. Köszönöm Báthory Orsolyának, hogy felhívta figyelmem a Fulgentius és Ripa művében szereplő utalásokra.

A hármás dicséretet a hívek vigasztalása, majd a végső búcsúzás követi, amelyben a halott elköszön családtagjaitól, híveitől, az ország nagyjaitól. Hosszan szól öccséhez Barkóczy Jánoshoz, akinek további útja segítéséhez Mária Terézia közbenjárását kéri. Későbbi utódját, Batthyány József kalocsai érseket emeli még ki a gyászolók sorából, akivel hivataluk kiegészítette egymást, mint „Mózes fővezéré és Áron főpapé”.

A prédikáció lezárása Barkóczy egri püspökségének időszakához tér vissza, amikor Barkóczy a nazarénusok kolostorába helyezte előre elkészített koporsóját, amelyre a következő szöveget vésette: *Franciscus Barkóczy, indignus episcopus agriensis, esca vermium*. Ezeket a sorokat is Barkóczy márványkoporsójára illesztették, így engedték utolsó útjára.

2. 16. 2. A temetési szertartás lezárása

A következő nap, augusztus 13-án tartott szentmisén a német nyelvű szónoklatot Engelmayer Sámuel biduai választott püspök, egri nagyprépost, esztergomi kanonok tartotta.²³⁵ Augusztus 14-én, a temetés napján mondta latin nyelvű búcsúztatóját Pintér József jezsuita, aki korábban is többször köszöntötte Barkóczyt.²³⁶ A latin nyelvű szövegeknek kitüntetett helyük volt a temetési szertartáson, egyrészt a hallgatóság nagy részének társadalmi rangja miatt, másrészt nemcsak a hazai közönséghez szóltak, hanem a külföld tájékoztatását is szolgálták.

A rekviem után az elhunytat véglegesen réz szarkofágba helyezték, az Alamizsnás Szent János kápolnában. A temetés után a résztvevők visszatértek a templomba. A halál a 18. század szerint nem a reménytelenség és a szomorúság ideje, hanem a hité, a bizalomé és az örömé, ezt példázza az is, hogy a temetés után örvendező szentmisén ünnepeltek.

²³⁵ ENGELMAYER, Samuel, *Der zum besonderen Dienst des Herrn seines Gottes von Mutterleib an berufene Fromme und getreue Knecht wie ihn bey Gelegenheit der den Ilten August. MDCCLXV. [...] zu Pressburg vollzogenen Standesmässigen Beysezung des weyland [...] Herrn Francisci II. des h. römischen Reichs Fürsten, und Erz-Bischofs zu Gran [...] aus dem hochgräflichen Hauss Barkóczy von Szala [...] in einer Trauer- und Lob-Rede*, Strigonii, Bauer, 1765, [28] p. A nyomtatvány lelőhelye: FK Coll. I. 10. 48; Coll. I. 39. 28; Coll. I. 51. b. 6.

²³⁶ PINTÉR, Josephus, *Laudatio funebris Cels., ac Rev. principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, ecclesiae metropolit. Strigoniensis archi-episcopi primatis regni Hungariae etc. cum in collegiata S. Martini ecclesia triduanis funeris exequiis justa suprema persoluta sunt Posonii 1765*, Tyrnaviae, typ. Collegii Academici Soc. Jesu, [54] p. A nyomtatvány lelőhelye: OSZK 503. 994.

2. 17. Reprezentatív építkezések

2. 17. 1. Az egri városkép megújítása

Voit Pál úgy festette le Barkóczyt, mint rettegett, kegyetlen földesurat. Olyan forrásokat ismertet, amelyekben a lakosság Barkóczy fényűzését nehezményezi, különösképpen azért, mert a város lakóinak pénzéből építtetett kastélyokat saját magának, épületeket újíttatott fel külföldi, főként olasz mesterekkel és új tervrajzokat készíttetett velük. Kifogásolták, hogy idegeneket bíz meg az építési munkákkal, miközben a város kereskedőinek és mesterembereinek jelentős összegekkel tartozik. Emelte a dézsmákat, ezzel növelve meg a püspökség bevételét.²³⁷

Lehet abban igazság, hogy Barkóczy építkezései sok pénzt felemésztettek – mivel rövid idő alatt számos új épületet emeltetett Egerben – és ehhez az egyházmegyei bevételek szigorú behajtására volt szükség. Azonban azt is fontos megemlíteni, hogy Egerben még nem volt példa Barkóczyhoz hasonló szellemiségű püspökre, aki nem elégedett meg a város mesteremberei nyújtotta színvonallal, hanem az Itáliában megismert minták nyomán ahhoz hasonlót igyekezett létrehozni egyházmegyéjében. Kanonokjai a Rómát megjárt papok közül kerültek ki, és a szintén Rómában tanult Hueber János Mátyás kanonokot bízta meg az építkezések és az egyházi felszerelések intézésével.

A Barkóczy támogatásával az egri egyházmegyében emeltetett vagy helyreállíttatott több templomot, oltárt, vendégfogadót, különböző funkciójú épületeket nem sorolom fel, ezt már megtette az Eger művészettörténetével foglalkozó gazdag szakirodalom.²³⁸ Csupán azokat ismertetem röviden, amelyeknek különös szerepe volt reprezentációjában. Felépíttette a vármegye saját székházát. Az alapkövetételének szertartása 1749. május 5-én volt, Barkóczy Ferenc maga végezte, nagy ünnepséggel. Ő emeltette az új Hatvani kaput. A városba érkezőket ez a felirat fogadta:

D. O. M. A.
Securitati
Publicae
Franciscus
Episcopus Agriensis
Comes Barkóczy
posuit
Anno 1758

²³⁷ VOIT–DERCSÉNYI 1978, 143–160.

²³⁸ VOIT–DERCSÉNYI 1978, 143–200; SZMRECSÁNYI 1937, 63–88; VOIT, 1971.

Megépíttette a szervita és trinitárius templomot, a megyeházát a Fazola-kapukkal, az 1702-ben felrobbantott egri vár köveiből pedig a jezsuiták egri kollégiumát és a maklári templomot. 1748-ban új szárnyal bővítette saját költségén az irgalmasrendi kórházat, amelynek vezetésével később a Bolognában tanult Markhot Ferencet bízta meg.

A lebontott Fekete Sas fogadó helyére az Oroszlánhoz címzett fogadót építtette. Itt nem csak az egyszerű utazók szállhattak meg, hanem a püspökhöz érkező vendégeket is gyakran szállásolták el itt.

A minorita rend historia domusában feljegyezték több Barkóczyhoz kötődő eseményt. Az első 1745. június 29-re datálódik, ez Barkóczy püspök Egerbe való bevonulása.²³⁹ Ekkor Jakabfalvy Román volt a minoriták tartományi főnöke. 1754-ben születésnapján köszöntötték a rendházban.²⁴⁰ 1757-ben Barkóczy püspök a rendfőnököt a Fuorcontrastiba rendelte,²⁴¹ kijelölte a minorita templom helyét,²⁴² és az Oltáregylet megalakítására adott parancsot.²⁴³ 1758. március 27-én megáldotta és elhelyezte a templom alapkövét a tőle megszokott nagy pompával.²⁴⁴ 1757. március 30-ra várták Egerbe XV. Lajos követét. A napló megörökítette a fogadás részleteit.²⁴⁵ 1757-ben körmeneteket tartottak Tárkányban.²⁴⁶ 1758 augusztusában a Barkóczy nővérek, Klára és Zsuzsanna névnapját ünnepelték Fuorcontrastiban, a minoriták házi története leírja, hogy a vendégség alkalmából a kastély fényárban úszott.²⁴⁷

A szakirodalom nem emeli ki, hogy Barkóczy egri püspökként megvásárolta Pesten azt a palotát, amely ma a Petőfi Irodalmi Múzeum épülete. Nagy pompával rendezte be, a telekhez díszes kert is tartozott.²⁴⁸ Barkóczy valószínűleg gyakran hívott vendégeket a palotába,

²³⁹ DiarMin. 11.

²⁴⁰ *Uo.*, 89.

²⁴¹ *Uo.*, 229.

²⁴² *Uo.*, 237.

²⁴³ *Uo.*, 250. A hitbuzgóság fokozása és szervezett gyakorlása céljából Barkóczy a pápa jóváhagyásával 1757-ben megalakította a székesegyházi oltáregyesületet. A tagok névsora számára készült a vaskos, nagy ívrétű, szép bőrkötésű album. Kezdő hártyalapjait vízfestésű arcképek díszítik. A hetedik akvarell ábrázolja Barkóczyt, amint az Oltáriszentség előtt térdel. L.: HUTTKAY 1912; LÖFFLER 2011.

²⁴⁴ DiarMin. 284.

²⁴⁵ DiarMin. 1757. márc. 30., ápr. 1., SZMRECSÁNYI 72–73; BÁRDOS 1987, 208–209. Paul-François de Galluccio, marquis de L'Hôpital francia követ 1757. március végén addigi, nápolyi állomáshelyéről Szentpétervár felé tartott. Mária Terézia kancelláriájának tanácsára útközben egyik pihenőhelye Eger városa volt. A követ a püspöki palotában kapott éjszakai szállást, tíz hintóból álló kísérete pedig az Oroszlánhoz címzett fogadóban élvezte a kifogástalan vendégszeretetet. L.: B. ILLÉS 2005, 63–64. Bitskey István ismertette a követ és kísérete látogatását a főpapi pincészetben. L.: BITSKEY 2013, 20.

²⁴⁶ DiarMin. 228. Ebben az évben operaelőadásokat is tartottak a nyaraló kastélyban. Lásd: 184–185. jegyzet.

²⁴⁷ DiarMin. 310., 312.

²⁴⁸ FATSAR 2008, 181–183.

például maga Mária Terézia is megfordult itt.²⁴⁹ Egy 1752-ben kelt levélben például meghívta az esztergomi érseket, és felajánlotta neki pesti házát.²⁵⁰

A kutatók kevésbé hangsúlyozták Barkóczy másik nyaraló kastélyát, amelyet a püspök Harsányban építtetett. A kisebb fajta földszintes kastély 1759-ben épült a Kakas-hegyen, a harsányi püspöki birtokon. Felsőtárkány után ez volt Barkóczy Ferenc második nyaralója. Eszterházy azonban a szerinte fényűző kastélyt ugyancsak lebontatta. Köveinek egy részét a paplak helyreállítása során használták fel. A harsányi kastélynak nem ismerjük az ábrázolását. Mivel a főbb reprezentációs események helyszínéül Barkóczy a nagyobb művészi gonddal kivitelezett Fuorcontrastit választotta, az alkalmi művekben is inkább a tárkányi kastély nevével találkozunk.

Bakóczy felsőtárkányi Fuorcontrasti kastélyát ma már csak festmények ábrázolásaiból ismerjük.²⁵¹ Létezéséről a legkorábbi levéltári adatot Szmrecsányi Miklós közli: az egi szervita atyák historia domusában szerepel, hogy 1747 májusában a páter a püspök üdvözlésére ment, aki a csodaszép Fuorcontrasti kastélyában időzött.²⁵² Egyéb gazdasági feljegyzések is alátámasztják, hogy az épület már 1747-re kész lett.

Miután Barkóczy esztergomi érsekké nevezték ki, utódja, Eszterházy nem használta az épületet, amely így lassan az enyészeté lett, és építőköveit a város más épületeihez használták fel. A szakirodalom egyfelől nem állította egymással élesen szembe Eszterházy és Barkóczy személyiségét, a Fuorcontrasti lassú lebontását nem rombolásként értelmezte.²⁵³ Másfelől olyan feljegyzések kerültek elő, amelyek arról adnak számot, hogy Eszterházy már beiktatása után néhány héttel szabályszerűen a kastély lebontását és anyagának elhordását rendelte el.²⁵⁴ Barkóczy és Eszterházy látszólag különböző elképzelései az építkezésekről, az egyházmegye irányításáról inkább eltérő személyiségükből fakadnak.

²⁴⁹ GOMBOS 1974, 106–119.

²⁵⁰ „[...] Hogy pedih az alatt püspökségemen kívül is lehessen dicsekednem Herczegséged újabb grátiájával, valóba nagy ajándék gyanánt fogadnám, ha pesti házomat, ahol a kívülis stációja léend Herczegségednek, maga szolgálatajára szállásul választani, és ottan eönnön tetszésére disponálni méltóztatna, mely okbúl készen is léssen teljes plenipotentiával, sőt magammal, aki immár tapasztalt kegyességében engedelmesen elzárlott maradok életem fottáig. [...]”. PLtar AEV 2101/4. 428. v.

²⁵¹ Az épületnek két korabeli ábrázolása ismert. Az egyik Barkóczy egész alakos ülő képmása, amelynek háttérében a belső drapéria mögött feltűnik a Fuorcontrasti. Helye: Dobó István Vármúzeum, Eger. Illusztrációját közli: SUGÁR 1984, 414; BARCSAY-AMANT, 1938, Nr. 138.

A másik festmény a „*Noli me tangere*” jelenet színtereként a barokk kastélyt ábrázolja. Az egi irgalmasrendi kolostor refektóriumának táblaképe volt, ma a Dobó István Vármúzeum őrzi Egerben. Fényképét közli: VOIT-DERCSENYI 1978, 151. Mindkét alkotás Huetter János Lukács egi irgalmasrendi szerzetes munkája.

A Fuorcontrasti neve több fennmaradt úrmutató és kehely bevéssett felírásán szerepel, ezek a kastély házikápolnájának felszereléséhez tartozhattak.

²⁵² SZMRECSÁNYI 1937, 67.

²⁵³ VOIT-DERCSENYI 1978, 739.

²⁵⁴ SUGÁR 1996, 114.

A Kelecsényi-énekeskönyvben maradt fenn az az 1761-ben íródott, Barkóczyt már mint esztergomi érseket Egerből búcsúztató vers, amely Barkóczy távozásával a tárkányi kastély pusztulálást is siratja.²⁵⁵ A költemény sorai azt beszélnek el, hogy az utód, Eszterházy Károly valóban elhordatta az épületet:

„1.

Forcontrasti nem tűrhetem, hogy meg ne sirassalak
Régi voltodat tekéntem, vagyon okom szánnyalak
hova lett régi szépséged, hol a te ékességed
elpusztultál, megfosztattál, oda van dücsősséged.

2.

Sirathatod te is ugyan régi kegyes uradat
Az ki kigyed te miattad nem kevés pénzt kiadott
Elfelejtven minden bűjád, hogyha benned lakhatott.
Mingyárt jobb szővvel evett és jobban is alhatott.

3.

Mostani Urad nem szeret, az mint látom megvettet
Spalléridat, márványidat, s mindent Egerben vitet
egy fellért is tudom bizony nem fog reád költeni
azt akarná minden pénzét ládájába tehetni.

4.

Tudom Forcontrasti erdő bántódol volt Uradért
az ki sok tartományikat megcsapatott kedvedért
hányszor mentett meg az tűztől, s annak veszedelmétől
senki sem mert egy fát vágni, félt kemény büntetéstől

5.

Nem fognak most kémélleni, többször fognak már vágni
Egerben fognak vittetni, ott ölszámra eladni:
azzal vigasztald magadat semmi sincsen állandó
valamint az te zöldséged úgy mi éltünk, múlandó.

6.

Szegény nazarénusok²⁵⁶ most legjobban érzétek

²⁵⁵ MTAK RUI 4r 60, 87b–88a.

²⁵⁶ Barkóczy 1756-ban Felsőtárkányban letelepítette a nazarénusokat és kolostort emelt nekik, ahova ő maga is gyakran visszavonult imádkozni. Fennmaradt levelezése nazarénus szerzetesekkel, a rend magyarországi letelepítéséről: PLtar AEV 1481. 2r. Az egyik levél (In Valle Auxilii die 22. Augusti 1762) Barkóczy utódja, Eszterházy Károly látogatását írja le a rend kolostorában, valamint a nazarénusok Barkóczy püspöksége utáni helyzetét is taglalja. Néhány információ megegyezik a versben foglaltakkal: „[...] In majo scripsi Vestrae Celsitudini, sed desideratum responsum non accepi, putans et recogitans perditas esse litteras. Epistola tamen a Vestra Celsitudine directa ad P. Fundatorem, ad nos pervenit, ille vero ab anno superiore non erat hic. Distuli usque modo scribere Celsitudini Vestrae post adventum neo-electi Episcopi Excellentissimi Domini nostri, expectans de die in diem, ut temporis periclitatione perciperem spiritum ejus et affectum ergo nos orphanos Nazarenos. Duobus diebus post ingressum suum venit huc ad Vallem Auxilii cum suo Illustrissimo Fratre, cui omnia laetanter ostendit, circa nos vero nihil disposuit. Hinc non multos post dies istos data ejus licentia ingressus sum civitatem osculari manum illius. Tum breviter nonnullas posuit interrogationes, quarum una fuit: quomodo vivitis. Ego reposui, nobis hactenus nihil defuisse, Gratias Altissimo, maxime tamen curam nostri habere Reverendissimum Dominum Wagner insinuando per affinem suum viris piis penuriam nostram. Post tempus aliquid rursus venit ad nos in Vallem Auxilii, ubi et pernoctavit, dormivitque in Straminea tumba. Quam primum autem ingressus esset domum nostram, vocavit me et dixit: se nullatenus venire ad perturbandum nos, sed ut absque nostri impedimento consueta omnia perficiamus exertitia. Postero die, cum celebrasset sacrum, denuo me vocavit, et nonnihil diutius mihi loqui dignatus est, cumque iterum varia interrogasset, petiit Regulam quam et revertens secum accepit, postremo autem, cum jam jam inde abiret, indicavit mihi dicens: si

régi volt jó Uratoktól, mennyi jót nem vettetek
attól tartok mostantól oly választ nyerjétek
hogymely úton kigyüttetek, azon vissza menjetek.

7.

Miolta elment Uratok, nem föstölög konyhátok
Csak elhiszem, hogy tik mostan igen sokat koplaltok
Más tanácsot nem adhatok, magatok is tudjátok
Vagner Úrhoz,²⁵⁷ Vak Christinához magatokat tartsátok.

8.

Friss patakok nem híjában olyan nagyon zúgtatok
Forcontrasti veszedelmét már előre tudtátok
kertek ti zöld völgyek gyászban most boruljatok
Barkóczy Ferencet többé tik föl nem találjátok.”

A Furcontrasti terveiről, építészéről, berendezéséről a legrészletesebben levéltári források alapján tájékozódhatunk. Az egri gazdasági levéltár Barkóczy püspöksége idejéből kevésbé gazdag forrásanyagot őriz, így nem sok információ került elő a nyaraló építésének előkészületeiről.

Sugár István közölte a kastély 1761. július 19-én felvett inventáriumát, eredeti latin nyelven közreadva annak szövegét.²⁵⁸ Barkóczy egri püspökként töltött utolsó napjaiban készítette el ezt a jegyzéket Eger város jegyzőjével, Joannes Nep. Ulrichhal. Az inventárium részletes lajstroma alapján könnyen elképzelhető a hajdani fényes palota, amelynek földszinti és első emeleti termei szolgálták a reprezentációt, a második emeleti szobákban kapott helyet a hálószoba, az ebédlőterem és a toronyszobák. Sugár István forrásközlése nyomán B. Illés Virág részletesen bemutatta a kastély berendezési tárgyait, helységről helysére, ahogy az az inventáriumban szerepel.²⁵⁹ Az épülethez tartozott kert, tó, szökőkút, volt benne kápolna orgonával és különböző hangszerekkel.

Barkóczy számos hivatalos levelet keltezett a Furcontrastiból, tehát nemcsak pihenés, ünnepek tartásának céljából látogatta kedvenc nyaralóját, hanem az év egyes időszakában

interim quid occurrerit, mihi significes. Paucis ab hinc diebus adivi Eum iterato petiturus quaequam necessaria, minime vero provisionem, cum usque modo Deus altissimus cui etiam cura est avicularum gyranium per aera, mirabiliter providerit; Inveni cum affabilem, quia talis est, non valde addictum nobis. Dixit enim: regula vestra non approbabitur. Ego autem dico: etsi non approbaretur (quod quidem non admitto) nihilominus tamen intendimus in hoc mundo, qui totus quantus in maligno positus est, poenitentiam agere et exemplum Iesu Christi peccatoribus demonstrare. Et haec quidem cognoscit Excellentissimus Dominus Episcopus Esterházy, quod videlicet in loco isto multa et vix homini tolerabilia patiamur incommoda tam ob distantiam civitatis ob defectum juvaminis praecipue infirmorum, etenim si nobis sanis grave est intrare in civitatem, infirmis utique gravissimum est, et maxime periculosum, siquidem et multis unidique calamitatibus et miseriis sumus expositi: maxime vero, postquam Celsitudo Vestra nos dereliquit, spero tamen, quod haec derelictio majori Bono nostro atque incremento sit profutura. [...]”

²⁵⁷ Vágner János, Esterházy Károly kanonokja. Ő építtette Giovanni Battista Carlonéval a Vágner-házat, amely Egerben a mai Kossuth utca 61. szám alatt található.

²⁵⁸ SUGÁR 1996.

²⁵⁹ B. ILLÉS 2005.

– legfőképpen nyáron – ide helyezte székhelyét, innen intézve az egyházmegye hivatalos ügyeit is.

Egykorú leírások adnak képet a hajdan ott folyó fényes életről. Elsőként Szmrecsányi Miklós ismertetett a Furorcontrastiban zajló ünnepek közül néhányat. Gyakran Barkóczynál időzött két nővére, Klára és Zsuzsanna, férjeikkel Szirmay Tamás Sáros vármegye főispánjával és Széchényi Antal tábornokkal, valamint fiútestvérei, Imre és János családtagjaikkal. Fennmaradt egy nagyszabású kirándulás programja is, amelyben szabályozták a fogatok és résztvevők rendjét.²⁶⁰ A menetben ott voltak Barkóczy kanonokjai, valamint az udvartartás: zenészek, szakácsok, cukrászok.

2. 17. 2. Az esztergomi építkezés

Barkóczy érsekségének egy fontos hozadéka az általa elkezdett esztergomi építkezés. Újabban ismertetett források alapján derült fény arra, hogy Szelepcsényi György prímás nagy összeget fordított volna az esztergomi székesegyház megerősítésére. Végrendeletéből kiderül, hogy 1683-ban, Bécs ostromakor lefoglalt vagyonának jelentős részét az esztergomi építkezésekre szánta. A szakirodalom nem emelte ki, hogy amikor Barkóczy a káptalant vissza akarta költöztetni Esztergomba és fel akarta építtetni az esztergomi várhegyen a bazilikát, Szelepcsényi végrendeletére hivatkozva kérte az udvartól az erre a célra hagyományozott pénzüsszeget.²⁶¹

Keresztély Ágost idejében hozta meg a pozsonyi országgyűlés azt a rendelkezést, hogy a hercegrímás a káptalannal együtt térjen vissza Esztergomba. Esterházy Imre és Csáky Miklós kinevezési okmányában benne volt ez a kötelesség, de nem kezdeményezték a visszaköltözést. Barkóczy már székfoglalása alkalmával jelét adta, hogy ő vissza fogja költöztetni az érsekséget. Átiratában figyelmeztette a kanonokokat, hogy akinek nem tetszenek rendelkezései, jogában áll lemondani. A tervbe vett áttelepülés alapfeltétele az volt, hogy saját részére, valamint más egyházi intézmények számára a szükséges épületekről gondoskodják. 1761. október 15-én a királynő visszaadta neki a Várhegyet, azzal a feltétellel,

²⁶⁰ SZMRECSÁNYI 1937, 69–70. Az egeri Főegyházmegyei Levéltárban, AEV 2572. jelzet alatt található az az irat, amelyre Szmrecsányi jegyzet nélkül hivatkozik. Barkóczy püspök idejében, több mágnás, székesegyházi káptalanbeli részvétele mellett, a felsőtárkányi kis völgyek valamelyikében rendezett nagyszerű úri majális előkészületeit, különösen pedig a kiindulás rendjét, a személyek elhelyezését, a felállítandó régi magyar törökös alakú tábori sátrak, konyhák, kocsiszínek, a 80 hintós lóra való felállítandó istállót illető udvarmesteri utánajárások jegyzékét és alaprajzokat tartalmazza. A részletekig menő programszerű olvasmány a sátrak alaprajzait és sűrű jegyzeteket tartalmaz, de minden évszámot nélkülöz. Durva papírú, régi kisszerű íven van megírva.

²⁶¹ FODOR 2017.

hogy ha majd befejeződnek az építkezések és megtörténik az átköltözés, akkor a nagyszombati üresen maradt épületek a kincstárra szállnak át.²⁶² Barkóczy már kinevezésének másnapján értesítette a káptalant az örömhírről. Azt, hogy az építkezés hatalmas felkészülést és előrelátást igényelt, az is bizonyítja, hogy Barkóczy egy tíz kérdésben megfogalmazott felvetést tett közzé, amelyben a káptalan visszaköltözésének, illetve a székesegyház megépítési módjának mérlegelését kéri.²⁶³ Az építkezés költségeire saját jövedelméből is ajánlott fel. Hermán József kanonok Barkóczy temetési beszédében hangsúlyozta, hogy az érsek hírnevét zengi „esztergomi várnak újonnan tett fundamentoma, melyre érseki jövedelmiből minden esztendőben száz ezer forintot fordított.”²⁶⁴ Az 1789-től megjelenő *Mindenes gyűjtemény* című folyóirat is méltatta Esztergom városának leírásánál Barkóczy építkezési kezdeményezését: „Érsek Barkóczyt ezt a várost nagyon kezdette szépíteni, 's a káptalant is, mely 1540-től fogva Nagyszombatban tartozik, ide vissza akarta szállítani, [...]”²⁶⁵

A terveket Isidore Canevale, majd Franz Anton Hillebrandt készítették el. A levéltárban található dokumentumok közül több olyat találunk, amelyben Barkóczy kanonokjai – Pintér József, Fába Simon, Richwaldszky György – beszámolnak az Esztergomban folyó építkezésekről, a munkások sokaságáról. A földmunkák során római kori emlékek, építészeti maradványok, antik érmék kerültek elő, amelyeket szintén számba vettek és összeírásuk a Prímási Levéltárban található.²⁶⁶ Entz Géza, Barkóczy mecénási tevékenységéről értekezve kiemelte, hogy az érsek nagy figyelmet fordított a magyar múlt emlékeire.²⁶⁷ Ezt igazolja az is, hogy kanonokja, Széless György a régi esztergomi bazilikáról 1761-ben készített kéziratát neki ajánlotta.²⁶⁸

Az esztergomi építkezést művészettörténeti szempontból vizsgálták, főként Prokopp Gyula tanulmányaiból ismerjük tervezeteit.²⁶⁹ Isidore Canevale francia építész Barkóczy hívására érkezett Esztergomba 1761-ben. Az új egyházkormányzati központ megtervezésén

²⁶² PLtar AEV 1343/302–305. Mária Terézia levele a magyarországi püspökökhöz, amelyben Barkóczy rendelkezésére bocsátja a vármegyét, és a támogatásáról biztosítja őt a székesegyház építésénél. (1761. október 15.)

²⁶³ PLtar AEV 1343/306–311.

²⁶⁴ HERMÁN József, *Barkóczy Ferencz, [...] halottas pompájának alkalmatosságával a' posonyi Szent Márton templomában 1765- dik esztendőben Kis-Aszszony havának 12-dik napján élő nyelvel hirdetett Hermán József [...]*, Győr, Streibig, 1765.

²⁶⁵ MGY 1790, 185.

²⁶⁶ PLtar AEV 1343/19–32.

²⁶⁷ ENTZ 1939, 174.

²⁶⁸ PLtar AEV 1344. Kiadása: SZÉLESS György, *Descriptio inscriptionum ecclesiae metropolitanae Strigoniensis. Cognominata: Szép Templom. Id est: Ecclesia magnifica. Ut apparet ex ruderibus labore non vulgari ob literarum confusarum, abbreviatarum, goticarum, et recenter erutarum enodationem*, Strigonii, Royer, 1765. Modern, hasonmás kiadása: SZÉLESS 1998.

²⁶⁹ PROKOPP 1977.

kívül a reneszánsz kápolnáról is készített tervrajzokat. A restaurálási tervéből fennmaradt vázlatok inkább csak a korabeli ízlést tükrözik, a kupola kazettás kiképzése és Andrea Ferrucci oltárának eltávolítása ugyanis nem valósult meg. Az építkezés másik fontos alakja Franz Anton Hillebrandt (1719–1797), a magyar kamara főépítésze. 1762–1763 között több tervet is készített az érseki székhely számára, ezek többsége azonban elveszett. A terv alapján a Bakócz-kápolna és a várfalak kivételével minden középkori maradványt elbontottak volna a Várhegyen.²⁷⁰ A második tervrajz a keleti oldalon lebontandó várfalokról számolt be és nagyvonalú térkialakítást képzelt el. Az érsek elkezdte a bontást, de a szentély alapfalainak építése idején elhunyt.²⁷¹

Most néhány idevágó, reprezentációs célú iraton keresztül mutatom be Barkóczynak ezt a nagyszabású tervét. A régi székesegyház, a kanonoki házak és a hozzájuk kapcsolódó további épületek felépítése nagyon sok pénzáldozatot követelt. Barkóczy azonban hangoztatta, hogy ez nemcsak az érsekség belügye, hanem országos érdek. A Prímási Levéltárban számos jegyzék található, amely összesíti az egyes megyék és városaik felajánlásait. Az adatok alapján sokszor több plébánia összefogva biztosított egy nagyobb összeget. Berchtold Ferenc érseki helynök, a Pázmáneum rektorának Barkóczyhoz címzett egyik levelében az esztergomi egyházmegye plébániáinak felajánlásait olvashatjuk összegyűjtve, ahol nemcsak az aktuális, hanem már a következő évre vonatkozó felajánlások listáját is küldi.²⁷² Ezeknek száma a második évre mindig sokkal magasabb. Az összesítés az 1763. esztendőre 20, míg a következőre, 1764-re már 59 felajánlott munkást számol össze. A Prímási Levéltár számos olyan levelet őriz, amelyet a vármegyék előljárói intéztek Barkóczyhoz, felajánlva segítségüket az építkezésekhez, valamint számos gratuláló levél fennmaradt, amelyet az érsekség visszaköltöztetésének tervét támogatva írtak Barkóczynak.²⁷³ Szatmár vármegye előljárói levelükben nemcsak gratulálnak a székesegyház felépítésének tervéhez, de kijelentik, hogy három éven keresztül évi kétszáz forinttal támogatják a munkálatokat.²⁷⁴

„Kegyelmes Herczeg!

Minemő különös szívbéli érzékenységgel esett értésünkre, hogy Hertzegséged azon régi pusztulásban lévő esztergomi templomot, melynek hajdani tündöklő voltát csak könyvekből olvassuk, ezen ország Primásságbéli béiktatása alkalmatosságával előbbenyi ékességére hozni, s annak régi fundamentumira új templomot felállítani istenesen magában eltökéllette, és immár azon eltökélt szándékához hozzá is fogott, annak megmagyarázására valóban, elégtelennek ismérjük magunkat. Ezen Herczegséged istenes igyekezetének előmozdítására

²⁷⁰ PLtar 2. B. 2; 1. B. 1.

²⁷¹ ZÁDOR 1971⁴; HORLER 1987; MESZLÉNYI 1956.

²⁷² PLtar AEV 1343/65–77.

²⁷³ A kézirat lelőhelye: PLtar AEV 1344/1–30; 22 a–b, Barkóczy Ferencnek szóló gratulációk az érsekség visszaköltöztetésének és az építkezési munkálatoknak a megkezdéséhez (1761–1765).

²⁷⁴ A kézirat lelőhelye: PLtar AEV 1344.

Nagy Méltóságú személyéhez alázatos Devotiókat tovább az által is akarván bizonyítani ámbár ugyan az időnek viszontagsága miatt meggyengült. Sok munkát éppen nem tagadhattyuk, csekély erőnkhez képest mindazáltal azon Isten dicsőségére léendő Anyaszentegyháznak felállításához három esztendőnek elfolyása alatt esztendőnkint kétszáz forintokat, és így mind öszveséggel, hatszáz forintokat fordítani múlt gyűlésünk alkalmatosságával eltökéltünk, mély alázatossággal kérvén Herczegségedet, hogy ezen csekély felajánlott summát kegyelmes szívvel venni, csekélységérül bennünket kegyelmesen megmenteni, s egyszersmint ennek felvételérül parancsolni, minket pediglen született kegyelmességében tovább is megtartani méltóztassék, melyben ajánlottak élünk halunk

Herczegségednek alázatos szolgái
Nemes Szathmár Vármegye”

Egy másik levélben négy év leforgása alatt 500 forintot ígérnek Barkóczynak, amit a kőművesek kifizetésére szánnak. Sajnos nem tudjuk, hogy melyik vármegye felajánlásáról van szó, mivel a levél töredékesen maradt fenn.²⁷⁵

„[...] értjük és szemlátomást tapasztaljuk, hogy Eőfeőlsége szánakodással említett, annyi csapások után, nagy emlékezetű feőlséges eleink győzedelmes fegyverei által dűcsőségesen szabadságra hozott szolgáló, ez üdeig számkivetésben lévő, eleitűl fogva Isten dűcsőségre szentelt, s föláldozott, Esztergam haidant fűnyeskedő, s szentségekkel tűndőklő várát, Herczegségednek, úgymint annak igaz örökös Urának, nemcsak visszatéríteni, hanem abban lett kedvetelisit, és különös vigasztalását velünk kegyelmessen közleni méltóztatik, annyival nagyobb buzgósággal, készséggel és gyorsasággal fogadgyuk, és követyük Feőlséges Aszonnyunknak, istentiszteleteknek gyarapodását néző üdvőséges intésit, és ösztönözisit, hogy sorsunk boldogságát közelítő dűcsőséges Esztergam várában Herczegséges által czélul vett szent és szükséges épületeknek fölállításához telhető segedelemmel járulánk.

Mindezek ugyan a mi buzgóságunknak gyulasztására elegendő ösztönök és eszközök, nagyobb mindazonáltal Herczegségedre való figyelmetességük, kinek bölcseséges kormányozása alatt bátorságosan evezvén, közelítő, nyavalás adózókra is terjendő nagy boldogságunkat, bizonyos várokozónál égerjük minnyájan magunknak;

Bárcsak kiseded vármegyénknek erőtlensége, s tehetséginek gyöngesége, langadozó indulatinknak, s buzgóságunknak megfelelne. Ennek erejéhez és tehetségéhez kűpest azért Herczegségedhez való figyelmetességűnknek bizonyítására tartozó buzgóságunknak elégetésivel elvégeztűk, hogy négy esztendők forgása alatt, kűvánt adni kűműveseknek kifizetésire fordítandó, ötszáz forintok, nemes vármegyének kamarajabűl esztendőnkint kifizettetek.”

A hagyatéki leltár a Barkóczy-könyvtár kötetei és kéziratai mellett a tervrajzokat is számba veszi. A pozsonyi külső palota könyvtárában talált rajzok között az alábbi esztergomi vonatkozásúakat sorolja fel: a telepíteni kezdett esztergomi érseki kert rajza, az esztergomi érseki templomra és palotára, a szemináriumra és a kanonoki házakra vonatkozó összesen 68 darab rajzot tartalmazó köteg, az esztergomi érseki bazilika alapfalai és egy másik templom alaprajza, valószínűleg az esztergomi Szent István prépostság templomáé.²⁷⁶

Barkóczy nagyszabású tervei és a számtalan felajánlás ellenére az esztergomi székesegyház újjáépítése nem valósulhatott meg. 1765-ben, halála után félbemaradtak az

²⁷⁵ PLtar AEV 1344.

²⁷⁶ PLtar AS, AR 69.

építési munkák, az érsekség csupán a következő évszázadban, 1820-ban tér vissza Esztergomba.

2. 18. Tudományos reprezentáció – Barkóczy, a nyomdák mecénása

2. 18. 1. Az egri nyomda kiadványai (1755–1761)

A szatmári béke után az elszegényedett országban Ausztriából és más német területekről áttelepült nyomdászok jelentették a hazai könyvnyomtatás alapköveit. Barkóczy nyomdásza – Royer Ferenc Antal és Bauer Károly József – is külföldről származtak. Az ország katolikusok számára négy legfontosabb nyomdája Nagyszombatban, Pozsonyban, Kassán és Budán volt. A könyvkiadás, valamint a kötetek nyelvi megoszlásának vizsgálatai alapján az 1730–1740-es évtized volt a mélypont a magyar nyelvű művek nyomtatását illetően, majd ekkortól számuk újra emelkedni kezdett. Barkóczy ebben az időszakban (1755-ben) alapította meg az egri nyomdát. A 18. század második felét az olvasási forradalom terminusával is szokás jelölni, mivel ekkoriban vált olyan széles körűvé az irodalmi termékek fogyasztása, hogy arra megérte piaci alapokon nyugvó vállalkozásokat építeni.²⁷⁷ A népszerű regények fordításainak gyors elterjedése, a könyvtermelés növekedése jellemezte ezeket az évtizedeket. Magyarországon az irodalom anyagi forrásait leginkább a magánmecenatúra szolgáltatta.

Barkóczy 1755-ben hívta Egerbe a pozsonyi Royer Ferenc Antal nyomdászt, aki 1758-ig volt az egriek nyomdásza.²⁷⁸ 1755-ben, a nyomda alapításának évében két mű jelent meg Egerben: az egyik Andrzej Maksymilian Fredro *Monita politico-moralia* című műve egy téziszfüzettel egybekötve,²⁷⁹ a másik nyomtatvány egy német nyelvű imádságoskönyv.²⁸⁰ Az egri nyomda sikeres vállalkozásnak bizonyult: Barkóczy egri évei alatt, 1761-ig 151 nyomdatermék látott napvilágot, ezeknek nagy része aprónyomtatvány, de számos könyv is van közöttük.²⁸¹ A kiadványok száma már az első négy évben látványos emelkedést ért el. Minden bizonnyal ez a könyvek iránti kereslet növekedését is jelzi. Ennek az időszaknak a kiadványszámokra vonatkozó csúcspontja Barkóczy püspök távozásának évére (1761) esik,

²⁷⁷ WITTMAN 2000.

²⁷⁸ VERÓK 2017, 9–13.

²⁷⁹ FREDRO, Andrzej Maksymilian, *Monita politico-moralia: Dum ecclesia Fratrum Min. Conv. Agriae[...] ex I. Sentent[iarum] Lib[ro][...] theses publice tuerentur[...] Antonius Nyárai, Alexander Sztanya[...] assistente Adalberto Tajti [...] auditoribus distribute*, Agriae, Typ. Royer, 1755. L.: PETRIK, V, 159.

²⁸⁰ *Liebes-Flammen das ist: sehr schönes Christ-Catholisches Gebett-Buch einer [...] frommen christlichen Seel, worinnen [...], kräftige Morgen- und Abend-Gebetter [...] wie auch die kleine Tag-Zeiten von der unbefleckten Empfängnuss Mariae [...] befindlich*, Erlau, Royer, 1755. Erlau Royer, 1755. L.: PETRIK, VII, 303.

²⁸¹ MIZERA–NAGY–VERÓK 2017, 73–110.

36 kiadvánnyal.²⁸² A kiadott művek nyelvét tekintve a latin nyelvűek vannak többségben, – 124 a latin – de 22 magyar, 4 német és 1 olasz mű is van közöttük.

A kiadványok között vannak a keresztény sztoicizmust népszerűsítő traktátusok, teológiai ájtatossági művek, laicizáló erkölcsstanok, történelmi és filozófiai munkák, jogi és orvosi szakkönyvek, mezőgazdasági munkák, disszertációk és tézisfüzetek, egyházmegyei körlevelek, valamint latin, német és magyar nyelvű költészeti alkotások is szép számmal képviseltetik magukat (amely némi kivétellel üdvözlő és búcsúztató vers).²⁸³

A 18. századi kiadványok a legtöbb esetben tartalmazzak ajánlást, dedikációt, amelyek a köteteket nyitják. Ezek is részei a reprezentációnak. A kora újkori eszmetörténeti kutatások az utóbbi évtizedekben komoly eredményeket mutattak fel az írott szövegekhez csatolt ajánló paratextusok vizsgálatában.²⁸⁴ A paratextusoknak fontos, reprezentatív funkciójuk van, amely alapvetően befolyásol bizonyos társadalmi gyakorlatokat, amelyek a költészet működését meghatározták. A dedikációs paratextusok jelentőségét az adja, hogy egy-egy kiadványt elhelyez a rendi nyilvánosság reprezentatív világában.

A mecénás az adományozás gesztusával a maga érdekszférájába vonja a könyvet. Ez még akkor is így van, ha politikailag érdektelen a kiadvány témája: az adományozás gesztusa már önmagában is jelezhet valamit. Például azt, hogy a mecénás milyen típusú kultúrát képzel el, vagy egyszerűen azt, hogy olyan gazdasági potenciállal rendelkezik, hogy mecénásként is képes fellépni. A dedikáció tartalmi felépítése a 18. századra fokozatosan megváltozik, a műre vagy annak témájára vonatkozó utalások szerepüket veszítik, a dedikáció egészét tulajdonképpen a mecénás személyének toposzokkal teletűzdelt dicsérete teszi ki.²⁸⁵

Barkóczy püspök szervező szerepét jól mutatják a neki ajánlott könyvek is. Ösztönzésére jelentek meg a mértékadó katolikus könyvek fordításai, a tudományos és prédikációirodalom több darabja, valamint keresztény sztoikus szövegek (Cato, Boethius). Pártfogoltjainak tudós körére jellemző, hogy műveikben megjelentek a nyelvpártoló törekvések és a világias elemek.

Bitskey István a nyomda 1755–1761 között kiadott sajtótermékei alapján rekonstruálta a városi művelődés helyzetét. Három halmazban helyezte el az egri nyomda által kiadott művek szerzőit: egyházi személyek, szerzetesek és főúri, nemesi előkelők.²⁸⁶

²⁸² NAGY 2017, 39.

²⁸³ NAGY 2017, 40.

²⁸⁴ A paratextusok kutatását Gérard Genette *Seuils* című műve kezdeményezte. L.: GENETTE 1997. Hazánkban Pesti Brigitta monográfiája a magyarországi ajánlások és dedikációk alapos elemzését végezte el a kora újkor tekintetében. L.: PESTI 2013.

²⁸⁵ PESTI 2013, 46.

²⁸⁶ BITSKEY 1974a, 333–365.

A Barkóczy püspöksége alatt megjelent nyomdatermékek közül most azokból mutatok be néhányat, amelyek a kulturális, illetve a hitbeli ismeretterjesztő feladatokon túl az érseki reprezentáció feladatát is magukban hordozzák. Itt a művek előszavában, előljáró beszédeiben a szerzők hálájuk jeléül különböző módon Barkóczyt dicsőítik, mivel művük az ő költségén jelent meg. A nyomdában megjelent műveket *A könyvkiadó egri líceum* című kötet²⁸⁷ kiadványjegyzékének adatai alapján ellenőriztem, minden esetben az első kiadásokat vettem alapul. Az Egerben kiadott művek bibliográfiai jegyzékéből csak azokat a köteteket sikerült kézbe vennem, amelyek budapesti gyűjteményekben vannak, így lehetséges, hogy az itt bemutatottakon kívül további Egerben kiadott művek tartalmaznak Barkóczyhoz írott ajánlást.

Az egyházi-teológiai témájú művek szerzői elsősorban Barkóczy kanonokjai közül kerültek ki. Kováts József kanonok Honoré de Tournely teológiai művei alapján készítette el munkáját, a két disszertációból álló teológiai elmélkedést, melyet a rövid előszóban Barkóczynak ajánlott.²⁸⁸

Ambrosovszky Mihály 1754-ben lett az egri papnevelő iskola igazgatója és hittanára, 1755-től pedig Barkóczy kanonokja.²⁸⁹ Az egyik legtermékenyebb szerző, akinek Barkóczy püspöksége alatt 8 műve jelent meg az egri nyomdában. Barkóczy neve mindegyik kiadványban szerepel mint pártfogó, terjedelmes ajánló levelet az 1759-ben megjelent két kötetes *Imago orbis* című művében intéz a püspökhöz. Ambrosovszky *Imago orbis* címmel egy világtörténetet írt, amelyben kezdetben a *Bibliát* vette alapul, majd évszázadok szerint tárgyalt egy-egy fontos eseményt. A *Praefatio*-ban Barkóczyt mint a tudományok és művészetek támogatóját szólítja meg.

Ambrosovszky egyetlen magyar nyelvű műve *Pázmány Péter Kalauz nevű könyvének rövid sommája némely toldalékokkal* címmel jelent meg. Itt Barkóczyhoz csak egy rövid ajánlás szól, mely a püspök méltóságait sorolja fel. A nyomda felszereltségére azonban következtethetünk a könyvet lezáró, utolsó levélen található *Végső intésből*. Itt Ambrosovszky szabadkozik amiatt, hogy a könyvnyomtatónak nem volt elég betűje a magyar írás nyomtatásához, így eshettek hibák a szövegben.²⁹⁰

²⁸⁷ MIZERA–NAGY–VERÓK 2017, 73–110.

²⁸⁸ KOVÁTS, József, *Josephi Hungari Gemneopolitani ad rev. dni [...] Honorati Tournelii tractatum de gratia Christi in binas dissertationes contractum supplementum. [...]*, Agriae, typis Car. Jos. Bauer, 1761. Kovács fordításáról bővebben lásd: BITSKEY 1997, 63–64.

²⁸⁹ SZINNYEI, I, 144–145.

²⁹⁰ AMBROSOVSZKY Mihály, *Kalauz: Liber Petri Pazmani Cardinalis [...], azaz Pázmány Péter [...] Kalauz nevű könyvének rövid sommája*, Eger, Bauer, 1760, [Aaa5r]. L.: PETRIK, I, 65. A kiadás bemutatása: BAJÁKI 2016.

Gerstocker Antal egri kanonok a *Sermones sacri in festa [...]* című prédikációkat tartalmazó gyűjteményt ajánlotta Barkóczynak.²⁹¹

Gusztinyi János kanonok egyetlen nagyobb terjedelmű műve, az *Üdvözség mannája*, 1759-ben jelent meg. Hitvédelmi mű, a református tanokat cáfolta. A harmadik levélen olvasható a címzés, amely minden méltóságának felsorolásával nevezi meg Barkóczyt. A megszólítás után az „alázatos ajánló levél” következik.²⁹² A szerző először azt magyarázza, miért Barkóczynak ajánlja a művét: aki egy könyvet ír, a könyvének „homlokára” olyan nevet igyekszik írni, akinek nagy a tekintete az emberek előtt, vagy pedig annak teszi az ajánlást, akinek kötelel, hogy ezzel tegyen bizonyosságot hálájáról. Gusztinyi a felvezetés után így folytatja: „Nem kell vala nékem azon aggódnam, kinek ajánlanám e munkátskát? Elmémben ötlött legottan Exczellenciád, kinek én, mint engedelmes fiú, attyának, s főpásztorának, sokakkal tartozom; és akinek nagy az ő tekintete, mind az Isten házában, mind pedig e magyar hazában.”²⁹³ Gusztinyi soraiból arra lehet következtetni, hogy Barkóczy már korábban is támogathatta őt.

Az ajánló levél további részében egy klasszikus történettel példázza Barkóczy munkásságát: ahogy az egri püspöki megyét szemléli, az jut eszébe, amit Egyiptom királyáról, Ptolemaeusról olvasott. A király beszédbe elegyedett különböző vidékről érkezett követekkel: mindegyikük három jeles és nevezetes dolgot adott elő, amely nemzetének szerencsés helyzetét bizonyítja. Ő is három olyan eredményt sorol fel, amelyet a püspöki megye Barkóczynak köszönhet. Először a püspök fáradozását, költekezését, majd a példás, józan élet törvényeinek betartatását hangsúlyozza. Harmadikként az egri iskolák tanrendjének reformját említi: „Midőn már Exczellenciád által tetemes előmenetellel az egyházi rend nyilván tanítja a theológiát, az Istenről való tudományoknak mélységes titkait: tanítja a teljes Szentírásnak magyarázatját: tanítja a zsidó nyelvet, a philosophiát, mathesist, a természeti bölcsességeknek mivoltát. s. a. t. Ezek az Isten s emberek előtt mely kedvesek, ditsőségesek, és hasznosak, tsak az nem látja, aki elmetompult ember, vagy akinek tsontja velejét irigységnek halálos mérge általjarta.”²⁹⁴ Felsorolása Barkóczy minden fontos oktatási reformját említi, amelyeket az egyházmegye iskoláiban kezdeményezett.

A Barkóczyhoz intézett ajánlás után a szerző az olvasóhoz fordul, művének célját, hasznosságát mutatja be. Itt előkerül a magyar nyelv ügye. Gusztinyi a katolikus műveknek az

²⁹¹ GERSTOCKER Antal, *Sermones sacri in festa totius anni variis in parochiis lingua vernacula dicti quondam ab... nunc latinitate donati ab eodem [...]*, Agriae, typis Car. Jos. Bauer, 1760. L.: PETRIK, I, 891.

²⁹² GUSZTINYI 1759, b–b2.

²⁹³ *Uo.*, b2.

²⁹⁴ *Uo.*, c. v.

egyszerű hívek számára is érhető és elérhető kiadásai mellett emel szót: „[...] felettéb kedvesek, s ritkán találtathatók azok a könyvek, melyek ezen felséges és meg betsülhetetlen Sacramentomról magyar nyelven a nép között forgának. Ezért tudatlanok, vagy éppen erkölcsbontó üdvvesztő, álom s mese fejtő olvasásokba kezdenek, vagy idegen vallásbelik műveit kezdik olvasni.”²⁹⁵

A nyomda első kiadványai között, 1756-ban jelent meg Felső-Büki Nagy Lajos Cato-fordítása, *A' jó erkölcsre oktató Kátónak versei* címmel. Szerzője a püspök azon pártfogoltjai közé tartozott, akik csak világi hivatalokat töltöttek be.

A címlap a cím és a szerző megnevezése után Barkóczy mecénásságát emeli ki: „Most pedig a közjónak gyarapodására dicséretes költségével kinyomtatott méltóságos főtisztelendő gróf úr Szalai Barkóczy Ferencz egri püspök Öexczellenczája”. Az ajánló levélben a püspök könyvnyomtatást támogató tevékenységét és a tudatlanok taníttatásában való szolgálatát állítja középpontba a szerző. Barkóczyt nem csupán mint egyházi szolgálatot teljesítőt méltatja, hanem őt „nem csak egyházi, de világi egünknek is vidám csillagaként”²⁹⁶ nevezi meg. Barkóczy művészetpártolásának bemutatásában fontos szerep jut a világi szerzők támogatásának is, ezt példázza a Cato-fordítás kiadása. Felső-Büki Nagy Lajos is kiemeli Barkóczy kiállítását az anyanyelvű irodalom mellett: „magyar nyelven szóló könyveknek kinyomtatásával mennyire ébreszti Exczellenciád e nemzetet, saját nyelvének díszes gyakorlására”.²⁹⁷ Majd egy már megjelent, szintén magyar nyelvű művel támasztja alá mindezt: „Máris Ulisses fia bújdosásának mesterséges szövevényéből álló történeti magyar nyelven olvastatnak.”²⁹⁸ Itt Haller László *Telemakus*-fordítására céloz, amely 1755-ben jelent meg Kassán, a kiadást Barkóczy támogatta.

Haller László François de Salignac de La Mothe-Fénelon cambrai-i érsek francia nyelvű művét²⁹⁹ fordította magyarra, de a kiadás Haller halála miatt nem valósulhatott meg. Barkóczy felkarolta a kallódó fordítást. Az ajánló levelet, mivel Haller már nem élt, a Kassai Nyomtató Ház címzi az egri püspökhöz.³⁰⁰ Ebben megismerhetjük a mű történetét, amelyet a szerző és a gyermek közötti párhuzammal vezetnek be: *libri sunt liberi* – a latin nyelvben is csak egyetlen betű választja el ettől a jelentésétől. Éppen annyit kell szenvedni alkotásával a szerzőnek, mint amennyit egy anyának, amíg világra hozza, majd felneveli gyermekét. Ahogy

²⁹⁵ *Uo.*, d2. r.

²⁹⁶ CATO 1756, 2v.

²⁹⁷ *Uo.*, 3r.

²⁹⁸ *Uo.*

²⁹⁹ A következő kiadást vette alapul: François DE SALIGNAC DE LA MOTHE-FÉNELON, *Les aventures de Télémaque*, La Haye, 1699.

³⁰⁰ FÉNELON 1755, 1v–4r.

egy gyermek, úgy a könyv is árvaságra juthat, ha nincs, aki felkarolja. Ilyen árvaságra jutott volna a magyar nyelvű *Telemakus*, amelyet Haller László életében szándékával ellentétes módon nem nyomtattathatott ki. Ezt a hiányt pótolta Barkóczy, egy írórt rendelve a mű mellé, aki a sok javítással teli munkát tisztán leírta, egybeszerkesztette, nyomtatásra kész állapotba hozta, ahogy a megboldogult is óhajtotta volna.

Az ajánló levél további részeiben Barkóczy méltatását összevonják a mű bemutatásával. A *Telemakus*nak nem is lehetett más mecénása, mint Barkóczy, mivel az eredeti szerző, Fenelóni Saligniák Ferenc és a fordító, Haller László is nemes családból származó, jeles emberek, és maga a mű is kiemelkedő. Témáját tekintve a királyi sarjak nevelésének ügyével foglalkozik. Ismerteti, hogy a nagy urak és grófok nemcsak karddal, gyűlésekkel, hanem tudós könyvek írásával is hajthatnak hasznot a nemzetnek. Telemakust, aki bujdosásai közepette több ifjú fejedelemnek ad tanácsot, Minerva istennő kíséri el útján, Mentor néven. Mentor példájával azt is bemutatja, milyen legyen az, aki fejedelmi ifjat akar nevelni. Barkóczyt Mentorhoz hasonlítja, mivel képessége megvan a nevelő, tanító hivatáshoz is.

Barkóczy olyan világi témájú művek kiadását is támogatta, amelyek szélesebb néprétegek hasznára válhattak. Szatmári Király György, a Borsod vármegyei törvényszék egyik tagjának fordítása, amely *Ángliai méhes kert, méheknek való bánásnak mestersége [...]* címmel jelent meg 1759-ben Egerben, a méhészek munkáját segítette. A fordítás John Gedde angol szerző munkájából, de egy német nyelvű verzióból készült. Szatmári Király György másik munkája, *Barmokrúl, – Austriában tett rendelkezések [...]* címmel került ki az egeri nyomdából. A mezőgazdasággal foglalkozóknak szolgált hasznos kézikönyvként, elsősorban a marhák között pusztító betegségek gyógyítására nyújtott tanácsokat. Címlapján feltüntették Barkóczy közbenjárását: „Nagy Méltóságú Gróf Szalai Barkóczy Ferencz egeri püspök Őexcellenciája által nemzetének való szeretetétől viseltetvén kinyomtattattak.” Az eredeti szerző neve nem szerepel a címlapon, csupán a fordítás alapjául szolgáló német kiadás nyomtatóját tüntették fel: „Nyomtattattak pedig Bétsben, a fels. római császár, és kir. könyvnyomtató Ghélen Péter János által, 1753-dik esztendőben.”

A dedikációja nem Barkóczyhoz szól, de az egeri nyomdában megjelent könyvek között meg kell említeni Lodovico Vincenzo Gotti (1664–1742) domonkos rendű szerzetes magyarra fordított munkáját, amelyet *Az igaz útnak meg-választása a különböző vallású keresztények között* címmel 1757-ben adtak ki. Az eredeti mű Rómában jelent meg 1734-ben *De eligenda inter dissentientes Christianos sententia seu De vera inter Christianos religione eligenda, liber adversus Joannem Clericum Reformatae, ut ajunt, religionis hominem* címmel. Gotti két

kálvinista, Jean Le Clerc és Hugo Grotius³⁰¹ tanaival száll vitába.³⁰² Tizenhárom részen keresztül védi meg a katolikus vallást, a fejezetek második részében található a református pap tanainak cáfolata. Gyakran az egyházatyák, szentek tanításaival érvel, mint Szent Ágoston, Szent Ciprián. Sajnos nem ismerjük a fordító szerzetes nevét.

Egerben, 1757-ben jelent meg Giuseppe Maria Prola olasz jezsuita szerző *Giorno di vera vita consecrato all' apparecchio d'una santa morte* című művének magyar fordítása *Az örök élet napja, a boldog halál órája* címmel. Ezt a kötetet sem Barkóczynak ajánlották, azonban mégis meg kell említeni a püspök környezetében kiadott könyvek között, hiszen egy olaszról magyar nyelvre fordított műről van szó. A fordító Rusvai Lőrinc ferences szerzetes, rendtársai halála után adták ki művét.³⁰³ Három kiadást ért meg, igen olvasott könyv lehetett – jellegzetes jezsuita elmélkedés a halálra való felkészülésről, a jó halálról, a halálos beteg lelki állapotáról, annak megsegítéséről, gyónásról, gyónás utáni imádságokról.

Ugyan nyomtatásban nem jelent meg, de a Barkóczynak ajánlott irodalmi művek között kell megemlíteni Grassalkovich Antal (1694–1771) *Beteges és unalmas gondolatai* című munkáját.

Grassalkovich belső titkos tanácsos, királyi főlovászmester és a Szent István-rend nagykeresztese.³⁰⁴ Ez a 400 aforizmat, maximát tartalmazó műve egyetlen irodalmi próbálkozása. A szakirodalom „irodalmi kalandként” tartja számon.³⁰⁵ A mű kéziratban maradt ránk, csupán a 20. században került sor kiadására. A két fennmaradt kézirat egyikét az OSZK Kézirattára, a másikat az Egyetemi Könyvtár őrzi. Az OSZK-ban található kézirat ajánlása Barkóczy Ferenc egri püspöknek szól: „Méltóságos főtisztelendő gróf úrnak szalai Barkóczy Ferentznek egri püspöknek. Felséges Királyné Asszonyunk valóságos, belső, titkos tanácsosságának.” A kéziratban a címet követve szerepel a „[...] melyeket a magyar nyelvtudomány szeretőjének, hazája reménységének és királya nyugodalmának felajánlott”³⁰⁶ bejegyzés, vagyis itt is egy példáját láthatjuk annak, hogy Barkóczy támogatta a magyar nyelvű könyvkiadást.

³⁰¹ Hugo Grotius (1583–1645) a modern nemzetközi jog előfutára. Legfontosabb műve az 1625-ben megjelent, XIII. Lajosnak ajánlott, a háború és béke jogáról szóló munkája (*De iure belli ac pacis libri tres*), melyet száműzetésben írt. L.: NYÍRI 2001, 203–204. A könyv Barkóczy könyveinek lajstromában is szerepel. Lásd: 160. oldal.

³⁰² DBI, 58, 155–157.

³⁰³ SZINNYEI, XI, 1414–1415.

³⁰⁴ SZINNYEI, III, 1419–1420.

³⁰⁵ G. MERVA 1997, 58–72.

³⁰⁶ OSZK Kézirattár, Duod. Hung. 3.

Az aforizmák főként az udvari életre vonatkoznak. Felfedezhető bennük az antik klasszikusok és Baltasar Gracián *Udvari emberének* hatása.³⁰⁷

2. 18. 2. Az esztergomi nyomda megalapítása és kiadványai (1763–1765)

Barkóczy érsekként Esztergomban támogatta a nyomda létrehozását, és ahogy az eгри nyomda első éveiben, itt is Royer Ferenc Antalt hívta meg nyomdásznak. 1763-ban került ki az első kiadvány a nyomdából, majd az 1763–1765 közötti időszakban 17 mű – az eгри évekhez képest jóval kevesebb – jelent meg Esztergomban.

Esztergomban 1763–1765 között két magyar kötet látott napvilágot. Érdeemes foglalkozni a Barkóczy érseksége idején Nagyszombatban megjelent magyar nyelvű könyvekkel is, mivel több itt megjelent munka ajánlólevele nevezi meg támogatóként az érseket. 1761–1765 között összesen 23, Nagyszombatban megjelent magyar nyelvű kötetről tudunk.³⁰⁸ Az érsek magyar nyelvű temetési beszédében a szerző, Hermán József kiemeli Barkóczy a könyvnyomtatást támogató tevékenységét, és hangsúlyozza, hogy ritka volt az az esztendő, amikor nem bocsájtott sajtó alá egy magyar nyelvű könyvet sem. A könyveket oly nagy példányszámban adták ki, hogy ritka volt az a vármegyei követ, aki nem kapott belőlük a megyegyűlések alkalmával.³⁰⁹

Jeremias Drexel (1581–1638) bajor jezsuita *Heliotropium seu conformatio humanae voluntatis cum divina* című munkájának magyar nyelvű fordítását a fordító, Dévay András Barkóczynak ajánlotta. Drexel latin nyelvű műve 1627-ben jelent meg. További teológiai munkáihoz hasonlóan nagyon népszerű volt Európában, több nyelvre lefordították. A barokk népi vallásosságot képviselte, művei hétköznapi élethelyzeteket mutattak be egyszerű nyelvezeten, praktikus tanácsokkal szolgálva az olvasónak.³¹⁰ Magyarországon a múlt században is ismertek voltak munkái, több főúri könyvtár fennmaradt jegyzékében található Drexel-műveket, de ennél személyesebb magyarországi kapcsolatot is ismerünk.³¹¹

³⁰⁷ FALLENBÜCHL 1971, 323–344.

³⁰⁸ PETRIK, VI, 95–97, 115, 290–297; UÓ, VIII, 289–290, 301, 406–410.

³⁰⁹ HERMÁN, 1765, [o. n.]

³¹⁰ SOMMERVOGEL, III, 183–184.

³¹¹ Drexel *Rosae selectissimarum virtutum* című mariológiai traktátusát a vele csaknem egyidős Pázmány Péternek ajánlja, belefoglalva Pázmány életrajzát is. Valamint ismerünk egy 1636-is Drexeltől Pázmánynak címzett levelet. L.: HARGITTAY 2009. Gábor Csilla felhívta a figyelmet arra, hogy Pázmány prédikációi és az azokkal azonos évben, 1636-ben megjelent *Rhetorica coelestis* Drexel-prédikációk között a motivikus hasonlóságokon túl a gondolati struktúrában is számos azonosságot találunk. L.: GÁBOR 2013. Drexel neve felmerült a szakirodalomban Nyéki Vörös Mátyás *Aeternitasának* lehetséges forrásai között is. L.: SZÖGEDI-TASI 2012. Népszerű Drexel mű volt még Magyarországon az *Aurifodina*, amely a helyes olvasás, kivonatolás szabályait gyűjtötte össze. Kaprinai István nagyrészt erre a munkára támaszkodott az *Institutio eloquentiae sacrae generatim* bizonyos részeinek megírásánál, majd Versegly Ferenc is ezeket az elveket követte

A Barkóczynak ajánlott Drexel-fordítást Dévay András heves és külső-szolnok megyei alispán készítette el. Fontos kiemelni, hogy a szerző nem töltött be egyházi tisztséget. Műve *Nap után forgó virág* címmel jelent meg 1764-ben Nagyszombatban.

A jezsuita szerző fordításának célja megmutatni, hogyan lehet mindent akarni az Isten akaratával, de semmit sem az Isten akaratán kívül. E szerint kell, hogy felosztódjanak a világi törvények, ezen törvény szerint kell mindent intézni. A mecénást, Barkóczyt így szólítja meg a magyar fordító: „Ugyanazért is ezen könyvecske HERCZEGSÉGEDNEK siet, hogy akik ezen magyarázatnak hallgatói a szóbeszédéből egyedül csak értegették, már HERZEGSÉGED dicsíretes példájával általhatván cselekedettel is általhatva bizonyítsák.”³¹² Barkóczy személyiségét tökéletes példajaként festi le a csak Isten felé forduló életnek.

Az ajánló levél további részében az érsek a közjóért tett cselekedeteit sorolja fel. A példázatra épülő mű alapja az, hogy miként a virág fordul a nap felé, úgy forduljon az ember is az isteni akarat felé. Barkóczy közjóért végzett munkáját ebbe a példázatba építi bele Dévay András. Az érsek a virág, mely felé a híveknek fordulni kell:

„Él igenis HERCZEGSÉGED, és örökké fog élni, mert valamint ezen jeles czímeres nap után forgó virág az ő sugárzó napjához szokott fordulni, máris (alig kele fel hazánk papi fejedelemségének székére, alig derüle fel magyar hazánk egyházi rendének legfőbb tiszteletű méltóságára HERCZEGSÉGED nevének fényes napja) legottan díszesb fényre változtatta színét az egyházi rend; ékesb virágokkal kezde tündökleni a válogatott szép, és bölcs tudományoknak nemes külömbsege, és külömb-külobb féle nemessége, sőt felhajnalott alkonyodni kezdő anyai nyelvünk dicsősége, örvendetesebb tekintetre vidámula egész országunk színe, és amelly külső nemzeteknél nagy fáradtsággal kevés haszonnal keresi vala a tudományok velejét, és maga viseltének rendesebb, Istenesebb módgyát; már fáradhatatlan szorgalmatossága által arra léptette HERCZEGSÉGED, hogy hazánk határin kívül egy lépésre se légyen szüksége.”³¹³

A magyar nyelvű irodalom mellett való felszólalás ebben az ajánlásban is helyet kap. A levél utolsó sorai az anyanyelv védelmezésére kérik az érseket: „[...] Hazánk oltalmára, nemzetünk dicsőségére, anyai nyelvünk virágoztatására, és szent akaratjának telyesítésére hosszas vidám szerencsével boldogicsa HERZEGSÉGEDET.” Majd az ajánlás egy négysoros strófával zárul, amely az érsek isteni akarat felé való fordulását hangsúlyozza:³¹⁴

„Istennek embernek kellemetes voltod
Azt meg nem engedi, hogy lehessen holtod
Fenn lesz híred, neved, és örökös nyugtod,

Barátságos tanácskozások az egyházi magyar Ékesenszóllásról című munkájában. L.: MACZÁK 2009. A magyarországi főúri magánkönyvtárak katalógusai közül a Bibliotheca Zriniana jegyzékében néztem utána, tartalmaz-e Drexel kötetet. Zrínyi könyvtárában is az *Aurifodina* volt fellelhető. L.: KLANICZAY 1991, 356.

³¹² DREXEL 1764, a3a3.

³¹³ DREXEL 1764, b–b2.

³¹⁴ *Uo.*

Isten akarattját ki szívekben óltod.”³¹⁵

Dévay az olvasóhoz intézett levélben továbbra is a magyar nyelvet dicséri. Feltételezi, hogy lesznek talán olyanok is, akik ezt a könyvet meg fogják vetni, csak azért, mert magyar nyelven íródott. Ők a magyar nyelvet semminek tartják, unalmas előttük a magyar szó, ha beszélni tudják is, a nyelvet szégyellik. A szerző így érvel az anyanyelv használata mellett: „Az Isten osztotta a nyelveket szent lelke által, tud, és ért mindenféle nyelven, ne szégyenled azért, ha egyébbel nem, az Istennek magyarul szólni.”³¹⁶

Az *igaz penitenziatartó bűnösnek eleven példája* címmel jelent meg 1763-ban Nagyszombatban egy másik, Barkóczynak ajánlott mű, Alessandro Diotallevi jezsuita szerzetes (1647–1722) *L'idea d'un vero penitente ravvisata nel penitente Re Davide da lui espressa nel salmo cinquecentesimo, e proposta da imitare ad ogni penitente cristiano* című művének magyar fordítása, amelyet Molnár János készített el. A mű Dávid király életét mutatja be és a penitencia gyakorlásához nyújt segítséget. Molnár János fordításához tartozik egy „bemutató levél” is, amelyet Barkóczyhoz, a kiadás támogatójához címez. A levél első részében Molnár János Barkóczy a kultúráért tett pártfogó munkáját méltatja. Hangsúlyozza, hogy a magyar nyelvű irodalom is támogatót talált az érsek személyében:

„[...] Tiszteljük és magasztalják egyebek régi főméltóságokból eredett véredet, felséges fejedelmünktől sokszor megkoronázott számtalan érdemidet, éles elméd gyorsaságát, az egyházi rendnek ékességére, a válogatott szép tudományok nevelésére, országunk hasznára, nemzetünk dicsőségére felvállalt és végbevitt sokféle jeles igyekezetidet, [...] a többi közt azon örülök hazámnak, hogy annak otthon termett nyelve is illy hathatós, illy erős és annyira kívánatos gyámolyt és pártfogót talált Hertzegségedben: vidámulhat szívünk, mikor megfontoljuk annak jövődébéli sorsát, és Hercegségedtől várta mutatott dicsőséges eléméletét. Horgyák már és terítik lábaid elejbe mindenünnen a szép elmék a sok szép magyaros munkát, láttyuk is már örömeinkre az illy igyekezetnek Hertzegséged előtt való becsületét, sőt hasznát is vesszük illy kegyes gondviselésednek [...]”³¹⁷

A következő rész tartalmazza a Barkóczyhoz szóló személyes ajánlást. Molnár soraiból kiderül, hogy Barkóczy jól ismerte az olasz szerző műveit, amelyeket sokat méltatott Molnár Jánosnak. Maga az érsek is vállalkozott volna a fordításra, – ebből az adatból is következtethetünk arra, hogy Barkóczy nagyon jól ismerte az olasz nyelvet – ám végül Molnár Jánost bízta meg a munkával:

„[...] szabad légyen illy bátorságos példák szerént csekély munkámat atyai szárnyaid alá ajánlanom, és hertzegi neved alatt a közjónak segítségére szemelejbe eresztenem. Készítésében fáradtságom annyi amennyi, de mindazonáltal Hertzegséged úgy tekinthet reá, mint önne sajátyára. Minden jövőd haszna örökös érdemidre terül: aki belőle lelki segítséget vérszen, néked köszönje és tulajdonítsa. Általam készüle el fordítása, de

³¹⁵ Uo., b2. r.

³¹⁶ Uo., b2b2.

³¹⁷ DIOTALLEVI 1763, a3–a3a3.

hertzegséged méltóztatta érdemtelen kezeimre bízniá készítését. Szívemben forganak még most is azok a buzgó szózatok, mellyekkel szerzőjét fülem hallatára magasztalád. Írásának hasznát, ékességét, édességes beszédeit, buzgó gerjedelmét annyira becsüléd, hogy már az egész könyvnek fordítását erőssen feltett szándékkal magadra vállalnád. De hála légyen a felséges Istennek. Ki eközben annyi új gonddal és méltósággal látogatott meg: hogy felséges igyekezeted kegyes rendelésed által énreám szállana.”³¹⁸

Nem a Diotallevi-mű az egyetlen, amelyet idegen nyelvről ültettek át magyarra és a fordító Barkóczyhoz szól az ajánló levélben. Kollarics Joakim pálos szerzetes Szalézi Szent Ferenc (1567–1622) 1609-ben megjelent *L'Introduction à la vie dévote – Philothée* című művét fordította magyarra.³¹⁹ Kollarics fordítása 1764-ben jelent meg Nagyszombatban *Philothea, az-az ájtatos életre vezérlő út [...]* címmel, amelyet Barkóczynek ajánlott. Szalézi Szent Ferenc Barkóczy védőszentje volt, a *Philothée* a katolikus morálteológiai és a spirituális irodalom egyik főműve, amely a protestánsok között is népszerű volt. Összefoglalja a keresztény élet szabályait és kijelöl egy arany középutat, amelynek segítségével mindenki – a világiak is – üdvözülhetnek. A szakirodalom már bemutatta Kollarics Joakim fordításának szerkezetét, amelyben a Barkóczyhoz szóló ajánló levelet is említette.³²⁰

Az ajánló levél első részében Kollarics a babiloni nyelvzavarról beszél, amely miatt már nem érti egyik nyelvet a másikat. Mivel mind a latin, mind a francia nyelvet nagyon kevesen beszélik az országban, szükség volt magyarra fordítani ezt a Szalézi Szent Ferenc-művet:

„[...] Midőn mindenek alkotója Isten ő Szent Felsége széles e világot az emberi nemzetnek uralkodására, s gyönyörködtetésére teremtette, akkor csak egy rendbeli nyelvet rendelt, melyen nem keveset örvendezhetett az emberi nemzet; [...] de Teremtőnk ellen vakmerőn elkövetett vétek okozta, hogy osztán ezen egy rendbeli nyelv Babilonban öszvezarodott, [...] üdő folyásával megént ugyan helyre hozatott, de nem egy rendbélire, mint azelőtt, hanem külömb-külobmb féle nyelvekre fakada a külömb-külobmbféle nemzet. Végtére egy nemzetből való ember a más nemzeteknek nyelve szólását megtanulván több nemzetekkel is szólhatott. [...]

De mivel illy külömböző, és ennyi nyelveknek bévételére számas üdő, tágos alkalmatosság, hosszú élet, felyes költség, különös gyors elme kívántatna; [...] példa légyen D. Szalezi Szent Ferentz genevai hertzeg és püspök, ki egy szép aranyérő ájtatos könyvet csak frantzia nyelven botsátott ki, mely ugyan már deák nyelven kinyomtatott: de mivel sokan a magyar nemzetből se a frantzia, se a deák nyelvet nem értik, bátor a már utolsób' üdőkben a pogányságból igaz római hitre megtért magyar nemzet megtérésével a régi szokott scythiai bötúit [...] elhagyván a római bötúket vették elő, azokat már jól meg is tanulták; azért magyar nemzetünknek lelki képen kedveskedni kívánván, a megnevezett Szalei Szent Ferentznek ájtatos életre vezérlő útját, vagyis könyvetskéjét írásban megmagyaráztam; de hogy magyar nyomtatásban is kibotsáttathasson, Tehozzád, kegyelmes Hertzeg, mérészlettem intézni [...].”³²¹

³¹⁸ *Uo.*, a3a3–b.

³¹⁹ SZINNYEI, VI, 755–56.

³²⁰ PÓCSI 2003.

³²¹ SALES 1764, a3.

Majd Kollarics négy pontban foglalja össze, miért ajánlotta Barkóczynak a munkát, miért remélte éppen tőle a támogatást a nyomtatás költségeihez. Az első pont szerint „Kinek is illett volna ajánlanom Szalezi Ferentz Hertzegnek könyvét inkább, mint Szalai Ferentz Hertzegnek?” A védőszencre való utalás után Barkóczy világi hívságokat és múlandóságokat megvető életét említi, amely életvitel megfeleltethető a *Philoteá*ban olvasott keresztény élet szabályaival. A harmadik pontban egri püspökként elért érdemeire hivatkozik, a szeminárium 1754-es megújítását hangsúlyozza. Végül Barkóczyt, mint az egri nyomda alapítóját és a magyar nyelvű könyvek kiadóját méltatja, megragadva ezzel az alkalmat, hogy visszatérjen kérése céljához, a *Philotea*-fordításának kinyomtatásához: „[...] Említem bötúsajtót, vagyis könyvnyomtatót, melyet ugyanis amint előbb említém, a már bevett magyar hazánk szokása szerint magyar nyelvnek is kirajzolására deák bötűvel Eger városba beszerzeted, s felállítottad, magyar hazánknak is deák és magyar könyvek kinyomtatásával hasznosoltattad, tovább is hasznosoltatni kívántad; úgy, hogy már akkoron is látszottál szándékozni az én tsekély írásomat is kinyomtatni [...]”³²²

Barkóczy egyházi érdemei mellett kiemeli főispánként, a hétszemélyes tábla főbírájaként hazájáért tett szolgálatát. Egy Ovidius-idézettel és annak magyar nyelvű fordításával mutatja be Barkóczy hazája iránt tanúsított szeretetét:

„Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit; et immemores non sinit esse sui.”

*Ovid. de Pon. El. 4.*³²³

Az ajánlás befejezésében arra szólít fel, hogy terjesszék munkáját a magyar hívők között, hogy mindenki láthassa, hogy kell az igaz úton járni: „[...] Botsássa nyája közé ezen könyvetskét: had lássa ebből, melly úton kellessen az igazak aklába jutni. Éltesse azonban Isten ő Szent Felsége sok számos esztendőig szerentsésen e földön, holta után pedig a mennyei égben örökké ditsóítse Hertzegségedet, kinek kegyességében midőn magamat minden illendőséggel ajánlom [...]”³²⁴

1763-ban jelent meg Esztergomban Schupanzig András szepesi, majd 1740-től pozsonyi kanonok Muratori-fordítása. Scupanzig Lodovico Antonio Muratori *Della carità cristiana* című művét fordította latin nyelvre. A fordítás Barkóczy támogatásával jelent meg, hozzá szól a kiadás ajánló levele.³²⁵

³²² SALES 1764, b–b3.

³²³ OVIDIUS, *Ex Ponto*, I, 3, 35–36.

³²⁴ SALES 1764, c.

³²⁵ Schupanzig fordításának bibliográfiai adatai: *De charitate christiana, prout fertur in proximum tractatus moralis; ex italico sermone in latinum versus ab Andreas Fridericus Schupanzigh*, Strigonii, typis Francisci Antonii Royer, 1763.

Muratori műveinek magyarországi terjesztése még egy ponton kapcsolódik Barkóczy nevéhez. Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban megtalálható a *Della regolata divozion de' Cristiani* című Muratori-mű magyar fordításának kézírata a Barkóczy-dokumentumok környezetében.³²⁶

1765-ben egy munkát ajánl Barkóczynak Széless György, aki a Bakócz-kápolna papja volt. Az esztergomi várról és annak templomairól készített leírást.³²⁷ Széless már 1761-ben szorgalmazta az esztergomi épületek rendbetételét, és a *Descriptió*ban ki is emeli annak fontosságát, hogy az érsekség mihamarabb visszaköltözzön Esztergomba.

2. 19. Barkóczy Ferenc szerepe a *Della regolata divozion de' Cristiani* című mű magyar fordításában

Muratori műveinek Magyarországon a 18. században három kiadása jelent meg, mindegyik fordításban. Magyarországi recepciója, a papság teológiai műveltségére való hatása az adatok tükrében jelentősnek látszik; az előfordulások száma feltűnően nagy. Holl Béla ismertette, hogy a különféle Muratori-kiadásokkal gyakran találkozunk a veszprémi, váci, szombathelyi egyházmegyék plébániai könyvtárjegyzékében, szerzetesi közösségek katalógusaiban. Muratorinak a legsokoldalúbb olvasói azonban a század „tudós” szerzetesei, a pálosok és a piaristák voltak.³²⁸

Muratori *Della regolata divozion de' Cristiani* című művének magyar fordítása 1763-ban jelent meg Egerben. A fordító Séllyei Nagy Ignác. A magyar változat címe a következő: *Lamindus Britaniusnak, avagy Muratorius Lajos Antalnak [...] a keresztény embernek valóságos áhítatosságáról költt munkája: Melly először olaszból deákra fordítottatott Lamé Bernard által; most pedig magyar nyelven ki-botsáttatott.*³²⁹ Megoszlottak a vélemények arról, hogy ez a kiadás Barkóczy személyéhez kapcsolódik-e. Szauder József és Bitskey István úgy tartották, hogy a *De charitate Christianá*hoz hasonlóan ennek a műnek a megjelenését is Barkóczy támogatta.³³⁰ A munka megjelenésének mecénása Koller Ignác

³²⁶ A kézirat lelőhely: FK Batthyány-gyűjtemény, Hist. VI. c.

³²⁷ SZÉLESS, Georgius, *Descriptio inscriptionum Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, cognomitanae Szép Templom, Strigonii, 1765*; SZÉLESS 1998. Széless Györgytől egy névnapi köszöntőt is ismerünk, amelyet Barkóczy 1763-ban Esztergomban ünnepelt névnapjára írt. L.: SZELESTEI N. 2007, 116–122.

³²⁸ HOLL 2000; HOLL 1982.

³²⁹ Séllyei Nagy Ignác székesfehérvári püspökként beleillesztette imakönyvkiadásába az általa fordított, szentmiséről szóló fejezeteket. L.: SZELESTEI N. 2013, 258.

³³⁰ SZAUDER 1973; KÓKAY 1998a; KÓKAY 1992; KÓKAY 1998b.

püspök, akinek Sellyei Nagy Ignác kanonokja volt.³³¹ Szelestei N. László tisztázta Barkóczy szerepét a *Della regolata divozion* magyar fordításában. Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményében, tehát a Barkóczyhoz kapcsolható dokumentumok környezetében található a Muratori-műnek egy kéziratos fordítása,³³² amelynek szövege eltér az Egerben kiadott-tól. Mindebből arra lehet következtetni, hogy Barkóczy valóban lefordította ezt a művet, azonban ezzel egy időben Egerben egy másik fordítás – Sellyei Nagy Ignácé – előbb megjelent.³³³

2. 19. 1. A kéziratos fordítás ismertetése

A továbbiakban röviden bemutatom az ezidáig csak vázlatosan ismertetett kéziratot. A címlap kronosztikonjából az 1762. évre datálhatjuk, azonban ez az elkészülés éve lehetett, hiszen a címlapot követő *Intés* című rész alatt, amely mintegy előszóként szolgál a fordításhoz, 1759. október 22-i dátum szerepel. Ezek szerint Barkóczy már egri püspök korában ismerhette a fordítást, de az is lehetséges, hogy a fordító később mutatta meg neki készülő munkáját.

Az 1762-ben befejezett kéziratos fordítás az egyik bejegyzés – *bécsi nyomtatás szerint* – alapján a *Della regolata divozion* Bécsben, évszám nélkül megjelent latin fordítása alapján készült.³³⁴

A nyomtatott kiadások – a kor reprezentációs szokásainak megfelelően – dedikációval kezdődnek. A kézirat nem tartalmaz ajánlást. Közvetlenül a cím után, az első lap rectóján a következő bejegyzés szerepel: „Keresztényeknek igaz áhítatossága mellett Muratori Lajos Antal fölséges mutinai herczeg könyveinek gondviselője olasz nyelven Pritani Lamind neve alatt kiadott, mostanában pedig bécsi nyomtatás szerint magyar nyelvre fordított egy bizonyos nemzetes és vitézlő magyar emberséges ember Istennek dicsőségire, nemzetnek lelki

³³¹ A *Della carità cristiana* imént említett latin fordításán kívül még egy magyar fordítása is megjelent Bécsben 1776-ban *A nagy parantsolatnak, tudniillik a felebaráti szeretetnek igaz magyarázatja* címmel. Fordítója az erdélyi udvari kancelláriának egyik tisztviselője, Gálfalvi Ozdi Ferenc volt, aki ajánlásában kitért az egri Muratori-kiadásra is és azt írta, hogy azt Koller Ignác veszprémi püspök rendelkezéséből egyik kanonokja, Nagy Ignác fordította magyarra. L.: HOLL 2000, 177.

³³² FK, Batthyány-gyűjtemény, Hist. VI. c.

³³³ SZELESTEI N. 2000c.

³³⁴ Bécsben *De recta hominis christiani devotione* címmel jelent meg a *Della regolata divozione* latin nyelvű fordítása (*De recta hominis christiani devotione opus [...] Lamindi Pritanii seu [...] Ludovici Antonii Muratorii, [...] nunc primum ex Italico sermone in Latinum opera Bernardi Lamae conversum*, Viennae Austriae, ex typ. Kaliwodiano, [sine anno]). A fordító a címlap tanúsága szerint Bernardo Andrea Lama volt. Téves az adat, amely szerint a *Della regolata divozionénak* megjelent fordítása Budán, 1756-ban. Budán csak egy 1756-ban Kalocsán tartott vitának a téziseit és az új címlapot nyomtatták ki, és kötötték hozzá a Bécsben, Kaliwoda műhelyében, év nélkül megjelent műhöz. A bécsi fordítás évszámát nem ismerjük, de legkésőbb 1756-ban kellett megjelennie, mivel ebben az évben már téziseket kötöttek hozzá Budán. L.: SZELESTEI N. 2000c, 29–30.

vigasztalására.” Majd egy XIV. Benedek pápát méltató latin nyelvű bejegyzés szerepel, amely a bécsi kiadás szövegében nem található meg: „In laudem authoris Prosper S. R. E. Cardinalis Lambertinus Archiepiscopus Bononiensis nunc Sanctissimus Dominus noster Papa Benedictus XIV [...].”

Ezt követi a „*Nos reformatores Paduanae Universitatis*” kezdetű bejegyzés, amely nem szerepel a bécsi Kaliwodánál kiadott szövegben, de a pontos latin nyelvű fordítása az 1747-es olasz kiadás szövegének.³³⁵ Ezek szerint a fordító az olasz szöveget is ismerte és használta a fordítás során. Az említett bekezdés azt közli, hogy a mű semmiben nem ellenkezik a katolikus hit tanításaival és az uralkodóház elveivel, így a cenzúranács megadja az engedélyt Giambattista Albrizzi nyomdásznak a nyomtatásra. A korabeli itáliai könyvkiadás elveinek megfelelően a könyvekben feltüntették a cenzúra engedélyét.³³⁶ A nyomtatott magyar verzióból ez teljesen hiányzik, a kéziratos fordításban azért szerepelhet, mert ezzel is hangsúlyozni akarta a fordító, hogy széles körben elfogadott munkát ültetett át magyar nyelvre.

³³⁵ MURATORI 1747.

³³⁶ A padovai cenzorok kezdetben a padovai egyetemhez kapcsolódó anyagokat ellenőrizték, később Velence kulturális szektorára, Padova és Velence közkönyvtáira, irodalmi és tudományos akadémiáira is kiterjedt működésük. Különleges szervezetként vettek részt a kulturális életben. Ellenőrizték az egyetemi oktatást, a feladott műveket, az állami iskolák tőlük fügtek. L.: DA MOSTO 1937, 217.

<p><i>De recta hominis christiani devotione opus [...] Lamindi Pritanii seu [...] Ludovici Antonii Muratorii, [...] nunc primum ex Italico sermone in Latinum opera Bernardi Lamae conversum, Viennae Austriae, ex typ. Kaliwodiano, [sine anno].</i> Címlap Monitum</p>	<p><i>Della regolata divozion de' cristiani, trattato, Venezia, nella stamperia di Giambatista Albrizzi, 1747.</i></p> <p>Címlap Dedikáció Maria Anna liechtensteini hercegnőnek</p>	<p><i>Keresztényeknek igaz ájtatossága[...], 1762 (kronosztikonból) (kézirat) Lelőhelye: FK Esztergom Batthyány-gyűjtemény, Hist. VI. c.</i></p> <p>Címlap Nos reformatores Paduane Universitatis...</p>	<p><i>Lamindus Britaniusnak, avagy Muratorius Lajos Antalnak, [...] a' keresztény embernek valóságos áhítatosságáról költt munkája, Eger, Bauer Károl József, 1763.</i></p> <p>Címlap Dedikáció: Barta István választott püspök. A fordítás lektorainak névsora: Dobronyai Miklós egri kanonok, Szuhányi György pap, a Líceum tanára, Kotuts Mátyás tanár és Mátyus János, az egri szeminárium növendéke.</p>
		Intés (1759. okt. 22)	
<p>Lectori cristiano</p> <p>Index capitum</p>	<p>Il cristiano lettore</p> <p>Indice</p> <p>Noi riformatori dello studio di Padova...</p>	<p>Előljáró beszéd</p> <p>Az részeknek mutató tábla</p> <p>Az áhítatosságról írt Könyvecskének magyarságába kevert gántsoknak igazgatása.</p>	<p>Ill.me ac Rev.me Domine episcopo...! – Mátyus János dedikációja a püspökhöz. 8 latin nyelvű logika, metafizika, fizika, teoretika, stb. tétel A' keresztény olvasóhoz</p>

A *Della regolata divozion de' cristiani* latin nyelvű fordításának, első, olasz nyelvű kiadásána, kéziratban maradt magyar fordításának és a fordítás Egerben megjelent verziójának felosztása

A kéziratban maradt mű és az egri nyomdában megjelent könyv a bécsi Muratori-kiadás felosztásával teljesen egyezik, 25 fejezetet és egy befejezést tartalmaz.

A fenti összefoglaló táblázat jól szemlélteti, hogy a kéziratos fordításban szerepel az *Intés* címmel bejegyzett rész, amely Muratori művének utóéletét mutatja be, kiemelve a szöveget ért támadásokat, majd a római Szentszék véleményét, amely elfogadta és helyesnek találta a művet. A Bécsben, Kaliwodánál megjelent latin szövegnek változatlan utánnomásai voltak, 1759 után mindegyik tartalmazta a *Monitumot*. Az 1763-as Egerben kiadott fordításban azonban ez nem szerepel. Az alábbiakban teljes terjedelemben közlöm a kéziratban található *Intés* szövegét:

„Ezen könyv kinek titulusa: keresztényeknek igaz áhítatossága, melyet tudniillik mind egyházi, mind világi tudományira nevezetes és érdemes Muratori Lajos Antal olasz nyelven megírta, bölcs emberek által közönségesen helyesnek és dicséretesnek találtatott. Mindazonáltal P. Piazza Benedek Iesus Társaságából való szerzetes Sicilia országában, nem tekintvén bölcseknek közönséges helyes ítéletit, egy hosszas deák nyelven kibocsájtott írásával magával ellene zúgolódni, s mintha igaz hitnek ágozatjait érdekléné, sőt eretnokséget magában foglalna, úgy kihirdetni merészlett.³³⁷ De éme kinyilatkozott az igazságos és bizonyos Muratori könyvinek pártfogója *Epistola Paraenetica*³³⁸ deák nyelvén kiadott felelő leveleinek ereivel Plazzának zúgolódásait semmissé tette.

Kire nézve a római Szék, az hol efféle visszavonásokra sörény vigyázás vagyon, felébredett és Benedek XIV. akkorbéli pápa megparancsolá, az tilalmas könyveknek megvizsgálására és számkivetésekre rendelt római gyülekezését, hogy ezen Muratori könyvit minden cikkelyében vizsgálja és fontolja meg. Végbenvitetett nagy sörénységét ezen dicséretes rendelése eő szentséginek, és minekutána többszöri magányos és kétrendbéli közönséges gyűlésekben fontra latra vétetődött volna, utoljára december havának 18. napján 1753. esztendőben az egybengyült atyák egyenlő akarattal helyesnek találták lenni és bölcsen felkiáltották, sőt megvallották, hogy benne legkisebb kivető gáncsot sem lehetett föltalálni. Mert mi illeti az tudományát, ezt mindenképpen istenesnek s helyesnek tapasztaltak lenni. Ellemben hogy némely szokások, melyeket az author ellen szítnak kik jelesül okot adának a zúgolódásra (fölebb említett római gyülekezetnek egyik érdemes, fő tagja, kinél több lelkiatyáknak értelme és akarattya igen tudva vagyon szemben bizonyítja) vagy nyilvánvalóképpen rontják és mocskítják Anyaszentegyháznak rendelését, vagy pediglen tudatlan s azonkévöl is bálványozásra nagyon hajlandó köznépnek tompa vélekedésibül szármoznak, melyeket keresztény Anyaszentegyház soha nem hagyott helyben. Ezeket szükségképpen kellett voltaképpen világosságra hozni, azon okbül, hogy ennekutána senki keresztények közül némily embereknek balgatak beszédjein (az amint már ennekelőtte megtörtént) meg ne ütközzön, sőt ne irtózzanak az emberek ezen Muratori könyvébül Istenhez való igaz áhítatosságnak valóságos tulajdonságát és módját megtanulni.

Bécsben 22dik napján október havának 1759.dik esztendőben.”

A kézirat másik különlegessége, hogy a műhöz *Az áhítatosságról írt Könyvecskének magyarságába kevert gántsoknak igazgatása* címmel hozzákötöttek egy füzetet, amely egy másik kéz írása. A cenzor nem hivatalos javaslatait tartalmazza. 16 teleírt lapon keresztül kiegészítésekkel, értelmezésekkel, javításokkal szolgál az egyes részekhez. A kézirat felosztásának megfelelően, az abc kis betűivel utal vissza az egyes részekre, a betűket a kézirat szövegében a bal margón találjuk.

³³⁷ Benedetto PLAZZA S. I., *Christianorum in sanctos sanctorumque reginam eorumque festa imagines reliquias propensa devotio*, Palermo, Angelus Felicella excudebat, 1751.

³³⁸ Utalás Muratori híveinek írására, amely válaszként szolgál Piazza támadására. A mű teljes címe: *Lamindi Pritanii redivivi Epistola paraenetica ad patrem Benedictum Piazza e Societate Iesu, censorem minus aequum libelli „Della regolata divozione de’ cristiani di Lamindo Pritanio” videlicet Lodovico Antonio Muratori, Venetiis, apud Jo. Baptistam Pasquali, 1755.*

2. 20. Barkóczy oktatási reformjai

2. 20. 1. Barkóczy püspök, a papképzés átalakítója, az egyházi tudományok pártfogója

Barkóczy Ferenc a bécsi szeminárium 1752–53. évi reformja hatására átalakította a szemináriumi oktatást Egerben. A korszerűsítést azzal kezdte, hogy 1750-ben a filozófiai, 1754-ben a teológiai tanulmányok oktatását kivette a jezsuiták kezéből, és saját világi papjaira bízta. Két kanonokját, Gusztinyi Jánost és Richwaldszky Györgyöt kérte fel, hogy dolgozzanak ki egy új nevelési és tanítási rendszert. Ebben az évben, 1754-ben értesítette a jezsuita tartományfőnököt arról, hogy nem tart igényt szolgálataikra. Majd bevezette az új hittudományi iskolai tantervet, a „Reformatio Scholae Episcopalis Agriensis”-t, amelynek lényege a 4 évfolyamú képzésre való áttérés.³³⁹

Barkóczy püspök 1754. november 5-én mondott ünnepélyes tanévnyitó beszédében beszámolt a változásokról, sőt, azt is bejelentette, hogy szándékában áll a teológia és jog mellett a bölcsészeti kurzus bevezetése, és az így kialakított püspöki iskolát a nyilvános egyetem (*publica universitas*) rangjára kívánja emelni.³⁴⁰

A beszéd első része a következő, a *Pál apostol Timóteusnak írott első leveléből* való idézetten alapul: „Amíg megérkezem, legyen gondod a felolvasásra, az intésre és a tanításra.”³⁴¹ Majd a hazai papképzés történetének főbb állomásait mondja el. Kiemeli Pázmány Péter nagyságát, aki Bécsben a Pázmáneumot, Nagyszombatban az Adalbertinum kollégiumot, majd az egyetemet alapította meg. Az ő művét folytatták Lippay és Szelepcsényi prímások. A beszédben saját elődeit nevezi meg: Kisdy Benedeket, a kassai szeminárium alapítóját és Telekessy István egri püspököt, aki az egri papnevelő intézetet hozta létre. A kassai Kisdy-szemináriumot egyesítette az egrivel, és annak 26 növendékét átvitte Egerbe. Végül elmondja, hogy az oktatást a legjobban képzett tanárokkal folytatja. A főbb tárgyak: dogmatikus és skolasztikus teológia, kánonjog, egyháztörténet, retorika.

Az esztergomi Prímási Levéltárban található egy összeírás, amelyben Barkóczy a trienti zsinat előírásai alapján azokat a műveket sorolja fel, amelyek használata és tanulmányozása szükséges ahhoz, hogy a klérus megfelelően képzett, tanult papokból álljon.³⁴² A Barkóczy és kanonokjai által összeállított tanulmányi tervezet abban különbözik a bécsi, 1752–53-as

³³⁹ BODOSI 2009, 14.

³⁴⁰ BARKÓCZY 1754.

³⁴¹ *Attende Lectioni, aexhortationi, et doctrinae.* (Tim. I. 4:13)

³⁴² PLtar AEV 2101/9. 471r–473v.

oktatási reform tervezetétől,³⁴³ hogy nem kizárólag jezsuita szerzők munkáit javasolja az oktatáshoz, sokkal szélesebb körből válogat. A felsorolt műveket javasolja, nem a püspöki iskolában kizárólagosan használhatóként nevezi meg. Azt azonban hangsúlyozza, hogy csak a szent egyház és kánon doktorainak munkáiból lehet tanulni és olvasni.³⁴⁴

Az egyik legfontosabb jellemzője az egri szeminárium körül kialakult és terjesztett műveltségnek, hogy a legtöbb szó az erkölcsi kérdésekről esik, egyre fontosabb téma lett a lélek belseje felé való fordulás.

Összességében elmondható, hogy az egri szeminárium tanrendjének kialakításakor Barkóczy és kanonokjai a hazai jezsuita történetírók munkái helyett az Európa-szerte oktatáshoz használt műveket helyezték előtérbe. Ezzel kapcsolódtak azokhoz a más európai országokban már megkezdett folyamatokhoz, amelyek a papképzés reformját tűzték ki célul, hogy a papság erkölcsileg szilárdra, kulturálisan magasan képzetté váljon.

2. 20. 2. Barkóczy érsek, az oktatás átalakítója

Fináczy Ernő idézte Barkóczy egy észrevételének részletét, amelyben – a tanügy újjászervezéséről értekezve – kifogásolja, hogy a diákok azzal töltik a legtöbb időt, hogy megtanuljanak latinul beszélni, míg az igazán hasznos tudás megszerzésére nem ösztönzik

³⁴³ Fináczy Ernő mutatta be a reformot: FINÁ CZY 1899, 100–101.

³⁴⁴ A filozófia oktatásához elengedhetetlen a hallei jog-és filozófiaprofesszor, Johann Gottlieb Heineccius *Philosophia rationalis et moralis*, és Edoardo Corsini művei. Corsini munkásságában ötvözte a filozófia és a természettudományok eredményeit. A Biblia olvasásához és értelmezéséhez Bernard Lamy francia teológus és matematikus a korban népszerű *Apparatus Biblicus* című művét ajánlja, amely teológiai értekezéseket, Biblia-magyarázatot tartalmaz. A másik mű, amelyet a szentírásmagyarázathoz ajánl René-Joseph de Tournemine francia jezsuita kommentárjai. A második tárgy a teológia. Ide tartoznak a dogmatika, skolasztika, polémika témakörei.

A teológia tantárgyhoz ajánlja Ludovico Vincenzo Gotti domonkos rendi szerzetes kommentárjait, amelynek magyar nyelvű fordítását Barkóczynak ajánlva jelentették meg Egerben, ahogyan azt már említettük (lásd: 97–98. oldal). A Barkóczy által összeállított olvasmánylista sem távolodott el teljesen a jezsuita szerzőktől. A használatra javasolt tankönyvek közé sorolja Martinus Becanus, II. Ferdinánd jezsuita gyóntatójának *Summa Theologiae scholasticae* című művét, valamint Paul-Gabriel Antoine (1678–1743) jezsuita hittudós Európa-szerte használt morálteológiai tankönyvét, a *Theologia moralis universat*. A következő tárgy az egyház története az ősidőktől egészen napjainkig, amelyhez Jacques-Bénigne Bossuet világtörténetét és Dionysius Petavius történeti munkáját javasolja. Az utolsó tantárgy a kánonjog, amelynek ajánlott művei között van Jean Cabassut *Notitia conciliorum Sanctae Ecclesiae* című egyháztörténeti munkája. A szerző ebben felsorolja az egyház összes zsinatát az első apostoli zsinattól egészen a trientiig. Munkája nemcsak történeti szempontból jelentős, több fejezete teológiai megfigyeléseket is tartalmaz, és a kánonjogra is kitér.

Az általánosságban ajánlott művek között ott van az *Apparatus brevis ad theologiam, et jus canonicum* című gyűjteményes kiadvány, amely a teológia és kánonjog tanulásához nyújtott segítséget. Mellékletként találunk benne egy történelmi-kronológiai függeléket, amelyben a koncíliumokat, pápákat, ellenpápákat, egyházatyákat, egyházi írókat, valamint az eretnekeket veszi sorra ABC- és időrendi sorrendben. Néhány további könyvet is felsorol, amelyet nem köt kifejezetten egy-egy tárgy tanításához. Ezek között találjuk Pierre Annat *Apparatus ad Positivam Theologiam methodicus* című művét és Jean Mabillon (1632–1707) francia bencés tudós *Traité des études monastiques* 1691-ben megjelent könyvét, amely a szerzetesi életéről szól.

őket.³⁴⁵ Az érsek nem nevezte meg, hogy a jezsuiták oktatását kifogásolja, de egyértelmű, hogy a Jézus Társaság iskoláira célzott. Orczy Lőrinc, Barkóczy egyik pártfogoltja ebben az időben, 1760-ban írja meg *Álom a tudományoknak jobb rendben való intézéséről* című versét, amely mintha Barkóczy a jezsuita oktatás hiányosságait fejtegető észrevételének versbefoglalása lenne. Orczy arra kéri Mária Teréziát a versben, hogy „*rendben szednék a tudományokat, / Jobb módban intéznék a romlott scholákat.*”³⁴⁶ A kötet következő költeményében a királynő szól Apollóhoz, arra kérve, hogy térjen vissza népéhez, majd egy másik versben Apolló válaszol neki. Itt sorolja fel Orczy – Apolló isten képében – a hazai oktatás különböző szintjein tapasztalt problémákat. A házi oktatást még nem kifogásolja, de az elemi iskolákban tapasztalt módszereket már nem találja korszerűnek. A későbbi iskolaévek során a latin nyelv oktatását emeli ki, mint túlzásba vitt, a valódi tudományoktól az időt elrabló tevékenységet. Végül Apolló arra szólítja fel Mária Teréziát, hogy csak a hasznos tudományokat oktassák és csak a jó tanítókat alkalmazzák az országban, csak így tudja megőrizni a birodalom egységét. Hasznos tanácsokat ad neki az új oktatás felépítéséhez, eközben – a versben először – kimondja az oktatás megújításával ellenkezők nevét is: „*Tudom, tsókosoknak egész regementje, / Calasantzi József’ s Loyola’ serege, / E felett klastromok henyélő fellege / Ellened lesz, de Te bízzál, jól lesz vége.*”³⁴⁷ Két nagy segítőt rendelnek az istenek Mária Terézia mellé. Az egyik Migazzi Kristóf bécsi érsek, aki már jó példával szolgált hasonló ügyek rendezésében. A másik javasolt vezető Barkóczy Ferenc, aki már most is előre jár a tudományokban: „*Barkóztit azonbann szegény Magyaroknak, / Ezen jó Nemzetnek, de bárdolatlanoknak, / Add! hogy ők is mit azt jámborok tudjanak, / Többi nemzet által ne tsúfoltassanak.*”³⁴⁸ Orczy költeménye 1760-ban íródott, soraiban arra is célozhat, hogy Mária Terézia Barkóczyt válassza majd az ország következő érsekének.

Mária Terézia már 1761. első felében gondolt a tanulmányügy egészének megreformálására és annak előkészítését Barkóczyra bízta. 1761. november végén a magyar korona egész területén lévő tanintézetek főfelügyelőjének nevezte ki. Barkóczy 1761–1765 közötti tanügyi rendelkezéseit alaposan vizsgálta a szakirodalom.³⁴⁹

³⁴⁵ FINÁ CZY 1927, 305–306.

³⁴⁶ [ORCZY] 1787, 52.

³⁴⁷ [ORCZY] 1787, 63.

³⁴⁸ [ORCZY] 1787, 65.

³⁴⁹ A főbb pontok, amelyeket részletesen tárgyal a szakirodalom: Mária Teréziának nem volt joga ahhoz, hogy a politikai szervek kizárásával egy egyházi személyt hatalmazzon fel az iskolákra vonatkozó mindennemű feladatok intézésének végrehajtásával. Bécsben és Prágában is megkapta ezt a címet az érsek, de csak névlegesen birtokolta. A kinevezést és Barkóczy 1761–65 közötti oktatásügyi intézkedéseit olyannyira ellenezte a bécsi kancellária, hogy már a halálát követő napon benyújtotta az alapítványi, könyvbírálati és tanügyi javaslatát. L.: FINÁ CZY 1899, 299. Barkóczy arra kérte Mária Teréziát, hogy korlátozzák a protestáns vallásgyakorlatot, irodalmat és iskolázást. L.: FINÁ CZY 1899, 39–40.

A nagyszombati nemesi konviktus rektorának számos jelentése fennmaradt, amely a diákok előmeneteléről ad számot Barkóczynak.³⁵⁰

Számos kérelem érkezett az érsekhez a diákok a nagyszombati nemesi konviktusba való felvételéért.³⁵¹ Sághy Mihály Heves megyéből például két árva unokaöccsét ajánlja a kollégiumba.³⁵²

„Nagy méltóságú Magyarországi Prímás és Herceg, nagy jó kegyelmes Uram! Méltósága hercegségednek, hazánkról és minyájunkról való fő gondjai, tapasztalljuk, tőlünk úgy elvonják, hogy csak kevés különös beszédet és udvarlást most nem engedhetnek. Annyival is inkább F. Asszonyunk érkezésével azon sokszor keresett szerencséműl éppen engemet is el fognak zárni. Terjesztek azért Hercegséged elejében alázatosan két nemes és árva iffiút Heves megyéből. Egyiket Sághy Pált, másikat Matarics Antalt. Az első tavaly megholt bátyámnak fia. Másik mind atya, mind anyja nélkül való. Mivel engemet Isten fiúval meg nem áldott, ösztönöztetem természet szerént, hogy Atyamfiát arra nevelhessem, amiben királyának és hazájának szolgálhasson. Másikának mivel bátya katonaságban dicsértessen szolgál, nagyobbodott árvasága gondviselést híván. Magosztaljuk most is Hercegségednek az Heves megyeiekhez való kegyelmességét. Azért bátorítatom én alázatosan érettek esedezni, hogy ha csak az öcsémét is az convictum nobilium Nagyszombatban, az másikat pedig ha oda nem lehetne más seminariumban bévenni kegyesen méltóztassék Hercegséged. Ezen és több tetemes gratiáért vagyok és leszek Hercegségednek holtigvaló alázatos híve és szolgálja, Sághy Mihály, d. n.”

A legtöbb, az oktatási ügyeket érintő döntő kérdésben Barkóczyhoz kellett fordulni. Ezt példázza az a Prímási Levéltárban fennmaradt levél is, amelyben a pozsonyi ágostonos kanonisszák fordulnak Barkóczyhoz, kérve, hogy rendjük hivatalosan is folytathasson oktató tevékenységet az országban:³⁵³

„[...] Tudva vagyon Hercegségednél, minémű serénységgel viseltetünk arra, hogy a gondviselésünkre hagyatott ifjúságot tökéletességében és különböző tudományokban, Istennek dicsősségére, Hazának ékesítésére és szüleiknek örömére nevelhessük, mely igyekezetünk által a közönséges jóban érdemesnek lenni iparkodunk.

Ezen okra nézve az országnak hasznát és ékesítését óhajtván, úgy több hazabélieket az Társaságunkba bévenni kívánván, Hercegségedet mély alázatossággal kérjük, hogy az országba való befogadásunkat, és Társaságunknak törvényes inarticuláltatását a maga hatalmas közbenjárásával az Felséges Rendeknél és Tekéntetes Státusoknál kegyesen végbevinni méltóztassék, mi is Hercegséged ezen hozzánk való különös malasztjáért az Istent szüntelen imádván állhatatosan maradunk [...].”

Barkóczy javasolta, hogy a cenzúra jogát az általa kinevezett egyháziak lássák el, ahogy azt a trienti zsinat előírja. Az udvar álláspontja szerint a cenzúra és az oktatás joga politikai ügy, tehát az állam jogkörébe tartozik. Mária Terézia több pontból álló tervezetét Pichler György udvari tanácsos küldte el Barkóczynak. Levelének a tervezetet tartalmazó melléklete elveszett, azonban Barkóczy megjegyzései, amelyeket a tervezethez fűzött, fennmaradtak. Donáth Regina ismertette ezeknek a fontos dokumentumoknak a tartalmát. L.: DONÁTH 1967.

³⁵⁰ PLtar AEV 1738. (1–59 számozott oldalon) Ugyanitt, a 12–24 számozott lapokon található a nagyszombati nemesi konviktus növendékeiről írott jelentés 1764-ből. Az egyiket 1764. május 30-án, a másikat 1764. szeptember 13-án datálták, mindegyik ugyanazoknak a tanulóknak az értékelését tartalmazza. (*Informatio super progressu in Litteris ac Moribus Alumnorum Convictus, Regio Archi Episcopalis Nobilium Tyrnaviensis*)

³⁵¹ PLtar AEV 1740.

³⁵² PLtar AEV 1740. 155. r.

³⁵³ PLtar AS, AR Classis X. 196. 77.

2. 21. Barkóczy Ferenc és Itália

2. 21. 1. Levelek Rómából – Barkóczy püspök itáliai kapcsolatai

Barkóczy püspök környezetében kiemelten jelen volt az olasz kultúra. Római tanulói éve alatt megismerkedett a barokk város pompájával, szellemi közegével. XIII. Benedek és XII. Kelemen pápasága alatt, 1729–1733 között volt a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke. Az 1725-ös római zsinaton, amelyet XIII. Benedek hívott össze, a trienti zsinat szellemében olyan kérdéseket vitattak meg, mint a püspökök kötelességei, a hitoktatás fontossága, az adományok szétosztása a nép körében. XII. Kelemen több európai katolikus egyetem alapítólevelét állította ki, valamint megnyitotta a Capitoliumi Múzeumokat a nyilvánosság előtt. Utóda, XIV. Benedek 1740-től római pápa, sok gondot fordított az egyetemi képzés korszerűsítésére, a természettudományok magas szintű oktatásának bevezetésére. Saját magánkönyvtárát megnyitotta a nyilvánosság számára. Barkóczy római ágenseivel való levelezése során az ő tevékenységéről is értesült.

Hazatérve Egerben építkezéseihez olasz mestereket alkalmazott, itáliai minta alapján építtette a Fuorcontrastit. Több olasz teológus munkáját magyar nyelvre fordíttatta. Mecénási tevékenységét is a római emlékek és tapasztalatok határozták meg.³⁵⁴

A római Collegium Germanicum et Hungaricummal és Rómával nem szakadt meg a kapcsolata hazájába való hazatérte után sem. Az egri Főegyházmegyei Levéltárban 11 levél található, amelyet Rómából küldtek az egri püspöknek.³⁵⁵

Guerieri Bonfigli római jezsuita 1746. október 24-én kelt levelében (1) Szent Ferenc napja alkalmából köszönti, és jókívánásait küldi neki. Kiemeli, hogy reméli, egy bizonyos Malerer úr átadta a relikviákat, amelyekről már korábban beszéltek.³⁵⁶

³⁵⁴ Eger új városképének kialakítása során olasz művészeket, mestereket alkalmazott. L.: DERCSÉNYI–VOIT, 143–160. Eger melletti kastélyába olasz énekeseket hozatott és olasz színjátékokat adatott elő. L.: BÁRDOS 1987, 22. Könyvtárában jelentős mennyiségű olasz nyelvű könyvet gyűjtött össze. L.: DÓBÉK 2014.

³⁵⁵ Az összesen 11 db levél számozatlan oldalakon két jelzet alatt található meg. FL AEV Acta extraneorum. Miscellanea, 2380.: (1) Róma, 1746. 02. 24. Guerieri Bonfigli Barkóczy Ferenchez; (2) Róma, 1748. 04. 27. Guerieri Bonfigli Barkóczy Ferenchez; (3) Róma, 1752. 04. [?] Guerieri Bonfigli Barkóczy Ferenchez; FL AEV Acta extraneorum. Miscellanea, 2592.: (4) Eger, 1752. 01. 15. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (5) Róma, 1753. 03. 13. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (6) Róma, 1753.07. 21. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (7) Róma, 1754. 07. 23. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (8) Róma, 1756. 07. 13. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (9) Róma, 1757. 10. 01. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (10) Róma, 1758. 01. 07. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez; (11) Róma, 1759. 02. 11. Bernardo Giordani Barkóczy Ferenchez.

³⁵⁶ Suppongo che il signor Malerer abbia a quest' ora presentate le consapiuti reliquie insieme con i miei più umili ossequi all' Eccellenza Vostra Reverendissima.

Bonfigli, egy másik, 1748. április 27-én datált levelében (2) a Collegium történetének egy fontos eseményéről, a felújított S. Apollinare templom felszenteléséről számol be Barkóczynak. XIV. Benedek pápa a templom újjáépítésével a nagy firenzei építész, Ferdinando Fugát (1699–1782) bízta meg. A pápa 1748-ban szentelte fel a templomot Cavalchini és Gentilini bíborosok segédletével.³⁵⁷ Guerieri Bonfigli azzal kezdi sorait, hogy tudja, Barkóczy mekkora szeretettel viseltetik a kollégium iránt. Biztos abban, hogy öröme szolgál, hogy a rekonstruált templom újbóli megnyitásának ceremóniájáról beszámol.³⁵⁸ A pápa ünnepélyesen megérkezett a templomhoz, majd az árkádok alatt húsz bíboros csatlakozott hozzá. Trónusra emelték, miközben a capella zenészei énekeltek.³⁵⁹ Gentilini bíborost bízta meg azzal, hogy egy diakónussal és szubdiakónussal körbejárja és megáldja az épületet.³⁶⁰ Miután befejeződött a S. Apollinare külső falainak felszentelése és a relikviák körbehordozása, a pápa felszentelte a templom belső terét és a főoltárt. Ezzel egy időben Cavalchini bíboros szentelte fel Madonna oltárát.³⁶¹ Az elmúlt hét szerdáján már átadták a másik három oltárt, – a Szent Keresztét, Szent Ignácét és Nepomuki Szent Jánosét – a következő reggelen pedig másik hármat szentelnek fel, Xavéri Szent Ferencét, Szent Józsefét és Gonzaga Szent Alajosét.³⁶² Május elsején már miséztek az új templomban. A templomi kar vezetője Giovannino del Violonzello volt.³⁶³

Guerieri Bonfigli egy másik levelét 1752 áprilisában címezte Barkóczynak Rómából (3). Ebben arról tudósítja a püspököt, hogy gróf Berchtolddal, aki 1749 és 1752 között volt a kollégium diákja³⁶⁴ egy festményt küld Barkóczynak, amely Szűz Mária portréját ábrázolja.³⁶⁵ Az ifjú gróf Esztergomba megy, onnan Eszterházy Károly esztergomi kanonok küldi a képet

³⁵⁷ MORONI X–XII, 236; ARMELLINI 1891, 51–57.

³⁵⁸ Sapendo l'affetto, che Eccellenza Vostra Reverendissima conserva per questo Collegio Germanico et Hungarico son sicuro, che proverà particolare piacere e consolazione, in sentire la magnificenza con cui fu aperta e nell'istesso tempo consacrata la nova nostra chiesa di S. Appollinare [...].

³⁵⁹ Pontefice arrivato che fu nella forma più solenne nel portico della chiesa fu accolto da venti cardinali, si portò in trono nell'istesso portico eretto [...] nel qual tempo li musici da Cappella pontificia cantarono.

³⁶⁰ La quale la Santità Sua tutto fece poltrone che i giri di fuori da chiesa per li quali delego il Signor Cardinale Gentili per vescovo e per diacono e sudiacono due signori nostri alunni [...].

³⁶¹ Terminato la benedizione di fuori, et il giro di Sacre Reliquie l'istessa Santità Sua dal trono alla presenza delle sacre reliquie recitò la qui acclusa funzione terminata la quale cominciò egli la consacrazione del corpo della chiesa, e poi dell'altare maggiore, nel quale tempo delego il Signor cardinal Cavalchini per consacrare l'altare della Madonna.

³⁶² Mercondi passato furono consacrati da Monsignor vice generale tre altri altari cioè del S. Crocifisso, di S. Ignazio, e di San Giovanni Nepomuceno, domani a mattina si conseguirano gli altri tre altari cioè di San Saverio, San Giuseppe, e di San Luigi Gonzaga.

³⁶³ Per il primo giorno di maggio si principiarono l'offiziatura nella nova chiesa, con la musica [...] è stato fatto maestro di cappella Giovanino del Violonzello.

Az említett Violonzello eredeti neve Giovanni Battista Costanzi (1704–1778), korának neves zeneszerzője. 1747-ben nevezték ki a S. Apollinare énekkara vezetőjének. L.: DBI, 30, 380–383.

³⁶⁴ VERESS 1917, 175–176.

³⁶⁵ [...] aver io già consegnato al Signor Conte Berchiold Alunno di questo Collegio, il quale partirà poi dimani, seconda festa di Pasqua, il ritratto della Santissima Immagine di Santa Maria Maggiore.

Egerbe.³⁶⁶ Bonfigli reméli, hogy a portré mielőbb a hívek elé kerül.³⁶⁷ A kép festője egy bizonyos Signor Morandi, aki fizetség nélkül, a megtiszteltetésért festette a képet. A leírás szerint a festmény finoman kidolgozott, Szűz Mária ruháját valódi lapis lazuli drágakővel színezték.³⁶⁸ A leírás és a festő neve alapján nem sikerült biztosan azonosítanom a képet. Mivel azonban a levél írója úgy fogalmaz, hogy a festmény „Santa Maria Maggiorét” ábrázolja, valószínűsíthető, hogy a római Santa Maria Maggiore bazilika kegyképének másolatáról van szó. A felsőtárkányi templom (Bűnbánó Magdolna) mellékoltárán található egy törtíves ablakkeretet utánzó, áttört, aranyozott és fából faragott, virágcsokrokkal koronázott kegykép, amely a Santa Maria Maggiore quattrocento kegyképének egyszeri másolata. Ez a Fuorcontrasti melletti Segedelem-völgyében Barkóczy által letelepített nazarénus barátok kápolnájának felszereléséből is származhat.³⁶⁹ A Barkóczy környezetéből fennmaradt műtárgyak közül ugyanis erre illik a legpontosabban a leírás.

A levelek második csoportját Paolo Bernardo Giordani, Barkóczy római ágense írta a püspöknek, aki – mint a levelekből kiderül – gyakran utazott Magyarországra.³⁷⁰ A nyolc iratból álló csomó első levele 1752. január 15-én íródott (4). Ezt Giordani Egerből címzi, kifejezve örömét, hogy Barkóczy épségben megérkezett Pestre. Továbbá bizonyos lovag urak – valószínűleg lovas katonák, vagy valamilyen lovagrend tagjai – Giordanival küldik üdvözlétüket Barkóczynak, és az ő közbenjárásával kérik, hogy a püspök vegye őket pártfogásába.³⁷¹ 1753. március 13-án Rómából írott levelében elmondja, hogy levelez a kalocsai érsekkel, tőle is információkat kap (5).³⁷² Majd arról tudósít, hogy megkérte báró Klobusiczky Antalt,³⁷³ hogy együtt menjenek el meglátogatni Barkóczyt, ám a báró már egy hónapja nem válaszol. Továbbá a Szentszék politikai híreiről tájékoztatja Barkóczyt: csatolja egy, a Szentszék és Spanyolország közötti megegyezés másolatát.³⁷⁴ Ezt XIV. Benedek pápa

³⁶⁶ Il sudetto Signore conte va fino a Strigonia. Onde io pregarò il signore conte Carlo Eszterházy, acciò mi facci la grazia di mandarla all' Eccellenza Vostra Illustrissima e Reverendissima a Roma in Agria.

³⁶⁷ Onde spero, che presto la potrà mettere alla publica venerazione de fedeli.

³⁶⁸ Spero ancora che la pittura del signor Morandi le piacerà molto, perché è veramente delicata, e di ottimi colori, mentre il manzo della Santissima Vergine è di azzurro di vero lapislazuro, onde il pittore nel adoprare tal colore, chi lavorato più per punto di onore, che per vantaggio di guadagno.

³⁶⁹ DERCSÉNYI–VOIT 1978, 737.

³⁷⁰ Paolo Bernardo Giordani kanonok neve több magyar püspök környezetében előkerül. Levelezett vele Klimó püspök, akinek könyvtára alapításánál is segítséget nyújtott. L.: SZARVASI 1939, 27; KOSÁRY 1980, 556–557.

³⁷¹ I miei signori Cavallieri in questo momento m'inpongano di rassegnare a Vostra Eccellenza i suoi più profondi rispetti. Eglino sono per anche sani e cercano coi loro buoni diportamenti rendersi degni anch' a l'avenire delle grazie e favori pregiatissimi quali Vostra Eccellentissima suole abbondantemente compartire, a quelli ch'hanno la bella sorte essendo sotto la sua validissima protezione [...].

³⁷² Klobusiczky Ferenc kalocsai érsek, aki szintén a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke volt 1726-tól. L.: VERESS 1917, 143.

³⁷³ Klobusiczky Antal, Zemplén vármegye főispánja, 1708–1756. L.: SZLUHA, I, 2006, 306.

³⁷⁴ Mi fa animo a scriverle adunque in dirittura, ed acchiuderle una copia del concordato tra la Santa Sede e la Spagna per la nomina de benefici di quei Regni, che le servirà nell'ore di minor applicazione alli pubblici affari,

(1740–1758) VI. Ferdinánd spanyol királlyal (1746–1759) kötötte meg 1753. január 11-én. A 23 cikkelyből álló Konkordátummal megpróbálta szabályozni a Spanyol Állam beavatkozásának lehetőségeit az Egyház belső ügyeibe, eközben azonban a hatalmának több elemét is kénytelen volt átengedni az uralkodónak.³⁷⁵

Az egyházmegyéhez tartozó ügyekről is tájékoztatja Giordani Barkóczyt egy 1753. július 21-ére datált, Rómából küldött levelében (6): Petheó József, az egyházmegye egyik papja másik egyházmegyébe kéri áthelyezését. Giordani azért ír Barkóczynak, hogy arra kérje, ha ideje engedi, foglalkozzon a kérdéssel.³⁷⁶

A levelek nem minden esetben a tartalom, a küldött információk – mint a Habsburg Birodalom európai politikájáról való tudósítás, a pápa egészségi állapota – szempontjából érdekesek a dolgot célkitűzését szem előtt tartva. A Giordani soraiban említett személyek mind kapcsolatban álltak Barkóczyval, a Rómában tanult értelmiséghez tartoztak. A leveleket olvasva elénk tárul, kik voltak azok a személyek, akik utaztak, híreket közvetítettek, ajándékokat, különböző tárgyakat továbbítottak Itália és Magyarország között.

Egy 1754. július 23-án írt levélben egy likőrt köszön meg Barkóczynak a római ágens (7). Hozzáteszi, hogy Rómában nem láttak igazi tokaji bort mióta a lengyel királyi herceg 1748-ban elhagyta a várost. Később, 1753-ban Klobusiczky Ferenc kalocsai érsek, majd Grassalkovich Antal koronaőr küldtek tokaji bort Rómába.³⁷⁷

Giordani egy másik, 1756. július 13-án Rómából küldött levele (8) szintén a tokaji borral összefüggésben közöl információkat arról a szellemi elitéről, amelyet Barkóczy megismerhetett a római évek alatt. Giordani levelében Alessandro Albani bíboros kérését közvetíti, aki meg akarja tudni, hogy lehet olyan bort csinálni, mint a tokaji. Albani néhány éve ültetett szőlőt a kalocsai érsek javaslata alapján. A bíboros arra kérte Giordanit, írjon Barkóczynak, van-e olyan receptje, ami alapján nekifoghat a bor készítéséhez.³⁷⁸ Alessandro Albani (1692–1779) személyét mint a művészetek szerelmesét, műgyűjtőt, mecénást mutatja

per riflettere al cambiamento della corte di Roma, che sembra si vada a dimenticare di quelle massime, che sono state la causa della Sua Grandezza.

³⁷⁵ Soós 2010, 52–53.

³⁷⁶ Giuseppe Petheó suo diocesano, che desidera passare in altra Diocese. Io non ho mai inteso di supplicare Vostra Eccellenza Reverendissima con altro impegno, che con questo giusto, ed onesto, cioè se lo può fare in tutta sua coscienza, del resto sono contentissimo in caso contrario d'una semplice risposta ostensibile, per appagare in si fatta maniera chi m' ha impegnato [...].

³⁷⁷ [...] in Roma non se n'era veduto del vero Tokaj dopo la partenza di principe Reale di Polonia, che vi fu l'anno '39 sino all'anno '48, onesto ritornai la prima volta da Vienna, e poi l'anno '53, che ne fui onorato da Vostra Eccellenza Reverendissima Monsignore Arcivescovo di Colozza, e dal Conte di Grassalkovich. [...]

³⁷⁸ Desidera il mio Signor Cardinale Alessandro Albani sapere distintamente come si faccia il vino di Tokaj, mentre avendo piantate in una sua vigna d'alcuni anni delle vini d'esso da Monsignore Arcivescovo di Colozza, m'ordina di scrivere si al medesimo, che all'Eccellenze Reverendissima per averne una vera ricetta, acciò possa vedere se si riesca facendolo nell'istessa maniera.

be az olasz szakirodalom.³⁷⁹ Nagy műgyűjtő volt, az antik Róma emlékei érdekelték. Anyagi problémák miatt el kellett adnia első, 30 darabból álló gyűjteményét a lengyel királynak. Ez az eset nagy port kavart a római mecénások körében. Következő, római mellszobrokból álló kollekciónak XII. Kelemen pápa vette meg és később a Capitoliumi Múzeumoknak ajándékozta. Az Árkádia Akadémia tagja volt, és nagy könyvgyűjtőként ismerték.³⁸⁰ Kapcsolatban állt a Habsburg Birodalom római képviselőjével. A Birodalom örökös tartományainak protektora, majd a 1744–1748 között római nagykövetségének vezetője. Ezeket a hivatalokat betöltve könnyen megismerhették Albanit a Rómában tanuló magyar teológiahallgatók.

1757. október 1-én, Rómából címzett levelében (9) azt írja, hogy Koller Ferencsel Bécsből egy medált küldet Barkóczynak, amelyet a poroszok feletti győzelem emlékére,³⁸¹ Mária Terézia előtt való tisztelgésnek csináltatott.³⁸² Giordani nagy öröm, ha Barkóczynak tetszik az érem, mivel nagyra tartja az egri püspök a tudományokban és a szépművészetekben való jóízlését.³⁸³ A soron következő, 1758. január 7-én írott levélben (10) Giordani megköszöni Barkóczynak az éremre tett dicsérő szavait. Sajnálkozását fejezi ki, hogy a hideg idő nem teszi neki lehetővé, hogy elmenjen a püspök Fuorcontrasti kastélyába. Legutóbb, amikor Kalocsán volt, meg akarta látogatni a tárkányi nyaraló palotát, de akkor Morvaországba kellett sietnie, majd ezután visszatért Itáliába. Reméli, hogy a következő években sikerül eljutnia Magyarországra, és találkozhat jó barátaival, protektoraival, akik ott élnek.³⁸⁴

Giordani utolsó levele, amely az egri Főegyházmegyei Levéltárban fennmaradt, 1759. február 2-án íródott (11). Politikai ügyekről számol be: a pápa áldását adta a Habsburgok Poroszország elleni háborújára. Nagy örömmel fogadták azt a hírt Itáliában, hogy Vadasti

³⁷⁹ DBI I, 595–598.

³⁸⁰ Érdekes, hogy a *Descrizione di Roma antica e moderna* [...] című, Róma történelmi nevezetességeit bemutató munka 1745-ös, Rómában megjelent kiadását Albaninak ajánlották. Barkóczy könyvtárában is ott volt a könyv 1727-es kiadása.

³⁸¹ Ausztria és szövetségesei a 1757 tavaszán megszállták Kelet-Poroszországot, majd a gross-jägersdorfi csatában legyőztek egy kisebb porosz hadsereget. L.: HAHNER 2006, 136–137.

³⁸² Eccellenza Vostra riceverà dal Koller a cui ho mandata in Vienna, una medaglia da me fatta battere in ossequio di Sua maestate imperialissima, e per monument delle vittorie riportate in questa campagna contro del Re di Prussia.

³⁸³ Mi lusingo che sarà per approvarla, ed il gradimento di Vostra Eccellenza Reverendissima sarà per me troppo glorioso per tutti i motivi, singolarmente per il suo buon gusto egualmente nelle scienze, che nelle belle arti.

³⁸⁴ [...] mi spiace che la rigida stagione non li permetterà forse d'andare nel suo delizioso palazzo di Fuor Contrasti, dove più presto si sarebbe rimessa. Io dell'amenità di quel sito n'ho inteso molto di scorrere e celebrato quanto fu coste l'anno '52. E mi volevo prendere la libertà di venire a goderlo quando ero in Colozza, ma chiamato dal Cardinale di Treyer in Moravia, e dovendo ritornare presto in Italia, ebbi il dispiacere di non poter contentare questo mio desiderio. Spero però di venirne a capo a Dio piacendo, tra qualche anno, mentre non potrà mai immaginarsi Eccellenza Vostra qual sia la mia brama di rivedere Ungheria, e li buoni Protettori ed amici miei, che vi soggiornano.

generális fogja vezetni a két hadra osztott, néhány ezer emberből, valamint csak magyarokból álló sereget. Kijelenti, hogy a magyar nemzet Európa összes népe előtt fog példaként állni az olasz nemzet számára.³⁸⁵

Guerieri és Giordani levelein kívül a minoriták házi naplója őrzött meg néhány Barkóczyhoz Rómából érkezett levelet, amely egri püspökségéhez kötődik. Collona di Sciarra Prospero római püspök³⁸⁶ két levelét vezették be a rend naplójába. Az elsőt 1757. november 9-én küldte Rómából. Levelében megköszönte Barkóczynak, hogy támogatja Egerben a minorita rendet.³⁸⁷ 1757. december 1-én datált levelében szintén a minoriták pártogásáért mond hálát, külön kiemelve a rend pompás barokk templomának építését Egerben.³⁸⁸ Ebben a levelében köszönetet mond Grassalkovich Antal királyi személynöknek, koronaőrnek is, aki szintén a minoriták támogatója volt.³⁸⁹

2. 21. 2. Barkóczy érsek kapcsolata Itáliával

Barkóczy érsekként támogatott tehetséges, a római kollégiumban tanuló növendékeket. Köztük Batthyány Ignác, későbbi erdélyi püspököt, jeles könyvgyűjtőt és Zerdahelyi Gábort, akiktől több levele maradt fenn. Veress Endre közléséből tudjuk, hogy Zerdahelyi Gábor, egykori római diák 1763. március elején Rómában kelt levelében kérte a prímást, hogy teológiai doktori disszertációját neki ajánlhassa.³⁹⁰ Ehhez az esethez kapcsolódik egy 1764. július 10-én kelt levél, amelyet Thomas de Burgo, a Collegium Germanicum et Hungaricum prefektusa címzett Barkóczynak.³⁹¹ Ebben Zerdahelyi iskolai előmeneteléről ad számot. A teológiát különös gonddal és buzgalommal tanulja, így szerinte megérdemli Barkóczy támogatását.

³⁸⁵ [...] Le notizie grandi s'aspettano dalla Slesia, e dell'altre parti di Germania, ed i voti ed muni son perché la Divina Clemenza abbia a benedire l'armi della Religione e della causa giusta, tali essendo l'Armi di Imperialissima Regina, e de suoi Alleati, che per motivo d'una troppo visibile ragion di stato devono poderosamente sostenere i nostri sforzi. Eccellenza nostra non potrà mai immaginarsi con qual applauso sia stata ricevuta qui la notizia scritta da Vienna che il bravo Gen. Vadasti comanderà separatamente un armata composta d'alcuni mille uomini di truppe regolate, e tutto il resto di truppe ungarési. La nazione ungarése sarà sempre l'idole della italiana sopra tutti l'altri popoli d'Europa, ed il Signor Generale Vadasti è giustamente il Gran Nune[?], acui sono rivolti l'occhi, e si voti di tutti nella presente guerra. [...]

³⁸⁶ MORONI XIV, 307.

³⁸⁷ DiarMin. 259.

³⁸⁸ *Uo.*, 261.

³⁸⁹ Grassalkovich Antal rövid ideig, 1751–1755 között betöltötte a főispáni tisztséget Arad megyében. Aradon a minoriták főtéri templomát főispánsága utolsó évében, 1751-ben kezdték el építeni az időközben lebontott régi templom helyén. L.: SZINNYEI, III, 1419–1420.

³⁹⁰ VERESS 1941, 301–302. A kézirat lelőhelye: PLtar AEV 1417/Nr. 5.

³⁹¹ PLtar AEV 1417/Nr. 4.

Batthyány Ignác, későbbi erdélyi püspök és neves könyvtáralapító, Zerdahelyi nagy sikerű disputája után 1764. július 8-án kelt levelében szintén Barkóczy támogatását kéri tanulmányai befejezéséhez.³⁹²

Paolo Bernardo Giordani mellett Poloni Péter római ágenstől maradt fenn egy Barkóczyhoz címzett levél, amelyben röviden tájékoztatja az érseket különböző politikai ügyekről.³⁹³

A Barkóczyhoz címzett, Rómából küldött levelek, az azokban található főként történeti és művelődéstörténeti vonatkozású adatok, valamint a sorokban említett személyek kapcsolatrendszere a 18. századi olasz–magyar kapcsolatok történetét gazdagítják. Tanúsítják, hogy a római stúdiumok öröksége és a római papsággal való kapcsolat mindvégig jelen volt azoknak a hajdani diákoknak az életében, akik arra érdemesek és fogékonyak voltak.

2. 22. A Barkóczy-reprezentáció résztvevői

2. 22. 1. Barkóczy püspök hívei

A különböző ünnepi alkalmakkor ajándékba adott költemények a társadalmi kommunikáció sajátos termékei. Valószínűleg ebben az esetben az kevésbé fontos, hogy hogyan épülnek fel ezek a költemények, hanem sokkal beszédesebb az, hogy ki adja át azokat. Persze a katolikus egyházi apparátus emberei szólaltak meg a legnagyobb számban (többüknek ez az egyetlen ismeretes költeménye), de nagy számban voltak jelen az egyes vármegyék előljárói és további egyházi személyek. Vannak alkalmi költők, akik minden bizonnyal azért tették tiszteletüket például a beiktatáson, hogy egy későbbi alkalommal ismét megkereshessék az érseket. Azt is érdemes megjegyezni, hogy az alkalmi költészet dicsérő elemeinek topikus formái a tisztelgés rituális gesztusrendjén túlmenően is elvezetnek különféle társadalmi gyakorlatokhoz. Barkóczy adakozó kedvét, áldozatos mecénási tevékenységét rengeteg költemény szóvá teszi, sőt a tisztelgések egy része is feltehetően majdani adományok gyűjtésére irányul. Ez alkalmasint járhatott is sikerrel, bár e versek konkrét hatása nemigen ellenőrizhető.

Érdekes megfigyelni, hogy a század első felében és a korábbi időkben még nem beszélhetünk írói csoportokról, közös kezdeményezésekről. Nem volt szakmai jellegű kapcsolat az alkotók között, nem beszélhetünk irodalmi életről. A 18. század második felében

³⁹² VERESS 1941, 302–303.

³⁹³ Poloni Péter ágens levele Rómából. PLtar AS, AR Class. X. 196/ 81. 211r.

jelennek meg az írói körök, csoportok, ahol már nem az elszigetelődött alkotás jellemző. Bíró Ferenc szerint ennek az izolált írói életmódnak a megváltoztatására nem volt képes Barkóczy Ferenc átfogó mecénási tevékenysége sem.³⁹⁴

A szakirodalom „Barkóczy-féle irodalmi kör” elnevezéssel illeti azokat a szerzőket, akiknek irodalmi ambícióit Barkóczy támogatta, a püspöknek köszönhetik műveik megjelenését. A különféle területeken tevékenykedő literátorokat nem zárt társaságként, hanem a mecénás köré csoportosuló laza társaságként jellemzi.³⁹⁵

Fontos kiemelni, hogy a Barkóczyhoz alkalmi művet címző szerzők nem vállalták nyilvánosan a költő vagy író szerepét, hiszen ezek, mint foglalkozások még nem voltak széles körben elfogadottak. J. W. Saunders 1951-ben megjelent tanulmánya fontos mérföldkövét jelenti az irodalmi művek publikációjával foglalkozó kutatásoknak. Kiindulópontja az, hogy a Tudor-korban megjelent nyomtatással párhuzamosan az írott szövegek kereskedelmi forgalomba is kerültek. Saunders az író két típusát különbözteti meg. Az udvaronc költő művei kéziratban terjednek, így nyilvánosságuk korlátozott. Esményük szerint a költészet fontos az ember számára, de ennek privátnak kell lennie. A nyomtatást lenézték, lehetőségét elvetették. Ezzel szemben a professzionális költő műveiből él meg, általában nem tagja az udvarnak, arra törekszik, hogy nyomtatásban jelenjenek meg könyvei. A könyvnyomtatás széles körűvé válásával egyre inkább a költő-szerep felvállalása került előtérbe.³⁹⁶ Saunders szempontjai szerint például Orczy Lőrinc számára – akinek nyomtatott verseskötete jelent meg – a generális, a báró szerepe nyilvános, míg költő szerepe privát.

Az összegyűjtött, Barkóczynak ajánlott versek, beszédek, valamint a neki címzett levelek segítségével szélesedik azoknak a személyeknek a köre, akik kapcsolatban álltak Barkóczyval. Nemcsak az irodalmi mecénátúrát igénybe vevő szerzőket veszem számba, akik műveik dedikációját Barkóczynak címezték, hiszen a püspök köré csoportosuló személyek körébe tartoznak azok is, akik jelenlétükkel hivataluknál fogva részt vettek reprezentációja kialakításában.

A vele kapcsolatban álló egyházi személyek: kanonokjai, – közülük Engelmayer Sámuel és Androvics Miklóst a Szepességből hozta magával – valamint a kisebb települések papjai, káplánjai. Az őt köszöntő ünnepségek résztvevői az egyházi iskolák növendékei, valamint tanáraik. Támogatója volt a minorita rend egri rendházának, amelynek házfőnöke, Jakabfalvy Román gyakran ír Barkóczy pártfogásáról a rend historia domusában. A minoritákhoz

³⁹⁴ BÍRÓ 1994³, 64.

³⁹⁵ BITSKEY 1997, 86–87.

³⁹⁶ SAUNDERS, 1951.

hasonlóan az egri nazarénusok is sokat köszönhetnek Barkóczynak. A bemutatott levelekből kiderült, hogy kapcsolatban állt néhány magas rangú római egyházi személlyel is, valamint gyakran küldtek számára különböző tárgyakat a Rómából Magyarországra hazatérő fiatalokkal.

Barkóczy azonban nem csak kanonokjai irodalmi ambícióit támogatta, és nem csupán egyházi személyek írtak számára köszöntéseket. A világi főurak világi témájú műveinek kiadását is segítette. Támogatottjai közé tartoznak Felsőbüki Nagy Pál soproni országgyűlési követ, Szatmár-Király György a Borsod vármegyei törvényszék egyik tagja, valamint Grassalkovich Antal kamaraelnök, koronaőr. Itt jól látszik, hogy Barkóczy kapcsolatai az egyházmegyén kívülre is kiterjedtek.

Pártfogoltjai között van Orczy Lőrinc is, aki Barkóczy egri évei alatt katonáskodott, a hétéves háború alatt tábournoki rangot kapott.

Dévay András Heves- és Külső-Szolnok megyei alispán *Nap után forgó virág* című Drexel-fordítása Nagyszombatban jelent meg 1764-ben. Dévay egri évei alatt került kapcsolatba Barkóczival, ebből az ismeretségből született a támogatás, aminek segítségével a fordítás megjelenhetett. Névnapijával verssel köszöntötte Kovács Ferenc jurista, valamint Markhot Ferenc orvostól is ismerünk egy Barkóczéhoz címzett köszöntő verset.³⁹⁷ Egri reprezentációjának további résztvevői, akiknek neve felmerül a forrásokban az egyházmegye főurai, valamint testvérei, Klára és Zsuzsanna. Továbbá a reprezentáció megalkotói között itt is meg kell említeni a népet, aki az esemény jellegétől függően – egyházi ceremónia vagy világi ünnepség – más-más helyszínen és formában élte a püspököt. A fenti példákön keresztül látható, hogy a társadalom két nagyon különböző rétege hozza létre a reprezentációs eseményeket: a hatalmat képviselő világi vagy egyházi felső réteg, illetve az egyszerű emberek, akik részt vesznek ezeken az eseményeken, és örvendenek azoknak az adományoknak, amelyeket nekik szánnak.

Barkóczy püspök reprezentációja tehát túlmutat az egyházi kereteken, közvetlen szálak nem csupán kanonokjaihoz fűzték. Ehhez az is hozzájárult, hogy világi tisztségeket is betöltött, például a főispánságot (1761-ig). Mivel nyitott a világi kultúra felé, az egyházmegye papjai és a szerzetesrendek tagjai mellett szinte azonos arányban van jelen környezetében a művelt, képzett köznemesi réteg. A világi kultúra ilyen mértékű támogatásával – amelyhez hozzátartozott a város átépítése, az intézmények korszerűsítése – közelebb hozta egymáshoz

³⁹⁷ BITSKEY 1997, 83–84.

az egyházi és a világi értelmiséget, az anyanyelvű irodalom előremozdításával szélesebb néprétegnek biztosított olvasmányokat.

2. 22. 2. Barkóczy kapcsolatrendszerének alakulása érseksége alatt

A Barkóczyval kapcsolatban álló személyek köre az egri püspökként töltött időszakban könnyebben meghatározható volt. Érsekként, és egyéb világi címeinek növekedésével egyre több ügyben került elő neve. Leveleikkel megkeresték egyszerű emberek, papok, káplánok, azonban kapcsolatban állt a Habsburg udvar arisztokráciájával is. Az Egerben kialakult kapcsolatrendszere meghatározó volt, hiszen az érseki székben jóval kevesebb, csupán öt évet töltött. Továbbra is támogatta kanonokjai irodalmi tevékenységét, mint Széless György munkáját, valamint Schupanzig Muratori-fordítását. Az egész ország területéről érkeztek hozzá köszöntő levelek. Kapcsolatban állt az ország fontos egyházi méltóságaival, Batthyány Józseffel, Patachich Ádámmal. A hozzá intézett köszöntő versek nagy részét egyházi személyek írták, vagy egyházi iskolák növendékei, azok tanárai. A versek, beszédek között megjelennek német anyanyelvű szerzők alkotásai is, jelezve, hogy a Barkóczy tiszteletére rendezett ünnepségek szélesebb közönség előtt zajlottak.

3. A Barkóczy-könyvtár

A Barkóczy-reprezentáció vizsgálatakor figyelembe vettem Barkóczy könyvgyűjteményét is. A gyűjtemény vizsgálata lehetővé teszi, hogy segítségével közelebb kerüljünk ahhoz, hogy megismerjük Barkóczy érdeklődését kora szellemi, kulturális áramlataiban. A könyvek tematikus bemutatásán keresztül kirajzolódik, hogy a korabeli Európa vallásos és világi irodalmának mely alkotásai jutottak el egy magyarországi főpaphoz. A tekintélyes mennyiségű könyv is bizonyítja a Barkóczyról a szakirodalomban korábban kialakult képet: az írók, művészek pártfogója volt, a könyvek barátja, aki több irodalmi alkotás megszületését segítette az alkotás kezdeti fázisától egészen a mű kinyomtatásáig.

A felsőtárkányi Fuorcontrasti kastély 1761-es inventáriumában több, mint háromszáz könyv szerepel. A kötetek a toronyszobák fali szekrényeiben voltak elhelyezve. Az első szobában 136, a másodikban 178, Barkóczy hálósobájában 10, egy másik kisebb szobában további 5 könyv volt. Ezeknek pontos címjegyzéke azonban nem maradt fenn.³⁹⁸ Barkóczy Ferenc egri püspök könyveiről, olvasmányairól nincsenek forrásaink, eddig csupán az egri és esztergomi nyomdák kiadványai alapján tájékozódhattunk könyves kultúrájáról.³⁹⁹

Az egri nyomda kiadványairól értekezve Bitskey István felsorolt számos alkotást, amely Barkóczynak köszönhette kiadását.⁴⁰⁰ Entz Géza Barkóczy mecénási tevékenységét vizsgálva megemlítette könyvtárát is, valamint tanulmánya függelékében felsorolta művészeti tárgyú könyveit és a könyvtárban található tervrajzokat, rézmetszeteket.⁴⁰¹ Entz forrása már az esztergomi jegyzék volt, azonban nem közölte annak jelzetét. E jegyzék könyveinek egy részét, miként az exlibrisek tanúsítják, mint egri püspök szerezte be. Ezen kívül azonban a kutatás nem hangsúlyozta a püspök, majd érsek könyvszeretetét és érdeklődését a legkülönbözőbb témájú könyvek iránt.

Könyvtáráról az öt köszöntő irodalmi művek soraiban is találunk említést. Az 1763-ban névnapiját Esztergomban ünneplő Barkóczyt a jezsuita diákok latin nyelvű zenés színjátékkal köszöntötték. A műzsák Barkóczy esztergomi építkezési terveiről, majd a Barkóczynak halhatatlanságot biztosító könyvtárról énekelnek, amely a műzsák hajléka lesz.⁴⁰²

Hajdani könyvtárát Orczy Lőrinc is méltatja Barkóczynak ajánlott verseskötete nyitó versében:

³⁹⁸ SUGÁR 1996; B. ILLÉS 2005.

³⁹⁹ PETRIK, VI; VIII.

⁴⁰⁰ BITSKEY 1997, 51–88.

⁴⁰¹ ENTZ 1939.

⁴⁰² A kézirat lelőhelye: FK Coll. I. 39. 7. A kézirat ismertetése: SZELESTEI N. 2007; HUBERT–SZELESTEI N. 2007.

„Fordulj tsak nagy áru könyveid házában,
Kiket bétakartál egy libreriában,
Tekingess módosan felrakott sorjában,
Álmétkodj írónak balgatagságában.”⁴⁰³

A Barkóczy-könyvtárra tehát (Entz Géza tanulmányán kívül) három helyen – két levéltári forrásban és egy nyomtatott versben – találunk hivatkozást.

Könyvtárának jegyzéke az esztergomi Prímási Levéltárban található.⁴⁰⁴ Az érsek 1765-ös halála után készítették az összeírást az akkor Pozsonyban található könyvtárról. A különböző hagyatéki lajstromokat és egyéb gazdasági összeírásokat tartalmazó anyag számozatlan oldalakból áll. Ennek az utolsó negyedében álló fejezetcím: „*Descriptio et inventarium bibliothecae Archiepiscopalis Posoniensis suburbanae.*” Utána hosszan, tételesen sorolja a könyvek címeit. Szerzőt csak némely esetben, kiadási adatokat pedig egyáltalán nem közöl. A címek melletti oszlopban jelöli a kötetek számát.

3. 1. A könyvtár helye a 17–18. századi könyvtártörténetben

A Barkóczy-könyvtár kutatása szorosan kapcsolódik a 17–18. századi könyvtártörténeti kutatásokhoz.⁴⁰⁵ A főpapi könyvtárak a korban díszes, reprezentatív létesítmények voltak. A 18. század második fele a nagy főpapi könyvgyűjtemények kialakulásának kora, azonban a legjelentősebb, a szakirodalomban bemutatott könyvtárak Barkóczy halála után létesültek.⁴⁰⁶

A főúri családok, a Széchényiek, Telekiek, Rádayak, Nádasdyak között igen sok mecénásra, tudományt kedvelő, a kultúrát támogató főúrra, sőt könyvgyűjtőre akadunk.⁴⁰⁷

A 18. századi könyvtárak állományainak egyediségén túl az különbözteti meg őket, hogy betöltötték-e közművelődési szerepet, vagy csupán a tulajdonos és egy szűk réteg számára álltak nyitva. Hogyan válhat egy-egy gyűjtemény közös használatú könyvtárrá? Találunk

⁴⁰³ ORCZY Lőrinc, *Szalai gróf Barkóczy Ferentz Esztergami érsek úrnak* = [ORCZY] 1787, 8.

⁴⁰⁴ PLtar AS, AR 69.

⁴⁰⁵ A korszak könyvtártörténetének összefoglalásához a következő munkákat használtam: SZARVASI 1939, 1–49; CSAPODI-TÓTH-VÉRTESY 1987, 123–138; MADAS-MONOK, 2003, 96–111; BERLÁSZ 1974; MONOK 2012; KÓKAY 1997.

⁴⁰⁶ A könyvtáralapító főpapok közül kiemelkednek Klimó György (1710–1777), Eszterházy Károly (1725–1799) egri és Batthyány Ignác (1741–1798) erdélyi püspökök. Klimó könyvvásárlásairól lásd: SCHMELZER-POHÁNKA 2012; FEJÉRDÍ-SOÓS 2011. Eszterházy könyvtáráról: ANTALÓCZY 1996. Batthyány Ignác könyvtáráról és vásárlásairól (különös tekintettel a Migazzi-gyűjteményre): JAKÓ 1997; DÁRJA 1998.

⁴⁰⁷ Ráday Gedeon (1713–1762) apja könyvtárát gyarapította és péceli kastélyában helyezte el. L.: SEGESVÁRY 1992; BORVÖLGYI 2004. Az erdélyi Teleki Sámuel (1739–1822) könyvtárát Bécsből Marosvásárhelyre szállíttatta, a gyűjteménnyel közösségi, nemzeti érdeket akart szolgálni. L.: DEÉ NAGY 1997. Szintén a közösségi cél, erdélyi szász népének segítése vezette Bruckenthal Sámuel, aki Nagyszébenben rendezett be tekintélyes könyvtárat. L.: KELECSÉNYI 1988, 147–156. A polgári származású személyek könyvjegyzékeit is ismerjük a századból. Ránk maradt például Kazzay Sámuel (1711–1797) debreceni patikus katalógusa. L.: SZELESTEI N. 1976–1977.

példát arra, hogy uralkodói magánkönyvtárakat egységesítettek, hogy létrejöjjön az egyetemi könyvtár. Így születik meg az 1730-as évek táján a torinói és a párizsi akadémiai könyvtár. A jezsuita rendházak anyaga 1773 után szétszóródott, sok helyen az egyetemi könyvtáraknak adták a könyveket, vagy a felosztás alkalmat kínált egy nyilvános könyvtár megnyitásához.⁴⁰⁸

Barkóczy a pozsonyi kerti palotában található könyvtára minden bizonnyal nem működött funkcionális könyvtárként, elsősorban maga Barkóczy és szűkebb köre (kanonokok, és az érsek környezetében megforduló fontosabb személyek) használhatták. A szélesebb közönség a nagyszombati egyetem, valamint a szerzetesrendek és káptalanok könyvtárait használta. Ezek sem voltak közkönyvtárnak nevezhetők, azonban mégis nagyobb közönség számára voltak nyitottak. Barkóczy számára a bibliotéka azonban nem csupán egy teremnyi díszes könyvet jelenthetett, amely kizárólag reprezentációját szolgálta. A 17. században a könyvtárak elsődleges feladata az volt, hogy a tulajdonos hatalmát és tudását közvetítsék, a 18. században azonban már sokkal inkább mint munkaeszköz, illetve mint a személyes érdeklődéshez és tevékenységhez kötődő művek gyűjteménye szolgált. Mindez nem jelenti azt, hogy a könyvtár valódi használata felülírta volna azt az igényt, hogy értékes kötetek, kéziratok is helyet kapjanak közöttük: a ritka, régi könyvek iránti érdeklődés, az antikvár piacokon és kereskedőknél való vásárlás nem vesztett varázsából.

3. 2. Barkóczy könyvgyűjteményének római gyökerei

Barkóczy könyveinek tartalmi sokszínűségéből, – a számos természettudományi, szépirodalmi és jogi témájú alkotásból – arra következtethetünk, hogy a könyv, az olvasás, a világ tudományos megismerése fontos volt a könyvek kiválasztásakor és összegyűjtésekor. Barkóczy könyvtárának fontosságát Muratori, Diotallevi, Segneri műveinek és a szépirodalmi, drámai művek jelenlétében határozhatjuk meg. Ezek az olasz nyelvű könyvek teszik könyvtárát kiemelkedővé korának magyarországi főpapi könyvtárai között.⁴⁰⁹

Muratori dedikált egy művet a jóízűségnek, amely *Delle Riflessioni sopra il buon gusto nelle scienze e nelle arti di Laminio Pritaneo* címmel két részben jelent meg 1708-ban és

⁴⁰⁸ MONOK 2016.

⁴⁰⁹ Csáky Miklós érsek könyveinek hagyatéki jegyzéke közvetlenül Barkóczy könyveinek lajstroma előtt található. Szembetűnő, hogy Csáknál a latin nyelvű, teológiai témájú könyvek szinte kizárólagosan vannak jelen. A Barkóczyhoz közel álló személyek közül ismerjük Androvics Miklós könyvjegyzékét, amelyet Bitskey István tett közzé. Bitskey a kanonok janzenista, valamint az ezekkel vitázó műveit, a sztoikus és történeti témájú alkotásokat és a katolikus egyházon belül a racionálisabb irányzatokat tükröző műveket emeli ki. A könyvek lajstromából azonnal kitűnik, hogy a drámai művek műfaja az, ami Androvicsnál teljesen hiányzik, míg Barkóczynál számos példát találunk rá. L.: BITSKEY 1974b; Uő, 1974c.

1713-ban. Ebben a kultúra moráljáról beszél (*morale della cultura*), amelyet kétféleképpen kell értelmeznünk. Úgy, mint kapcsolatot kultúra és erkölcs között, valamint mint magának a kultúrának az erkölcsét, amely mindig együtttható komponens kell hogy legyen. Ez a definíció nem csupán a Muratori által bemutatott irodalmi műfajokban nyilvánul meg, hanem az irodalom kedvelői is – a művek tartalmát tekintve – ilyen kritériumok szerint válogatták össze gyűjteményeiket a században. Barkóczy életében a művészetek szeretetéhez, a mecenatúrához, a színház- és zenekedveléshez, az egyház reformkatolikus irányzatainak ismeretéhez és követéséhez az elsődleges inspirációt és meghatározó élményanyagot a Rómában töltött évei nyújtották. Minden bizonnyal a Collegium Germanicum et Hungaricum könyvtárát használta, amelynek 17. századi állományát Száraz Orsolya mutatta be a Collegium mai levéltárában őrzött szakrendes könyvjegyzék alapján.⁴¹⁰ A jezsuita intézmény könyvtárában az oktatott tantárgyakhoz kapcsolódó köteteket gyűjtötték össze. Számos olasz nyelvű kötet volt köztük, ami azért sem meglepő, mert a Collegium Germanicum szabályzata előírta a nyelv ismeretét.⁴¹¹ Az itt tanuló papnövendékek a könyvtárat meghatározott napokon igénybe vehették, ezért valószínűsíthetjük, hogy a könyvtár nemcsak az ismeretek megszerzésében és a szemléletformálásban játszott szerepet, hanem gyűjteményének jellege és elrendezése mintául szolgált a végzett papokként hazatérők és az ott könyvtárat alapítók számára.⁴¹²

3. 3. A könyvek útja a könyvtárig

Az ellenreformáció térnyerésével háttérbe szorult a protestáns könyvkiadás a rekatolizált területeken. A katolikus nyomdák és kiadók elsősorban az egyházon belüli könyvterjesztést alakították ki. A 18. században a külföldi nyomdászok és könyvkereskedők Magyarországra való településére kedvezőtlenül hatottak a működési engedélyezések korlátozásai és a magyar olvasóközönség kis száma. A könyvforgalmazást inkább a nyomdák, illetve azok bizományosai és a könyvkötők bonyolították le. Gyakran nemcsak saját, hanem mások nyomtatványaival is kereskedtek. A nagyszombati nyomda is foglalkozott máshol készült könyvek forgalmazásával, ahogy ez kiderül a legrégebbi ismert magyarországi könyvjegyzékből. Ebben 390 cím van feltüntetve betűrendben, megjelölve az árat is.⁴¹³ A

⁴¹⁰ SZÁRAZ 2015.

⁴¹¹ *Uo.*, 18.

⁴¹² *Uo.*, 51.

⁴¹³ SZILÁGYI 1888.

Barkóczy által alapított egri és esztergomi nyomdák ilyen kereskedelmi tevékenységéről sajnos nincsenek adataink.

Ezen a ponton a könyvkiadás támogatását is meg kell említeni, hiszen e nélkül nehezen valósulhatott volna meg az egyre nagyobb számú könyvtermelés. A korszakban a könyvek megjelenéséhez a főpapok és főurak nem a tudományok szeretetétől hajtva adták hozzájárulásukat, sokkal inkább az egyház és a hívők vallási szükségletei és a reprezentációs szokások ösztönözték őket. A profán tudományok művelői vagy a világi költészet szerzői kevésbé akadtak támogatókra. Barkóczy a világi szerzőket is támogatta, így az általa támogatott kiadványok valamelyest kivételt képeznek ez alól a tendencia alól.

Fontos megfigyelni a század könyvforgalmazásának módszereit. A nem megfelelő tájékoztatás a könyvekről, a szállítással való problémák nehézkessé tették még a hazai kiadványok beszerzését is. Még a 18. században is egyszerűbb volt külföldi könyvbeszerzőket alkalmazni. Barkóczy valószínűleg az általa támogatott fiatal növendékekkel hozatott könyveket.

Az állomány történetéhez, a gyarapodás módjaihoz fontos olvasástörténeti adalékokkal szolgálnak az adásvételi elismervények, könyvszámlák, kötetési listák. A vizsgált könyvtár esetében ilyen levéltári forrásokat még nem találtam.

A könyvtár állományának rekonstruálásához így csupán a hagyatéki leltárban fennmaradt jegyzéket használtam, azonban olvasmánytörténeti szempontból további forrásokat is figyelembe kell venni. Monok István hangsúlyozta, hogy egy korszak könyves kultúrájának bemutatásakor nem csupán a jegyzékszerű forrásokat kell vizsgálni.⁴¹⁴ Barkóczy esetében levéltári kutatásaim során több olyan levelet találtam, amelyben könyveket rendel egyházmegyéje számára, vagy köszönetet mond egy-egy számára küldött kötetért. A Prímási Levéltárban található egy 1754-ben íródott levél, amelyben Barkóczy 350 példányt kér Jacques-Bénigne Bossuet (1662–1725) katolikus doktrínájából az egyházmegye számára.⁴¹⁵ Bossuet francia püspök, akinek több teológiai, politikai, filozófiai műve népszerű volt Európában.⁴¹⁶ 1668-ban jelent meg *Exposition de la doctrine catholique* című műve, valószínűleg ennek latin nyelvű fordításából rendelhetett Barkóczy. A könyv a protestánsok által eltorzított katolikus tanítást mutatta be teljes tisztaságában és valódiságában. Semmilyen támadást nem foglalt magában, ugyanakkor a katolikus hitet erősítette az olvasóban, ezért rendelhette Barkóczy éppen ezt a kötetet ilyen nagy tételben.

⁴¹⁴ MADAS–MONOK, 2003, 102.

⁴¹⁵ „Literis Suae Celsitudinis certus redditus sum, deposita isthic esse 350 exemplaria Bossuethi, que munificentia Regia Pro Parochis meis destinavit [...]” PLtar AEV 2101/7, 1r.

⁴¹⁶ EB III. 2003, 986–988.

További ehhez hasonló levelek, valamint könyvbejegyzések felbukkanására lehet még számítani. A possessor-kutatás a Barkóczy-könyvtár esetében valamelyest egyszerűbb: már a kötésből következtetni lehet arra, hogy a könyv Barkóczy tulajdonát képezte.

3. 4. A hagyatéki jegyzék feldolgozásának módszertana

A hagyatéki lajstromban összesen 556 tétel⁴¹⁷ (köztük 26 kézirat) követi egymást méret szerinti csoportokban (In Folio; In Quarto; In Octavo, et Duodecimo), ezen kívül azonban mindenféle rendszer nélkül sorolták fel a könyveket. Az egyes kötetek tételszerű leírásánál a szerzőt és a címet közli, olykor szerző nélkül csak a mű címét, vagy éppen csupán a szerző nevét. A címek melletti oszlopban jelzi, hogy hány kötet tartozik az adott műhöz. A lajstromban számos helyesírási hiba, pontatlan cíMLEÍRÁS van, amely megnehezíti az azonosítást.

A 2. Mellékletben található a katalógus közlése, az egyes kötetek azonosítása. A forrásközlésnél követtem a kéziratban felsorolt címek sorrendjét. Az egyes tételeket számokkal láttam el, így a lajstrom részletes bemutatásánál a továbbiakban ezekkel a számokkal jelölöm az egyes műveket.

A jegyzék tételeinek azonosítása során több nehézséggel kellett szembenézni. A könyveket két nagy csoportra és ezeken belül két-két kisebb alcsoportra lehet osztani.

Az első nagy csoportba azok a művek tartoznak, amelyek fennmaradtak az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban, ma is kézbe vehetők.⁴¹⁸ A könyvtár katalógusában a possessor szerinti keresés is lehetséges, így úgy tűnt, ezzel a módszerrel probléma nélkül azonosíthatóak lesznek a fennmaradt kötetek. Azonban érdeemesnek tartottam megvizsgálni a könyvtár azon műveit is, amelyek bár a katalógus alapján nem Barkóczy ex librisét őrizték, a szerző, cím és kiadási év alapján tartozhattak akár a Barkóczy-könyvtárhoz is. Az ez irányú kutatás nem bizonyult haszontalannak, több kötetre ezzel a módszerrel sikerült rátalálnom.

⁴¹⁷ Ez a szám több kötetet jelent, mivel egyes tételek több kötetes könyvek. Duplumok a fennmaradt könyvek között előfordulnak, ezeket külön tételként vették fel (például a 153. és 455. tétel, Jeremias Drexel *Nap után forgó virág* [...] című műve).

⁴¹⁸ Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár gyűjteményének egy részét, a duplumokat bizonyos időszakokban árverezték. Így több alapgyűjteményi rész került Szegedre a Somogyi Könyvtárba. A MOKKA-R adatbázis alapján két Barkóczy superexlibrisrel ellátott kötet van a szegedi gyűjteményben. Az esztergomi Helischer Könyvtárban szintén található egy német nyelvű, építészeti témájú kötet, amelyet a Barkóczy-címer díszít. Egy, a kaplonyi ferences könyvtárban őrzött nyomtatványon a *Groff Barkóczy Ferencz Egri Püspök* kéziratosa bejegyzés szerepel. A művek címeit és jelzetét felvettem a mellékelt 2. számú katalógusba.

A könyvtárban fennmaradt könyvek egy részét sikerült azonosítani a jegyzék tételeivel. Az ilyen tételekhez tartozik a mai könyvtári jelzet, valamint a könyvjegyzékben szereplő cím és az ott feltüntetett kötetek száma. Például:

242. MOLIÈRE, *Le opere divise in quattro volumi, ed arricchite di bellissime Figure*, in Lipsia, Mauritio Georgio Weidmann, 1740, 4 db.

Mai jelzet: +BV1878/I–IV.

A jegyzéken: Opere di Moliere. 4 vol.

Amennyiben az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban ma is megtalálható, Barkóczy ex librisével ellátott könyvet nem tudtam azonosítani a lajstrom egy tételével sem, csak a könyvtári jelzet szerepel a címléírást követően. Ebben az esetben az a lehetőség is felmerül, hogy nem jegyezték fel minden Barkóczyhoz tartozó kötetet a jegyzékbe. Valószínűleg másutt is voltak könyvei az érseknek, nemcsak a kerti palota könyvtártermében. Ezeket a tételeket nem láttam el sorszámmal, mivel nem tartalmazznak a forrásban is megtalálható címet. Például:

522. ANDREUCCI, Andreas Hieronymus, *Memoriale confessoriorum, sive de sacramento, et ministro poenitentiae res omnis moralis in breve per assertiones coacta, ut memoriae inhaereat*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Leop. Berger, 1737, 255 p.

Mai jelzet: +3BV2585.

A jegyzéken: –

A könyvek következő nagy csoportjába azok a művek tartoznak, amelyek nem maradtak fenn az esztergomi gyűjteményben, csupán a könyvjegyzékből tudunk róluk. Ezeknek is két alcsoportját különböztethetjük meg. Egy részük esetében azonosítható a cím és a szerző, az egyéb kiadási adatokat csak akkor tudjuk biztosan, ha első kiadásról beszélhetünk, tehát az az egy létezett Barkóczy haláláig. A hagyatéki lajstrom azon címeinél, ahol nem sikerült megtalálható könyvtári példányt azonosítani, de megtaláltam a megfeleltethető címet, a forrásközlésben hiányzik a jelzet, csak a lajstromban szereplő cím van feltüntetve. Például:

164. MOLNÁR János, *A régi jeles épületekről kilencz könyvei*, Nagy-Szombatban, az Akadémiai Betökkel, 1760, 650 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Molnar de antiquis aedificiis Hungarice. 1 vol.

Abban az esetben, ha a lajstrom tételével azonosított könyv nem található meg a mai állományban és Barkóczy haláláig több kiadás ismert, a feltételezett kiadási adatokat szögletes zárójelben közöltem. Itt a kiadási adatok elé egy kérdőjelet tettem, ezzel jelezve, hogy nem biztos, hogy ez a kiadás volt meg a könyvtárban. Például:

136. CORONELLI, Vincentius Maria, *Ordinum religiosorum in ecclesia militanti catalogus, eorumque indumenta, iconibus expressa*, I–II, [?Romae, [s. t.], 1707, 2 db].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Ordinum Religiosorum Catalogus. 2 vol.

Azon tételek azonosításához, amelyek nem maradtak fenn a mai állományban, a MOKKA-R adatbázisát, valamint az Österreichische Nationalbibliothek, a Bibliothèque National de France digitális katalógusait és az olaszországi könyvtárak közös katalógusát (Catalogo SBN) használtam.

A másik alcsoport esetében nem sikerült a jegyzék címléírása alapján megtudni, melyik műről van szó. Itt csupán a forrásban található címet tüntettem fel. Például:

480. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Atti d' Adorazione, fede, speranza, etc. in 16to. 1 vol.

Ki kell emelnem a kutatás azon nehézségét, amelyre – egyelőre – nem sikerült megoldást találnom: van egy csoport könyv, amely a könyvtárban fennmaradt ugyan, de a jegyzék címeivel nem lehet teljes bizonyossággal azonosítani. Ugyanakkor a könyvjegyzék tételeinek van egy olyan csoportja, amelyhez nem tudtam művet kapcsolni. E két „páratlan” csoport tagjai megfelelhetnének egymásnak, a könyvtár összeírójának pontatlan címléírásai miatt azonban a párosítás nem lehetséges.

A hagyatéki leltár felépítése, valamint a kötetek azonosítása közben a többkötetes művek feldolgozása során is felmerült néhány probléma. Ezek esetében többször előfordul, hogy nem maradt fenn annyi kötet, amennyi a sorozat részeként a jegyzékben fel volt tüntetve. Például:

210. PRÉVOST, Antoine Francois, *Der englische Weltweise, oder Historie des Herrn Clevelands, natürlichen Sohns des Cromwells von ihm selbst beschrieben aus dem Englischen übersetzt mit Kupfern*, I–II, Rostock, zu finden bey Johann Christian Koppe, 1750.

Mai jelzet: +BV2449/I–II.

A jegyzéken: Cleveland englischer Welt-Weißer. 3 vol.

Két lehetőség van a hiányos sorozatok jelenségére: vagy elvesztek bizonyos példányok a könyvtár későbbi története folyamán, vagy az utókor egyetlen kötésbe rendezte az egykor többkötetes művet.

Az ilyen művek között arra is találunk példát, hogy több kötetben maradtak ránk, mint amennyi a könyvjegyzékben szerepel. Például:

484. *Pontificale Romanum Clementis VIII. et Urbani PP. VIII. auctoritate recognitum nunc denuo cura Annibalis S. Clementis presb. card. Albani Sanctae Romanae Ecclesiae camerarii, et Vaticanae Basilicae archipresbyteri editum, pro faciliori pontificum, et dictae basilicae usu in tres partes divisum cum figuris aeri incisis Rich. van Horly pictore celebri*, I–II, Bruxellis, typis Georgii Fricx, [s. a].

Mai jelzet: +BV2424/I–II.

A jegyzéken: Manuale Pontificale Romanum inscriptum est Inventario Sacrae Suppellectilis. 1 vol.

Itt két lehetséges okot feltételezhetünk. A könyvtár összeírása során az összeírók hibázhattak, az utókor a későbbi feldolgozás során a sérült könyveket több kötetben köttethette újra, vagy több példány is lehetett egy műből Barkóczy könyvei között.

A hagyatéki lajstromban külön csoportban sorolták fel a könyvtárban megtalálható kéziratokat. A kéziratok nagyobb részét nem sikerült azonosítani, szétszóródhattak, más gyűjteményekbe kerülhettek az évszázadok alatt.

A Barkóczy-könyvtár bemutatása során tehát – a teljes tételjegyzék vizsgálata ellenére – nem jelenthetem ki, hogy hiánytalanul, az összes könyv ismeretében beszélek a gyűjteményről. Az azonosítatlan tételek között további érdekes művek rejtőzhetnek.

Felmerül az esetleges autográf bejegyzéseknek a fontossága, amelyek szintén sokat hozzátennének Barkóczy műveltségének, érdeklődésének tanulmányozásához. A fennmaradt könyvek egyikében sem találtam jegyzeteket. Legfőképp olyan művekben lett volna várható valamilyen bejegyzés, amelyeket Barkóczy mindennaposan használt – elsősorban a papi segédkönyvekben – vagy a személyes érdeklődését tükröző könyvekben, ilyenek például a drámákat, színjátékokat tartalmazó kötetek.

3. 5. A könyvek nyelvi megoszlása

A legnagyobb számú latin nyelvű kötetek (az azonosítatlanok nagy része is latin nyelvű lehet) mellett a gyűjtemény másik nagy részét az olasz nyelvű művek teszik ki.

A német nyelvű irodalom az olaszhoz és a latinhoz képest jóval kisebb számban van jelen. Nagy része fordítás, elsősorban angol nyelvből. Barkóczy német könyvei jellemzően 1720–1750 között jelentek meg, így ennél a gyűjteménynél is a kortársak, valamint a kor divatos szerzői között való naprakész tájékozódás eredményéről beszélhetünk. A német nyelvű könyvek viszonylag csekély számát azzal lehet magyarázni, hogy – bár Barkóczy ezt a nyelvet is jól ismerte, érdeklődése elsősorban az olasz kultúra felé irányult. A másik jelentős oka a kevés német nyelvű irodalomnak, hogy a fontosabb német ajkú teológusok művei nagy példányszámmal a nemzetközi terjeszthetőség érdekében még mindig latinul jelentek meg. A német nyelvű művek a 18. század harmadik harmadára, a klasszikus német felvilágosodás eszméinek virágzása idején lesznek népszerűbbek Magyarországon.

A magyar nyelvű könyvek száma a jegyzékben 18 darab, de számos olyan mű címe nincs feljegyezve, amely Barkóczy püspöksége, majd érseksége alatt került ki az egri és esztergomi nyomdákban, és ajánlása neki szólt. Ezekben az esetekben feltehető, hogy a könyvek szerzője

legalább egy példányt küldött Barkóczynak, tehát minden bizonnyal ezek is jelen voltak környezetében.

Végül néhány francia és lengyel mű volt a könyvek között.

3. 6. A könyvek rendszerezése

A könyvtár bemutatásához a könyveket a 18. századi egyházi könyvtárak tematikus egységei alapján csoportosítottam. A rendszerező bemutatásnál mintául vettem Száraz Orsolya munkáját, egy 17. századi katalógus sajtó alá rendezését, amely a Collegium Germanicum et Hungaricum könyvtárának állományát írja le.⁴¹⁹

A Collegium a papi utánpótlás nevelését biztosította, könyvtára a tanulók rendelkezésére állt, állományát az oktatás követelményének megfelelően válogatták össze. Minden bizonnyal maga Barkóczy is használta a könyvtárat római évei alatt, és például szolgálhatott számára saját könyvei összegyűjtésekor. Könyveinek gyűjteménye azonban még egy, az *Artes* csoporttal egészíthető ki.

A továbbiakban a könyvek szakrendek szerinti bemutatása következik. A dolgozat keretei nem teszik lehetővé, hogy mindegyik azonosított kötetet bemutassam a könyvlista elemzésekor. Így a továbbiakban azokat a műveket emelem ki és ismertetem tematikusan, amelyek különösen érdekesek Barkóczy személyes érdeklődése és a kor könyvkultúrája szempontjából.

3. 6. 2. Scripturales, Patres

A jegyzékben egy 1727-ben megjelent hatkötetes Vulgatát (298.) találunk, bibliakommentárok az azonosított könyvek között nincsenek.

Az egyházyatyák és egyháztanítók művei között vannak Iohannes Chrysostomus (132., 184., 453), Nagy Szent Gergely (454.), Petrus Chrysologus (233., 359.), Petrus Damianus (350.) és Szent Ciprián (34., 130., 176.) művei.

3. 6. 3. Concionatores

A prédikációk, egyházi retorikák és prédikátori segédkönyvek tartoznak ebbe a csoportba.

⁴¹⁹ SZÁRAZ 2015.

Megfigyelhető, hogy Barkóczy igyekezett egyes szerzők életművének minél teljesebb egybegyűjtésére. Ezekben az esetekben olyan fontos 17–18. századi szerzőkről van szó, akiknek kortárs recepciója nem csak Itália-szerte mutatható ki. Paolo Segneri, olasz jezsuita szerzetes öt prédikációs és papi segédkönyve maradt fenn a Barkóczy-könyvtárban. Segnerit az olasz irodalomtörténet az „ékesszólás fejedelmeként” aposztrofálta.⁴²⁰ Elsősorban tanító, prédikátori és missziós feladatokat látott el a renden belül. Jellemző rá, hogy – kortársaitól eltérően – prédikációiban és egyéb műveiben a kereszténység tanításainak a mindennapi életben való szerepét hangsúlyozza. Munkái a trienti zsinat utáni reformszellemben íródtak. Segneri magyarországi hatástörténetével már foglalkozott a kutatás, mind prédikációs gyakorlatának, mind művei magyarországi jelenlétének szempontjából.⁴²¹

Helyet kapott a könyvtárban a *Panegirici sacri* (Velence, 1731) **(244)** című prédikációgyűjtemény. A prédikációk egyaránt közvetítenek a hívőknek morális kérdésekre épülő példázatokot, amelyeket Segneri saját környezetéből merít, ugyanakkor a távoli, egzotikus országok képe – mint India, Japán, Kína – is felbukkan. A „meraviglioso” – csodálatos – jelző az, amely jellemzi Segneri prédikációit: a meraviglioso szó tűnik fel a leggyakoribb toposzként, valamint a beszédek felépítését és a hívőkre gyakorolt hatását is ezzel a szóval lehet leginkább jellemezni.⁴²²

A *Prediche dette al Palazzo apostolico* (Velence, 1751) Segneri kevésbé népszerű művei közé tartozott, Barkóczy könyvtárában a második kiadása volt meg **(102)**. Egy másik olasz nyelvű Segneri mű, amely fennmaradt a könyvtár állományában az *Il confessore istruito* (Bassano, Venezia, 1672) **(282)**. A gyóntató papok számára készült gyakorlati segédkönyv, amely 13 fejezeten keresztül, konkrét példákkal segíti a kezdő papság gyakorlati munkáját a gyóntatás során.

Paolo Segneri két latin nyelvű munkája – *Instructio confessarii* **(437.)** és *Institutio Parochi* **(254.)** – is szerepelnek Barkóczy könyveinek listáján.

Segneri munkái közül az *Instructio confessarii* – az *Il confessore istruito* latin fordítása – jelent meg először Magyarországon, 1697-ben Nagyszombatban. Ezt további kiadások követték, mivel a mű nem maradt fenn a Barkóczy-könyvtár kötetei között, nem tudjuk pontosan azonosítani. Az *Institutio Parochi* Száraz Orsolya adatai szerint a második helyen áll a magyarországi Segneri-kiadások példányszámát tekintve.⁴²³ Az 1746-os nagyszombati első kiadás található meg Barkóczy könyvtárában. Ez a mű a kezdő papoknak nyújtott

⁴²⁰ FEDI–PATERNOSTRO 1999.

⁴²¹ SÁRKÖZY 1999; SZÁRAZ 2012; UÓ, 2008.

⁴²² PATERNOSTRO 2003, 86.

⁴²³ SZÁRAZ 2012, 237.

segítségét abban, hogy jó plébánossá váljanak. Részletesen kitér többek között a jó prédikáció fontosságára, a példamutatásra, a gyerekek nevelésére.

Száraz Orsolya nemcsak az esztergomi, hanem az egri könyvtárban található számos Segneri-mű jelenlétének magyarázatakor is említi Barkóczyt, akinek egyetemalapítási törekvései nagyban hozzájárultak a későbbi egyetemi könyvtár állományának jellegéhez.⁴²⁴

Segneri hatása Barkóczy környezetére nem csak műveinek könyvtári példányaiban mutatkozik meg. Száraz Orsolya bemutatta a történelmi Magyarországon tartott segneriánus missziók történetét a kezdetektől a jezsuita rend feloszlásáig.⁴²⁵ Ezek a missziók szervezett keretek között zajlottak, elsősorban a falusi lakosság körében. Céljuk a gyakorlati vallási élet helyes formáinak elsajátíttatása a falvakban élő emberekkel. A segneriánus a penitenciális misszió egy altípusát testesítette meg. Legnagyobb hatású és leglátványosabb részük a bűnbánati körmenet volt. Az 1720-as években már Magyarországon is kezdett elterjedni ez a missziótípus. Száraz Orsolya a római jezsuita levéltárban található adatok alapján beszámol arról az 1755-ös magyar nyelvű misszióról, amelynek első állomása az egri egyházmegye területén Miskolc volt. Így az az akkori egri püspök Barkóczy Ferenc támogatásával jöhetett létre.⁴²⁶

A 17. század nagy olasz szónokainak és teológusainak munkái is fenmaradtak a Barkóczy-könyvtár kötetei között. Francesco Panigarola prédikációgyűjteménye *Prediche di monsig. rever. Panigarola* címmel (Vence, 1618) (207). Alessio Segala da Salò papi segédkönyvei, köztük egy Mária tiszteletére íródott könyv az *Arte mirabile per amare, servire, et honorare la gloriosa Vergine Maria nostra* (Vence, 1622) (245). Megtaláljuk Domenico Chelucci (1681–1754) olasz szerzetes és teológus prédikációit (371). Chelucci 1713-ban elnyeri a római Sapienza retorika oktatásának vezetését, és minden évben ő mondja a latin nyelvű tanévnyitó köszöntő beszédet. Összesen 23 köszöntő beszéde maradt fenn, amelyek nemcsak stilisztikai szempontból értékesek: korszerű politikai-kulturális ismeretekről árulkodnak, és nevelő jellegük nagyon jelentős. A beszédeknek széles körben nagy sikerük lett. Eleinte elszigetelten, kiadói koncepció nélkül nyomtatták ki őket, majd egy hivatalos, de még részlegesnek mondható kiadásuk jelent meg *Paulini a S. Iosepho [...] Orationes XI* (Roma, 1727) és egy második *Paulini a S. Iosepho [...] Orationum tomus alter* (Roma, 1748), amely 12 további orációt tartalmazott.⁴²⁷ Barkóczy könyvtárában nem maradt

⁴²⁴ SZÁRAZ 2008, 128.

⁴²⁵ SZÁRAZ 2012, 51–77.

⁴²⁶ *Uo.*, 143.

⁴²⁷ DBI, XXIV, 420–424.

fenn a mű példánya, de a címléírás alapján egyértelmű, hogy az első kiadást tartalmazta a könyvtár.

John Major, jezsuita szerző⁴²⁸ *Magnum speculum exemplorum* című műve is jelen volt a könyvtárban (134). A kötet nagy példagyűjtemény, amelyben különböző históriák, példázatok, traktátusok szerepelnek, ábécé sorrendbe rendezve, ezzel segítséget nyújtva a prédikációk és beszédek megírásához. Major munkájához hasonló florilégium Thomas Palmeranus *Flores Bibliae, sive Loci communes omnium fere materiarum* című műve (321). Ez bibliai idézetekből összeállított gyűjtemény, benne a szerző kiemeli az idézetek bizonyos szavait, ezzel könnyen használható kézikönyvet adva olvasói kezébe.

Szerepel a jegyzékben a francia „Nagy Évszázad” híres *prédikátorának*, Louis Bourdalouenak *Prediche quaresimali* című nagybőjti prédikációikat tartalmazó gyűjteménye (Velece, 1732) (98.), és az immár szentté avatott Claude de La Colombière prédikációi *Sermoni sacri* címmel (Velece, 1726) (120).

A címléírások alapján több német nyelvű prédikációskönyvet, papi segédkönyvet sikerült azonosítanom. Köztük található Franz Xaver Brean prédikációkat tartalmazó, *Christliche Wahrheiten* címmel megjelent kötete (Nürnberg, 1745) (82).

Barkóczy könyvei között számos olyan művet találunk, amelyek az oktatás során nyújthattak segítséget, mind a tanárnak, mind a diákoknak. Ilyen volt Juan Eusebio Nieremberg (1595–1658) spanyol jezsuita⁴²⁹ *Dictamina Seu Scita Variæ Doctrinæ, Politicæ, Moralit, Stoicæ, Christianæ, Et Spirituális* című tanítási segédkönyve (428). Itt említem meg Gerstocker Antal *Sacrae exhortationes ad studiosam juventutem Agriensem theologicam, juridicam, et philosophiam dictæ anno M. DCC. LVII.* című munkáját (122). Gerstocker a teológia tanára volt Egerben, majd 1757-től Barkóczy egri kanonokja.⁴³⁰

A könyvek között megtaláljuk Odilo Schreger bencés szerzetes *Studiosus jovialis* című munkáját is, amely a felsőbb iskolák számára összeállított, több tudományterületet átfogó példagyűjtemény. Részben német, részben latin nyelvű. Történelmi, földrajzi, természettudományi ismereteket tartalmaz, de találhatók benne közmondások, találós kérdések és talányok, komikus mesék, anekdoták is.

⁴²⁸ SOMMERVOGEL, V, 379–380.

⁴²⁹ SOMMERVOGEL, V, 1725–1726.

⁴³⁰ SZINNYEI, III, 1188.

3. 6. 4. Pii

A kegyességi művek esetében nyilvánvaló a jezsuita szerzőségű művek túlsúlya. Ezeket a műveket (csakúgy, mint a papi segédkönyveket) nemcsak Barkóczy, hanem szűkebb környezete, elsősorban kanonokjai is használhatták.

Itt kell megemlíteni Loyolai Szent Ignác *Exercitia spiritualia* című művét, amelynek egy példánya szintén fennmaradt Barkóczy könyvei között (540). Külön kötetben szintén megtalálható a *Directorium in exercitia spiritualia* (539). Ez a két utóbbi mű útmutatásul szolgált mind a lelkigyakorlatozóknak, mind a lelki vezetőknek.

Lorenzo Scupoli leghíresebb munkája volt jelen Barkóczy könyvtárában, a *Certamen spirituale* (431). A mű a Szent Ignác-i *Lelkigyakorlatokhoz* hasonlóan a teljes belső tökéletességhez vezeti a lelket. Öt fő eszközt említ, amellyel elérhetjük a spirituális tökéletességet: a bizalmatlanság magunkban, teljes bizalom Istenben, küzdelem és igyekezet, hogy saját hibáinkat javítsuk, imádkozás és meditáció, valamint a gyülekezetbe járás. Scupoli művét Telekessy Adrián fordította latinból magyarra. A fordítás 1722-ben, Pozsonyban jelent meg.⁴³¹

Segneri fontos műve, a *La manna dell'anima* Barkóczy könyvtárában is helyet kapott, összesen két példányban (Velence, 1726 [144.]); Bassano 1745 [243]).⁴³² Segneri kegyességi művei közé tartozik, amely a Szent Ignác-i *Lelkigyakorlatok* felépítését követve az év minden napjára egy-egy elmélkedést nyújt, amely hasznos lehet a hitszónokok felkészülése során.

Segneri, a katolikus egyház tanításainak gyakorlati oldalát előtérbe helyező művei mellett jelen volt Barkóczy könyvtárában Lodovico Antonio Muratori három latin és két olasz nyelvű műve is. A latin nyelvűek között megtaláljuk az 1723-ban íródott *Della carità cristiana* latin fordítását, amely két példányban is be van jegyezve a következő címekkel: *Muratorii de charitate Christiana latinus. 1 vol. (182.)*; *Muratorius de Charitate Christiana in 4to. 1 vol. (452)*. Ez a kötet bizonyosan Schupanzig András szepesi, majd 1740-től pozsonyi kanonok fordítása. A harmadik latin nyelvű a *De recta hominis christiani devotione*, amelyet kiadtak 1756-ban Budán is (374). A latin nyelvű művek példánya nem maradt fenn az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban, ahova Barkóczy hajdani könyvtárának állománya került. Azonban az olasz nyelvű műveket ma is kézbe vehetjük. Megtaláljuk a korábban említett

⁴³¹ *Tisztelendő pater Szent Ágoston Laurentius Scupuli lelki viadalma. Melly az ő igen lelki hasznos voltáért olasz nyelvből külömb-külféle nyelvre fordítatott, és kibocsáttatott. Most pediglen ujonnan egy serafikus sz. Ferencz szerzetbeli atya által magyar nyelvre fordítatott és kinyomtatott*, Posen, 1722. (Névtelenül). L.: PETRIK, III, 357.

⁴³² A 2. számú mellékletben közölt lajstrom tételeinek számát adtam meg az egyes kötetekre való hivatkozásként.

Della pubblica felicità (203.), valamint a *Della regolata divozion de' Cristiani* olasz nyelven megjelent első, 1747-es kiadását (220). A Muratori-művek jelenléte a könyvtárban további adalékul szolgál ahhoz, hogy milyen szerepe volt Barkóczynak a Muratori-eszmék magyarországi terjesztésében.

A 17–18. századi itáliai szerzők művei mellett jelen volt a könyvtárban számos Európa-szerte ismert, francia, spanyol szerző műve olasz fordításban. Ott van a könyvek között több francia jezsuita szerző műve, mint Nicolas Caussin (1583–1651) a nagyböjt idejére írt, *La sapienza Evangelica* címmel megjelent lelkigyakorlatokat tartalmazó műve (Bologna, 1648) (275). A könyvjegyzékben megtaláljuk a Louis-Jacques Rastignac (1684–1750) toursi érsek tanításait összefoglaló kötetet a bűnbánatról, a szentáldozásról és a keresztény igazságosságról (334.), illetve Sebastian Izquierdo (1601–1681) spanyol jezsuita⁴³³ *I mezzi necessari per salvarsi* című művét (403.), amely az üdvösséghez vezető helyes életet mutatja be olvasóinak. Paul de Barry az egyházi év különböző időszakaira írt lelkigyakorlatokat tartalmazó *Solitudine di filagia* című könyve (Roma, 1663) (328.) szintén szerepel a jegyzékben. A könyvtár kötetei között jelen voltak a misztikus irodalom alkotásai is. Itt említhetjük meg Josep de Sant Benet (1654–1728) spanyol bencés szerzetes munkáit. Sant Benet életének nagy részét Montserratban töltötte. Az utókor azt mondta róla, hogy századának első nagy misztikusa volt a bencések között. A misztikus irodalomban alkotott a legtöbbet, Barkóczy könyvjegyzékében összegyűjtött művei szerepeltek (59).

Barkóczy könyvtárában volt janzenizmus ellenes munka is: Alphonse Huylenbroucq (1667–1772) belga jezsuita szerző *Erroris Et Synopsis Vitae Paschalis Quesnel Presbyteri Galli Cujus 101. Propositiones Constitutione SS. D. N. CLEMENTIS Papae XI* című könyve (430). A mű 101 tételben foglalja össze a janzenista mozgalom főbb elveit, amelyek legfőképpen a kegyelemtan, a megigazulás és a racionális emberi értelem határainak a kérdéseit érintették.

Két német nyelvű elmélkedésgyűjteményt sikerült azonosítani: Xaver Rotter *Gnad- und Wunder- volle Brosamen* rövid, különböző csodákról való elmélkedéseket tartalmazó, 1751–53-ban megjelent könyvét (135.), illetve egy az év minden napjára és az ünnepnapokra íródott elmélkedéseket tartalmazó kötetet. (420).

⁴³³ SOMMERVOGEL, IV, 699–704.

3. 6. 5. Litterae humaniores

A *litterae humaniores* csoporthoz tudjuk a legtöbb könyvet kapcsolni. Itt számos ókori szerző munkáját találjuk meg. Ezeknek a klasszikus szerzőknek és műveiknek ismerete hozzátartozott a kor tanult embereinek – vagyis a világi arisztokrácia és a művelt papság – műveltségéhez. Az iskolai tananyagnak is részét képezték, ezért még szélesebb körben elterjedtek voltak. Számos kiadásuk létezett a 18. századi Európában, mivel nyomtatásuk mindig biztos bevételt jelentett a nyomdák számára.

A könyvjegyzékben találjuk Claudius Aelianus *De natura animalium* című művét (326). Ez egy 17 részből álló gyűjtemény: rövid történetek a természet és az állatok világából, amelyek gyakran tartalmaznak morális tanításokat is. Aelianus másik ismert munkája a *Varia historia* szintén megtalálható volt a könyvtárban (288). Ez a mű anekdoták, életrajzok, különböző kronologikus listák, közmondások, szállóigék, természeti csodák és furcsa helyi szokások leírásának egyvelege.

Aiszópusz állatmeséi sem hiányoztak a könyvtárból (285). A kötet nem maradt fenn, így a kiadást nem ismerjük.

Marcus Tullius Cicerónak két munkája van feljegyezve a könyvek közé, azonban egyik kötetet sem sikerült megtalálni. A jegyzék szerint a könyvtárban jelen volt az *Orationes* című cicerói beszédgyűjtemény három kötetben (250).

A *Thesaurus philosophiae moralis* című mű egy antológia, több antik szerző művét tartalmazza (307). A *Flores et sententiae [...]* című kötet szintén antik szerzők (Cicero, Sallustius, Plautus, Horatius, Lucanus, Curtius) idézeteinek gyűjteménye (269).

A könyvtár az ókori irodalom szépirodalmi alkotásai közül is őrzött néhány kötetet, például Horatius verseit (290).

Marcus Annaeus Lucanus neve mellett az *Opera* bejegyzés szerepel (292). A gyűjteményes kötet bizonyára a római szerző *Pharsalia* című eposzát is magába foglalja, amely Lucanus fő műve, egyben egyetlen fennmaradt alkotása volt. Lucanus eposza példázat a régi Róma elbukásáról.⁴³⁴

Lucanus pártfogoltja, és hozzá hasonlóan Hispánia provincia szülötte volt Martialis. Barkóczy könyvtára epigrammáit őrizte meg (289). Hatása az európai költészetre szinte felbecsülhetetlen: a neolatin költészet tőle tanulta az epigramma költői műfajának alkalmazását.

⁴³⁴ VL, VII, 435–436.

Publius Ovidius Naso műve *Opera* címmel van a könyvjegyzékbe rögzítve **(291)**. A kötet nem azonosítható, de minden bizonnyal Ovidius munkáinak gyűjteményes kiadásáról van szó, amely legfontosabb műveit tartalmazta. A 17–18. században Ovidius művei Nicolao Heinsio jegyzeteivel, háromkötetes kiadásban jelentek meg.⁴³⁵ A kiadás tartalmazta Ovidius összes műveit: az *Amores* című versgyűjteményt, a *Heroides* című verses leveleket, a *Fastit*, az *Ars amatoria* és a *Remedia amoris*, valamint az *Epistolae ex Pontot* és a *Tristiát*. Fő műve a *Metamorphoses*, amely görög és római átváltozásmítoszok sorozata, biztosan szerepelt Barkóczy gyűjteményes kiadásában.

Ovidius műveihez hasonlóan Publius Vergilius Maro műveinek kiadása is *Opera* címmel szerepel a jegyzékben **(238)**. Ebben az esetben szintén gyűjteményes kiadásra gondolhatunk. A 17–18. századi Vergilius-kiadások az eclogákat, az *Aeneist* és a *Georgicát* tartalmazták.⁴³⁶

Aulus Gellius *Noctes Atticae* című műve volt meg Barkóczy könyvtárában **(324)**. Gellius ebben a művében több mint 300 görög és római szerző írását dolgozta fel, 20 kötetben. Barkóczy példánya nem maradt fenn. A könyvjegyzék pedig csak 1 kötetet tüntet fel, ebből arra lehet következtetni, hogy Barkóczy könyve egy kivonatszerű összefoglalása volt az *Attikai éjszakáknak*, vagy a sorozat csak egyetlen kötete lett feljegyezve.

A könyvtárban található színművek gyűjteményét néhány ókori szerző komédiáinak kiadása is gazdagítja. Ilyen Plautus komédiáinak gyűjteményes kiadása, amely a könyvtár mai kötetei között is fennmaradt **(330)**. Az 1721-es amszterdami kiadásban megtalálhatóak többek között az *Amphitryon*, *Asinaria*, *Mostellaria*, *Poenulus* című drámák. A Plautus-kötet mellett fennmaradtak Terentius komédiái is, egy ugyancsak amszterdami, 1751-es kiadásban, amely mind a hat – *Andria*, *Heautontimorumenus*, *Eunuchus*, *Adelphoe*, *Hecyra*, *Phormio* – csonkítatlanul fennmaradt vígjátékot tartalmazza Terentiustól **(251)**. Ezekre a színművekre már a kevésbé harsány humor és a komplikáltabb meseszöveg volt jellemző.

Az antik szerzők mellett a könyvtárban megtaláljuk számos humanista szerző művét. A jegyzékben ott van Erasmus *Colloquia familiaria* című munkája, amely először 1522-ben jelent meg **(256)**. A *Colloquia* igen fontos mű, a nevelés céljára, módszerére, a vallásos nevelésre sok észrevételt találunk.

Henri Estienne műve a *Comicorum Graecorum sententiae* címet viseli, a görög komédiákban fellelhető szólások gyűjteménye **(293)**.

⁴³⁵ Például: *Publii Ovidii Nasonis operum Nicolaus Heinsius, D. F. infinitis locis [...], I–III, Lipsiae, Francofurti, Impensis Johannis Ludovici Gleditschii et Haeredum M. G. Weidmanni, 1703.*

⁴³⁶ Például: *Pub. Virgilii Maronis Opera omnia: Cum notis selectissimis variorum, Servii, Donati, Pontani, Farnabii, etc. et indice locupletissimo, rerum, ac verborum, ex officina Hackiana, 1666.*

A humanizmus korában rendkívül népszerűek voltak az emblémáskönyvek, amelynek reprezentációs hagyománya és költői eljárásai a 18. században is tovább éltek. A könyvtárban jelen volt Nicolaus Reusner (1545–1602) *Symbolorum imperatoriorum classis 1–3* című emblémáskönyve **(106)**. Ezt a kötetet 1761-ben kiadták Budán, Barkóczynak valószínűleg ez a magyarországi kiadás volt meg.⁴³⁷ Reusner német jogtudós, jénai professzor emblémáskönyvei ismertek és népszerűek voltak Európában, – a másik ilyen Reusner-könyv volt a *Icones sive imagines imperatorum regum, principum, electorum et ducum Saxoniae* című – a külföldön tanuló magyar diákok közvetítésével már a 16. század folyamán is eljuthattak több főúri és főpapi könyvtárba.

Regényei között ott van Andrea da Barberino 15. századi szerző legismertebb műve, a *Guerino detto il meschino* című lovagregény (Velence, s. a.) **(230)**. A mű egészen a 19. századig számos kiadást megért, és az olasz lovagköltemények kiindulópontját jelentette, később olyan neves szerzőknek szolgálva mintául, mint Luigi Pulci, Matteo Maria Boiardo, Ludovico Ariosto. Barkóczy további regényei között fennmaradt számos neves francia szerző művének olasz fordítása. Gyűjteményében olasz nyelven találjuk meg *François de Salignac de la Mothe-Fénelon* francia katolikus érsek, teológus regényét *Avventure di Telemaco figliuolo d'Ulisse, ovvero continuazione del Quarto Libro della Odissea d'Omero* címmel (Velence, 1717) **(213)**. Témáját tekintve a királyi sarjak nevelésének ügyével foglalkozik. Ismerteti, hogy a nagy urak és grófok nemcsak karddal, gyűlésekkel, hanem tudós könyvek írásával is hajthatnak hasznot a nemzetnek. Telemakust, aki bujdosásai közepette több ifjú fejedelemnek ad tanácsot, Minerva istennő kíséri el útján, Mentor néven. Mentor példájával azt is bemutatja, milyen legyen az, aki fejedelmi ifjat akar nevelni. A művet több európai nyelvre lefordították, köztük magyarra is, a fordíttatás Barkóczy nevéhez köthető.

A könyvtár fennmaradt kötetei között több francia szerző művét találjuk meg olasz fordításban: Pierre de Marivaux novellákból felépülő regényét *Farsamone, ovvero le follie Romanzesche del moderno Don Chisciotte* címmel (Velence, 1751) **(249.)**; Gautier de Costes de La Calprenede 17. századi író *Cassandra* című regényét a neves történetíró, Maiolino Bisaccioni fordításában (Velence, 1732) **(237.)**; François Péris de la Croix, a 17. századi Franciaország nagy orientalistájának a keleti világot – Törökországot, Perzsiát – bemutató *Istoria della sultana di Persia, e de visiri novelle turche* címmel megjelent novelláit (Velence, 1732) **(265)**. A francia nyelvből fordított *Lo sfortunato Napolitano, ovvero la vita del Roselli*

⁴³⁷ KNAPP–TÜSKÉS 2003, 37.

című regényt **(300.)**, amely egy bizonyos Signor Roselli kalandjait meséli el: születését, szolgaságát, utazásait, börtönben töltött éveit, és mindent, ami Olaszországban, Franciaországban, Nápolyban történt vele egészen haláláig.

A regények között ott van még Cervantes *Dell'Ingegnoso Cittadino Don Chisciotte della Mancia* című ismert műve is (Velence, 1772) **(301)**. A spanyol szerző ezzel a regényével vált világhírűvé, ugyanakkor meg is osztotta a 17. század eleji közönséget. A *Don Quijoté*-ben erős társadalomkritikát fogalmazott meg, egy olyan főhős segítségével, aki úgy cselekszik, ahogy akar, ezért elmeháborodottnak tekintik.

Az olasz nyelvű regények között találjuk Daniel Defoe (1660–1731), az angol felvilágosodás nagy alakjának híres regényét, a *La vita e le avventure di Robinson Crusoe*-t **(360)**. Az 1719-ben írott regény az egyik legolvasottabb és legtöbb nyelvre lefordított regénnyé vált Európában.

A német nyelvű könyvek között is szerepel a regény műfaja. Samuel Richardson (1689–1761) három, igen jelentős alkotását őrizte meg a Barkóczy-könyvtár. Richardson angol író volt, Barkóczy kortársa, a modern regényírás úttörője, az érzelmes levélregény műfajának meghatározó alakja.⁴³⁸ Barkóczy könyvei között megtaláljuk első regényének négykötetes változatát német fordításban, amely *Pamela, oder die belohnte Tugend* (eredeti címe *Pamela, or Virtue Rewarded*) címmel jelent meg **(205)**. Cselekménye Pamela, egy egyszerű, erkölcsös cseléd lány levelein keresztül bontakozik ki, akibe beleszeret egy fiatal földesúr. A regény legnagyobb újdonsága nem a cselekmény volt, hanem az abból kirajzolódó lélektaniség. A regénytechnika szempontjából a levélforma jelentett lényeges újítást, mert alkalmat adott az események mellett az elmélkedések, érzelmek elmélyült rajzára. Hatalmas sikert aratott, ezen felbuzdulva Richardson az első két kötet után további két kötetben folytatta a történetet. Pamela itt már nem fiatal lány, hanem mintaszerű feleség és anya. Barkóczy könyvtárában ezt az 1750-ben megjelent négykötetes változatot találjuk meg. A levélregény műfaját Richardson mesterművében, az 1747–1748-ban kiadott *Clarissa* című hétkötetes regényben alkalmazza. Ez a mű is megtalálható Barkóczy könyvtárban, az 1751–53-as német kiadásban, azonban a sorozatból csak az I., II. és a VII. kötetek maradtak fenn **(204)**. A regény nagyon sikeres volt Európában, később Rousseau Clarissáról mintázta a *Nouvelle Héloïse* hősnőjét. Magyarországi recepciója még néhány évtizedet váratott magára. Richardson harmadik regénye is a Barkóczy-könyvtár fennmaradt német nyelvű regényei között van. A *Sir Charles Grandison* egy 1754–55-ös német nyelvű kiadását őrizi a könyvtár **(202., 549)**. Az eredeti

⁴³⁸ PFEIFER 1909.

angol mű 1753–54-ben jelent meg, tehát Barkóczy rögtön a megjelenést követő évben kézhez kapta a műveket. Ez a regény a tökéletes úriember portréját próbálja megrajzolni.

Egy olasz szerző, Gian Paolo Marana egyik leghíresebb és legtöbbet kiadott művét is német fordításban őrzi a könyvtár **(211)**. A *Der Spion an den Höfen der Christlichen Potentaten* (eredeti címe *L'esploratore turco*) 1733–1737 között megjelent hatkötetes kiadása a korban divatosává váló levélregények közé tartozik. Az író, Marana kalandos életéről volt híres, főleg politikai-történelmi munkái jelentek meg. A *L'esploratore turco*-t párizsi tartózkodása idején írta. Arab nyelvű írásokat talált, amelyeket lefordítva ráébredt, hogy egy török kém, Mahmut leveleit olvassa, akit a konstantinápolyi pátriárka azért küldött Európába, hogy jelentéseket készítsen a nyugati világról. A levelek 1637–1682 között keletkeztek, a franciák társadalmi szokásairól, a jezsuitákról és a keresztény vallásról szólnak. A levelekből összeállított regény 1705-ben indexre került, mert túlságosan szabadosnak ítélték meg, valamint azzal vádolták, hogy politikai titkokat fed fel.

A német fordításban megjelent idegen nyelvű regények között találjuk még Antoine François Prévost francia regényíró *Der Englische Weltweise, oder Historie des Herrn Clevelands [...]* (eredeti címe: *Le Philosophe anglais ou Histoire de M. Cleveland, fils naturel de Cromwell*) című regényét **(210)**. A regény egy újszerű emlékirat, Mr. Cleveland, Oliver Cromwell vér szerinti fia és az ő szerelme, Fanny kalandjait követi nyomon. A regény nem tartozott a korszak legnagyobb sikerei közé.

A német nyelvű regények közül az egyetlen, amely nem fordítás, Christian Fürchtegott *Leben der Schwedischen Graffin von S.* című regénye **(313)**. Fürchtegott Barkóczy kortársa volt, korának egyik legtöbbet olvasott szerzői közé tartozott. A *Leben der Schwedischen Graffin von S.* című regénye 1746-ban jelent meg. Ezzel Richardson nyomán megteremtette a német levélregény műfaját. Barkóczy könyvtárában egy kétkötetes 1747–48-ban megjelent kiadás volt meg. Fürchtegott három elvet igyekszik érvényesíteni a történet elbeszélésében: az egyszerűséget, a tisztaságot és a természetességet. Az első polgári regénynek tekinthető, amely példaként szolgált Lessing *Miss Sarah Sampson*jához is.⁴³⁹

Az olasz prózairodalom alkotásai közül a nagy firenzei gondolkodó és politikus, Niccolò Machiavelli több munkája ott van Barkóczy könyvei között. Machiavelli jelentősebb művei négy kötetben 1540-ben, majd 1550-ben jelentek meg Velencében. Ez a kiadás számtalan utánpótlást megért évszázadokon keresztül, Barkóczy könyvtára is ezt a gyűjteményes kiadást őrizte meg Machiavelli olyan műveivel, mint az *Il principe*, az *Istorie fiorentine*, a

⁴³⁹ NDB, VI, 1964, 174.

Dell'arte della guerra és a történetfilozófiát megalapozó műve, a *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio* (294). A sorozat negyedik kötete két drámát – a *Mandragorát* és a *Cliziát* – is tartalmaz (Den Haag, 1726). A sorozaton kívül, külön kötetben maradt fenn a *L'asino d'oro* című dantei terzinákban íródott szatirikus költemény (Velence, 1725) (402.), amelyet Apuleius modern változatának is tekintenek. A mű befejezetlen maradt, 8 rövid részből áll, amelyekben a szerző a történet allegorikus képeinek segítségével gyakran bírálja saját kora politikai életét. Machiavellit Itálián kívül – így Magyarországon is – elsősorban az *Il principe* című műve tette ismertté. 1532-ben jelent meg Rómában, és a pápa már 1559-ben a tiltott könyvek listájára tette. A mű a modern uralkodó hatalomgyakorlásának általános elveit határozta meg, elválasztva egymástól a morált és a politikát, egységes egésszé kovácsolva azonban a gyakorlatot és az elméletet. Az *Il principe* később a felvilágosodás világi eszméinek egyik kiindulópontjává vált.

A jegyzéken számos drámai művet találunk. Köztudott, hogy Barkóczy mindig támogatta a művészeteket, környezetében gyakran adtak elő színjátékokat, az őt köszöntő művek kéziratái között több színjáték is fennmaradt.

A 17. század legnagyobb hatású francia drámaírójának, Molière-nek 4 kötetét (Lipcse, 1740) találjuk meg olasz fordításban a könyvtárban (242). A kötetek a legnépszerűbb Molière-drámákat tartalmazzák, mint *A Fösvény* (*L'avaro*), *Az úrhatnám polgár* (*Il cittadino gentiluomo*), *Tudós nő* (*Le donne savie*), *A mizantróp* (*Il mizanntropo*), *A férjek iskolája* (*La schola dei mariti*), *Scapin furfangjai* (*Le furberie di Scappino*). Igényes metszetek díszítik őket, amelyek a drámák cselekményét illusztrálják.

Saját kora két legsikeresebb olasz drámaírójától, Metastasiótól és Goldonitól is találunk egy-egy könyvsorozatot a könyvtárban. A Metastasio-sorozat 6 kötetből áll. Metastasio Barkóczy kortársa volt, a híres drámaíró első sikereinek évében (1724-ben) Barkóczy Itáliában volt. A könyvtárban fennmaradt Metastasio-sorozat (Velence, 1750) az összes 1733–1750 között megjelent művét tartalmazta, a IV–VI. kötetekben a kisebb színpadi művek, canzonetták kaptak helyet (241). Az első négy kötetben találjuk többek között a *La Didone abbandonatát*, a *La clemenza di Titót*, a *Catone in Uticát*, a *L'Adriano in Siriát*, vagy a később Csokonai által lefordított *Il re pastorét* és a *Galateát*. A sorozaton kívül, különálló kötetben maradt fenn az *Isola disabitata* című Metastasio-melodráma (Velence, 1753) (544.), amelyet VI. Ferdinánd spanyol király névnapján adtak elő reprezentációs céllal a Madrid melletti Aranjuez városában 1753-ban, a kiadvány címlapja is ennek az eseménynek állít emléket. Egy másik, a jegyzékben található tizenegy kötetből álló Metastasio-sorozat nem maradt fenn (247).

A gyűjteményes Metastasio-kötet mellett két különálló Metastasio-dráma is megtalálható a jegyzékben. Az egyik az *Artaserse* (Artaxerxes) (468.), amelynek első bemutatója az 1729-es római karneválon volt, a második ugyanez év decemberében a Delle Dame színházban Leonardo Vinci zenéjével. Az *Artaserse* költői mélységében és kidolgozottságában a Metastasio-életmű érettebb darabjai közé tartozik. 1741-ben előadták Pozsonyban egy kivételes esemény, Mária Terézia koronázó országgyűlése alkalmával. Ez volt az első magyarországi Metastasio-előadások egyike.⁴⁴⁰ Zeneszerzője Johann Adolph Hasse, aki Giovanni Boldoni Metastasio drámájából készült librettóját vette alapul három felvonásos átdolgozásához. Az előadás szöveggönyve 1741-ben jelent meg a pozsonyi Royer-nyomdában.⁴⁴¹

A másik különálló kötetben bejegyzett Metastasio-dráma az *Il trionfo di Clelia* (149). Ez a dráma 1760-ban jelent meg. Magyarországon és a bécsi udvarban számos alkalommal előadták. Bécsben például Karl Ditters von Dittersdorf zenéjével csendült fel. Dittersdorf és Metastasio neveivel egy másik főpap nevének környezetében találkozhatunk. Patachich Ádám váradi püspök 1764-ben szerződtette Dittersdorfot, és rábízta az udvari zenekar vezetését. A bécsi zeneszerző önéletrajzában többször említi, hogy Patachich névnapja, születésnapja alkalmából gyakran zenésített meg Metastasio-kantátákat.⁴⁴²

Goldoni-sorozata (Vence, 1753) 11 kötetből áll (309., 200.), a komédiaíró összes addig megjelent színpadi művét tartalmazza. Goldoni nagy reformokat hajtott végre saját kora színházi életében, nevéhez köthető az álarc és a commedia dell'arte rögtönzésének elhagyása a színpadon. A Barkóczy környezetében előadott színjátékokban – a rendelkezésre álló források alapján – nem találkozunk Goldoni nevével. Hazánkban a 19. század elején válik ismertebbé, amikor olasz társulatok hozzák el komédiáit a magyar színpadokra.⁴⁴³ Barkóczy színház iránti szeretetét tükrözi, hogy annak ellenére, hogy a Goldoni-sorozat megjelenésének évében már egri püspök, távol van Rómától, mégis beszerezte a könyveket.

Egy másik olasz szerző, Giovanni Antonio Bianchi drámái is jelen vannak a könyvtár fennmaradt kötetei között. Bianchi ferences minorita szerzetes, elsősorban történelmi, politikai, valamint az egyház és az állam kapcsolatát tanulmányozó írásai ismertek. Barkóczy könyvtára tragédiáit őrizte meg, amelyeket Farnabio Gioachino Annutini álnéven jelentetett

⁴⁴⁰ Az eseményen három drámai mű előadása adatolható: *Artaserse*, *Alessandro nelle Indie* és a *Demetrio*. Az első kettőt az olasz Pietro Mignotti operatársulata mutatta be. ZOLNAI, 1932, 26; BAGOSSI 2011, 63–66. A pozsonyi színészet történetéhez l.: BENYOVSZKY 1928; HEPPNER 1910.

⁴⁴¹ HASSE, Johann Adolf, *Artaserse: drama per musica, da rappresentarsi nel nuovo teatro di Prespurgo, nell'estate dell'anno 1741: dedicato alla sacra real maesta Maria Teresia [...]*, Prespurgo, nella Stamparia di Eredi Royeriani, 1741.

⁴⁴² VÁGÓ 1943, 126.

⁴⁴³ NYERGES 1992.

meg *Tragedie sacre, e morali di Farnabio Gioachino Annutini cioè la Matilde, il Gieffe, la Elisabetta, il Tommaso moro* címmel (Róma, 1727) (222). Bianchi drámái elsősorban bibliai tanításokat dolgoznak fel, azonban nem csak egyházi környezetben ismerték és játszották őket. A színházat közelebb akarta hozni az egyházhoz. *Vizi e dei difetti del moderno teatro e del modo di emendarli* című értekező művében (Róma, 1753) vitába szállt Daniele Concina teológussal, aki szerint a színház minden erkölcstelenség forrása.

Girolamo Gigli (1660–1672) olasz szerző *Il Ruggiero re di Sicilia* című tragédiája is szerepel a jegyzékben (479). A színdarabot az 1729-es római karneválon mutatták be. Gigli színdarabjaiban a francia színjáték hagyományait követte, előnyben részesítette a spontán humort, a satírárt és a sienai dialektust. Ez utóbbi okozta vesztét, hiszen miután a sienai nyelvjárást a firenzei fölé helyezte, kivívta az Accademia della Crusca ellenszenvét, ezért száműzték a városból, és a Sienai Szent Katalin írásait tartalmazó kiadványát elégették.⁴⁴⁴

A könyvjegyzékben szerepel egy magyar nyelvű dráma, Kereskényi Ádám jezsuita (1713–1777) *Ágostonnak megtérése* című műve (477.), amelyet először 1757-ben mutattak be Kőszegen, majd a rákövetkező évben jelent meg Nagyszombatban. Nincs arról adatunk, hogy Barkóczy részt vett a dráma valamelyik előadásán, abban azonban biztosak lehetünk, hogy személyesen is ismerte Kereskényit, aki 1736-tól Pozsonyban, Nagyszombatban, Budán és Bécsben is tanított, 1759-ig a kőszegi, ezt követően a budai jezsuita rendház főnöke volt.⁴⁴⁵ Egy Barkóczyhoz intézett köszöntő verse is fennmaradt.⁴⁴⁶ Az *Ágostonnak megtérése* részben fordítás, Franz Neumayr jezsuita, a müncheni kollégium filozófiaprofesszorának *Theatrum asceticum sive meditationes sacrae* című darabjából készült. Neumayr Szent Ágoston megtérését öt elmélkedésben dolgozta fel, ebből Kereskényi négyet vett át. A fordítás hű, de a verses szöveg poézise nincs meg benne.⁴⁴⁷ A dráma cselekményét és felépítését részletesen bemutatta Czibula Katalin, hangsúlyozva, hogy Kereskényi nem fordítja le a teljes eredeti művet, ezzel egyszerűbbé téve a dráma cselekményét, ami az előadás előnyére szolgál.⁴⁴⁸

Néhány pásztorjáték is szerepel a jegyzékben, például Giovanni Battista Guarini (1583–1612) *Pastor fido* című műve (415.), amely a 16. század egyik legnépszerűbb és legtöbbször kiadott műve volt. Guarini 1583–1587 írta meg, majd első kiadása Velencében jelent meg 1590-ben, első bemutatója Ferrarában, 1595-ben volt. Kritikusai azért támadták, mert nem tartotta be az arisztotelészi szabályt, amely szerint tragikus és komikus elemek nem

⁴⁴⁴ DBI, 54., 676–678.

⁴⁴⁵ SZINNYEI, VI, 64–66.

⁴⁴⁶ KERESKÉNYI, Adamus, *Applausus poeticus in inauguratione Francisci Com. Barkotzi Archiep.*, Budae, 1761.

⁴⁴⁷ ALSZEGHY 1942.

⁴⁴⁸ CZIBULA 1985.

keveredhetnek egyetlen művön belül.⁴⁴⁹ A 16. század egyik legnépszerűbb műve volt, Tasso *Amintája* mellett a pásztorjáték műfajának mintaadó darabja lett.

Guarini reneszánsz pásztorjátéka mellett Giovanni Battista Marino (1569–1625) *Adone* című eposzát szintén a jegyzék tételei között találhatjuk **(397)**. Marino a barokk epika egyik legjelesebb képviselője. Hőskölteménye 1623-ban jelent meg Párizsban Olivier de Varennesnél.⁴⁵⁰ A sok szálon futó cselekményben Adone és Venere szerelmi története bontakozik ki. Az olasz irodalom egyik legterjedelmesebb műveként tartják számon. Minden ének előtt találunk témamegjelölést és allegóriákat, amelyek a szöveg morális értelmét adják.

A könyvtár több olyan művet tartalmazott, amely a helyes viselkedést mutatta be elsősorban morális, erkölcsi szempontból. Ilyen volt Carlo Casalicchio jezsuita második, és egyben legismertebb műve, az *Utile col dolce* (Velence, 1747) **(118)**. A szerző jeles férfiak tettein és mondásain keresztül vezeti be az olvasót a keresztény viselkedés szabályaiba. Casalicchio az olvasóhoz szóló ajánlásában meghatározza saját kora vallásos, szellemi emberének ideálját, aki a másokkal való társalgás közben nem lehet hallgatag, udvariatlan és faragatlan. Ez azonban nem minden, mert nem gúnyolódhat az evangéliumon, mintha egy eretnek lenne, nem lehet minden harmadik szava olyan, ami miatt nemcsak a hívő emberek, de a hitetlenek is elszégyellik magukat. A műben rövid anekdoták, elmés történetek követik egymást. A rövid, „szellemes” történetek oktató céllal készültek, befejezésük azonban mindig elgondolkodtató csattanóval végződik.

Antonio de Guevaráé (1480–1543) a spanyol reneszánsz nagy alakja, művei népszerűek és elterjedtek voltak a 16–17. század Európájában.⁴⁵¹ Egyik munkáját, amelynek műfaja a reneszánszban népszerű királytükör volt, magyar nyelvre is lefordították. Először 1610-ben jelent meg a mű második könyvének fordítása, amely Drakovich János munkája. Majd Prágai András 1628-ban, *Fejedelmeknek serkentő órája* címmel adta ki fordítását. Barkóczy könyvtárban de Guevara *Epistolae et dissertationes omnes [...]* című háromkötetes munkája volt meg, amely a szerző több művének és leveleinek gyűjteményét tartalmazta **(31)**.

A *Compendio della vita di diversi principi illustri, e gran capitani* (Halle, 1754) **(260.)** című anekdotagyűjtemény az ifjak elé példaként állítva mutatta be különböző jeles férfiak cselekedeteit. Juan Eusebio Nieremberg spanyol jezsuita *Corona virtuosa, in cui si propongon li frutti della virtù in un principe* című műve (Velence, 1672) **(268.)** kifejezetten a hercegi rangú személyek erényeiről szól. A könyvtár tanító, morális-teológiai műveihez

⁴⁴⁹ DBI, 60, 345–352.

⁴⁵⁰ DBI, 70, 517–535.

⁴⁵¹ Treccani, XVIII, 214.

tartozik az Európa-szerte ismert spanyol szerző, a spanyol barokk nagy alakja, Baltasar Gracià két műve, amely olasz fordításban volt jelen a könyvtárban. A *L'uomo di corte, o sia l'arte di Prudenza* (Velence, 1734) **(224.)**, amely az udvari ember viselkedését taglalja, valamint az *Il criticon* (Velence, 1743) **(214.)**, amely a szerző legnagyobb sikerű, legismertebb műve. Szimbolikus regény, amely az emberi élet három korszakán keresztül mutatja be a létezés problémáit. Főszereplője Critilio, aki hajótörést szenved, valamint megmentője, egy vadember, akinek az Andrenio nevet adja. Az első részben Critilio megtanítja beszélni, és neveli Andreniót, Spanyolország felé utaznak tovább. A második részben felmennek az érett kor hegyére, ahol sokat tanulnak a művészetekről, majd éles kritikát fogalmaznak meg koruk spanyol íróiról. A harmadik részben Rómában vannak, ahol látják az idő kerekét és az ember életének múlandóságát, a halált. Végül elérik a halhatatlanok szigetét, ahova csak az erényes emberek juthatnak el. Baltasar Gracià művei nem voltak ismeretlenek a korabeli Magyarországon, Faludi Ferenc az *Oráculo manual* című művét ültette át magyar nyelvre, az olasz fordítást használva. A Barkóczy-könyvtárban található másik erkölcsstani munka, amelynek később magyar fordítása is megjelent Faludi Ferenc tollából, William Darrel *Il gentiluomo istruito nella condotta d'una virtuosa, e felice vita* című művének kiadása (Róma, 1746) **(97.)**, amelyben a katolikus férfiak és nők viselkedéseinek szabályait mutatja be a szerző párbeszéd formájában, erős kritikát fogalmazva meg a korabeli Anglia hanyatló erkölcséről. Faludi Ferenc mind Gracià, mind Darrel művét olasz fordításon keresztül ismerte, mindkét esetben azt a kiadást használta, amely Barkóczy könyvtárában is megvolt.⁴⁵²

A nemes emberek levelezését segítő könyv is helyet kapott a könyvtárban, az *Il segretario de' galant-uomini* (Velence, 1755) **(236.)**, amely különböző alkalmakra írt levélmintákat, és az ezekre adandó válaszok formuláit tartalmazza.

A világi-politikai és az egyházi élet közötti kapcsolatot tanulmányozza Giovan Battista Comazzi *Politica e religione trovate insieme nella persona, parole, ed azioni di Giesu Christo, secondo l'Evangelio di San Giovanni* (Köln, 1709) című műve is **(306.)**, amelynek első kiadását találjuk meg a Barkóczy-könyvtárban. Comazzi könyvében azt tárgyalja, hogy a politika és a vallás egy tőből fakad, és céljuk is ugyanaz, hogy az embert boldoggá tegyék. A politikát és a vallást a világ keletkezésétől kezdve együtt látja megjelenni. Isten a hatodik napon megteremtette az embert, és azt mondta neki, uralkodjon ezen a földön. Ez kell hogy

⁴⁵² Csakúgy mint Barkóczy, Faludi is élt Rómában (1740–1745 között). Neve máshol is előfordul Barkóczy környezetében: 1754-ben az egri jezsuita iskolában Faludi *Constantinus Porphyrogenitus* olasz minták alapján írt iskoladramájával köszöntötték a püspököt. L.: STAUD 1988, 145.

legyen a politika alapja, miszerint a földi igazságszolgáltatás az ember kezében van, de az isteni törvényeket tiszteletben kell tartani. A hagyatéki jegyzékben egy másik Comazzi művet is találunk, amelynek első kiadása 1689-ben Bécsben jelent meg *La morale dei principi osservata nell'Istoria di tutti gli imperatori che regnarono in Roma* címmel (267). Ebben Comazzi az előbb tárgyalt munkájához hasonlóan a homo politicus jellemvonásait akarja elénk tárni

A könyvtárban volt Petrarca *De remediis utriusque fortunae* című műve (361). Petrarca ezen munkája rövid dialógusokból épül fel. A beszélgetések résztvevői allegorikus alakok: Ratio, Gaudium, Spes, Dolor, Metus. A mű ahhoz nyújt segítséget, hogy az ember hogyan őrizze meg különböző helyzetekben saját belső békéjét, valamint ebben a művében értekezik – ahogy a cím is sugallja – a jó és a rossz szerencséről. A *Canzoniere* mellett ez volt Petrarca legnépszerűbb műve, amelyet a századok folyamán számtalanszor kiadtak az európai nyomdák.⁴⁵³

Antoni Poniński, Poznań tartomány kormányzója, költő *Sarmatides* című verseskötetét találjuk meg Barkóczy könyvei között (129). A kötetben filozófiai költemény formájában 12, satírokról szóló történetet mesél el. A versekből valójában csak kilencet olvashatunk, az utolsó háromnak csak a címét nyomtatták a kötet végére. A költemények nem képeznek koherens egészet, tematikájukat tekintve a természet és civilizáció kölcsönös kapcsolatának értelmezésére épülnek.

A könyvtárjegyzékben olvashatjuk Marcellus Palingenius nevét. Úgy vélik, Pier Angelo Manzolli volt a neve annak a költőnek, aki Marcellus Palingenius Stellatus néven alkotott.⁴⁵⁴ Barkóczy könyvjegyzékében csak a neve van feljegyezve, de minden bizonnyal *Zodiacus vitae* című, leghíresebb művét őrizte a könyvtár (281). A *Zodiacus vitae* egy 12 részből álló didaktikus versfüzér, amelyben mindegyik rész egy-egy állatövi jegynek van szentelve. Középpontba állítja az emberi boldogság elérésének útját, valamint szembeszáll a képmutatással, bírálja a katolikus egyházat, de Luther Márton is. Ezt a művét halála után elégették, a tiltott könyvek listájára került.

A magyar nyelvű szépirodalmi munkák között találjuk Zrínyi *Adriai tengernek Syrenaia* című, 1651-ben Bécsben megjelent kötetét (185). Majd szerepel a következő bejegyzés: *Virgilius Poetának az Trojai Aeneásrul. I vol.* (187). A mű nem maradt fenn a könyvtár

⁴⁵³ Barkóczy későbbi utódja, Batthyány József támogatásával jött létre a *De remediis* első teljes hazai kiadása, 1756-ban a budai Landerer nyomdában. A mű 16–19. századi magyarországi recepciójáról Máté Ágnes, Szörényi László és Lengyel Réka átfogó jellegű tanulmányai részletes felvilágosítást adnak. L.: MÁTÉ 2008; SZÖRÉNYI 2010; LENGYEL 2013.

⁴⁵⁴ DBI, VIII, 67.

kötetei között. Nem tudunk arról, hogy a lajstrom készítésének évében létezett magyar nyelvű nyomtatott *Aeneis*-fordítás. Az elsőt Kováts József készítette el, amely három kötetben jelent meg 1799-ben, 1804-ben és 1831-ben. Ezt követte Baróti Szabó Dávid fordítása 1810-ben.⁴⁵⁵ Tudunk a 18. század első feléből származó két *Aeneis*-fordításról, de ezek csak kéziratban voltak fellelhetők egészen a 20. század végéig. A szerző, Gyárfás István személyéről nem tudunk sokat – a fordítás készítésének idején több ilyen nevű személy élt az országban. Fordításának egyik kézírata az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményében található, tehát a Barkóczyhoz kapcsolható dokumentumok környezetében.⁴⁵⁶

A kéziratos művek Barkóczy hagyatéki jegyzékében *Manuscripta* címmel megjelölt csoportba vannak gyűjtve. Ezek között is találunk egy magyar nyelvű Vergilius-kéziratot *Pars Virgilii redditi versibus Hungaricis in 4to* címmel bejegyezve (489). A kéziratot nem ismerjük, nem tudjuk, hogy melyik Vergilius-mű fordítását rejtheti. Valószínű, hogy a hagyatéki lajstrom összeírója hibázott, amikor a *Virgilius Poetának az Trojai Aeneásrul* című művet a nyomtatott könyvek közé sorolta be. Ez kézirat lehet, amelyet talán már Barkóczy idejében könyv alakba kötöttek be, majd később a Barkóczy-könyvtár anyagából a Batthyány-gyűjteménybe kerülhetett.

A könyvtár kötetei között találjuk még Koptik Odó bencés szerzetes, dömölki apát *Thalleis* című költeményét (191). Koptik cseh származású pap volt, aki felszentelése után Máriazellben szolgált mint gyóntatópap. Sajgó Benedek pannonhalmi főapát 1739-ben nevezte ki őt a dömölki apátság élére. Amikor megérkezett Dömökre, mindössze három szerzetest és elkésérítő körülményeket talált. Koptik Mariazellből hozott egy kis kegyszobor-másolatot, amelynek ma is a szentély közepén álló kápolnaépület az otthona. *Thalleis* című kéténekes hexameteres költeménye a kegyhely történetének felhasználásával az egész magyar történelem kontextusába helyezte Mária oltalmazó szerepét. Szörényi László ismertette a költemény cselekményét, és felhívta a figyelmet a mű előszavára is. A költemény kinyomtatására úgy kerülhetett sor, hogy Zichy Ferenc gróft beiktatták a győri püspöki székre, és a soproni plébános, Hauszer Lőrinc a püspök tiszteletére kinyomtatta ezt a művet. Az előszóban a Zichy család dicsőségét és eredetét énekli meg a szerző, a család címerének emblematikájából merítve sorait.⁴⁵⁷ Ez is jellemző példája a korszakban az egyházi személyek dicsőítésének.

⁴⁵⁵ SZÖRÉNYI 2011.

⁴⁵⁶ THIMÁR 1995.

⁴⁵⁷ SZÖRÉNYI 1987.

3. 6. 6. Scholastici

A skolasztikus teológia alapszövegeit Aquinói Tamás (1225–1274) szövegei jelentették, közülük a *Summa totius theologiae* hatkötetes kiadása (Köln, 1639–1640) volt meg a könyvtárban (259). Aquinói Tamás kommentátorai közül Melchor Cano (1509?–1560) nevével találkozunk (89). Gyűjteményes munkája magába foglalhatta a *De locis theologicis* című kommentárt.

3. 6. 7. Theologia moralis

Az erkölcssteológiai művek közé tartozik Giuseppe Cabrini *Directorium ordinandorum* című, 1736-ban megjelent munkája. A szentségekről értekezik, kérdés-felelet formájában (257). Az erkölcssteológiai irodalom alkotásai közé sorolhatjuk a Giovanni Bona összegyűjtött munkáit tartalmazó, 1739-ben megjelent kötetet is (12). Bona a ciszterci rend generálisa volt, legismertebb munkáiban egyházi szokásokat mutat be, és erkölcsi kérdéseket elemez. (Jelentős – főként francia teológusokkal folytatott – levelezésének néhány részletét a kötet is tartalmazza. Főként francia teológusokkal váltott levelet.)

Andrea Girolamo Andreuccitól, a Barkóczy idejében élt római jezsuita paptól és teológiatanártól egy munka maradt fenn a könyvek között, a *Memoriale confessariorum* (522). Andreucci rendkívül termékeny író volt, – Sommervogel 57 kiadott művét sorolja fel⁴⁵⁸ – kánonjogi munkáival nyerte el a legnagyobb hírnevet. A könyvtárban fennmaradt kötet rendkívül népszerű volt a korabeli Európában, megjelenése után a híres katolikus erkölcssteológus, Alfonso Maria de Liguori is méltatta.

Az erkölcsstani munkák között megtaláljuk még François Genet (1640–1702) vaisonai püspök, teológus *Theologia moralis* című hétkötetes művét (295.), valamint Thomás Sánches (1550–1610) spanyol jezsuita *Disputationes de sancto matrimonii sacramento* címmel megjelent háromkötetes munkáját, amelyben a házasság szentségéről értekezik (9).

Ide sorolhatjuk Gaetano Maria da Bergamo *Regola per vivere nella Cristiana osservanza* (Velece, 1753) (221.) című, a korban nagy ismertségnek örvendő művét, amelyet a szerző XIV. Benedek pápának ajánlott.

A csoportba tartozik Johann Wier (1515–1588) holland orvos Barkóczy könyvei között fennmaradt műve, amely a gyűjtemény egyik nagyon érdekes darabja, hiszen megjelenésekor mind a katolikus, mind a protestáns egyház ellenszenvét kiváltotta. Wier, aki számos orvosi

⁴⁵⁸ SOMMERVOGEL, I, 353.

mű szerzője, hírnevét mégis két démonológiai könyvével alapozta meg.⁴⁵⁹ Ezek közül az egyiket, a *De praestigiis daemonum et incantationibus ac veneficiis* Barkóczy könyvtára is őrizte (392). A mű vitairat, amelyben azt igyekszik bizonyítani, hogy a boszorkányok, áldozataik és bírái egyaránt a Sátán szemfényvesztésének áldozatai. A Sátánnak ugyanis nem testünk vagy lelkünk, hanem szellemünk, és ezen belül is képzelőerőnk felett van csupán hatalma. Képzeletünk segítségével próbál tehát bűnbe taszítani bennünket, olyan téveszmékkel tömve tele a fejünket, amelyeknek semmi alapjuk nincsen. Ezek alapján a boszorkányokat nem üldözni kellene, hanem orvosra lenne szükségük. Hat részre van osztva a közel 500 oldalas mű: az első rész az ördög hatalmáról és erejéről, a második a varázslókról, a harmadik a boszorkányokról szól. A következő fejezetek az ördögösöket és a boszorkányság áldozatait mutatják be, majd az utolsó két részben gyógyításukról és a boszorkányok, varázslók büntetéséről ír.

3. 6. 8. Controversistae

Több hitvédelmi munkát találunk a jegyzékben. Giacinto Tonti *I dogmi della Chiesa cattolica* című művében (117.) Giacomo Picenino támadásai ellen lép fel, aki a reformátusok követeléseiről adott ki egy kötetet. A hitvitázó irodalom népszerű alkotása Johann Jakob Spreng (1699–1768) *Theologia patrum vindicata* című kálvinista tanokkal vitázó, Nagyszombatban kiadott műve (318). Ma is megtalálható a könyvek között Laurenz Forer (1580–1659) svájci jezsuita *Thummius et Zeaemann* című műve, amely Theodor Thummius és Georg Zeaemann lutheránus teológusok tanait cáfolja (264). Ott van a jegyzék tételei között Georg Stobäus leveleinek gyűjteménye (169). Stobäus, a római Germanicumban végzett tanulmányai és ötévi plébánoskodása után 1597–1609-ig mint lavanti püspök és Belső-Ausztria helytartója állt Ferdinánd főherceg mellett. Az ő tanácsai szerint fogott hozzá Ferdinánd az erélyes és következetes ellenreformációhoz, az ő emlékiratából merítette módszereit, az ő nevéhez fűződik – Ferdinándé mellett – a kemény belső-ausztriai rekatolizáció.⁴⁶⁰ Leveleiben nagyrészt ellenreformációs tevékenységéről és szervezkedéseiről, az uralkodóhoz intézett tanácsairól olvashatunk.

A magyar nyelvű könyvek között van Hugo Grotius holland jogtudós *De veritate religionis Christianae* című művének magyar fordítása, amelyet Diószegi Kis János készített el, és Marburgban, 1742-ben jelent meg (393). Grotiusnak ezt a munkáját nevezhetjük az első

⁴⁵⁹ MAGYAR 2013, 46–48.

⁴⁶⁰ SÍK 1939, 41–42.

protestáns apologetikai műnek. Rendkívül népszerű volt, misszós célokra is használták. Grotius jogtudósként jogi terminusokat használ a keresztyén vallások védelme mellett. Diószegi Kis István református lelkész volt, Marosvásárhely után Marburgban tanult.⁴⁶¹ Magát csak „bujdosó magyarként” nevezte meg az olvasóhoz szóló előjáró beszédben és a mai magyar királyhoz szóló ajánlásban, akinek a nyomtatás költségeit köszönheti. Munkája hét fő fejezetre oszlik: „a vallás fundamentumáról közönségesen”, „a keresztyén vallás fundamentumáról nevezetesen”, „a két Testamentum könyveiről”, „a pogány vallás hamisságáról”, „a sidó vallás hamisságáról”, „a Muhammed vallása hamisságáról”, valamint „a protestánsok v. reformátusok vallásának igazságáról”, amelynek részzeit ő maga írta a fordításhoz.

A tételek között megtalálható Mike István *Lélek javára szerzettett mulatságos vadászat* Pozsonyban, 1748-ban megjelent kötete (190). A versbe szedett mű célja, hogy megvédje a katolikus egyházat az olyan rágalmozások ellen, mint a szentek istenként imádása, bálványozás, vagy a maguk érdemében, nem Krisztus elégtételében való bizakodás. Dialógusszerűen van felépítve, a két beszélgető fél az új pápista és a fundamentumos pápista.⁴⁶²

Molnár János jezsuita szerzetes három munkája szerepel a jegyzékben.⁴⁶³ A szerző Barkóczy kortársa volt, 1759–1767 között Nagyszombatban tanított, így Barkóczy mint esztergomi érsek személyesen is ismerhette. Számos lelki olvasmányt, hitvitázó művet és prédikációt írt, de tankönyvet, egyháztörténetet, építészettörténeti könyvet is.⁴⁶⁴ Fontosnak tartotta a magyar nyelvű irodalom előmozdításának ügyét, legtöbb műve anyanyelvén jelent meg. A jegyzékben megtalálható a *Molnár Jánosnak, Jesus Társasága szerzetes papjának a' megtérő református elmékedéséről négy könyvei* című munka, amely 1763-ban, Nagyszombatban jelent meg (195). A mű dialógus-formában megírt elmékedés, amelyhez Molnár egy tanult kálvinista embert állít a sorok mögé. Az egykor kálvinista, ma már katolikus vallásra tért hívő a vallás gyökereit mutatja be. A katolikus vallás mellett érvel a református ellenében.

⁴⁶¹ SZINNYEI, II, 877–888.

⁴⁶² SZINNYEI, VIII, 1303.

⁴⁶³ Az *igaz penitencia-tartó bűnösnek eleven példája* [...] című Diotallevi-fordítást már bemutattam. Lásd: 99–100. oldal.

⁴⁶⁴ SZINNYEI, IX, 208–213.

3. 6. 9. Mathematici

Ez a címszó a mai tudományterületek közül többet is magába foglal. Itt olyan tankönyveket és oktatási segédkönyveket ismertetek, amelyek az egyéb tudományok elsajátításához nyújtottak segítséget. Barkóczyt Mária Terézia a magyar korona egész területén található oktatási intézmények felügyelőjévé nevezte ki 1762-ben. A Prímási Levéltárban több olyan dokumentum található, amelyben a nagyszombati egyetem vezetői fordulnak Barkóczyhoz a megfelelő auktorok olvasása és a tanárok kiválasztása ügyében.⁴⁶⁵ Tehát Barkóczy tanfelügyelői tisztsége kiterjedt ilyen feladatokra is, ehhez pedig ismernie kellett a korabeli oktatásban használt munkákat.

Először azokra a könyvekre vessünk pillantást, amelyeket a természettudományok oktatása során használtak. A korban a fizikai és egyéb mechanikai tanulmányok kevésbé voltak népszerűek. A fizika a 18. században még nem létezett önálló tudományágként, a filozófia részét képezte. A Barkóczyhoz címzett levelek között fennmaradt egy, amelyben a Helytartótanács hívja fel Barkóczy figyelmét a mechanikai tanulmányok fontosságára.⁴⁶⁶ A könyvtárban számos fizikával és matematikával foglalkozó könyv fennmaradt.

Ilyen volt az *Universae matheseos brevis institutio theorico-practica* című, Nagyszombatban megjelent kézikönyv, amely a matematika elméleti és gyakorlati oktatásához, tanulásához nyújtott segítséget (311). A főbb fejezetek az optika, fénytöréstan, csillagászat, katoptrika témaköreit tárgyalják. A második részben a trigonometria, asztronómia, földrajz tudományát tárgyalja. A kronológia fejezet segítséget nyújtott a naptárak, kalendáriumok készítéséhez.

Kéri Borgia Ferenc (1702–1768) jezsuita csillagász két munkája található meg a könyvtárban. Egyik műve a *Dissertatio physica de corpore generatim deque opposito eidem vacuo* (235.), fizikai értekezés a test és az ellentétes vákuum működéséről. A másik műve szintén az emberi test fizikájáról szóló tanulmány, amely *Dissertatio physica de motu corporum* (297.) címmel jelent meg.

⁴⁶⁵ PLtar 1349/4. a

⁴⁶⁶ „Si de hac inquam nova Mathematica-Physica seu penitus, seu in parte mutanda, de alia vero, qua Juventuti Ecclesiasticae Theologiam, et Saeculari Jurium peritiam prae oculis habenti, certius conduceret, venturo anno Scholastico inducenda quidpiam benigne decernere Celsitudo Vestra dignaretur, rem omnem // cum Senioribus Academicis Patribus in concertationem sumeremus, per fractandas materias deligeremus, eosque in Titulos, et articulos suos redigeremus, atque ita brevier ex ordine recitandas questiones Celsitudini Vestrae exhiberemus. Id quod opportune fieri posset eo compendio, ut praelegendus venturo anno Scholastico Tractatus Physicus interim conficeretur, una et Typis etiam ederetur, ut praelegendus venturo anno Scholastico Tractatus Physicus interim conficeretur, una et Typis etiam ederetur, qui deinde futuris etiam annis stabiliter praelegi posset, et si addendum novus Professor quod piam judicaret, id privatim brevi Suo compendio describendum discipulis traderet.” PLtar, 1349/6. 1r.

Pieter von Musschenbroek (1692–1761) *Dissertationes physicae experimentales* című művét is feljegyezték a könyvjegyzékbe (161). Musschenbroek holland tudós volt, a matematika és az orvostudomány professzora. Az első tudós, aki részletesen foglalkozott nyomás- és hajlító vizsgálatokkal. Az ő nevéhez köthető a „leideni palack”-kísérlet, amely egy elektromos kondenzátor, amely tárolta ez elektromosságot. A *Dissertationes physicae experimentales* ismert és népszerű természettudományos munka volt a korabeli Európában, és nagy szerepet játszott Newton törvényeinek felhasználásában és terjesztésében is.

Christian Wolff (1679–1754) a német felvilágosodás korának filozófusa volt. Tanai Barkóczy korában kezdtek el elismertté válni. Wolff a racionális gondolkodás úttörője, aki szerint az ész a világot teljes egészében megérteni képes emberi erő, amellyel Isten megismerésére is képesek vagyunk. Barkóczy könyvtárában a *Compendium elementorum matheseos universae* című munkájának első kiadása maradt fenn, amely 1742-ben jelent meg (219). Wolff a hallei egyetem természettudományok és matematikatanára volt, fenti műve a természettudományok műveléséhez való hasznos segédkönyv. Fejezetei az asztronómia, kronológia, építészet, algebra témaköreiből hoznak példákat és magyarázatokat.

Barkóczy könyvtárában jelen volt továbbá a *Physiognomica et chiromantica specialia* című mű, amely a fiziognómia – az ember külső és belső tulajdonságai közötti összefüggések tudománya – és a kromatográfia – a különböző keverékek elválasztására szolgáló laboratóriumi tudományág – vizsgálatával foglalkozik (439). A mű szerzője Rudolphus Goclenius (1547–1628) német humanista és filozófus, aki nemcsak filozófus volt, végzett asztronómiai, földrajzi, matematikai tanulmányokat is.

Wernischek Jakab (1736–1804) orvos, botanikus két munkáját őrizte meg Barkóczy könyvtára. Wernischek Migazzi bíboros orvosa volt, aki egyben korának neves botanikusa is, nevét több botanikai munka őrzi.⁴⁶⁷ Barkóczy könyvtárában ott volt *Genera plantarum* című műve, amely Bécsben, 1764-ben jelent meg (366). Ennek előszavában kéri olvasóit, hogy küldjenek neki adatokat a magyar botanikáról szóló kötetéhez. Másik műve, amelyet tartalmaz a hagyatéki lista, egy fizikai kísérleteket és megfigyeléseket tartalmazó példatár *Tractatus, physicam astrorum notitiam ex principiis mechanicae proponens* címmel jelent meg 1765-ben ugyancsak Bécsben (363). A művek megjelenésének évéből – 1764 és 1765 – következtethetünk arra, hogy Barkóczy folyamatosan, élete végéig bővítette a könyvtárat. Valószínűleg ezek a kötetek kiadásukat követően mind a megjelenési hely földrajzi

⁴⁶⁷ SZINNYEI, XIV, 1528–1529.

közelségének, mind a Migazzi bíborossal és környezetével való személyes kapcsolatnak köszönhetően jutottak el rendkívül gyorsan Barkóczyhoz.

Emanuel Swedenborg (1688–1772) svéd tudós és teológus *Opera philosophica et mineralia* című műve volt meg a könyvtárban (32). Swedenborgot tanulmányai befejezése után a király bányatanácsossá nevezte ki.⁴⁶⁸ Ezen időszakában született a fenti mű, amelyben a bányászat és fémolvasztás tudományos leírását találjuk.

3. 6. 10. Philosophi

A ma is fennmaradt kötetek között találjuk Boethius *De consolacione Philosophiae* című művét (272). A *De consolacione* rendkívül népszerű mű volt a 18. században. A század vallási ellentétei között az olvasónak szüksége volt a *De consolacione* által közvetített üzenetre. A történeti okokon túl a felvilágosodás irodalomfelfogása szerint egy irodalmi műnek nemcsak szórakoztatni kell, morális tanulságokat is tartalmazzon, e nélkül értelmét veszti. A mű első magyar fordítását Illei János jezsuita szerzetes és tanár készítette el, amely 1766-ban jelent meg, tehát Barkóczy már nem ismerhette. A fordítás munkáját azonban Barkóczy egyik pártfogoltja, Orczy Lőrinc támogatta, aki maga is lefordított néhány részletet a *Consolatióból*.⁴⁶⁹

Titus Lucretius Carus *De rerum natura libri* című műve fennmaradt a Barkóczy-könyvtár mai állományában (308). A könyvtár egy 1721-es padovai kiadást őriz. A *De rerum natura* műfaja tankötemény, Epikurosz tanításának összefoglalása.⁴⁷⁰

Marcus Tullius Cicerónak *De officiis* című politikai-filozófiai műve azokról a kötelességekről szól, amelyeket minden embernek szem előtt kell tartani, ha az államhoz akar tartozni (272).

A fenti filozófiai témájú köteteket az oktatás során tankönyvként is használhatták. A 18. század elején a filozófiaoktatás még erősen összefonódott az egyházi oktatással. A tankönyvekben a hagyományos skolasztika érvényesült, azonban a természetfilozófia területén már hamarabb történtek előrelépések.

A könyvtárban megtaláltunk egy rövid színdarabot is *Philosophia Christiana, seu de constantia [...]* címmel, amelyet a bécsi jezsuita kollégium diákjai mutattak be (279). A nyomtatványon nincs feltüntetve az évszám. A színműben Justus Lipsius *De constantia in*

⁴⁶⁸ EB, XXI, 503–504.

⁴⁶⁹ VÖRÖS 1999.

⁴⁷⁰ VL, VII, 439–441.

malis publicis című művét dolgozzák fel, amely párbeszédes értekezés az állhatatosságról. Az ókori sztoikus gondolkodás eszméjét emeli át a jelenbe, hogy ezzel a válságos időkben vigaszt nyújtson. Lipsius ebben a munkájában kapcsolta össze először a keresztény vallást a sztoikus gondolkodással, ezzel is segítve az egyént a vallásháborúk korszakában. A szórakoztató dialógus nagy sikert aratott, és hatást gyakorolt többek között a barokk szomorújátékra, amelynek mártír alakjai az állhatatosság eszményképében tűnnek fel.

Most néhány olyan munkát ismertetek, amely sokkal inkább az általános filozófiatörténet alapművei közé tartozik. Ezek között maradt fenn Emanuele Tesauro (1592–1675) *Philosophia moralis* című munkája, amelyben az arisztotelészi etika összefoglalását és értelmezését találjuk (555). Tesauro több történeti művet is írt, de azok a művei hozták el számára az ismertséget, amelyek az arisztotelészi örökséget dolgozták fel.⁴⁷¹

Alphonse Antonio de Sarasa (1618–1667) Belgiumban született spanyol jezsuita *Ars semper gaudendi* című műve is a könyvtár részét képezte (158). A mű 1648-ban Jénában jelent meg. Olvasójának 15 fejezeten keresztül mutatja meg, hogyan juthat el a teljes boldogság birtoklásához, amelyet csak Istentől nyerhet el. Sarasa egyik legfontosabb alaptétele az, hogy nem lehetünk boldogok, ha nem bízunk magunkat teljes mértékben a gondviselésre. Ez a jezsuita szerző legismertebb műve, amely hatással volt a következő generáció nagy filozófusaira, többek között Leibnizre és Christian Wolffra. Két hazai kiadása jelent meg, 1676-ban és 1726-ban. Népszerűségét alátámasztja az az adat is, amelyet Tarnai Andor közölt. A hazai katolikus és református lelki élet közös használatban lévő irodalmi alkotásairól értekezve kiemelte az *Ars semper gaudendit*, amelynek a hazai latin kiadásai mellett a 18. század végén létezett egy németből magyar nyelvre ültetett változata az erdélyi reformátusok számára.⁴⁷²

Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim (1486–1534) okkult német író, alkimista. Barkóczy könyvtárában *De incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium liber* című műve található meg (266). Nettesheim ebben a művében a tudományok haszontalanságáról és bizonytalan voltáról értekezik. Szkeptikus gúnnyal ostromozza kortársai elavult, eredeti valójából kifordult skolaszticizmusát. A XVI. század gondolkodását, a kor erkölceit, szokásait tárgyalja a könyvben. A tudományok helyzetét elemezve rávilágít a hiányosságokra is. Mind egyházi, mind világi körökben szembekerült a hivatalos felfogással. Bírálta az udvari élet romlottságát, társadalmi reformokat javasolt, ugyanakkor elítélte az egyház túlzott szigorát és a boszorkányüldözést, ezért az egyházzal is szembekerült. A pápa indexre tette a

⁴⁷¹ Treccani, XXXIII, 659.

⁴⁷² TARNAI 1968, 281–282.

munkát, éppen ezért lett fokozottabb az érdeklődés a könyv iránt. Számos európai nyelvre lefordították, először 1530-ban jelent meg Antwerpenben. Barkóczynek egy 1714-es kiadás volt meg.

A filozófiai művek között találjuk Stanislaw Lubomirski 1642–1702 között élt lengyel-litván nemes, nagybirtokos, mágnás *De vanitate consiliorum liber unus [...]* című, a hiúság és az igazság közötti párbeszédet tartalmazó művét **(286)**. A dialógus pesszimista filozófiára épül, amelynek atyja a hazája politikai helyzetéből mélységesen kiábrándult Lubomirski.

Samuel Pufendorf *De officio hominis et civis* című, 1673-ban megjelent munkáját is tartalmazza a könyvjegyzék **(305)**. Pufendorf lutheránus jogászként és teológusként a Grotius által megkezdett utat követte filozófiai munkáiban: különválasztotta, egymástól függetlenítette a vallás és a politika intézményrendszerének működését.⁴⁷³ A Barkóczy könyvtárában megtalálható kötetben az ember és a polgár kötelességeiről értekeznek. A természetjog tudósaként az ember természetes kötelességeit veszi sorra, amelyek a helyes államrend alapját képezik. Pufendorf elismert tudós volt, munkáit tankönyvként is használták az egyetemek természetjogi tanszékein.

Hatvani István (1718–1786) *Introductio ad principia philosophiae* című műve szintén megtalálható volt a filozófiai témájú könyvek között **(358)**. Az előszóban előadja Hatvani, hogy munkájában nem az egész filozófia feltárása a célja, csupán az emberi megismerés alapjainak, az igazság és bizonyosság alapelveinek megkeresése. Hatvani a debreceni református kollégium tanára volt, tanított többek között fizikát, erkölcsant, teológiát.⁴⁷⁴ Ez a műve nemcsak filozófiatörténeti érdekességű, mivel példáit a matematika és fizika köréből veszi. Oktatói munkája során felhasználta Musschenbroek professzor tanításait is, akinek könyvét még Leydenben megvette. A Debreceni Nagykönyvtárban több 18. századi Musschenbroek-kötet is található, valamint a Debreceni Református Kollégium Múzeuma több Musschenbroek-féle szemléltető és kísérleti eszközt őriz. Fennmaradt nyomtatott művei között egy-egy kémiai és filozófiai értekezés is található.

⁴⁷³ EB, XVIII, 586.

⁴⁷⁴ SZINNYEI, IV, 503–507.

3. 6. 11. Ius canonicum

Több olyan művet találunk a jegyzékben, amely az egyház jogi kérdéseivel foglalkozik. A legrégebbi egyházjogi gyűjtemény a könyvtárban Gratianus, a 12. században Bolognában élt teológiai professzor jogi gyűjteménye (362). A mű az egyházi jog gyakorlati példatára, amely tartalmazza a törvények részletes kifejtését és a kánonok mellett a hozzájuk tartozó ellenkánonokat is. Három részből épül fel: az első az egyházi személyeket és hivatalokat mutatja be, a második 36 ügytételt foglal magába, míg a harmadik egyházi dolgokról értekezik. A mű 1760-ban megjelent Paul Joseph Riegger, a Theresianum jogprofesszorának kiadásában. Barkóczy könyvtárában valószínűleg ez a példány volt meg.

Itt van Christian Heinrich Freiesleben *Corpus juris civilis academicum* című polgárjogi munkája (96), valamint a *Corpus juris canonici academicum* két kötete, amely Freiesleben munkája alapján készült (155). Egy másik jogi témájú mű szerzője Georges Gobat (1600–1679) francia jezsuita.⁴⁷⁵ A könyvjegyzékben egy jogi-teológiai traktátusa van bejegyezve (23). Borromei Szent Károly 1582-ben megjelent *Acta ecclesiae Mediolanensis* című művét megtaláljuk a fennmaradt a könyvek között (14). Sok szempontból a trienti zsinat hozadékaként létrejött jogszabálygyűjteménynek tekinthetjük. Ahogy a címe is mutatja, a mű a milánói egyházra vonatkozik, ahol Borromei Károly érsek volt. Ennek ellenére a Trient utáni évektől egészen a 17. század végéig az egyházi törvényhozás és hivatali ügyek legfontosabb kézikönyve lett, elterjedt az egész katolikus Európában. Nemcsak a 16. századi egyház, hanem a vallásos keresztény közösség életét is megismerhetjük belőle.

Egy másik, a könyvtárban megtalálható egyházjogi szakkönyv Francesco Monacelli 1732-ben megjelent négykötetes *Formularium legale practicum fori ecclesiastici* című munkája (99).

Barkóczy könyvtárában fennmaradt Giacomo Pignatelli (1625–1699) talán leghíresebb, *Consultationes canonicae* című munkájának 1700-as, kölni kiadása (17). Pignatelli korának híres kánonjogásza és tudósa volt. Munkáit használták a római kongregációkban, az egyházi üléseken, a püspöki kancelláriákon, és a híres kánonjogászok is forgatták és említették őket, úgymint Lucio Ferraris (1687–1763), vagy maga XIV. Benedek, aki gyakran használta az „uti Pignatellius noster in Consultationibus”, vagyis ahogy a mi Pignatellink írja a *Consultationibus* fordulatot.⁴⁷⁶

⁴⁷⁵ SOMMERVOGEL, III, 1505–1506.

⁴⁷⁶ Treccani, XXVIII, 269.

Vitus Pichler osztrák jezsuita (1670–1736)⁴⁷⁷ *Ius canonicum practice explicatum* című munkája szintén a kánonjogi munkák közé tartozik **(381)**. Pichler mint ellenreformátor is jeles személyiség volt, azonban jogi munkái ismertebbek voltak. Ezek közül sokat tankönyvként használtak az egyetemeken, mivel a joggyakorlat során felmerülő nehezen megoldható kérdésekre is választ igyekeztek adni.

Az *Apparatus brevis ad theologiam, et ius canonicum* című gyűjteményes kiadvány a teológia és kánonjog tanulásához nyújtott segítséget **(270)**.⁴⁷⁸ Mellékletként találunk benne egy történelmi-kronológiai függelékét, amelyben a koncíliumokat, pápákat, ellenpápákat, egyházatyákat, egyházi írókat, valamint az eretnekeket veszi sorra ábécé- és időrendi sorrendben.

3. 6. 12. Ius civile

A könyvtárban megtalálhatóak voltak a korabeli jogalkotás folyamatát leíró és azt segítő kézikönyvek, törvénygyűjtemények. A jegyzékben találjuk az 1715. évi pozsonyi országgyűlés törvénycikkeit **(75.)**, tárnokjogi törvénycikkeket **(386.)**, de nem hiányzik a jogalkotás és törvénykezés alapkönyvének számító *Corpus juris Hungarici* sem. A könyvtárban két kiadása is megvolt, mindkét példány fennmaradt a mai kötetek között **(8., 60)**. A korábbi, 1696-os kiadás Szentiványi Márton, a nagyszombati egyetem könyvnyomtató intézet igazgatójának kiadásában jelent meg **(60)**. Ő használta először a *Corpus juris* elnevezést (*Corpus juris seu decretum generale*). A korábbi, bécsi kiadás mintájára ez is három részből állt. Az első rész a Tripartitum, a második a Mosóczy Zakariás által összegyűjtött végzéseket, a harmadik rész pedig az 1687-ig kibocsátott törvényeket tartalmazta. A *Corpus Juris* a magyar országos végzéseknek (decretum regis) vagy törvényeknek (decreta) a gyűjteménye. Ami nem került bele a *Corpus Juris*ba, azt a gyakorlatban nem is alkalmazták, és így hatályát veszítette. A második kiadása 1743-ban jelent meg, Barkóczy könyvtárában azonban a háromkötetes sorozatból hiányzik az első kötet **(8)**.

A *Corpus juris* mellett a jogszolgáltatás másik fontos műve volt Kollonich Lipót *Forma Processus Iudicii Criminalis seu Praxis criminalis* című büntetőjogi formulákat tartalmazó háromkötetes kézikönyve **(91)**. Kollonich 1695-től esztergomi érsek, 1673–1674

⁴⁷⁷ SOMMERVOGEL, VI, 706–713.

⁴⁷⁸ A mű, ahogyan már korábban említettük, szerepel a Barkóczy által összeállított tanulmányi tervezetben felsorolt tankönyvek között. Lásd: 344. jegyzet.

között a protestáns papok felett ítélező pozsonyi bíróság tagjaként is működött.⁴⁷⁹ Ez meghatározta a jogról való gondolkodását is, gyűjteményében számos egyházi vonatkozású esettel találkozunk.

Egy másik jeles joggyűjtemény Kitonich János, II. Mátyás király jogügyi igazgatójának 1619-ben megjelent *Directio methodica* című műve is fennmaradt a könyvtárban (386). Ez a munka volt a magyarországi perrendtartás első kézikönyve, később a *Corpus juris Hungarici* mellékletei közé is felvették.⁴⁸⁰ Tizenkét fejezetből állt, és ezeket ismét alfejezetekre osztották fel. Főként a *Hármaskönyv* rendelkezéseit követve az eljárás elemeit magyarázza a feltett kérdésekre válaszolva. Kitonich második műve, a *Centuria certarum contrarietatum et dubietatum* is jelen volt Barkóczy könyvtárában (542). Ez a mű a *Hármaskönyvből* merített és megfejtett száz ellenvetést tartalmaz. Az első kiadása nem önállóan, hanem a *Directio* mellékleteként jelent meg.

Hugo Grotius (1583–1645) németalföldi jogász és államférfi fő műve, a *De iure belli ac pacis libri tres* is ott volt a könyvek között (215). Ez a háború és a béke jogáról értekező mű 1625-ben jelent meg. Grotius száműzetésben írta, és XIII. Lajosnak ajánlotta. Ma a nemzetközi jog alapjának tekintik. Grotius követte Bellarmino és Soarez a népfelség elvéről vallott tanait, melyek szerint az uralkodó hatalma nem Istentől, hanem a néptől van, aki ezt Istentől kapta, hogy kiválasszon egy uralkodót, aki a földi hatalom helytartója.⁴⁸¹

3. 6. 13. Riti varii

Számos misekönyvet, breviáriumot, a katolikus egyház liturgiájával foglalkozó művet találunk a könyvek között. Itt van a *Rituale Strigoniense* (550.), az esztergomi misekönyv, a *Romani caeremonialis summa* (316.), amely szintén a szertartáshoz szolgáló segédkönyv; a *Canon missae ad usum episcoporum* (396.), amely a püspökök segédkönyveként szolgált. Giuseppe Catalani két segédkönyve is fennmaradt: az egyik *Pontificale Romanum* (5.), a másik *Caeremoniale Episcoporum* (4.) címmel. Catalani a római San Girolamo della Carità papja volt, korának elismert egyházi személyisége. A Barkóczy által is jól ismert teológus, Lodovico Antonio Muratori *Annali d'Italia* című munkájának 1756-os milánói kiadásához ő írta az előszót. A *Caeremoniale Episcoporum* sok kiadást megélt, népszerű volt a korabeli Európában. Az első rész felsorolja a püspökök feladatait, külön fejezetekben tárgyalva a

⁴⁷⁹ LAKATOS András, *Kollonich Lipót* = BEKE 2004, 319–325.

⁴⁸⁰ SZINNYEI, VI, 448–449.

⁴⁸¹ NYÍRI 2001, 203–204.

kötelezettségeket, a kiváltságokat, vagy azt, hogyan kell viselkedniük magasabb rangú egyházi személyek jelenlétében. A második rész a zsolozsma és a mise felépítéséről szól, a harmadik egyéb formaságok betartására vonatkozó szabályokat tartalmaz.

A papi segédkönyvek között maradt fenn a *Breviarium scripturisticum*, amely az egyházi év szentírási szövegeinek gyűjteménye háromkötetes kiadásban (198). Itt van a *Breviarium Romanum*, amelyet a trienti zsinat hagyott jóvá (529). Himnuszok, olvasmányok, zsolozsmák gyűjteménye, az egész egyház számára egységes zsolozsmáskönyvvé vált. Egy énekgyűjtemény is fennmaradt, *Cantus ecclesiasticus [...]* címmel (10). Egy másik katolikus énekgyűjtemény, a *Canthus catolici* szintén megtalálható a jegyzékben (168). A nagyszombati kiadás ajánlása Szelepcsényi György esztergomi érseknek szól, ahogy a címléírás jelzi. A kötet nem maradt fenn, de tudjuk, hogy a *Canthus catholici* harmadik, 1675. évi kiadását ajánlották Szelepcsényi György esztergomi érseknek.⁴⁸²

Felice Potesta ferences szerzetes munkája egy, a gyóntatás és gyónás gyakorlatához segítséget nyújtó könyv. Három részből áll: I. *De examine confessoriorum*; II. *De denunciationibus*; III. *De examine ordinandorum, praedicatorum, missionariorum* (92). Tiburce Navar *Manuductio ad praxim executionis literarum sacrae poenitentiarie* című műve a penitencia végrehajtásának gyakorlatához vezető segédkönyv (315).

A könyvtárban Barkóczy ex librisével díszítve maradt fenn Anton Georg Rippel *Alterthum, Ursprung, und Bedeutung aller Ceremonien, Gebräuchen, und Gewohnheiten, der Heil* című művének magyar fordítása. Fordítója Szentilonay József (1693–1769), aki Csáky Miklós, majd Barkóczy helynöke volt, később arbei püspök lett (171). Műve 1754-ben jelent meg Nagyszombatban az akkori érseknek, Csáky Miklósnak ajánlva *Anya-szent-egyháznak ceremoniai és szertartási [...]* címmel. Három részből áll, az első azokról a ceremóniákról szól, amelyeket az év 12 hónapja alatt változatlanul szoktak megtartani. A második rész a hét szentség ceremóniáit mutatja be. A harmadik rész azokat a szertartásokat ismerteti, amelyeket a templomban és a templomon kívül tartanak. A magyar nyelvre való fordítás szükségességét azzal indokolja az előljáró beszédben, hogy a ceremóniák tudománya magyar nyelven is elérhető legyen.

⁴⁸² RMK II, 1368.

3. 6. 14. *Historia sacra et profana*

A szakcsoportot az egyház történetét, valamint jeles személyiségeinek életét feldolgozó könyvek alkotják.⁴⁸³ A *historia sacra* csoportba sorolhatjuk Claude Fleury 1640–1723 között élt jeles francia egyháztörténész⁴⁸⁴ egy művét. A Barkóczy könyvjegyzékébe bejegyzett *Histoire ecclésiastique* című munkája legnagyobb vállalkozása volt, amelyhez közel harminc évig gyűjtött anyagot (197). Az volt a célja a művel, hogy a társadalom minden osztálya számára érthető nyelvezeten megírja az egyház történetét. Az első kiadás Párizsban jelent meg 1691-ben, 20 kötetben, és hatalmas sikere volt. Későbbi kiadások más felosztásban – 16 vagy 30 kötetben – jelentek meg. Barkóczy könyvjegyzékében egy 10 kötetes sorozat van feltüntetve. Mivel a könyvek nem maradtak fenn, nem tudjuk melyik kiadás lehetett meg a könyvtárban. Tíz kötetes változatot nem jegyez a szakirodalom, valószínű, hogy a lajstrom készítésekor már hiányoztak könyvek, vagy eredetileg sem volt meg a teljes sorozat. A könyvjegyzéken található másik egyháztörténeti, és egyben hitvédelmi munka Gregor Kolb műve (442). Kolb német jezsuita történész volt, aki a freiburgi egyetemen 1724-ben tartott nyilvános vita, disputáció során elhangzott nézeteit könyv formában is megjelentette.⁴⁸⁵ Könyvében a pápák történetét tárgyalja Szent Pétertől XIII. Benedekig, közben több neves luteránus tudós véleményét kritizálja. A szerző bibliai történeteit és földrajzi tankönyveit a 18. századi Magyarországon is sokat forgatták.⁴⁸⁶

Jean Cabassut (1604–1685) *Notitia conciliorum Sanctae Ecclesiae* című egyháztörténeti munkájában felsorolta az egyház összes zsinatát az első apostoli zsinattól egészen a trienti zsinatig (349). Munkája nemcsak történeti szempontból jelentős, számos fejezet teológiai megfigyelést is tartalmaz, és a kánonjogra is kitér. Barkóczy oktatási reformjának tervezetében szorgalmazta a mű tanulmányozását.⁴⁸⁷

Szintén az egyháztörténet témakörébe sorolható Denis Pétau (1583–1652), francia jezsuita *De Hierarchia ecclesiastica* című műve, amelyben az egyház felépítését mutatja be, részletezve a különböző tisztségek feladatait (355). Az egyházi hierarchiát történeti keretbe helyezi, és egészen az egyházatyáig vezeti vissza.

⁴⁸³ DÓBÉK 2016c.

⁴⁸⁴ EB, IX, 441.

⁴⁸⁵ SOMMERVOGEL, IV, 1174.

⁴⁸⁶ Kiadták Nagyszombatban 1733-ban és 1752 körül. L.: PETRIK, II, 427.

⁴⁸⁷ Lásd: 344. jegyzet.

Filippo Buonanni (1738–1725)⁴⁸⁸ a könyvtárban megtalálható műve azokat a hősöket, szenteket, mártírokat veszi sorra, akik a kereszténységet védelmezték az évszázadok alatt **(124)**. A mű eredeti, olasz címe *Catalogo degli ordini equestri e militari*, 1711-ben jelent meg, és nagy népszerűségnek – sok kiadásnak – örvendett a 18. században. Buonanni az előszót XI. Kelemen pápához intézi, amelyben kifejti, hogy nemcsak a kard a fegyver, hanem a prédikáció, az elmélkedés, a teológiai művek írása, és a hittérítés is. Kiemeli a jezsuita rendet, – amelybe ő is belépett 1654-ben – hangsúlyozva a rend tagjainak munkásságát. A II. Orbán pápa által 1095-ben létrehozott szent ligákról is megemlékezik, amelyeknek utódjai a mai és múltbeli harcosok. Ki kell emelni, hogy a kötet számos metszetével a könyvtár egyik legszebben illusztrált darabja. Buonanni érdeklődött a művészettörténet iránt, Athanasius Kircher művei gyűjteményének kurátora lett, így nem meglepő, hogy a kötet illusztrálásakor művészeti szempontból is értékes metszeteket használt.

Buonanni munkájához nagyon hasonló témájú és felépítésű Vincenzo Maria Coronelli olasz ferences szerzetes, térképész és enciklopedista könyvjegyzékben szereplő műve **(136)**. Coronelli elsajátította fametszetek készítését, majd több földgömböt is alkotott, többek között XIV. Lajos francia király megrendelésére. A jegyzéken szereplő művének címe *Ordinum religiosorum in ecclesia militanti catalogus*.

Louis Abelly 17. században élt francia teológus rutén püspökök életét és műveit feldolgozó könyvét is őrzi a könyvtár fennmaradt állománya. A mű Magyarországon 1748-ban jelent meg először, ezt egy második, 1758-as egri kiadás követte,⁴⁸⁹ ez utóbbi maradt fenn a könyvtárban **(223)**. Abelly sokáig együttműködött Vincenzo de Paolival, a korszak nagy hatású egyházreformerével, akinek 1662-ben életét is megírta. Részt vett antijansenista mozgalmakban, ezek szellemisége több művén is nyomot hagyott.

Az egyházi jellegű, latin nyelvű történelmi munkák között külön csoportot képeznek a magyar jezsuita szerzők alkotásai.

Hevenes Gábor munkatársai közé tartozott Timon Sámuel (1675–1736) jezsuita történettudós, akinek *Purpura Pannonica* című műve szerepel a hagyatéki lajstromban **(69)**. Az első jezsuita történettudósként tartják számon, aki kronologikus módszerével (*Synopsis novae chronologicae* és *Epitome*) megalapozta a jezsuita történetírói iskolát.⁴⁹⁰ Fontosnak tartotta, hogy ne csak a krónikákra, hanem a levéltárak adataira is támaszkodjanak a történetírók. A kritikai szemlélet mellett azonban ő is szem előtt tartotta és tisztelte a rend

⁴⁸⁸ DBI, XI, 235.

⁴⁸⁹ PETRIK, V, 18.

⁴⁹⁰ SZINNYEI, XIV, 180–182.

elvárásait. A Barkóczy-könyvtárban szereplő *Purpura Pannonica* a magyarországi bíborosok életét és cselekedeteit mutatja be kronologikus sorrendben.

A történeti művek ezen csoportjába tartozik Szörény Sándor (1664–1719) jezsuita rektor és történetíró egyik munkája. 1717-ben, Nagyszombatban jelent meg a könyvjegyzékben is megtalálható műve, a *Nova series pontificum Romanorum et archiepiscoporum Strigoniensium ab a. 1000. ad a. 1717.* című műve, amelyben a római pápákkal párhuzamosan katalógus-szerűen sorolja fel az esztergomi érsekeket (475).

Prileszky János (1709–1790) jezsuita szerzőnek Barkóczy könyvjegyzékében három kötete van feltüntetve, amelyek mind 1761-ben jelentek meg Nagyszombatban. Ezek között van két történelmi munka, az *Acta et scripta omnia Sancti Cypriani*, amely Szent Ciprián műveinek kiadása (34.) és az *Annales compendiarium regum et rerum Syriae*, amely kronológiai sorrendben mutatja be a keleti szír birodalom történetét (50).⁴⁹¹ Prileszky Trencsénben lépett a jezsuita rendbe. 1760-tól a Pázmáneum, majd a nagyszombati szeminárium rektora volt. Élete nagy részét egyházi írók műveinek kiadására fordította.⁴⁹²

Schmitth Miklós négy műve volt jelen Barkóczy könyvtárában, ezek közül a *historia sacra* csoportba sorolható az egri püspököket bemutató kötet (178). A mű *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati* címmel jelent meg Győrben három kötetben. A harmadik kötetben az utolsó bemutatott személy Telekessy István, aki 1699–1715 között volt egri püspök.

A következő csoportot a hagiografikus művek alkotják. Barkóczy összegyűjtött néhány, a szentek életével foglalkozó olasz nyelvű kötetet, ezek közül három maradt fenn: a *Leggendario delle Santissime Vergini* című legendárium, amely szent szüzek életét mutatja be (Velece, 1733) (206.), valamint a *Vita del glorioso S. Alessio* című, Szent Elek (Padova, Bassano, s. a.) (556.) és a *Vita di S. Francesco Saverio* (Firenze, 1701) (112.) Xavéri Szent Ferenc életét feldolgozó művek. Francesco Maria Galuzzi Nepomuki Szent János életrajzát tartalmazó műve is szerepel a jegyzékben (121).

A *Historia profana* csoportban elsőként a könyvtár ókori történetírói munkáit ismertetem. Ki kell emelni Lucius Annaeus Florus művét (357.), aki főként Livius és Sallustius nyomán foglalta össze Róma történetét a város alapításától Augustus koráig. Az államok és a történelem élő organizmusként való felfogásának szemlélete Florusnál összefüggő, átgondolt, következetes történelemkonceptióvá válik.⁴⁹³

⁴⁹¹ A harmadik Prileszky-kötet egy teológiai témájú mű, a *Theologicorum prologmenorum libri duo* (369).

⁴⁹² SOMMERVOGEL, VI, 1226.; SZINNYEI, XI, 153–154.

⁴⁹³ HAVAS 2011.

A másik történelmi munka Josephus Flavius *De bello Judaico* című műve, amely a 66–70 között tartó Júdea ellen vezetett római hadjáratról szól (364). A háború a rómaiak győzelmével ért véget, a Titus vezette csapatok bevették Jeruzsálemet, felégették a Templomot, és ezzel beteljesült Dániel próféta jövendölése a város elpusztításáról. Flavius maga is részt vett a háborúban, így a szemtanú nézőpontjából meséli el az eseményeket.⁴⁹⁴

Cornelius Nepos I. századi történetírónak csak a neve van feljegyezve a könyvjegyzékbe (280). A *De viris illustribus* sem maradt fenn teljes egészében, azonban ez gyakrabban megjelent önálló kötetként. Így valószínűbb, hogy Barkóczy könyvtárában ez a jeles férfiak életét feldolgozó gyűjtemény maradt fenn. Nepos számára az életrajz elsősorban nem történetírás, hanem olyan tettek elbeszélése, amelyekből tanulni lehet, tehát az életrajz az erkölcsök tanítására szolgáló műfaj.

Caius Suetonius Tranquillus Neposhoz hasonlóan történet- és életrajzíró volt. Nem tudjuk pontosan melyik műve volt meg a könyvtárban, mivel a jegyzékben csak a *Svetonii Opera* leírás szerepel (331). Legteljesebb fennmaradt munkája a *De vita XII Caesarum libri VIII.* című, császáreléletrajzokat tartalmazó munka, Barkóczy könyvtára valószínűleg ezt őrizte meg.

Henri Estienne neve is szerepel a könyvek listáján. Estienne humanista filológusként és nyomdászként nagyon fontosnak tartotta a görög nyelv művelését. Számos verses és prózai görög művet kiadott. Ismerte a Franciországbán tanult magyar humanistát, Zsámboki Jánost. Műveiben többször megemlékezett a török sújtotta Magyarország helyzetéről. Ő maga is számos irodalmi alkotás szerzője. Nyomdászként legnagyobb vállalkozása a *Thesaurus linguae Graecae*, amely a kiadás magas költségei miatt nem hozta meg számára a várva várt sikert. Barkóczy könyvtárában két gyűjteményes kiadása, antológiája volt meg. Ezek közül az egyik, a *Virtutum encomia sive gnoma de virtutibus ex poetis et philosophis* (s. l., 1573) című, amely a múlt jeles személyiségeinek cselekedeteit írja le, ma is megtalálható Barkóczy könyvei között (412). A mű érdekessége, hogy két nyelven íródott, a latin mellett görögül.

Egy itáliai humanista, Pietro Ranzano (humanista néven Petrus Ransanus) neve is ott van a hagyatéki lajstrom tételei között (95). Bár művének címe nem szerepel, szinte biztosra vehetjük, hogy a Beatrix királyné kérésére íródott *Epithome rerum Hungaricarum* című történelmi mű volt meg Barkóczy könyvtárában. A szerző a Thuróczy-krónika és személyesen hallott elbeszélések alapján írta meg magyar történetét. Először 1558-ban Zsámboki János adta ki. A mű egy másik, átdolgozott változata Bakócz Tamás esztergomi érsekhez került

⁴⁹⁴ VL, V, 765–766.

Itáliában. Ezt a változatot Pécsi Lukács jelentette meg 1579-ben. A két 16. századi kiadást számos további követte.

Megtaláljuk Willem Hendrik Nieupoort *De ritibus veterum Romanorum* című régiségtanát (**126.**), amelyet elsősorban a latin nyelv és az ókori történelem oktatásához használhattak. Később a Ratio Educationis az okortudomány oktatásához szükséges kötelező tankönyvként írta elő. Első kiadása 1712-ben jelent meg Utrechtben, majd hazánkban először Budán, 1748-ben adták ki. Ezt még számos hazai kiadás követte.⁴⁹⁵

Barkóczy a világtörténelmet feldolgozó könyvei között két nagyobb terjedelmű munkát találunk. Az egyik a *Gran teatro storico, o sia storia universale sacra* című ötkötetes mű (Velence, 1722) (**85.**), amely eredetileg németül jelent meg, Barkóczy könyvtárában az olasz nyelvű kiadás van meg. Szerzőjét nem tüntetik fel, a kiadás címlapja szerint több antik és korabeli író szövegeiből szerkesztették köteté. Az első kötet a világ keletkezésétől Augustus császár haláláig írja le a történelmet, a második Tiberius uralkodásától egészen Nagy Károly megkoronázásáig, a harmadik IV. Károly császár haláláig, majd a negyedik Lipót császárig, végül az utolsó kötet egészen az 1700-as évekig. A mű a Biblia és a katolikus egyház tanításainak megfelelően írja le a világ keletkezését, majd a későbbi évszázadok bemutatásánál is nagy hangsúlyt helyez az egyház és a pápaság történetére. A fejezeteket a különböző antik és kortárs szerzők munkáiból állították össze. A másik történelmi munka földrajzi, kulturális információkat is ad a különböző országokról, mindezt metszetekkel és térképekkel illusztrálva. Eredetileg francia nyelven jelent meg, a szerző a francia fizikus, érem- és régiséggyűjtő Vallemont apát (1649–1721).⁴⁹⁶ A Barkóczy könyvtárában található olasz fordítás címe *Gli elementi della storia* (Velence, 1748) (**196**). Az első kötet a történelmet írja le Nagy Lajos királyig, a második kötet a földrajzot tárgyalja. Miután röviden bemutatja, hogy az évszázadok folyamán, a nagy felfedezések előtt milyen elméletek voltak a föld felosztására, minden ország földrajzi jellemzőit és politikai berendezkedését ismerteti, kontinensek, azon belül térségek szerint csoportosítva őket. A nyolcadik fejezetben, az európai országok között Magyarországot is jellemzi a szerző. Érdekes megnézni, hogy a 18. században egy Franciaországban megjelent világtörténelemben hogyan mutatják be Magyarországot. Az ország határainak kijelölése után a szerző elmondja, hogy a vizek nagy részét a Duna adja, de ezek nem jó minőségűek. A terület gazdag azonban borban, legelőben, aranyban és ezüstben, kiterjedéséhez képest azonban nem nagy a lakosság száma. A Királyság egy időben független volt, de már Ausztriához tartozik, Mária Terézia irányítása

⁴⁹⁵ MÉSZÁROS 1980, 356.

⁴⁹⁶ MICHAUD 1827, 366.

alatt áll. A magyarokról azt írja, hogy jóra valóak, jó vitézek és harcosok, de azzal, aki megsérti őket, kegyetlenek, bosszúállóak, büszkék és állhatatlanok. Az országban a saját nyelvüket, a magyart beszélik, amely az illír nyelv egy dialektusa. Használatban lévő nyelv még a latin és német, ezért a legtöbb városnak három neve van. Az általános leírás után a földrajzi jellemzők következnek. Három részre – Alsó- és Felső- Magyarországra, valamint Szlavóniára – osztja az országot, majd felsorolja és röviden bemutatja a hozzájuk tartozó, összesen 53 tartományt, amelyek a székhelyeik nevét viselik. Az utolsó két, különálló fejezetben Szerbia és Erdély leírása következik.⁴⁹⁷ Összességében elmondható, hogy a szerzőnek – a nyelv eredetének kérdését leszámítva – aktuális, helyénvaló információi voltak az ország politikai helyzetéről, és földrajzi elhelyezkedéséről. A sorozat következő két kötete az antik történelmet és az egyház történetét dolgozza fel, majd az utolsó két kötetben találjuk meg Itália történelmét.

Történelmi témájú könyvei közé sorolhatjuk Filippo De Rossi *Descrizione di Roma antica e moderna* (Róma, 1727) című művét is **(227)**. Az első kötetben az antik Róma leírását találjuk számos illusztrációval, és a művészettörténeti ismertető mellett rengeteg történelmi adattal. A második kötet már a modern – tehát a 18. század eleji – Rómát mutatja be: a templomokat, bazilikákat, tereket, színházakat, könyvtárakat, szobrokat, hidakat, festményeket. Az olvasónak szóló előljáró levélből tudjuk meg, hogy a különböző műemlékek és látványosságok leírását az első kötetben az antik, a másodikban a kor olasz szerzőinek írásaiból válogatták össze. Számos kihajtható illusztrációt találunk a híresebb terekről és térképeket a város legismertebb részeiről. Barkóczy ezt az 1727-ben megjelent művet útikönyvként is használhatta római évei alatt.

Schmitth Miklós a jezsuita történetíró nemzedék 1707–1767 között élt tagja volt.⁴⁹⁸ Barkóczy könyvtárában négy munkáját találjuk meg. Jelen volt a *Triumphus Laureati D. Joannis Francisci regis, magni Galliarum apostoli* című műve **(426)**. A következő az *Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli, cum epitome principum Turcarum* című munka **(33.)**, amelynek társszerzőjeként a szakirodalom Muszka Miklós, jezsuita papot jegyzi. A kilenckötetes sorozat 1747–1752 között jelent meg Nagyszombatban, a török birodalom történetét és uralkodóit ismerteti kronologikus sorrendben. Ugyancsak történelmi munka a *Palatini regni Hungariae*, amely Magyarország nádorait mutatja be Szent István király korától egészen a jelenkorig **(11)**.

⁴⁹⁷ *Gli elementi della storia*, II, Venezia, nella stamperia di Giambattista Albrizzi, 1748, 353–362.

⁴⁹⁸ SZINNYEI, XII, 509–511.

Kazy Ferenc (1695–1759) jezsuita történetíró Istvánffy Miklós historiájának folytatásaként, Timon Sámuel kéziratának felhasználásával megírta a 17. századi magyar történetet. Munkája három kötetben jelent meg, 1737-ben, 1741-ben és 1749-ben.⁴⁹⁹ A könyvjegyzékben egyszer szerepel *P. Kazy Historia Hungariae* tételként **(26)**.

Kéri Borgia Ferenc (1702–1768)⁵⁰⁰ jezsuita csillagász, matematikus, két történelmi munkája volt meg Barkóczy könyvtárában. Ezek a *Historiae Byzantinae continuatio seu Imperatores ottomanici a capta Constantinopoli cum Epitome principum Turcarum* **(22.)** és az *Epitome historiae Byzantinae seu Imperatorum Orientis* **(232.)** című művek. Mindkét munka a Bizánci Birodalom történetét dolgozza fel.

Kunics Ferenc jezsuita atya egy történelmi munkáját őrizte a könyvtár. Kunics személyesen ismerhette Barkóczyt, hiszen 1751–1755 között Egerben tanított. Barkóczyval érdeklődésük is hasonló lehetett, mivel Kunics beutazva Itáliát, jól ismerte a kortárs teológiai szellemi irányzatokat és művészeteket. A szakirodalom szerint csakúgy, mint Barkóczy, pártolója és ápolója volt a magyar nyelvnek. Latin nyelvű világtörténeti összefoglalója Barkóczy könyvtárában is megtalálható volt **(422)**. Ez a mű 1733-ban Nagyszombatban jelent meg *Compendium historicum de regnis et aliis orbis provinciis* címmel.

Történelmi témájú könyvek közül csupán néhány német nyelvű maradt fenn, például Johann Jacob Moser híres alkotmányjogász az 1739-es belgrádi békéről szóló műve **(101)**. A könyv a Habsburg–török háborút és annak politikai következményét mutatja be. A háború végén a belgrádi béke értelmében a Habsburgok a Bánát kivételével elveszítették 1718 előtti hódításaikat.⁵⁰¹ Egy másik, a jegyzékben található történelmi munka Christoph Gottlieb Richter (1717–1774) német jogász és író *Historie des Kriegs zwischen Oesterreich und Preussen* című, metszetekkel díszített munkája, amelyben a század osztrák–porosz háborúinak és politikai konfliktusainak történetét dolgozza fel **(378)**.

Jan Daniel Janocki, a lengyel nemzeti könyvtár könyvtárosának és bibliográfusának négy kötete is megtalálható volt a könyvtárban.⁵⁰² A *Polonia litterata [...]* című bio-bibliográfia, amelyben Janocki híres lengyel személyek rövid életrajzát veszi sorra **(387)**. Majd a *Specimen catalogi codicum manuseriptorum Bibliothecae Zaluscianae*, amely a könyvtár kéziratainak általa készített katalógusa **(68)**. A német nyelvű könyvek között további kettőt találunk a

⁴⁹⁹ SZINNYEI, V, 1303–1304.

⁵⁰⁰ SZINNYEI, VI, 102–104.

⁵⁰¹ NDB, XVIII, 175–178.

⁵⁰² A lengyel szerzők jelenléte azzal is indokolható, hogy Barkóczy életének néhány színtere, mint a Szepesség és Eger földrajzilag közel estek a lengyel régióhoz.

lengyel szerzőtől: az egyik a korban élő lengyel tudósok lexikona (370.), míg a másik a Bibliotheca Zaluscianáról szóló, ismeretterjesztő jellegű kötet (367).

Janocki kéziratkatalógusának címében szereplő Zaluski névvel még egy helyen találkozunk a könyvjegyzékben (74). Szerzője Andrea Chrisostomus Zaluski (1650–1711) lengyel prédikátor és fordító. A jegyzékben szereplő, *Epistolae historico-familiares* című műve a korabeli – elsősorban egyháztörténeti vonatkozású – dokumentumok latin fordításának gyűjteménye. A Zaluski család Lengyelország egyik arisztokrata családja, két, egyházi szolgálatot betöltő sarjuk alapítja meg 1747-ben a lengyel nemzeti könyvtárat, a Bibliotheca Zaluscianát.⁵⁰³

A jegyzék magyar nyelvű művei között találunk olyat, amelynek szerzője protestáns. Benczédi Székely István világkrónikája, amelynek első kiadása 1559-ben, Krakkóban jelent meg, szerepelt Barkóczy könyveinek listáján (183). A történelmi munka egyik célja a reformáció létjogosultságát igazolni, valamint hogy alátámassza a római egyház eltávolodását a keresztény vallástól. Történelemfelfogása szerint a török Isten büntető keze, amelynek minden bálványozó népre le kell sújtania.⁵⁰⁴

3. 6. 15. Artes

A művészeti témájú könyvek közé főként festésszettel, építészettel és kertépítéssel foglalkozó művek tartoznak.

Antonio Lupis *Il chiaro scuro della pittura morale* címmel megjelent műve (Velence, 1679) (263.) a festészetről értekezik, összegzést adva a templomok falait díszítő freskók és festmények ábrázolásairól és motívumairól.

A könyvtár művészeti könyvei között találjuk Andrea Pozzo építész és díszítőfestő *Perspectiva pictorum et architectorum* című traktátusát (46). Pozzo (1642–1709) korának egyik legjelesebb építésze volt. Számos templom belső terének kivitelezése köthető nevéhez. Talán leghíresebb munkái a római Sant’ Ignazio-templom freskói, amelyek az ellenreformáció vizuális művészetének jellegzetes példái. Fenti traktátusát 1693 és 1698 között írta. Összegyűjtötte benne az épületfestészetre és a perspektívákra vonatkozó szabályokat. A mű a festők és építészek egyik legtöbbet használt kézikönyvévé vált, a századok folyamán számos kiadást és fordítást megért. Népszerűségének oka egyszerű leírásai, gyakorlati útmutatói, mindez tudományos értekezés keretébe foglalva. Leírja a freskó

⁵⁰³ GÓRNY–NIKISCH 2004.

⁵⁰⁴ BENCZÉDI SZÉKELY 1960, 1–12.

készítésének gyakorlatát, a falfelület előkészítésétől egészen az utolsó munkafolyamatokig. A két kötetben megjelent munkát számos illusztráció díszíti. A kupolák, épületbelső háromdimenziós metszetei nagy újdonságnak számítottak a kor művészeti kiadványai között.⁵⁰⁵

A firenzei Antonio Francesco Gori *Museum Florentinum* című műve is fel van tüntetve a jegyzékben (64). Gori 1691–1757 között élt Firenzében, teológiával és történelemmel foglalkozott, különösen érdeklődött az etruszk emlékek iránt.⁵⁰⁶ *Museum Florentinum* című munkájában, amely Firenzében jelent meg hat kötetben 1740–42-ben, átfogó leírást ad a város régiségeiről. Részletesen bemutatja többek között az antik Medici-gyűjtemény darabjait, külön fejezetekben tárgyalva a római szobrokat, emlékműveket, portrékat, érméket, arany- és ezüsttárgyakat.

Barkóczy német nyelvű könyvei között is találunk néhányat, amely művészettörténettel, építészettel, kertkultúrával foglalkozik. Fischer von Erlach és Johann Bernhard *Entwurf einer historischen Architektur* című, 1725-ben megjelent könyve az építészet történetét követi nyomon (37). Bemutatja a zsidó, egyiptomi, szír, perzsa és görög építészetet, az antikvitás után megismerhetjük az újkor építményeit, európai és arab, török, japán példák segítségével. Az utolsó fejezetben néhány épület tanulmányrajzát közli. Barkóczy mind egri püspöksége, mind esztergomi érseksége alatt nagyon sok építési, átépítési munkát kezdeményezett, ezért is érdekelhette az építészet, és gyűjtött össze a témával kapcsolatos könyveket könyvtárában.

A barokk pompához hozzátartoztak a lenyűgöző kertek, és ezek műveléséről, gondozásáról több kézikönyv is megjelent. Barkóczy esztergomi érsekként nemcsak a pozsonyi érseki palota híres kertjét élvezte, hanem már egri püspökként is lenyűgöző kertet építtetett felsőtárkányi Fuorcontrasti kastélyához, valamint pesti házához. A jegyzékben található egy kertépítési kézikönyv, amely *Erlustierende Augenweide in Vorstellung herrlicher Gärten und Lustgebäude* címmel jelent meg 1717-ben (39). A szerzők (Matthias Diesel, Jeremias Wolf, Johann August Corvinus) életük folyamán több főúri, főpapi kertet építettek és gondoztak, utazásaik során meglátogatták a legjelesebb kerteket. Művükben az udvarok, kerti építmények, színházak, csatornák és zuhatagok, narancsházak kialakításáról értekeznek. A kötethez tartoznak metszetek, amelyeken a versailles-i Nagy-Trianon, a passauai Hackelberg, a salzburgi Hellbrunn és Mirabell-kert ábrázolásait láthatjuk.

Paul Decker (1677–1774) *Fürstlicher Baumeister, oder Architectura Civilis* című munkája is a jegyzékben található (35). Deckert építésztként és rézmetszőként, a világi barokk

⁵⁰⁵ Az olasz nyelvű kiadásban található két tervezet a Lateráni Szent János bazilika homlokzatának tervéről is.

⁵⁰⁶ Treccani, XVII, 555.

építészet nagy alakjaként tartják számon.⁵⁰⁷ A *Fürstlicher Baumeister* hercegi és nemesi paloták, illetve a hozzájuk kapcsolódó épületek, kertek, ligetek tervrajzait és metszeteit tartalmazta. Az illusztrációkat rövid leíró-magyarázó szöveg kíséri. Építészeti megoldásaiban nagy elődjei, többek között Gian Lorenzo Bernini, Francesco Borromini, Andrea Pozzo és Fischer von Erlach elképzeléseit követte.

A Barkóczy-könyvtárban fennmaradt egy könyv Aachen gyógyvizeiről is **(218)**. Eredeti szerzője nincs feltüntetve a kiadáson, a fordító nevét emelik ki, aki Karl Ludwig von Pöllnitz, német kalandor és író. Több európai nagyvárosban szolgált katonaként, emlékiratain kívül leginkább történelmi témájú könyvei jelentősek. A gyógyvizekről szóló mű címe *Amusemens des eaux d'Aix la Chapelle, oder Zeit-Vertreib bey den Wassern zu Achen*, Pöllnitz franciáról fordította német nyelvre. 1736-ban jelent meg először, Barkóczynak a második, 1737-ben, Berlinben megjelent kiadás volt meg. A vizek jótékony hatásai mellett az aacheni társadalmi szokásokról, szórakozási formákról is olvashatunk a műben.

Molnár János jezsuita *A régi jeles épületekről kilencz könyvei* című munkáját (Nagyszombat, 1760) is megtaláljuk **(164)**. A szakirodalom az első magyar nyelven írt építészeti könyvként tartja számon.⁵⁰⁸ Elsősorban nem építészeti szakismereteket, hanem régiségtant tárgyal. A teremtéstörténettől a Római Birodalom koráig mutatja be a világ legnevesebb épületeit. Művében mindvégig bibliai párhuzamokat alkalmaz. Az előljáró beszédben több olyan témát említ, amely a kor irodalmi életének kérdéseire és polémiáira válaszol. A magyar nyelven való írás fontossága és a magyar nyelvű időmértékes verselés meghonosítása mellett érvel.

Tóth Áron doktori disszertációjában bemutatott néhány 18. század eleji építészeti munkát, köztük Molnár Jánosét.⁵⁰⁹ Kifejti, hogy a jezsuita szerző mely egyéb építészeti munkákra hivatkozik a különböző fejezetekben. Gyakran említi a kortárs Christian Rieger *Universae architecturae civilis elementa* című munkáját, valamint a jezsuiták, a bécsi Athanasius Kircher és a spanyol Juan Bautista Villalpando műveit. Tóth Áron párhuzamba állítja Molnár művét Fischer von Erlach *Entwurff einer historischen Architectur* című építészeti munkájával. Ez a német nyelvű mű Barkóczy könyvtárában is helyet kapott **(37)**. Erlach az ausztriai barokk építészet legjelesebb mestere volt, 1656–1723 között élt és alkotott. Római tanulmányai után hamarosan Bécsbe költözött, ott hozta létre fő műveit. Molnár forrásai gyakran megegyeznek a német szerző forrásaival. Műve öt fejezetre oszlik, ezekben

⁵⁰⁷ NDB, III, 548–549.

⁵⁰⁸ BIBÓ István, *A magyar építészeti szakirodalom kezdetei: építészeti szakkönyvek Magyarországon a XVIII. században* = ZÁDOR–SZABOLCSI 1978, 36–41.

⁵⁰⁹ http://doktori.btk.elte.hu/art/totharon/diss_nem.pdf

Molnár Jánoshoz hasonlóan elsősorban az ókori és bibliai épületeket mutatja be, de a negyedik fejezetben saját munkáit tárgyalja.

A hosszú előjáró levél után művében a világ legfontosabb épületeit veszi sorba. A különböző fejezetekben beszél a „paradicsomnak kertjéről, Noé bárkájáról, Babilon tornyáról, Babilon és Ninive városáról, Egyiptus-béli épületekről, Kína-béli épületekről, Salamon templomáról, görög épületekről, római régi épületekről.” Ezek a fejezetek kisebb alfejezetekre vannak felosztva. Az antik Róma leírásánál részletesen bemutatja a római piacokat, oszlopokat, csatornákat, utakat, feredőházakat, nyargaló helyeket, teátrumokat, temetőket, majorokat, palotákat.

A magyar nyelvű könyvek között a teológiai, történeti tematikán túl találunk egyéb műveket is. Gazdasági témájú Lippay György *Posoni kert* című kertészeti munkája, amely szerepel Barkóczy könyveinek jegyzékén (188).

A *Posoni kert* elsősorban kertészeti traktátus, de sokat megtudhatunk belőle a kert művészeti kialakításáról is. Lippay György esztergomi érsek kertje a késő reneszánsz, barokk itáliai példákat követte: a palota és a kert szorosan összefüggő együttest alkotott. Ez volt az érsek állandó rezidenciája, itt fogadta vendégeit, köztük az uralkodót.⁵¹⁰ Galavics Géza a kert kialakítását vizsgálva hangsúlyozta a szembetűnő olasz hatást.⁵¹¹ Ezt azzal magyarázza, hogy Lippay diákként Itáliában tanult és – csakúgy, mint később Barkóczy – az ott tapasztalt művészeti megoldásokat hazatérve közvetlen környezetében is igyekezett meghonosítani.

3. 6. 16. Kéziratok a könyvtárban

A lajstromban külön csoportot képeznek a könyvtárban található kéziratok. Valószínűleg csak a nagyobb terjedelműeket kötötték be a Barkóczy-könyvtár köteteire jellemző barna kötésbe, ennek következtében a rövidebbek könnyebben szétszóródhattak, kerülhettek másik gyűjteménybe. A jegyzék kézíratainak azonosításához Barkóczy hagyatékának környezetében – az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban és a Prímási Levéltárban – őrzött kéziratokat ellenőriztem. A 23 tétel közül 12-et sikerült azonosítani. Vannak köztük ma az egri levéltárban őrzött dokumentumok, mint Barkóczy protokollumai az egri évekből (507.), – a könyvekhez hasonlóan barna, aranyozott címeres kötésbe kötve – és Barkóczy a Collegium Germanicum et Hungaricumban szerzett bizonyítványa (500.), valamint hat prédikációjának kézírata (506).

⁵¹⁰ STIRLING 1996, 126–129; GALAVICS 2000.

⁵¹¹ GALAVICS 2000, 177.

A Főszékesegyházi Könyvtárban több irodalmi mű, levelezés kézírata megtalálható, amelyek megegyeznek a Barkóczy hagyatéki jegyzékében szereplő címekkel. Ilyen Verancsics Antal püspök többkötetes leveleskönyve, amely a Batthyány-gyűjteményben maradt fenn (504). Verancsics válogatott leveleit egy másik kéziratgyűjtemény tartalmazza (503). A folio rectóján szereplő bejegyzés szerint Barkóczy Ferenc egri püspök, majd esztergomi érsek íratta le az esztergomi káptalan levéltárában őrzött levélgyűjteményből. Barkóczy a gyűjteményt halála előtt három hónappal átadta Fába Simon oldalkanonokjának, hogy a levélgyűjteményt megfelelő jegyzetekkel publikálja. Barkóczy korai halála miatt ez azonban nem történt meg. Fába Simon ezt a bekötött gyűjteményt 1798-ban adta a káptalani könyvtár kéziratgyűjteményébe, elhelyezés céljából. A felső kötéstáblán belül a következő beírás szerepel latinul: a káptalani könyvtár kéziratkatalógusába beiktatták 1807-ben.

Grassalkovich Antal már korábban ismertetett *Beteges és unalmas gondolati* című munkája szintén ott van a kéziratok címei között (492).⁵¹²

Jelen van egy olasz nyelvű kézirat, amelynek címe *La pietra filosofale svelata* (501). Ez egy népszerű, több nyelvre lefordított, emblémákkal díszített könyvből másolt szöveg, amely a bölcsek köve elkészítésével, titkaival foglalkozik. 1625-ben Frankfurtban Lucas Jennis publikált egy emblémás alkímiai könyvet, *De Lapide Philisophico* címmel. Ez a latin fordítása Nicolaus Barnaud német nyelvű szövegének, amely illusztrációk nélkül, Leidenben jelent meg 1599-ben. A latin fordítás szerzőjének személye ismeretlen, a könyv Lambspring szerzői álnévvel jelent meg.⁵¹³ Barkóczy kézírata valamelyik olasz fordításból készült másolat. A jegyzékben ott van a szöveg egy német nyelvű változata is, – *Germanicus de lapide Philosophico I vol.* – az ehhez tartozó kéziratot azonban nem találtam meg.

Trenck Frigyes porosz báró és kalandor (1726–1794)⁵¹⁴ által összeállított *Der Menschen Freund* című hetilap részleteinek másolata szintén ott van a lajstromban, azonban a nyomtatott könyvek közé sorolva (209).

Azon kéziratok tételei között, amelyeknek nem sikerült megtalálnom mai lelőhelyét, van egy kézirat másolat Siegmund von Herberstein *Moscouia der Hauptstat in Reissen* című művéből (499.), itt van Esterházy Pál egyik műve (498.), az 1729-es országgyűlési napló (486.), Barkóczy magyar nyelvű pásztorlevele (497.), vagy Johann Baptista Massillon latin nyelvű prédikációinak másolata (505). Itt található meg többek között Molnár János jezsuita

⁵¹² Lásd: 98–99. oldal.

⁵¹³ WAMBERG 2006, 85.

⁵¹⁴ RÉVAI, XVIII, 466.

egy jogi munkája (513.), Schmitth Miklós egri püspököket bemutató műve (514.), Kószeghy Szaniszló *De virtutibus theologicis* (517.), valamint Paolo Manuzio levelei (512).

3. 7. Összefoglalás

A könyvjegyzék közlésével, a könyvek azonosításával és a gyűjtemény bemutatásával egy újabb fontos 18. századi könyvgyűjteményt ismerhettünk meg. Tulajdonosa, Barkóczy Ferenc kora egyházi és világi életének jelentős alakja. A lajstrom vizsgálatának köszönhetően láthattuk, hogy a kötelezően jelenlévő művek (papi segédkönyvek, prédikációgyűjtemények, teológiai alpművek) mellett a személyes érdeklődés is nyomott hagyton a könyvtáron. A jelentős mennyiségű olasz nyelvű könyv között drámaszerzők műveit, a reformkatolikus irányzatok képviselőinek könyveit is megtaláljuk.

Barkóczyt megismertük, mint fordítások elkészítésének támogatóját, mint nyomdaalapítót, aki több magyar nyelvű könyv megjelenéséhez nyújtott segítséget először Egerben, majd Esztergomban. A püspök, majd érsek tudománypártolását bemutató fejezetekben ismertettem azokat a köteteket, amelyek dedikációja Barkóczyhoz szól. Ezek is szerepelnek a hagyatéki lajstrom tételei között.⁵¹⁵ A gyűjtemény könyveit tanulmányozva kapunk egy metszetet Barkóczy műveltségéről, arról, hogy milyen könyvekkel találkozott, melyek voltak olvasmányai, amelyek például egy-egy mű lefordíttatására vagy kiadására ösztönözték.

Felmerül a kérdés, hogyan lehetséges az, hogy Barkóczy, aki köztudottan (és a dolgozatban bemutatott fejezetekben is) a magyar nyelv pártfogójaként jelenik meg, csak kicsivel több, mint egy tucatnyi magyar nyelvű könyvet őrzött gyűjteményében. Minden bizonnyal nem ez az 556 tétel volt Barkóczy összes könyve. Személyes magánkönyvtárában, amelyet halála után felvettek egy hagyatéki lajstromba, a különlegesebb, külföldről vásárolt könyvek voltak túlsúlyban.

⁵¹⁵ A már tárgyalt tételek a következők: 174., 457., 154., 456., 153., 455., 19., 131., 193., 376., 170.

4. Összegzés

A 18. század magyarországi irodalma soknyelvű irodalom, az olvasó közönség is lehetett többnyelvű, olvashatott latin, német, szlovák, magyar szövegeket. Az irodalmi művek egyre inkább a szerzői autoritás alá kerültek és az irodalom fogalma, az irodalmat létrehozó személyek társadalmi státusza és az olvasási szokások is átalakultak. Az irodalom fogalmkörébe a 18. század közepéig, végéig minden írott szöveg beleszámít. Az alkalmi verselés is egy társadalmi mintája az irodalom művelésének. A dolgozatban nem arra a kérdésre kerestem a választ, hogy jók-e az alkalmi művek, és nem egy elfeledett irodalmi érték újrafelfedezése a célom. Az alkalmi költészet művelése nem jelent magában véve értéktelenséget, hanem egy bizonyos politikai tradíció része, amely a 18. század második felében még élő hagyomány volt.

Az alkalmi költészet barokk poétikai tradíciókban gyökerezik. A versszerző tipikus műfajai egy reprezentatív nyilvánosság szerkezetébe illeszkedve nyerhetik el a helyüket, egy olyan nyilvánosság keretében, melynek formái az új kommunikációs szokások terjedése miatt egyre szűkösebb körben jelentkeznek, és melynek gesztusrendszerét az oktatás még hosszú ideig közvetíteni fogja.

Egy-egy magas rangú személy életének bemutatásához sok információt adhatnak a hozzá címzett alkalmi művek.⁵¹⁶ A reprezentáció egyes formáinak elemzése különböző – társadalomtörténeti, művészettörténeti, zenetörténeti – kontextusokba helyezi a személyt és környezetét, aki köré az ünnepi ceremóniák szerveződnek. Barkóczy Ferencről viszonylag sok részletet közölt ezidáig a szakirodalom, azonban ez a gazdagság egyenetlen. Személyiségének értelmezhetősége a hiányzó, vagy még nem feltárt források miatt beszűkült és a mindenkori aktuális értelmezői igényeknek erősen kiszolgáltatott lett. Ennek az összképnek a korrekciójához vezethet a nyilvánvalóan szétszórt anyag összeszedése, valamelyest rekonstrukciója. A Barkóczyra irányuló, irodalmi, művelődéstörténeti érdekltségű levéltári kutatás kulcsszava a reprezentáció, hiszen a püspök, majd érsek személyét számtalan alkalommal köszöntötték ünnepélyesen, ezeknek az eseményeknek több típusú írásos megnyilvánulása van.

A Barkóczy életéhez, reprezentációjához tartozó dokumentumok felmérése nem egyszerű és nem problémátlan feladat. Az e dolgozat által megkísérelt feldolgozás után is kínál még

⁵¹⁶ Pintér Márta Zsuzsanna Mártonfi József erdélyi püspök (1746–1815) életrajzát új adatokkal teszi árnyaltabbá azzal is, hogy felsorolja a személyeket, akik üdvözlő versekkel, beszédekkel köszöntötték Mártonfit püspökké való kinevezése alkalmából. L.: PINTÉR 2016, 36–40.

lehetőségeket az egyes tudományterületek kutatói számára. Az anyag bősége és a dolgozat terjedelmi korlátai, az egyéb Barkóczyhoz kapcsolódó iratok nagy száma, ugyanakkor feltáratlansága, részben pedig hiánya mind közrejátszanak abban, hogy a kutatás nem tekinthető befejezettnek. Igyekeztem minél szélesebb áttekintést adni Barkóczy reprezentációjáról, ezért az egyes résztémák feldolgozása során nem tudtam, de nem is volt szándékom a legapróbb részletekbe menő elemzést készíteni.

A Barkóczy személyét körülvevő reprezentáció bemutatása, könyvtárának számbavétele azonban így is számos eredményt hozott. Az eddignél teljesebb képet kaptunk a 18. század közepének egyik legmeghatározóbb egyházi személyiségéről. A feltárt adatok kiegészítik, módosítják a szakirodalom eddigi eredményeit.

A reprezentációs eseményekhez kapcsolódó irodalmi művek bemutatása több szinten járult hozzá Barkóczy személyének és környezetének megértéséhez. Számos új információ került napvilágra kapcsolati hálójáról, ismert és kevésbé ismert egyházi és világi személyekről. Barkóczy püspöki korszakát részletesen elemezte a korábbi szakirodalom, most érseki korszaka és annak kulturális háttere is bemutatásra került. Itáliai kapcsolatainak feltárása segít megérteni ízlésének alakulását és mecénatúráját. Kultúrapártoló tevékenységének elemzéséből kiderül, milyen hatással volt kora irodalmi életére. A főpapi mecénatúra működése megmutatja, hogy mi kellett ahhoz, hogy egy könyv megjelenjen, egy szerző művei ne csak kéziratos formában legyenek jelen. A Barkóczy körül kialakult kör összekapcsolja az egyházi és a világi életet, hiszen támogatóitjai, hívei között mindkét csoportból találunk személyeket.

A kutatás egyik legfontosabb hozadéka annak a módszertannak a gyakorlati érvényesülése, hogy hogyan lehet egy életutat nem csupán elsődleges, a személy szűk tevékenységéhez tartozó forrásokon keresztül bemutatni, hanem az őt körülvevő, egyúttal segítő és alakító környezet hatóerejét is figyelembe véve, a róla szóló, számára írt művek fényében is értelmezni.

Az alkalmi költészet példái az irodalomtörténeti kutatások részét képezik, a különböző ünnepi események programjába való illeszkedésük már az interdiszciplináris jelleget hangsúlyozza, hiszen a zenetörténet, a társadalomtörténet, a történettudomány mind értékes adatokkal gazdagodhat az elemzésből. Mindebből azt láthatjuk, hogy a dolgozat Barkóczy Ferenc köré épül, de nem csupán róla szól. Az egykor őt körülvevő pezsgő és fényes élet fennmaradt tanúbizonyságain keresztül láthatjuk, hogy kik írtak verset, hogyan tanulták a versírást, mely események alkalmával olvasták fel vagy adták elő ezeket a műveket. Kiderül,

hogy hol tanulták a poézist, és hogy maga a vers, az irodalmi mű közéleti események része volt.

A hagyatéki jegyzékben fennmaradt könyvlista elemzése méginkább árnyalja és számos információval gazdagítja mindazt, amit eddig a Barkóczy által terjesztett és patronált műveltségről tudtunk.

Felmerül a kérdés, hogy Barkóczy valóban használta, olvasta a könyveit, vagy csupán gyűjtő volt. Az egyes könyvek kiadási adatait átnézve láthatjuk, hogy élete végéig vásárolt újabb és újabb könyveket, a könyvanyag nagy része egyéni érdeklődését tükrözi, így egyértelmű, hogy olvasási szándékkal választott köteteket. Tehát nem csupán a könyveiről, hanem az olvasmányairól beszélhetünk. Így a könyvlista összetétele rávilágít arra, hogy mi volt a püspök, majd érsek fő érdeklődési köre, ami meghatározta azt is, hogy milyen művek kiadását támogatta. Bár valószínűleg több könyve volt annál, ami a hagyatéki lajstromban szerepel, és még a leltárba vetteknél is kevesebb maradt fenn, de Barkóczyt mindezzel együtt a 18. század könyvgyűjtő főpapjai közé sorolhatjuk.

Barkóczy reprezentációját és a könyvgyűjteményt vizsgáló részek találkozásából komplex kép rajzolódik ki arról, hogy az Itáliában tapasztalt kultúra és az arra való személyes fogékonyság együtthatásából eredt az a műveltség, amely Barkóczy ízlését és kultúrapártolását formálta. Mindezzel kiemelkedett korának szellemi–kulturális és társasági életéből, személyiségét tükrözték reprezentációjának különböző megnyilvánulásai.

Bibliográfia

Rövidítésjegyzék

AEV – Archivum Ecclesiasticum Vetus
AS, AR – Archivum Saeculare, Acta Radicalia
DiarMin. – *Liber inventarii conventus Agriensis Minoritarum*, FL, Eger, AEV E. 3345.
FK – Főszékesegyházi Könyvtár, Esztergom
FL – Főegyházmezei Levéltár, Eger
Knyt – Kisnyomtatványtár
MOL – Magyar Országos Levéltár
OSZK – Országos Széchényi Könyvtár
PLtar – Prímási Levéltár, Esztergom

Levéltári és kéziratári források⁵¹⁷

FK Batthyány-gyűjtemény, Hist. VI. c. Lodovico Antonio Muratori *Della regolata divozion de' cristiani* című művének magyar fordítása.

FL AEV 2572. Egy Fuorcontrastiban tartott ünnepség ülésrendje, a résztvevő személyek felsorolása.

FL AEV Acta extraneorum. Miscellanea 2592. Bernardo Giordano levelei.

FL AEV Acta extraneorum. Miscellanea, 2380. Guerieri Bonfigli római jezsuita levelei Barkóczynek.

FL AEV E. 3345. *Liber inventarium conventus Agriensis Minoritarum*.

PLtar 2. B. 2; 1. B. 1. Az esztergomi építkezés tervrajzai.

PLtar As, AR X. 196. 77. A pozsonyi Szent Ágoston kolostor apácái fordulnak Barkóczyhoz, kérve, hogy rendük hivatalosan is folytathasson oktató tevékenységet az országban (1764).

PLtar AEV 1326 A/1. 3. *Descriptio vitae et mortis Francisci Barkóczy Archi-Episcopi Strigoniensis*.

PLtar AEV 1326. A/18. *Translatio Francisci e Comitibus Barkóczy ex Episcopatu Tenagriensi ad Agriensem Anno 1745*.

PLtar AEV 1326/13. 3. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének a kiadott pápai bullára vonatkozó levelei (1761), (1–7. számozott lapokon).

⁵¹⁷ A tételek címeihez a levéltári és kéziratári katalógusok leírásait vettem át. A dolgozatban bemutatott alkalmi művek leírása az *1. Melléklet*ben található.

- PLtar AEV 1326/13. 4. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének a pápai kérelmek ügyében írott levele (1761).
- PLtar AEV 1326/13. 5. Paolo Bernardo Giordaninak, Barkóczy Ferenc római ágensének levele a bullák kiadásáért járó díjak ügyében (1761), (1–3. számozott lapokon).
- PLtar AEV 1326/14/1. A helynök 1761. szeptemberi jegyzőkönyvének kivonata Barkóczy érseki beiktatásáról.
- PLtar AEV 1326/16. 2a. Az egriek jobbulást kívánó levele Barkóczyhoz (1765. 04. 03.).
- PLtar AEV 1326/A2 Barkóczy Ferenc részére a római Collegium Germanicum et Hungaricum által kiállított bizonyítvány.
- PLtar AEV 1326A/19 Barkóczy Ferenc egri püspöki beiktatásakor tett esküje.
- PLtar AEV 1343/19–32. Az esztergomi építkezés során talált római kori emlékek, antik érmék összeírása.
- PLtar AEV 1343/302–305. Mária Terézia levele a magyarországi püspökökhöz, amelyben Barkóczy rendelkezésére bocsátja a várhegyet, és a támogatásáról biztosítja őt a székesegyház építésénél (1761).
- PLtar AEV 1343/306–311. Barkóczy tíz pontban megfogalmazott felvetése a káptalan visszaköltöztetésének és a székesegyház építésének ügyében (1761).
- PLtar AEV 1343/65–77. Az esztergomi egyházmegye plébániáinak felajánlásai a székesegyház építéséhez.
- PLtar AEV 1349/6. 1r. Levél Barkóczyhoz a megfelelő auktorok olvasása és a tanárok kiválasztása ügyében. (1764)
- PLtar AEV 1349/6. 1r. A Helytartótanács levele Barkóczyhoz, amelyben a mechanikai tanulmányok fontosságára hívja fel a figyelmet. (1764)
- PLtar AEV 1417/Nr. 4. Thomas de Burgo, a Collegium Germanicum et Hungaricum prefektusának Barkóczyhoz címzett levele (1764. 07. 10.).
- PLtar AEV 1417/Nr. 5. Zerdahelyi Gábor levele Barkóczyhoz, amelyben teológiai disputájának támogatását kéri. (1763. 03.).
- PLtar AEV 1481. 2 r. A tárkányi nazarénus szerzetesek levele Barkóczyhoz (é. n.).
- PLtar AEV 1738. *Informatio super progressu in Litteris ac Moribus Alumnorum Convictus, Regio Archi Episcopalis Nobilium Tyrnaviensis.*
- PLtar AEV 1740. Felvételi kérelmek a nagyszombati nemesi konviktusba.

PLtar AEV 2100/6, 2100/9. Barkóczy egri püspöki székbe történő beiktatásának szertartásrendje.

PLtar AEV 2100/6. 336–357. Barkóczy bevonulása Egerbe.

PLtar AEV 2100/6. *Regulamentum et Munia pro itinere praesenti*.

PLtar AEV 2101/4. Barkóczy Ferenc levele Csáky Miklós érsekhez (1752. 04.).

PLtar AEV 2101/7, 1r. Barkóczy könyvrendelése az egyházmegye számára (1754.)

PLtar AEV 2101/9. 471r–473v. Barkóczy előírása az egri szemináriumban olvasandó auktorokra vonatkozóan.

PLtar AS, AR 69. A Barkóczy Ferenc hagyatékában összeírt könyvek lajstroma.

PLtar AS, AR Class. X. 196. 76/ 21 1r. Poloni Péter ágens levele Rómából (1764. 12. 08.)

OSZK, Kézirattár, Fol. Lat. 4073. Országgyűlési versek, 1765–1823.

Irodalomjegyzék

ÁCS 2006 – ÁCS Pál, *A „helyettes áldozat” allegóriái a Zrínyiász IX. énekében = Uő, „Elváltozott idők”: Irányváltások a régi magyar irodalomban*, Bp., Balassi, 2006 (Régi Magyar Könyvtár: Tanulmányok, 6), 140–157.

ADAM 1988 – Wolfgang ADAM, *Poetische und kritische Wälder: Untersuchungen zu Geschichte und Formen des Schreibens „bei Gelegenheit”*, Heidelberg, Winter, 1988 (Beihefte zum Euphorion, 22).

AEV 2012 – *Archivum Ecclesiasticum Vetus*, összeáll. FODOR Nóra, SZŐNYI Tamás, Esztergom, Prímási Levéltár, 2012 (Útmutató a Prímási Levéltárhoz, 4).

ALSZEGHY 1942 – ALSZEGHY Zsolt, *A magyar nyelvű jezsuita-drámák forrásaihoz*, Irodalomtörténet, 1942/2, 87–93.

ALSZEGHY–CZIBULA–VARGA 1995 – *Jezsuita iskoladrámák (Ismert szerzők)*, sajtó alá rend. ALSZEGHY Zsoltné, CZIBULA Katalin, VARGA Imre, Bp., Akadémiai–Argumentum, 1995 (Régi magyar drámai emlékek, XVIII. század, 4/1).

ANTALÓCZY 1996 – ANTALÓCZY Lajos, *Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár története: 1793–1996*, Eger, Főegyházmegyei Könyvtár, 1996.

ARMELLINI 1891 – Mariano ARMELLINI, *Le chiese di Roma dal secolo IV al XIX*, Roma, Tipografia Vaticana, 1891.

B. ILLÉS 2005 – B. ILLÉS Virág, *A Fuorcontrasti kastély az 1761. évi inventárium tükrében*, Archivum: A Heves Megyei Levéltár közleményei, 2005, 57–77.

- BAGOSSI 2011 – BAGOSSI Edit, *Pietro Metastasio színpadi művei Magyarországon: a metastasiói melodráma hatása a 18–19. századi magyar drámára és színházművészetre*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011.
- BAHLCKE 2005 – Joachim BAHLCHE, *Ungarische Episkopat und österreichische Monarchie*, Stuttgart, Franz Steiner, 2005 (Forschungen zur Geschichte und Kultur im östlichen Mitteleuropa, 23).
- BAHLCKE 2013 – Joachim BAHLCHE, *A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia: Együtműködéstől a konfrontációig (1686–1790)*, ford. FAZEKAS István, Bp., METEM, 2013.
- BAJÁKI 2016 – BAJÁKI Rita, Kalauz, *Liber Petri Pazmani Cardinalis – az 1760-ban megjelent egri kiadás sajátosságai = Útmutató: Tanulmányok Pázmány Péter Kalauzáról*, szerk. MACZÁK Ibolya, Bp., MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016 (Pázmány Irodalmi Műhely: Lelkiségtörténeti tanulmányok, 14), 173–186.
- BÁN 1971 – BÁN Imre, *Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI–XVIII. században*, Bp., Akadémiai, 1971 (Irodalomtörténeti Füzetek, 72).
- BÁN 1976 – BÁN Imre, *Losontzi István poétikája = Uő, Eszmék és stílusok: Irodalmi tanulmányok*, Bp., Akadémiai, 1976, 215–229.
- BARCSAY-AMANT 1938 – BARCSAY-AMANT Zoltán, *Eger vár és város ábrázolásai*, II, Eger, Szent János Ny., 1938.
- BÁRDOS 1987 – BÁRDOS Kornél, *Eger zenéje 1887–1887*, Bp., Akadémiai, 1987.
- BARÓTI SZABÓ 1777 – BARÓTI SZABÓ Dávid, *Uj mértékre vett külömb verseknek három könyvei*, Kassa, 1777.
- BARTAKOVICS-EMLÉKKÖNYV 1865 – *Emlékkönyv kis-apponyi Bartakovics Béla egri érsek aranymiséjének ünnepére*, Eger, kiad. az egri főmegyei papság, 1865.
- BARTAY 1847 – BARTAY Gusztáv, *Magyarország prímásai*, Buda, Király Magyar Egyetemi Nyomda, 1847.
- BÁTHORY 2014 – BÁTHORY Orsolya, *Batthyány József esztergomi érsek beiktatása Nagyszombatban (1776)*, Magyar Sion, 2014/2, 163–180.
- BÁTHORY 2015 – BÁTHORY Orsolya, *Az irodalmi reprezentáció műfajai: Alkalmi költemények Batthyány József érsek tiszteletére = Humanista történetírás és neolatin irodalom a 15–18. századi Magyarországon*, szerk. BÉKÉS Enikő, KASZA Péter, LENGYEL Réka, Bp., MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet, 2015 (Convivia Neolatina Hungarica, 1), 236–247.
- BÁTHORY 2016 – BÁTHORY Orsolya, *Batthyány József esztergomi érsek főispáni beiktatása = BÁTHORY–KÓNYA 2016*, 45–58.

- BÁTHORY 2017 – BÁTHORY Orsolya, *Batthyány József esztergomi érsek bíborosi kinevezése alkalmából tartott ünnepségek = Lelkiség és irodalom: Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, Bp., MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2017 (Pázmány Irodalmi Műhely: Lelkiségtörténeti tanulmányok, 17), 76–80.
- BÁTHORY–KÓNYA 2016 – *Egyház és reprezentáció a régi Magyarországon*, szerk. BÁTHORY Orsolya, KÓNYA Franciska, Bp., MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016 (Pázmány Irodalmi Műhely: Lelkiségtörténeti tanulmányok, 12).
- BEKE 1991 – BEKE Margit, *Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményének katalógusa*, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1991 (Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai, 9).
- BEKE 1998 – BEKE Margit, *Barkóczy Ferenc esztergomi érsek temetési pompája = Ministerio: Nemzetközi Történészkonferencia előadásai: 1995. május 24–26.*, szerk. BÁRDOS István, BEKE Margit, Esztergom, rend., kiad. Esztergom-Budapesti Érsekség, Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata, Kultsár István Társadalomtudományi és Kiadói Alapítvány, 1998, 21–28.
- BENYOVSZKY 1928 – BENYOVSZKY Károly, *A pozsonyi magyar színház története 1867-ig*, Pozsony, Steiner, 1928.
- BERLÁSZ 1974 – BERLÁSZ Jenő, *Könyvtári kultúránk a 18. században* = SZAUDER–TARNAI 1974, 283–332.
- BÍRÓ 1994³ – BÍRÓ Ferenc, *A felvilágosodás korának magyar irodalma*, Bp., Balassi, 1994³.
- BITSKEY 1973 – BITSKEY István, *Barkóczy Ferenc püspököt köszöntő vers 1761-ből*, Archivum: A Heves Megyei Levéltár közleményei, 1973/1, 43–47.
- BITSKEY 1974a – BITSKEY István, *Barkóczy Ferenc, az irodalmi mecénás* = SZAUDER–TARNAI 1974, 333–365.
- BITSKEY 1974b – BITSKEY István, *Androvics Miklós egri könyvtára 1777-ben*, MKsz, 1974/3–4, 325–331.
- BITSKEY 1974c – BITSKEY István, *Könyvek a XVIII. századi Egerben*, Hevesi Szemle, 1974/2, 47–49.
- BITSKEY 1996 – BITSKEY István, *Hungáriából Rómába: A római Collegium Germanicum et Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés*, Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.
- BITSKEY 1997 – BITSKEY István, *Püspökök, írók, könyvtárak – Egri főpapok irodalmi mecénatúrája a barokk korban*, Eger, Heves Megyei Múzeumi Szervezet, 1997 (Studia Agriensia, 16).
- BITSKEY 2013 – BITSKEY István, *Eszterházy Károly helye Közép-Európa művelődéstörténetében* = *In Agriam Adveni*, szerk. MONOK István, Eger, Líceum, 2013 (A helyi érték, Kulturális örökség tanulmányok, 1), 13–22.

- BODOSI 2009 – BODOSI Béla, *Az egri líceumi iskolák*, Eger, Líceum, 2009.
- BORVÖLGYI 2004 – BORVÖLGYI Györgyi, *Ráday Pál (1677–1733) könyvtára*, Bp., OSZK, 2004 (A Kárpát-Medence Kora Újkori Könyvtárai, 7).
- BÖLLING 2009 – Jörg BÖLLING, *Musicae utilitas: Zur Bedeutung der Musik im Adventus-Zeremoniell der Vormoderne* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 229–266.
- BRAUN 2013 – Bettina BRAUN, *Princeps et episcopus: Studien zur Funktion und zum Selbstverständnis der nordwestdeutschen Fürstbischöfe nach dem Westfälischen Frieden*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2013.
- BRONSON 1968 – Bertrand Harris BRONSON, *Facets of the Enlightenment*, Berkeley, University of California Press, 1968.
- CATO 1756 – CATO, Marcus Porcius, *A jó erkölcsre oktató Kátónak versei [...]*, ford. FELSŐBÜKI NAGY Lajos, Eger, Royer Ny., 1756.
- ČIŽMAR 2010 – ČIŽMAR, Marian, *Piaristák Kiszebenben (1739–1922) = A piarista rend Magyarországon*, szerk. FORGÓ András, Bp., Szent István Társulat, 2010 (Művelődéstörténeti műhely: Rendtörténeti konferenciák, 6), 115–125.
- CHARTROU 1928 – Josephe CHARTROU, *Les Entrées solennelles et triomphales à la Renaissance 1484–1551*, Paris, Les Presses universitaires de France, 1928.
- CZIBULA 1985 – CZIBULA Katalin, *Egy XVIII. századi jezsuita iskoladráma tanulságai*, Színháztudományi Szemle, 1985/18, 5–18.
- CZIBULA 2004 – CZIBULA Katalin, *Metastasio a 18–19. századi magyar drámairodalomban*, ItK, 2004/2, 181–202.
- CZIBULA 2016 – CZIBULA Katalin, *Metastasio szerepe a magyar jezsuita iskolai reprezentációban* = BÁTHORY–KÓNYA 2016, 79–91.
- CSAPODI–TÓTH–VÉRTESY 1987 – CSAPODI Csaba, TÓTH András, VÉRTESY Miklós, *Magyar könyvtártörténet*, Bp., Gondolat, 1987.
- CSÖRSZ 2005 – CSÖRSZ Rumen István, *Közköltészet a többnyelvű Magyarországon (1700–1840) = Tanulmányok a magyar nyelv ügyének 18. századi történetéből*, szerk. BÍRÓ Ferenc, Bp., Argumentum, 2005, 207–260.
- CSÖRSZ 2009 – CSÖRSZ Rumen István, *Szöveg szöveg hátán: A magyar közköltészet variációs rendszere 1710–1840*, Bp., Argumentum, 2009 (Irodalomtörténeti Füzetek, 165).
- CSÖRSZ 2016 – CSÖRSZ Rumen István, *A kesergő nimfától a fonóházi dalokig: Közköltészeti hatások a magyar irodalomban 1700–1800*, Bp., Universitas, 2016 (Irodalomtudomány és Kritika: Tanulmányok).

- DA MOSTO 1937 – Andrea DA MOSTO, *L'indice generale, storico, descrittivo ed analitico dell'Archivio di Stato di Venezia*, I, Roma, Biblioteca d'Arte Editrice, 1937.
- DÂRJA 1998 – *Fondul Migazzi: surse documentare*, ed. pref. și îngr. de Ileana DÂRJA, Alba Iulia, Biblioteca Națională a României Filiala "Batthyaneum" Alba Iulia, 1998.
- DARIDA 2009 – DARIDA Veronika, *A fenséges és rejtőzködő jelenlét: Louis Marin reprezentációelmélete*, Bp., L'Harmattan, 2009.
- DBI – *Dizionario biografico degli italiani*, dir. Raffaele ROMANELLI, 1–88, Roma, Istituto dell'Enciclopedia Italiana, 1960–2017.
- DEÉ NAGY 1997 – DEÉ NAGY Ildikó, *A könyvtáralapító Teleki Sámuel*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1997.
- DIOTALLEVI 1763 – DIOTALLEVI, Alessandro, *Az igaz penitenzia-tartó bűnösnek eleven példája, mellyet a' penitenzia-tartó [...] és ötvenedik zoltára-szerént [...] bűnösnek hasznára olasz nyelven elé-adott [...] magyarra fordita Molnár János*, Nagy-Szombatban, A Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betöivel, 1763.
- DÓBÉK 2013a – DÓBÉK Ágnes, *Barkóczy Ferencet köszöntő versek, beszédek, színjátékok az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményében = Győzteseink szárnypróbálásai*, szerk. J. ÚJVÁRY Zsuzsanna, Piliscsaba, PPKE BTK, 2013, 13–38.
- DÓBÉK 2013b – DÓBÉK Ágnes, *Nyomatványok és kéziratok Barkóczy Ferenc tiszteletére = Filológia és irodalom: Tanulmányok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának Kárpát-medencei irodalmi MA- és PhD-hallgatók számára rendezett Filológia és irodalom című konferenciáján elhangzott előadásokból*, szerk. TOMPA Zsófia, Piliscsaba, PPKE BTK, 2013 (Pázmány Irodalmi Műhely, Opuscula Litteraria, 4), 115–135.
- DÓBÉK 2014 – DÓBÉK Ágnes, *Barkóczy Ferenc könyvtárának olasz nyelvű könyvei*, MKsz, 2014/3, 321–335.
- DÓBÉK 2016a – DÓBÉK Ágnes, *Barkóczy Ferenc esztergomi reprezentációja* = BÁTHORY–KÓNYA 2016, 103–111.
- DÓBÉK 2016b – DÓBÉK Ágnes, *Barkóczy Ferenc püspök egyházlátogatási körútja (1745) = Studia varia: Tanulmánykötet*, szerk. BALÁZS József, BOJTOS Anita, PAÁR Tamás, TOMPA Zsófia, TURI Gergő, VADÁSZ Noémi, Bp., PPKE–BTK, 2016, 13–22.
- DÓBÉK 2016c – DÓBÉK Ágnes, *Történeti jellegű munkák egy főpapi hagyatékban = Szóra bírni az újkort: A III. Koraújkorász doktorandusz konferencia tanulmányai*, szerk. BODNÁR-KIRÁLY Tibor, HENDE Fanni, PATAKI Katalin, Bp., DOSZ– ELTE BTK TDI, 2016, 97–113.
- DÓKA 2003 – DÓKA Klára, *Barkóczy Ferenc = Esztergomi érsekek, 1001–2003*, szerk. BEKE Margit, Bp., Szent István Társulat, 2003, 341–347.

- DOLAN 1999 – John DOLAN, *Poetic Occasion from Milton to Wordsworth*, Hampshire, Palgrave, 1999 (Early Modern Literature in History).
- DONÁTH 1967 – DONÁTH Regina, *A könyvcenzúra az állam kezében: Mária Terézia és Barkóczy prímás*, MKsz, 1967/1, 43–49.
- DREXEL 1764 – DREXEL, Jeremias, *Nap-után forgó virág, vagy-is minden féle nyavalya ellen való orvosság, úgy mint az emberi akaratnak az Isten akarattyához való illesztése. Mellyet néhai jó emlékezetü Drexelius Jeremiás [...] deák nyelven ki-bocsátott vala, most pedig született anyai magyar nyelvünk tisztelői kedvéért, lelki vigasztalás-képpen fel-áldozott Dévay András [...] Heves, és Külső Szolnok [...] vólt Vice-Ispánnya, 's Assessora, Nagy-Szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betöivel, 1764.*
- DRUX 1996 – Rudolf DRUX, *Gelegenheitsgedicht = Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, 3, hrsg. Gert UEDING, Tübingen, Niemeyer, 1996, 654–666.
- EB – *Encyclopaedia Britannica*, edit. Dale H. HOIBERG, Theodore PAPPAS, Chicago, Encyclopaedia Britannica, 2003.
- EME V. – *Egyetemes Magyar Encyclopaedia*, V, szerk. TÖRÖK János, Pest, Szent István Társulat, 1866.
- ENTZ 1939 – ENTZ Géza, *Barkóczy Ferenc gr., a magyar barokk kor nagy mecénása, Történetírás*, 1939/3–4, 167–197.
- FALLENBÜCHL 1971 – FALLENBÜCHL Zoltán, *Grassalkovich Antal aforizmái = Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1971–1972*, Bp., OSZK, 1973, 323–344.
- FALLENBÜCHL 1988 – FALLENBÜCHL Zoltán, *Magyarország főméltóságai*, Bp., Maecenas, 1988.
- FATSAR 2008 – FATSAR Kristóf, *Magyarországi barokk kertművészet*, Bp., Helikon, 2008.
- FEDI–PATERNOSTRO 1999 – *Paolo Segneri: un classico della tradizione cristiana: Atti del convegno internazionale di studi su Paolo Segneri nel 300° anniversario della morte (1694–1994)*, Nettuno, 9 dicembre 1994, 18–21 maggio 1995, a cura di Andrea FEDI, Rocco PATERNOSTRO, New York, Forum Italicum, 1999.
- FEJÉRDY–SOÓS 2011 – FEJÉRDY András, SOÓS István, *Klimo György és Giuseppe Garampi = Klimo György püspök és kora: Egyház, művelődés, kultúra a 18. században: A 2010. október 14-én, Pécsen, Klimo György pécsi püspök születésének 300. évfordulójára megrendezett tudományos konferencia tanulmányai*, szerk. POHÁNKA Éva, SZILÁGYI Mariann, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, 2011, 125–141.
- Felső Magyar-országi Minerva 1932 – *Szalai Gróf Barkóczy Ferencz' Ns. Magyar-Ország Herzege-Primás' és Fő-Cancellár'-Esztergomi Érsek' életrajza*, Felső Magyar-országi Minerva, 1832/2, 249–250.
- FÉNELON 1755 – DE SALIGNAC DE LA MOTHE-FÉNELON, François, *Telemakus Bujdosásának*

történetei, mellyeket francia nyelven irt Fenelóni Saligniák Ferencz [...] magyarra fordított Hallerköi [...] Haller László, Kassa, 1755.

FINÁCZY 1899 – FINÁCZY Ernő, *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában*, I, Bp., MTA, 1899.

FINÁCZY 1927 – FINÁCZY Ernő, *Az újkori nevelés története*, Bp., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1927.

FODOR 2017 – FODOR Nóra, *Szelepcsény György prímás vagyonának eltulajdonítása*, Magyar Sion, 2017/1, 117–133.

FORGÓ 2012 – FORGÓ András, *Katolikus felvilágosodás és politikai reformmozgalom: Szerzetesek a megújulás szolgálatában = Politikai elit és politikai kultúra a 18. század végi Magyarországon*, szerk. SZIJÁRTÓ M. István, SZÜCS Zoltán Gábor, Bp., ELTE Eötvös Kiadó, 2012 (Talentum Sorozat, 8), 120–146.

FORGÓ 2013 – FORGÓ András, *Az egyházi rend a szatmári megegyezés utáni országos politikában = Az 1712. évi pozsonyi diéta egy ciszterci szerzetes szemével*, szerk. FORGÓ András, Pannonhalma–Veszprém, Pannonhalmi Főapátsági Levéltár–A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára, 2013, (Fontes ex Archivo Sancti Martini editi I. / A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai, 32), 7–63.

FORGÓ 2017 – FORGÓ András, *Egyház – Rendiség – Politikai kultúra: Papok és szerzetesek a 18. század országgyűlésein*, Bp., Szent István Társulat, 2017.

FOUCAULT 1993 – Michel FOUCAULT, *Andere Räume = Aisthesis: Wahrnehmung heute oder Perspektiven einer anderen Ästhetik*, hg. v. Karlheinz BARCK, Peter GENTE, Heidi PARIS, Leipzig, Verlag-Reclam, 1993, 34–46.

FÖLDESI 2006 – FÖLDESI Ferenc, *Hitvita és költészet – barátok között: Lázár János és Bíró István S. J. levelezése = Magyarországi tudósok levelezése a 18. században: Tanulmányok*, szerk. SZELESTEI N. László, Bp., SZENAL, 2006, 35–54.

FÖLDESI 2016 – FÖLDESI Ferenc, *Két 18. századi munka a barátságról = Magyarországi tudósok levelezése: Tanulmányok*, szerk. SZELESTEI N. László, Bp., MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016, 87–94.

FERA 1994 – Vincenzo FERA, *Il trionfo di Scipione = La critica del testo mediolatino*, a cura di Claudio LEONARDI, Spoleto, Fondazione CISAM, 1994, 415–430.

G. MERVA 1997 – G. MERVA Mária, *A barokk főúr irodalmi kalandja: Grassalkovich Antal Beteges és unalmas gondolatai = A Grassalkovichok kora*, s. a. r. és szerk. LÁBADI Károly, Gödöllő, Gödöllői Városi Múzeum, 1997 (Gödöllői Múzeumi Füzetek, 3).

GENETTE 1997 – Gerard GENETTE, *Paratexts: Thresholds of Interpretation*, trans. Jane E. LEWIN, foreword Richard MACKSEY, Cambridge, Cambridge UP, 1997.

- GÁBOR 2013 – GÁBOR Csilla, *Elmélet a gyakorlatban: Pázmány prédikációja az elmélkedésről és az imádságról = Pázmány nyomában*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 171–176.
- GÁL 2015 – GÁL Judit, *Árpád-házi királyok és hercegek ünnepélyes bevonulásai a dalmáciai városokba = Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*, szerk. GÁL Judit, KÁDAS István, RÓZSA Márton, TARJÁN Eszter, Bp., ELTE BTK Történettudományok Doktori Iskola, 2015 (Micae Mediaevales, IV), 59–76.
- GALAVICS 1973 – GALAVICS Géza, *Egy efemer építészeti műfaj magyarországi történetéhez, Építés-Építészettudomány*, 1973/3–4, 497–508.
- GALAVICS 2000 – GALAVICS Géza, *A kerttörténet forrásai = Történeti kertek: Kertművészet és műemlékvédelem*, szerk. GALAVICS Géza, Bp., Mágus, 2000, 167–178.
- GÁLOS 1935 – GÁLOS Rezső, *Birsi Ferenc*, Győri Szemle, 1935, 71–72.
- BENCZÉDI SZÉKELY 1960 – BENCZÉDI SZÉKELY István, *Krónika ez világnak jeles dolgairól, Krakko, 1559*, a kíséző tanulmányt írta és a faksimile szövegét gondozta GERÉZDI Rabán, Bp., Akadémiai, 1960 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, III).
- GINTLI 2010 – *Magyar irodalom*, főszerk. GINTLI Tibor, írták GINTLI Tibor, KISS Farkas Gábor, LACZHÁZI Gyula, ORLOVSZKY Géza, SCHEIN Gábor, SZILÁGYI Márton, VADERNA Gábor, Bp., Akadémiai, 2010 (Akadémiai Kézikönyvek).
- GIRARDI 1548 – Giglio Gregorio GIRARDI, *De deis gentium varia et multiplex historia [...]*, Basileae, Per Ioannem Oporinum, 1548.
- GOMBOS 1974 – GOMBOS Zoltán, *Régi kertek Pesten és Budán*, Bp., Natura, 1974.
- GÓRNY–NIKISCH 2004 – Mirosław GÓRNY, Jan Andrzej NIKISCH, *Passato e presente delle biblioteche polacche*, Bollettino AIB, 2004/2, 153–162.
- GOROVE 1876 – GOROVE László, *Eger városának történetei*, Eger, 1876, Hasonmás kiadás, bev. NAGY József, Eger, Líceum, 2011.
- GUSZTINYI 1759 – GUSZTINYI János, *Üdvözség mannája az az: az Úr Jézus tulajdon szent testének, és vérének sacramentoma*, Eger, Bauer, 1759.
- H. KAKUCSKA 2003 – H. KAKUCSKA Mária, *Ki írta a 'Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak éneké'-t?*, MKsz, 2003/1, 45–52.
- HAHNER 2006 – HAHNER Péter, *A régi rend alkonya: Egyetemes történet 1648–1815*, Bp., Panem, 2006.
- HAJDÚ 2010 – HAJDÚ Vera, *Makó Pál költői mintái és versalkotási módszere az Ad amicum című elégiája alapján*, Egyháztörténeti Szemle, 2010/2, 33–58.

- HARGITTAY 2008 – HARGITTAY Emil, *Egy kultusz kezdetéhez: Jeremias Drexel SJ Pázmányról 1636-ban* = Uő, *Filológia, eszmetörténet és retorika Pázmány életművében*, Bp., Universitas, 2008, 181–187.
- HAVAS 2011 – HAVAS László, *Florus, az organikus világnézet első egyetemes megszólaltatója*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011.
- HELAS 2009 – Philine HELAS, *Der Triumph von Alfonso d’Aragona 1443 in Neapel: Zu den Darstellungen herrscherlicher Einzüge zwischen Mittelalter und Renaissance* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 133–228.
- HEPPNER 1910 – HEPPNER Antal, *A pozsonyi német színház története a XVIII. században*, Pozsony, A. Alkalay és fia nyomása, 1910.
- HITZBLECK 2009 – Kerstin HITZBLECK, *Die Einzüge der Bischöfe von Halberstadt in Mittelalter und Frühneuzeit* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 57–84.
- HOLL 1982 – HOLL Béla, *Lo sviluppo del pensiero teologico nello specchio del patrimonio librario del clero cattolico ungherese del primo periodo dell’ illuminismo* = Venezia, Italia, *Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, szerk. Béla KÖPECZI, Péter SÁRKÖZY, Bp., Akadémiai, 1982, 211–224.
- HOLL 2000 – HOLL Béla, *A teológiai gondolkodásmód alakulása a kora felvilágosodás kori magyar katolikus papság könyvkultúrájában* = Uő, *Laus librorum: válogatott tanulmányok*, Bp., Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 2000 (METEM Könyvek, 26), 173–184.
- HORÁNYI 1792 – HORÁNYI Alexius, *Nova memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*, I, Pest, Trattner, 1792.
- HORLER 1987 – HORLER Miklós, *A Bakócz-kápolna az esztergomi főszékesegyházban*, Bp., Helikon–Corvina, 1987.
- HORVÁTHY 2007 – HORVÁTHY Péter, *A jezsuita kozmográfia emlékei a zirci könyvtárban*, Magyar Tudomány, 2007/8, 1034–1044.
- HUBERT 1998 – HUBERT Ildikó, *Barkóczy Ferenchez írt magyar nyelvű versek 1761-ből*, Archivum: A Heves Megyei Levéltár közleményei, 1998/15, 123–129.
- HUBERT 2007 – HUBERT Ildikó, *Baróti Szabó Dávid (1739–1819) verseinek címzettjei* = *In memoriam Perecsényi Nagy László: Kiemelkedő személyiségek a felvilágosodás korában és a reformkorban*, Arad, Az Aradi Kölcsey Egyesület és az Aradi Szabadság-szobor Egyesület közös Kiadványa, 2007, 7–19.
- HUBERT 2016 – HUBERT Ildikó, *Egyházi és világi főméltóságokhoz írt versek képi világa* = BÁTHORY–KÓNYA 2016, 163–193.
- HUBERT–SZELESTEI N. 2007 – HUBERT Ildikó, SZELESTEI N. László, *Köszöntő versek, színjátékok Barkóczy Ferenc tiszteletére* = *Album amicorum Szörényi László LX*.

születésnapjára, szerk. JANKOVICS József, Bp., MTA Irodalomtudományi Intézet, 2007.
http://www.iti.mta.hu/Szorenyi60/Hubert_Szelestei.pdf

- HUTTKAY 1912 – HUTTKAY Lipót, *A Barkóczy-Album*, Egri Újság, 1912. július 10–11.
- JAKÓ 1997 – JAKÓ Zsigmond, *Batthyány Ignác, a tudós és a tudományszervező = Uő, Társadalom, egyház, művelődés: Tanulmányok Erdély történelméhez*, Bp., Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1997 (METEM könyvek, 18), 359–382.
- JANUS PANNONIUS 1972 – Janus PANNONIUS, *Dicsőítő ének a veronai Guarinóhoz*, ford. CSORBA Győző = *Janus Pannonius versei*, vál., szerk. és a bev. tanulmányt írta KARDOS Tibor, Bp., Szépirodalmi, 1972, 144–164.
- JELENITS 1969 – JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, ItK, 1969/2–3, 176–198.
- JOHANEK–LAMPEN 2009 – *Adventus; Studien zum herrscherlichen Einzug in die Stadt*, hg. Peter JOHANEK, Angelika LAMPEN, Köln, Weimar, Wien, Böhlau, 2009.
- KATONA 1809, KATONA István, *Historia critica regum Hungariae stirpis Austriacae*, XX, Budae, typis et sumptibus regiae Universitatis Pestanae, 1809.
- KAZINCZY 1956 – KAZINCZY Ferenc, *Pályám emlékezete*, s. a. r. és jegyz. ORBÁN László, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2009.
- KELECSÉNYI 1988 – KELECSÉNYI Gábor, *Múltunk neves könyvgyűjtői*, Bp., Gondolat, 1988.
- KESZEG 2007 – KESZEG Anna, *Gyöngyössi János: Szövegek és kontextusok*, Bp., Ráció, 2007.
- KESZEG 2008 – KESZEG Anna, *Reprezentáció, elbeszélés, élettörténetírás: Louis Martin életművének aspektusairól = Érték és történelem*, szerk. EGYED Péter, Kolozsvár, Pro Philosophia (Műhely), 2008, 48–51.
- KIBÉDI VARGA 1998 – KIBÉDI VARGA Áron, *Verestói György és a halotti beszéd = Uő, Szavak, világok*, Pécs, Jelenkor, 1998, 197–205.
- KILIÁN 1974 – KILIÁN István, *Boldisár király. (Magyar nyelvű egri színlap 1761-ből)*, Archivum: A Heves Megyei Levéltár közleményei, 1974/3, 94–101.
- KILIÁN 1998 – KILIÁN István, *Régi magyar képvers I. Old Hungarian Patern Poetry*, Bp.–Miskolc, Felső Magyarország Kiadó–Magyar Műhely Kiadó, 1998.
- KILIÁN 2002 – KILIÁN István, *A piarista dráma és színháték a XVII–XVIII. században*, Bp., Universitas, 2002.
- KLANICZAY 1991 – *A Bibliotheca Zriniana története és állománya*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Zrínyi, 1991.

- KLEIN 1930 – KLEIN Gáspár, *Az állami protestáns egyetem eszméje a Habsburgok alatt a XVIII. és a XIX. században: Művelődéstörténeti forrástanulmány*, Debrecen, Országos Református Lelkészegegyesület, 1930 (Theológiai tanulmányok, 11).
- KNAPP 2007 – KNAPP Éva, „A Lói Tanács Zabolázója”: *Berei Farkas András vándorköltő élete és munkássága (1770–1832)*, I–II, Zebegény, Borda Antikvárium, 2007.
- KNAPP–TÜSKÉS 1995 – KNAPP Éva, TÜSKÉS Gábor, *Irodalmi emblematika és emblémarecepció Magyarországon 1564–1796*, MKsz, 1995/2, 141–163.
- KNAPP–TÜSKÉS 2003 – KNAPP Éva, TÜSKÉS Gábor, *Emblematics in Hungary: A study of the history of symbolic Representation in Renaissance and Baroque literature*, Tübingen, Niemeyer, 2003, (Frühe Neuzeit, 86).
- KÓKAY 1992 – KÓKAY György, *Muratori és Révai Miklós*, *Vigilia*, 1992/8, 583–586.
- KÓKAY 1997 – KÓKAY György, *A könyvkereskedelem Magyarországon*, Bp., Balassi, 1997.
- KÓKAY 1998a – KÓKAY György, *Muratori és Magyarország: Muratori műveinek hazai elterjedtsége a 18. században*, MKsz, 1998/3, 193–206.
- KÓKAY 1998b – KÓKAY György, *Bessenyei és Muratori = A szétszórt rendszer: Tanulmányok Bessenyei György életművéről*, szerk. CSORBA Sándor, MARGÓCSY Klára, Nyíregyháza, Bessenyei György Könyvkiadó, 1998, 36–43.
- KOSÁRY 1980 – KOSÁRY Domokos, *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1980.
- KOVÁCS 1999 – KOVÁCS Sándor Iván, *Mesterkedők: Antológia*, szerk., bev. KOVÁCS Sándor Iván, jegyz. KESZEG Anna, s. a. r. CSILLAG István, Bp., Korona, 1999.
- KÖKÉNYESI 2014 – KÖKÉNYESI Zsolt, *A Szent István Rend ceremóniarendjének a kialakulása és jelentősége = Szent István lovagjai: A legrangosabb magyar kitüntetés 250 éve*, szerk. PALLOS Lajos, GÖDÖLLE Mátyás, Bp., Magyar Nemzeti Múzeum, 2014, 77–94.
- KÖKÉNYESI 2015 – KÖKÉNYESI Zsolt, *Mise és presztízs: A magyar főpapok jelenléte és reprezentációja a bécsi udvarban 1711 és 1765 között*, *Századok*, 2015/4, 905–939.
- KÖLESY–MELCZER 1816 – KÖLESY Vincze Károly, MELCZER Jakab, *Nemzeti Plutarkus vagy a' Magyarország' s vele egyesült tartományok nevezetes ferfiainak életleirásaik*, III, Pest, Trattner, 1816.
- KÜLLŐS 2004 – KÜLLŐS Imola, *Közköltészet és népköltészet: A XVII–XIX. századi magyar világi közköltészet összehasonlító műfaj-, szűzsé- és motívumtörténeti vizsgálata*, Bp., L'Harmattan, 2004 (Szóhagyomány).
- LAMPEN 2009 – Angelika LAMPEN, *Das Stadttor als Bühne: Architektur und Zeremoniell = JOHANEK–LAMPEN 2009*, 1–36.

- LENGYEL 2013 – LENGYEL Réka, *Petrarca De remediis utriusque fortunae-jának recepciója a 16–18. századi magyarországi irodalomban = Prózai kegyességi műfajok a kora újkorban: Prédikáció, meditáció és imádság*, szerk. FAZAKAS Gergely Tamás, IMRE Mihály, SZÁRAZ Orsolya, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2013 (Studia Litteraria, LII), 58–66.
- LEIGHTON 1983 – Joseph LEIGHTON, *Occasional Poetry in the Eighteenth Century in Germany*, *Modern Language Review*, 1983/78, 340–358.
- LIEVENS 2012 – Robrecht LIEVENS, *The 'pagan' Dirc van Delf = Paganism in the Middle Ages: Threat and Fascination*, ed. Carlos G. STEEL, John MARENBNON, Werner VERBEKE, Leuven, Leuven University Press, 2012.
- LÖFFLER 2011 – LÖFFLER Erzsébet, *A Barkóczy-Album festett portréi Mária Teréziáról és családjáról*, *Múzeumcafé*, 2011/22, 36–42.
- LUKÁCS 1965–1988 – *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu*, I–V, ed. Ladislaus LUKÁCS, Romae, Institutum Historicum S. I., 1965–1988.
- LUKÁCS 1978–1995 – *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, I–II, coll. et ed. Ladislaus LUKÁCS, Romae, Institutum Historicum S. I., 1978–1995 (Monumenta historica Societatis Iesu, 117, 125).
- LUTTER 2009 – Christina LUTTER, *Überwachen und Inszenieren: Gesandtschaftsempfänge in Venedig um 1500* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 85–112.
- MACZÁK 2009 – MACZÁK Ibolya, *A zsenyéjéből szerencsésen kifejtett character: Verseghy Ferenc és az excerpálás = Margonauták: Írások Margócsy István 60. születésnapjára*, szerk. CSÖRSZ Rumen István, HEGEDÜS Béla, VADERNA Gábor, AMBRUS Judit, BÁRÁNY Tibor, munkatárs TESLÁR Ákos, Bp., reciti, 2009 (hálózati kiadvány), 51–56.
- MADAS–MONOK 2003 – MADAS Edit, MONOK István, *Könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*, Bp., Balassi, 2003.
- MAÉ 1852 – *Kis gyűlés, jan. 10. 1852: A történettudományi osztály részére*, *Magyar Akadémiai Értesítő*, 1852/1, 1–6.
- MAGYAR 2013 – MAGYAR László András, *Weyer és a bolond boszorkányok*, *Aszklepion*, 2013/5, 46–48.
- MAH 1969–1987 – *Monumenta Antiquae Hungariae*, I–IV, ed. Ladislaus LUKÁCS, Romae, Institutum Historicum S. I., 1969–1987 (Monumenta historica Societatis Iesu, 101, 112, 121, 131).
- MAMÜL I–XIV. – *Magyar művelődéstörténeti lexikon: középkor és kora újkor*, I–XIV, főszerk. KÖSZEGHY Péter, Bp., Balassi, 2003–2014.
- MARIN 1997 – Louis MARIN, *A reprezentáció: (A kép és racionalitása) = Kép – fenomen – valóság*, szerk. BACSÓ Béla, Bp., Kijárat, 1997, 220–228.

- MARIN 2001 – Louis MARIN, *On Representation*, California, Stanford University Press, 2001.
- MÁTÉ 2008 – MÁTÉ Ágnes, *Francesco Petrarca De remediis utriusque fortunae című művének 18. századi magyar változatai = Varietas Gentium – Communis Latinitas: A XIII. Neolatin Világkongresszus (2006) szegedi előadásai*, szerk. SZÖRÉNYI László, LÁZÁR István Dávid, Szeged, 2008, 59–69.
- MEDGYESI SOMOGYI 1902 – MEDGYESI SOMOGYI Zsigmond, *Magyarország főispánjainak története 1000–1903*, Bp., Kellner Nyomda, 1902.
- MÉSZÁROS 1975 – MÉSZÁROS György, *Kéziratos verses énekeskönyv Egerből: Kelt:1806*, Hevesi Szemle, 1975/2, 39–42.
- MÉSZÁROS 1980 – MÉSZÁROS István, *Az 1777-i és 1806-i Ratio Educationis tankönyvei*, MKsz, 1980/4, 350–369.
- MÉSZÁROS 1981 – MÉSZÁROS István, *Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között*, Bp., Akadémiai, 1981.
- MESZLÉNYI 1956 – MESZLÉNYI Antal, *A százéves esztergomi bazilika*, Bp., Szent István Társulat, 1956.
- MESZLÉNYI 1966 – MESZLÉNYI Antal, *Egy barokk főpap, Barkóczy Ferenc érsekprímás, Vigilia*, 1966/3, 161–168.
- MESZLÉNYI 1970 – MESZLÉNYI Antal, *A magyar hercegprímások arcképcsarnoka, 1707–1945*, Bp., Szent István Társulat, 1970.
- MEZEI 1974 – MEZEI Márta, *Felvilágosodáskori líránk Csokonai előtt*, Bp., Akadémiai, 1974, (Irodalomtörténeti Könyvtár, 30).
- MICHAUD 1827 – MICHAUD, Louis-Gabriel, *Biographie universelle ancienne et moderne: histoire par ordre alphabétique de la vie publique et privée de tous les hommes avec la collaboration de plus de 300 savants et littérateurs français ou étrangers*, 47., Paris, L.–G. Michaud, 1827.
- MIGNATI 2013 – Alessandra MIGNATI, *Scenari della città – Ritualità e cerimoniali nella Milano del Settecento*, Pisa–Roma, Fabrizio Serra, 2013.
- MIZERA–NAGY–VERÓK 2017 – *A könyvkiadó egri Líceum: történet és kiadványjegyzék 1755–1852*, I, szerk. MIZERA Tamás, NAGY Andor, VERÓK Attila, Budapest–Eger, Kossuth Kiadó–Líceum, 2017 (Kulturális örökség: az egri Eszterházy Károly Főiskola Kulturális Örökség és Művelődéstörténeti Tanszék könyvsorozata).
- MGY 1790 – *A Dunának napnyugoti oldalán fekszenek e' következő helységek*, Minden Gyűjtemény, 1790/12, 182–191.
- MONOK 2012 – MONOK István, *A művelt arisztokrata*, Bp., Kossuth, 2012.

- MONOK 2016 – MONOK István, *A könyvtárak nyilvánossága a 16–18. században = Tudomány és kutatás a 240 éves Klimó Könyvtárban: A 2014. október 16–17-én rendezett jubileumi tudományos konferencia tanulmányai*, szerk. DEZSŐ Krisztina, MOLNÁR Dávid, SCHMELCZER-POHÁNKA Éva, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, 2016 (A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai, 13), 13–23.
- MORONI 1–103 – Gaetano MORONI, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni*, 1–103, Venezia, Tipografia Emiliana, 1840–1861.
- MURATORI 1747 – Lodovico Antonio MURATORI, *Della regolata divozion de' cristiani*, Venezia, nella stamperia di Giambatista Albrizzi, 1747.
- MORROW 1997 – Mary Sue MORROW, *German Music Criticism in the Late Eighteenth Century: Aesthetic Issues in Instrumental Music*, Cambridge, Cambridge University Press, 1997.
- NAGY 2017 – NAGY Andor, *A könyvkiadó egri líceum statisztikai adatok tükrében = MIZERA–NAGY–VERÓK 2017*, 36–54.
- NAGY 1857 – NAGY Iván, *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, I, Pest, nyomtatott Beimel J. és Kozma Vazulnál, 1857.
- NYERGES 1992 – NYERGES László, *Carlo Goldoni színművei Magyarországon, 1759–1990*, Bp., Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 1992.
- NYÍRI 2001 – NYÍRI Tamás, *A filozófiai gondolkodás fejlődése*, Bp., Szent István Társulat, 2001.
- [ORCZY] 1787 – [ORCZY Lőrinc], *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől*, kiad. RÉVAI Miklós, Pozsony, Loewe Antal, 1787.
- ORLOVSZKY–JANKOVITS 2008 – *A magyar irodalom története: A kezdetektől 1800-ig*, szerk. JANKOVITS László, ORLOVSZKY Géza, Bp., Gondolat, 2008.
- OVIDIUS 1964 – OVIDIUS, *Átváltozások (Metamorphoses)*, ford. DEVECSERI Gábor, Bp., Magyar Helikon, 1964.
- PÁL–ÚJVÁRI 1997 – *Szimbólumtár: Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 1997.
- PATERNOSTRO 2003 – Rocco PATERNOSTRO, *Il „maraviglioso” nei Panegirici Sacri = Uő, Dilettevole inganno e Ingegnosa Maraviglia: Studi su Antonio Ongaro, Andrea Sacchi, Paolo Segneri*, Nettuno-Roma, Ugo Magnanti, 2003, 75–100.
- PAUER 1848 – PAUER János, *Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében: Árpádok időszakától korunkig*, Székesfehérvár, Számmer Nyomda, 1848.
- PESTI 2013 – PESTI Brigitta, *Dedikáció és mecenatúra Magyarországon a 17. század első felében*, Budapest–Eger, Kossuth Kiadó–Eszterházy Károly Főiskola, 2013.

- PETNEKI 1987 – PETNEKI Áron, *Intrada: Az ünnepélyes bevonulás formája és szerepe a közép-kelet európai udvarokban = Magyar reneszánsz udvari kultúra*, szerk. R. VÁRKONYI Ágnes, Bp., Gondolat, 1987, 281–290.
- PETNEKI 2006 – PETNEKI Áron, *Pompa episcopalis avagy a püspöki reprezentáció a barokk kori Közép-Európában = Ünnepi tanulmányok Szigeti Jenő 70. születésnapjára*, szerk. Daniel HEINZ, FAZEKAS Csaba, RAJKI Zoltán, Miskolc, Bíbor, 2006, 233–263.
- PETRIK I–IX. – PETRIK Géza, *Magyarország bibliographiája, 1712–1860*, I–IV, Bp., Dobrowsky, 1882–1892; V–VIII. kötet: *1712–1800 közt megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok*, Bp., közread. az OSZK, 1971–2017. (V. és VII. kötet: *Pótlások*; VI. kötet: *Nyomda- és kiadástörténeti mutató*; VIII. kötet: *Függelék, Hazai 18. századi színlapok, gyászjelentések és szentképek bibliográfiája, Nyomda- és kiadástörténeti mutató*; IX. kötet: *Pótlások*)
- PFEIFER 1909 – PFEIFER Nina, *Richardson a német irodalomban*, Bp., Atheneum, 1909.
- PHILIPP 2011 – Marion PHILIPP, *Ehrenpforten für Kaiser Karl V. Festdekorationen als Medien politischer Kommunikation*, Wien, Lit, 2011.
- PINTÉR 2016 – PINTÉR Márta Zsuzsanna, *Egy rejtőzködő irodalmár a 18. századból: Mártonfi József erdélyi püspök (1746–1815)*, Bp., Protea Kulturális Egyesület, 2016.
- PÓCSI 2003 – PÓCSI Katalin, „Keresztény világi intések”: *Erkölcstani alapvetés Kollarics Joakim Philotea és Keresztény világi intések című műve nyomán*, Irodalomismeret, 2003/3, 132–137.
- PODHRADCZKY 1852 – PODHRADCZKY József, *Barkóczy érsek két beszéde*, Új Magyar Múzeum, 1851–1852/2, 309–314.
- PROKOPP 1977 – PROKOPP Gyula, *Barkóczy Ferenc érsek esztergomi építkezése*, Művészettörténeti Értesítő, 1977/3–4, 261–270.
- RÁJNIS 1781 – RÁJNIS József, *A magyar Helikonra vezérlő kalauz*, Pozsony, Landerer, 1781.
- RÉVAI XVIII – Révai Nagy Lexikona, Bp., Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1925.
- RMK II – SZABÓ Károly, *Régi magyar könyvtár: Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*, II, Bp., Akadémiai, 1885.
- RIPA 1971 – Cesare RIPA, *Baroque and Rococo Pictorial Imagery: The 1758–60 Hertel Edition of Ripa's 'Iconologia' with 200 Engraved Illustrations*, ed. Edward A. MASER, New York, Dover, 1971.
- RUSVAY 2000 – RUSVAY Tibor, *Migazzi: Bécs és Vác között*, Vác, Szerzői kiadás, 2000.
- SALES 1764 – SALES, François de, *Philothea, az-az ájtatos életre vezérlő út mellyet Szalai Szent Ferentz [...] frantzia nyelven meg-írt, nyomtatásban-is ki-botsátott; most pedig*

- magyar nyelvre fordított T. P. Kollárics Joakim [...], Nagy-Szombatban, a' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1764.*
- SÁNDOR 1803 – SÁNDOR István, *Magyar könyvesház, avagy A' magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerént való rövid említésök*, Győr, Streibig, 1803.
- SÁRKÖZY 1999 – SÁRKÖZY Péter, *La letteratura religiosa italiana nel Settecento ungherese da Segneri a Muratori* = FEDI–PATERNOSTRO 1999, 183–195.
- SÁRKÖZY 2003 – SÁRKÖZY Péter, *Metastasio a 18. századi iskolai színpadokon = A magyar színjáték honi és európai gyökerei: Tanulmányok Kilián István tiszteletére*, szerk. DEMETER Júlia, Miskolc, Egyetemi Kiadó, 2003, 304–314.
- SÁRKÖZY 2005 – SÁRKÖZY Péter, *Faludi Ferenc (1704–1779)*, Pozsony, Kalligram, 2005 (Magyarok Emlékezete).
- SAUNDERS 1951 – SAUNDERS, J. W., *The stigma of print: A note on the social bases of Tudor poetry*, *Essays in Criticism*, 1951/1, 139–164.
- SCHERPE 1968 – Klaus R. SCHERPE, *Gattungspoetik im 18. Jahrhundert: Historische Entwicklung von Gettsched bis Herder*, Stuttgart, Metzler, 1968.
- SCHMELZER–POHÁNKA 2012 – SCHMELZER–POHÁNKA Éva, *A Pécsi Püspöki Könyvtár története: 1774–1945*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, 2012 (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai).
- SCHMID 2009 – Regula SCHMID, „*Liebe Brüder*”: *Empfangsrituale und politische Sprache in der spätmittelalterlichen Eidgenossenschaft* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 85–111.
- SCHMIDT 1984 – Peter SCHMIDT, *Das Collegium Germanicum in Rom und die Germaniker: Zur Funktion eines römischen Ausländerseminars (1552–1914)*, Tübingen, Niemayer, 1984.
- SCHOELL-GLASS 2011 – Charlotte SCHOELL-GLASS, *Repräsentation* = Metzler Lexikon *Kunstwissenschaft: Ideen, Methoden, Begriffe*, ed. Ulrich PFISTERER, Berlin-Heidelberg, Spinger, 2011, 379–382.
- SCHWEERS 2009 – Regine SCHWEERS, *Die Bedeutung des Raumes für das Scheitern oder Gelingen des Adventus* = JOHANEK–LAMPEN 2009, 37–56.
- SEGBRECHT 1977, Wulf SEGBRECHT, *Das Gelegenheitsgedicht, ein Beitrag zur Geschichte und Poetik der deutschen Lyrik*, Stuttgart, Metzler, 1977.
- SEGESVÁRY 1992 – SEGESVÁRY Viktor, *A Ráday könyvtár 18. századi története*, Bp., Károlyi Stúdió, 1992.
- SEHNAL 1972 – Jiří SEHNAL, *Das Musikinventar des Olmützer Bischofs Leopold Egk aus dem Jahre 1760 als Quelle vorklassischer Instrumentalmusik*, *Archiv für Musikwissenschaft*, 1972/4, 285–317.

- SÍK 1939 – SÍK Sándor, *Pázmány, az ember és író*, Bp., Szent István Társulat, 1939.
- SOMMERVOGEL I–XII – Carlos SOMMERVOGEL, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, I–XII, Bruxelles–Paris, Schepens, 1890–1932.
- SOÓS 2010 – SOÓS István, *A spanyol állami egyházjog és a katolikus egyház belső joga*, Phd dolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Vallástudományi Doktori Iskola, 2010.
- STAUD 1981 – STAUD Géza, *Faludi Ferenc és az iskolai színjátszás*, ItK, 1981/3, 305–312.
- STAUD 1984–1994 – STAUD Géza, *A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai*, I–IV, Bp., MTA Könyvtára, 1984–1994.
- STEINHUBER 1895 – Andreas STEINHUBER, *Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom*, I–II, Freiburg, Herder, 1895.
- STIRLING 1996 – STIRLING János, *A magyar reneszánsz kertművészet a XVI–XVII. században*, Bp., Enciklopédia, 1996.
- STOLL 1958 – STOLL Béla, *Közösségi költészet – népköltészet: Megjegyzések a XVII. századi szerelmi lírához*, ItK, 1958/2–3, 170–176.
- STOLL 2002² – *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, 2., jav., bőv. kiad., összeáll. STOLL Béla, Bp., Balassi, 2002.
- SUGÁR 1984 – SUGÁR István, *Az egri püspökök története*, Bp., Szent István Társulat, 1984.
- SUGÁR 1996 – SUGÁR István, *Gróf Barkóczy Ferenc egri püspök Felsőtárkányban épített Fuorcontrasti kastélya s annak 1761. július 17-i átadása*, Művészettörténeti Értesítő, 1996/1–2, 107–121.
- SURÁNYI 2005 – SURÁNYI Imre, *Eger főpásztorainak, főpapjainak és felsőfokú tanintézményeinek liber gradualisai az egri Főegyházmegyei Könyvtárban = Emlékkönyv Dr. Seregély István egri érsek aranymiséje alkalmából*, szerk. LÖFFLER Erzsébet, SEREGÉLY György, Eger, Egri Főegyházmegye, 2005, 177–227.
- SZABÓ 2015 – SZABÓ Ádám, *A felvilágosodás előzményei Magyarországon: Barkóczy Ferenc kulturális programja = Humanista történetírás és neolatin irodalom a 15–18. századi Magyarországon*, szerk. BÉKÉS Enikő, KASZA Péter, LENGYEL Réka, Bp., MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet, 2015, 228–235.
- SZABÓ 1980 – SZABÓ Flóris, *A költészet tanításának elmélete és gyakorlata a jezsuiták győri tanárképzőjében (1742–1773)*, ItK, 1980/4, 469–485.
- SZAJBÉLY 2001 – SZAJBÉLY Mihály, *„Idzadnak a’ magyar tollak”: Irodalomszemlélet a magyar irodalmi felvilágosodás korában, a 18. század közepétől Csokonai haláláig*, Bp., Akadémiai-Universitas, 2001.
- SZÁRAZ 2008 – SZÁRAZ Orsolya, *Paolo Segneri művei Magyarországon*, MKsz, 2008/2, 123–140.

- SZÁRAZ 2012 – SZÁRAZ Orsolya, *Paolo Segneri (1624–1694) és magyarországi recepciója*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 (Csokonai Könyvtár, 49).
- SZÁRAZ 2015 – SZÁRAZ Orsolya, *Catalogus librorum Bibliothecae Collegii Germanici et Hungarici Romae*, Budapest–Eger, MTA Könyvtár és Információs Központ–Eszterházy Károly Főiskola, 2015 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmak történetéhez, 17/3).
- SZARVASI 1939 – SZARVASI Margit, *Magánkönyvtáraink a XVIII. században: Főpapok és főurak, nemesek és polgárok gyűjteményei*, Bp., Széchényi-Könyvtár, 1939 (Az OSZK kiadványai, VII).
- SZAUDEK 1972 – SZAUDEK József, *La fortuna dei trattati Della carità cristiana e Della regolata divozione in Ungheria nel 700 = La fortuna di L. A. Muratori: Atti del Convegno internazionale di studi muratoriani*, Modena, 1972, Firenze, Olschki, 1975 (Atti del convegno internazionale di studi muratoriani, 3), 143–151.
- SZAUDEK 1973 – SZAUDEK József, *L. A. Muratori két erkölcstani műve a XVIII. századi Magyarországon*, ItK, 1973/2–3, 171–179.
- SZAUDEK–TARNAI 1974 – *Irodalom és felvilágosodás: Tanulmányok*, szerk. SZAUDEK József, TARNAI Andor, Bp., Akadémiai, 1974.
- SZÉLESS 1998 – SZÉLESS György, *Az esztergomi Szent Adalbert székesegyház: Széless György 1761. évi leírása a Szent Adalbert székesegyház és a Szent István templom romjairól*, ford. WAIGAND József, ROMHÁNYI Beatrix, bev., jegyz. MAROSI Ernő, HORVÁTH István, Esztergom, Kultsár István Társadalomtudományi és Kiadói Alapítvány, 1998 (Forráskiadványok, 2).
- SZELESTEI N. 1976–1977 – SZELESTEI N. László, *A Collectio Kazzaiana = Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, Bp., OSZK, 1976–1977, 417–443.
- SZELESTEI N. 2000a – *Kalmár György, „a magyar nyelv szerelmese”*, szerk. SZELESTEI N., László, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, 2000 (Pázmány irodalmi műhely, Források 2).
- SZELESTEI N. 2000b – SZELESTEI N. László, *Argenis-fordítás időmértékes magyar versbetétekkel (1761)*, ItK, 2000/1–2, 224–231.
- SZELESTEI N. 2000c – SZELESTEI N. László, *Lodovico Antonio Muratori művei Magyarországon a 18. század második felében*, MKsz, 2000/1, 27–42.
- SZELESTEI N. 2005 – *Régi magyar prédikációk*, szerk. SZELESTEI N. László, Bp., Szent István Társulat, 2005.
- SZELESTEI N. 2007 – SZELESTEI N. László, *Barkóczy Ferenc érsek névnapja 1763-ban*, Magyar Sion, 2007/1, 116–122.

- SZIJÁRTÓ M. 2005 – SZIJÁRTÓ M. István, *Magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*, Bp., Osiris, 2005.
- SZILÁGYI 1888 – SZILÁGYI Sándor, *A legrégebbi magyarországi könyvtári jegyzék 1710-ből*, MKsz, 1888/I–IV, 59–84.
- SZILÁGYI 2003 – SZILÁGYI Márton, *Alkalmatosságra írott versek avagy vidám férfikompániák humora: Csokonai, Arany és a közköltészeti hagyomány*, Bárka, 2003/5, 53–62.
- SZINNYEI I–XIV. – SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, I–XIV, Bp., Hornyánszky, 1891–1914.
- SZLUHA 2006 – SZLUHA Márton, *Árva, Trencsén, Zólyom vármegye nemes családjai: Felvidéki nemes családok*, Bp., Heraldika, 2006.
- SZMRECSÁNYI 1937 – SZMRECSÁNYI Miklós, *Eger művészetéről: Tanulmányok és jegyzetek a hazai barokk történetéhez*, Bp., Stephaneum Nyomda, 1937.
- SZÖGEDI–TASI 2012 – SZÖGEDI Gabriella, TASI Réka, *Könnyek az örökkévalóságnak (Jeremias Drexel és Nyéki Vörös Mátyás egy lehetséges kapcsolatáról) = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban: Tudományos konferencia*, Miskolc, 2011. május 25–28., szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012, 353–365.
- SZÖRÉNYI 1987 – SZÖRÉNYI László, Mária, *a magyar történelem tanúja: Koptik Odo, Thalleis*, ItK, 1987/4, 440–448.
- SZÖRÉNYI 1999 – SZÖRÉNYI László, *Studia Hungarolatina: Tanulmányok a régi magyar és neolatin irodalomról*, Bp., Kortárs, 1999.
- SZÖRÉNYI 2010 – SZÖRÉNYI László, *Petrarca eszmetörténeti hatása a XVI–XVII. századi magyar irodalomban = Uő, Önfilozhatyú: Irodalomtörténeti rejtélyek*, Bp., Balassi, 2010, 52–66.
- SZÖRÉNYI 2011 – SZÖRÉNYI László, *Baróti Szabó Dávid Aeneis-fordítása = Eruditio, virtus et constantia: Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére*, szerk. IMRE Mihály, OLÁH Szabolcs, FAZAKAS Gergely Tamás, SZÁRAZ Orsolya, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, 310–316.
- TARNAI 1964 – TARNAI Andor, *A deákos rokokó költészet = A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai, 1964, 577–581.
- TARNAI 1968 – TARNAI Andor, *Pax Aulæ*, ItK, 1968/3, 273–283.
- THIMÁR 1995 – THIMÁR Attila, *Előszó = GYÁRFÁS István, Virgilius poetának Aeneise (1717)*, kiad., bev., jegyz. THIMÁR Attila, Bp., Universitas, 1995, 5–13.
- TÓTH 2007 – TÓTH Sándor Attila, *A deákos nemesi életforma és a neolatin verskultusz: Perecsényi Nagy László Orodias című kötetének kortársaihoz szóló versei*, Baja, Eötvös József Főiskolai Kiadó, 2007 (Értekezések, Tudományos Dolgozatok, 4).

- TÓTH 2008 – TÓTH Sándor Attila, *Jacobus Masenius poétikája*, Szeged, Gradus ad Parnassum, 2008.
- TÓTH 2010 – TÓTH Sándor Attila, *Makó Pál elégikus Carmenjei = Uő, Latin humanitas, neolatin poézis I/I: A jezsuita rend 18. századi költői*, Szeged, Gradus ad Parnassum, 2010, 54–84.
- TOWNSON 1797 – Robert TOWNSON, *Travel in Hungary, with a short account of Vienna in Years 1793*, London, Printed for G. G. and J. Robinson, 1797.
- Treccani I–XXXVI – *Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti*, I–XXXVI, Roma, Treccani-Istituto della Enciclopedia Italiana, 1929–1961.
- TURÓCZI 1729 – TURÓCZI László, *Ungaria suis cum regibus compendio data, dum in aula [...] Universitatis Tyrnaviensis [...] theses universae philosophiae publicè propugnaret [...] Ignatius Birovsky Ung. Nitr. [...] praeside [...] Michaelae Szegedi*, Tyrnaviae, Typ. Acad. Soc. Jesu, 1729.
- TÜSKÉS–KNAPP 2004 – TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *Jacob Masen irodalomelméleti műveinek magyarországi hatástörténetéhez*, ItK, 2004/2, 139–154.
- VÁGÓ 1943 – VÁGÓ György, *Dittersdorf Nagyváradon*, Magyar Zenei Szemle, 1943/5, 121–128.
- TARNAI 1964 – TARNAI Andor, *Alkalmi és lírai verstípusok = A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai, 1964, 440–442.
- VADERNA 2017 – VADERNA Gábor, *A költészet születése: A magyarországi költészet társadalomtörténete a 19. század első évtizedeiben*, Bp., Universitas, 2017.
- VENTRONE 2003 – Paola VENTRONE, *La sacra rappresentazione fiorentina, ovvero la predicazione in forma di teatro: Letteratura in forma di sermone: I rapporti tra predicazione e letteratura nei secoli XIII–XVI, Bologna, 15–17 novembre 2001: Atti del convegno*, a cura di Ginetta AUZZAS, Giovanni BAFFETTI e Carlo DELCORNO, Firenze, Leo S. Olschki, 2003, 255–280.
- VERESS 1917 – VERESS Endre, *A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai*, Bp., Stephaneum Nyomda, 1917 (Fontes Rerum Hungaricum, II).
- VERESS 1941 – VERESS Endre, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221–1864*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1941 (Olaszországi Magyar Emlékek, Közrebocsátja a Római Magyar Történeti Intézet, III).
- VERGILIUS 1967 – VERGILIUS, *Aeneis = Vergilius összes művei*, ford. LAKATOS István, Bp., Magyar Helikon, 1967.

- VERÓK 2017 – VERÓK Attila, *A Typographia Lycei Episcopalistól az Érseki Líceumi Nyomdáig: Az egri egyházi nyomdászat kétszáz éve (1755–1949)* = MIZERA–NAGY–VERÓK 2017, 9–36.
- VL I–XIX – *Világirodalmi lexikon*, főszerk. KIRÁLY István, I–XIX, Bp., Akadémiai, 1970–1996.
- VOIT 1971 – VOIT Pál, *Az egri minorita templom*, Bp., Pannonia, 1971.
- VOIT–DERCSÉNYI 1978 – *Heves megye műemlékei*, I, szerk. DERCSÉNYI Dezső, VOIT Pál, Bp., Akadémiai, 1978.
- VÖRÖS 1999 – VÖRÖS Imre, *Illei János, a fordító és a drámaíró*, ItK, 1999/1–2, 128–142.
- WAMBERG 2006 – Jacob WAMBERG, *Art & Alchemy*, Copenhagen, Museum Tusulanum Press–University of Copenhagen, 2006.
- WENZEL 2003 – Horst WENZEL, *Repräsentation = Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft*, Berlin, de Gruyter III, 2003, 268–271.
- WICK 1934 – WICK Béla, *Barkóczy Ferenc egri püspök látogatása Kassán 1745-ben = Uő, Nagyúri látogatások Kassán*, Kassa, Szt. Erzsébet Nyomda, 1934, 5–11.
- WITTMAN 2000 – Reinhard WITTMAN, *Az olvasás forradalma a 18. század végén? = Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*, szerk. Guglielmo CAVALLO, Roger CHARTIER, ford. SAJÓ Tamás, Bp., Balassi, 2000, 321–347.
- ZÁDOR 1971⁴ – ZÁDOR Anna, *Az esztergomi főszékesegyház*, Bp., Corvina, 1971⁴.
- ZÁDOR–SZABOLCSI 1978 – *Művészet és felvilágosodás*, szerk. ZÁDOR Anna, SZABOLCSI Hedvig, Bp., Akadémiai, 1978.
- ZAMBRA 1919 – ZAMBRA Alajos, *Metastasio „poeta cesareo” és a magyarországi iskoladráma a XVIII. század második felében*, Egyetemes Philologiai Közlöny, 1919, 1–71.
- ZELLIGER 1888 – ZELLIGER Alajos, *Esztergom-vármegyei írók, vagyis Esztergom városában és vármegyében született vagy működött írók koszorúja*, Eger, Érseki Lyceumi Nyomda, 1888.

Összefoglaló

Barkóczy Ferenc (1710–1765) egri püspök, majd esztergomi érsek nemcsak az egyházban betöltött szerepével, hanem művelődéspártoló tevékenységével is kiemelkedő szereplője volt korának. Egri püspökségének éveiben, 1745–1761 között számos olyan intézkedés kötődik nevéhez, amely meghatározó Eger és az egész egyházmegye művelődése szempontjából. Érdemeinek elismeréseként Mária Terézia esztergomi érsekké nevezte ki 1761-ben.

A dolgozat két nagy egységre különül el. Az első rész Barkóczy életútját az őt körülvevő reprezentáció segítségével ismerteti. Bemutatja a főpapi reprezentáció különböző formáit, a díszépítményeket és a maradandó épületeket, az ünnepi események szertartásrendjét, a tudományos reprezentáció megnyilvánulásait, illetve irodalmi formáit. Az alkalmi művek végigkísérik Barkóczy életének eseményeit. A versek, beszédek, színjátékok vizsgálata lehetővé teszi, hogy a kor kultúrájának ezidáig nem ismertett rétegeit tanulmányozzuk. A szövegek hordozói nyomtatványok és kéziratok. Az alkalmi művek ábrái, címlapjai, előzéklapjai, kézírásos szövegrészletei kiválóan mutatják be a korszak textuális és vizuális szemléletének igényességét, a barokk műfajkevertség populáris változatának megnyilvánulásait. Mindez a kor közéleti, szellemi életének szerves része volt, így egyháztörténeti és mentalitástörténeti szempontból is jelentékeny szegmense a kultúrának. A kronologikus sorrendben felépített fejezetekben egymást követik az egri püspök kinevezésére, a születésnapokra, névnapokra, majd az érseki cím elnyerése alkalmából írt művek.

A második rész Barkóczy hagyatéki jegyzékében fennmaradt könyveinek lajstromát ismerteti. Az egri püspök, majd esztergomi érsek gazdag reprezentációjának egyik fontos részét képezi könyvtára, amely 1761-ben Egerből Pozsonyba, majd Esztergomba került. A kötetek egységes barna bőrkötésben, a Barkóczy-család aranyozott címerével díszítve maradtak fenn. A könyvjegyzék feldolgozása során a hajdani könyvtár fennmaradt példányait azonosítottam az esztergomi könyvtár állományában. A könyvtár rekonstruálásának célja bemutatni Barkóczy érdeklődését korának szellemi irányzatai felé. A könyvek tematikus bemutatásán keresztül kirajzolódik, hogy a korabeli európai mind vallásos, mind világi irodalom mely alkotásai jutottak el egy magyarországi főpaphoz.

A dolgozatban ismertetett források teljesebbé teszik, árnyalják a Barkóczyról a szakirodalomban kialakult képet, valamint bemutatják az alkalmi irodalmi művek szerepét a 18. századi főpapi reprezentáció eseményei között. Barkóczy könyvjegyzékének feldolgozása a korszak könyvtártörténetének hiánypótló fejezete.

Summary

Ferenc Barkóczy (1710–1765), Bishop of Eger and later Archbishop of Esztergom, was a prominent figure of his time not only through the role he played in the church but also through his activities promoting culture. During his tenure as Bishop of Eger between 1745-1761, several measures connected to him defined the culture of Eger and that of the whole of the diocese. In recognition of his excellence, Maria Theresa appointed him Archbishop of Esztergom in 1761.

The dissertation is divided into two main parts. The first part presents Barkóczy's life with the help of the representations surrounding him. It presents the different forms of pontifical representation, the ornamental edifices and permanent buildings, the liturgy of celebratory events, the manifestations of scientific representation as well as its literary forms. Celebratory pieces accompany Barkóczy's life events. Analyzing the poems, speeches, and plays makes it possible to study layers of the culture of this era that had not been shown before. The mediums of the texts are prints and manuscripts. The diagrams, covers, flyleaves and handwritten text excerpts of the celebratory pieces are excellent examples of how selective the textual and visual approaches of the era were and how the popular version of the Baroque mixture of genres manifested itself. All this was an integral part of the public and intellectual life of the era, thus it is also an important segment of culture in terms of the history of the church and the history of mentalities. In the chapters organized in a chronological order we can find pieces written for the appointment of the Bishop of Eger, birthdays, name days, and to honor the occasion of attaining the title of archbishop.

The second part presents the register of the books surviving in Barkóczy's estate inventory. One of the important parts of the rich representation of the Bishop of Eger and later Archbishop of Esztergom is his library, which was transferred from Eger to Pozsony in 1761 and then to Esztergom. The volumes survived in a uniform brown leather binding, adorned with the gilded coat of arms of the Barkóczy family. While processing the register, I identified the surviving volumes of the sometime library in the collection of the Esztergom library. The aim of reconstructing the library is to highlight Barkóczy's interest in the intellectual trends of his time. Through the thematic presentation of the books it becomes clear which works of contemporary European religious and secular literature reached the Hungarian prelate.

The sources presented in the dissertation complete and nuance the image of Barkóczy developed in the literature, and they show the role of celebratory literary pieces among the events of the 18th-century pontifical representation. Processing Barkóczy's register of books fills an important gap in the library history of the era.

Melléletek

1. Melléklet

A Barkóczy Ferencnek ajánlott kéziratok és nyomtatványok katalógusa

A lajstromba került minden Barkóczy Ferencet köszöntő vers, beszéd, színdarab, levél, valamint nyomtatott vagy kéziratos könyv, amelynek ajánlása a püspöknek, majd érseknek szól. Kronologikus rendben, évszámok szerint csoportosítva rendeztem az alkalmi műveket és ajánlásokat. A jelzet felett – amennyiben ez lehetséges – megjelöltem az alkalmi mű elhangzásának helyét, valamint a hozzá tartozó ünnepi alkalmat. A legtöbb vers egy-egy nagyobb csoportba tartozik, mint a Barkóczyt Egerből búcsúztató, vagy az érsekké való kinevezés alkalmából íródott versek. A nyomtatványok esetében a könyvtári katalógusok bibliográfiai leírását vettem át, hivatkoztam Petrik bibliográfiájára, valamint jelöltem, ha ott nem szerepel a nyomtatvány. A kéziratos munkák leírásánál címként a kézirat címlapján található szöveget tüntettem fel. Amennyiben a kéziratnak nincs külön címlapja, a vers kezdősorát jelöltem meg címként.

1745

Üdvözlő vers

Pécs, Egyetemi Könyvtár, CC. I. 3. (L. PETRIK, VII, 331.)

Méltóságos gróff Barkóczy Ferencz úrnak Eger tartománya most resolváltatott püspökének 's praelatussának [...] Szikszó várossában lévő leg kissebb káplányától ajánlott üdvözlő csekelly magyar rhimusok, Kassán, az Akadémiai bötükkal, 1745, [5] p.

Üdvözlő versek és beszédek Egerbe való bevonulásának alkalmából

PLtar AEV 2100/6.

kézirat, a köszöntők 358–399. lapszámozással, külön íveken található meg:

358–361. *Salutatio Andreae Pechy Comitatus Sárosiensis Notarii.*

362–363. A péchújfalusi plébánia köszöntése

367–369. A tarcai plébánia köszöntése

370–373. *Inc. Salve perpetuum Patriae jubar [...]*

374–376. Az eperjesi jegyző köszöntő beszéde

377–380. Gödölei követek beszéde

381–384. Sóvári plébánia köszöntő beszéde

388–389. Kassai köszöntő beszéd

390–391. Kassai szeminárium tanárai

392–395. *Suae in bellariis Mensae Illustrissimus Dominus Comes Antonius Csáky apponi fecit.*

396–399. *Inc. Amely fontos okok által indította fel [...]*

1746

Ajánlás (filozófia tézisek)

Piarista Központi Könyvtár P16/ 4/ 9a (L. PETRIK, V, 103.)

CÖRVER, Alexius, *Selectae positiones universae philosophiae, ex illustrioribus veterum, recentiorumque philosophorum placitis desumptae quas sub auspiciis [...] Francisci Barkoczy de Szala, [...] episcopi Agriensis [...] publice disputandas proponit M. Christophorus, a Sanctissimo nomine Jesu [...] sub assistentia R. P. Alexii a S. M. Magdalena [...]*, Budae, [s. n.], 1746, [2] p. 20 cm.

1752

Névnapi köszöntő, Eger

FK Coll. II. 94. 14.

KOVÁCS Ferenc, *Prodromus hymenaeus az az méltóságos [...] Barkozi Ferenz úrnak [...] mondattatott örvendetes izenet, 1752, [9] p., kézirat. (Évszám a vers szövegéből.)*

1755

Ajánlás

OSZK 58. 657. (L. PETRIK, I, 776.)

HALLER László, *Telemakus bujdosásának története. Melyet franczia nyelven írt Fenelóni Saligniák Ferencz. Magyarra fordított [...] Most pedig magyar hazánk fő, közép és alacsony rendének örömére, kedves és bölcs multságára, dicséretes költségével kinyomtatott [...] Szalai Barkóczi Ferencz egri püspök, Kassa, Akad. Ny., 1755, [343] p., 21 cm. (Későbbi kiadásai: Kassa, 1758, 1770 és 1775.)*

(A nyomtatvány lappang. L. PETRIK, VII, 112.)

CSEREI, Ambrosius, *Sublimis vero honoribus [...] Francisci [...] e comitibus Barkoczy [...] consecrata (ac auditoribus oblata, dum universae philosophiae positiones e praelectionibus [...], Ordinis Sancti Pauli primi eremitaе, publicae disputationi exponeret [...] Antonius Szirmay [...] philosophiae auditor emeritus, Tárczae, [s. n.], 1755.*

Hozzáköve Dondini, G.: *Historia c. műhöz. Pestini 1749, Maus. P.V.126. Feltehetően magyarországi nyomtatvány.*

1756

Színjáték, Podolin, piarista iskola

FK Coll. II. 80.5.

Virtus Amore et Timore fortior sive Alanus tragoedia, 1756, [20] p., kézirat.

Ajánlás

OSZK 252. 568. (L. PETRIK, II, 347.)

CATO, Marcus Portius, *A jó erkölcsre oktató Kátónak versei, mellyeket magyar nyelvre fordított [...] NAGY Lajos ur [...] Most pedig a köz-jónak gyarapodására dicséretes költségével ki-nyomtatott [...] Szalai Barkóczy Ferencz egri püspök, Egerben, Royer Antal által, 1756, [48] p., 16 cm.*

1757

Köszöntő beszéd, Nagyszombat

FK Coll. I. 39. 19/1.

SÁRKÁNY, David, *Adplausus [...] Francisco Barkóczy de Szala, perpetuo in Pálótz, et Tavarna [...] complosus*, MDCCLVII ad Calend Januar 1757, [1] p., kézirat.

Köszöntő beszéd és versek, Nagyszombat

FK Coll. I. 39. 26.

BERNÁT, Franciscus, *Oratio saluatorio gratulatoria ad excellentissimum ac illustrissimum ac dominum dominum comitem Franciscum Barkotzi de Szala [...] habita* MDCCLVII, [10] p., kézirat.

1759

Ajánlás

OSZK 316. 219/1; 316. 219/2. (L. PETRIK, V, 27.)

AMBROSOVSZKY, Michael, *Imago orbis ab orbe condito, per saecula repartita ac per breves aphorismos historice delineata id est illas in vices comprehensa sive Chronologia sacra, et prophana ab origine mundi ad nostra tempora continua serie illustrata*, I–II, Agrariae, Bauer, 1759, 15 cm.

Ajánlás

OSZK 502. 986/1. (L. PETRIK, I, 950.)

GUSZTINYI János, *Üdvösség mannája, az az: Az Úr Jézus tulajdon szent testének és vérének sacramentoma*, Eger, Bauer, 1759, [853] p., 28 cm.

Költemény

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, I, 182.)

Barkóczy Ferencz Ferencz úrnak, Nagyméltóságú Szalai gróff, Pálócz vára örökös urának, Magyarország primássának, ns Esztergam, Heves. és Külső Szólnok vármegyék örökös főispánnyának etc. presentata kassai Legkisebb poéta, p. PIVs szent DoMonkos szerzetéből, Kassan, az akadémiai bötükkal kinyomtatott, 1759.

1760

Ajánlás

OSZK. 317. 333. (L. PETRIK, I, 65.)

AMBROSOVSZKY Mihály, *Pázmány Péter Kalauz nevű könyvének rövid sommája némely toldalékokkal*, Eger, Bauer, 1760, [724] p., 16 cm.

1761

Tisztelgő beszédek esztergomi érsekké való kinevezése alkalmából

FK Coll. I. 12. 58. (L. PETRIK, III, 878.)

ZELTMAYER, Sebastianus, *Celsissimo principi Francisco Barkóczy archi-episcopo Istro-Granensi*, Agrariae, [Bauer] ex typographia Archi-episcopali, 1761, [4] p.

FK Coll. I. 12. 37; Coll. I. 12. 16; Coll. II. 96. 4. (L. PETRIK, V, 27.)

AMBROSOVSZKY, Michael, *Celsissimo principi ac arhiepiscopo, Strigoniensi Francisco e [...] comitibus Barkóczy de Szala [...]*, Agriae, [Bauer] ex typographia Archi-episcopali, 1761, [5] p.

FK Coll. I. 12. 16; Coll. II. 96. 4. (L. PETRIK, II, 734.)

MIGAZZI, Christophorus Antonius, *Sermo habitus Strigonii die 21. Sept. MDCCLXI. cum [...] pallium archi-episcopale imposuit [...] Francisco e comitibus Barkoczy [...]*, Vindobonae, typis Ioannis Thomae Trattner, 1761, [6] p.

FK Coll. I. 39. 5. (PETRIK?)

PINTÉR, Josephus, *Festis honoribus celsissimi, [...] Francisci e comitibus Barkóczy, de Szala, perpetui in Palócz, et Tavarua, [...] dum communi cleri, populique gaudio archi-episcopalis sedis possessionem adiret debitae venerationis, et observantiae ergo dicata Ab Alma, ac Celeberrima Universitate Tyrnaviensi Societatis Jesu, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [44] p.*

Színjáték Egerben

Székesfehérvár, Püspöki Levéltár, Jelzet nélkül

Boldisár király Jeles játék mellyet a Jésus Társaságának egri oskoláiban tanuló nagyságos, nemes és tisztos iffjusag M.D.CC.LXI. Kegyelmes Hertzégnek Barkóczy Ferentz úrnak szentséges Római Birodalom Fejedelmének, esztergomi érseknek, Magyar Ország Fő-Papjának etc. etc. alázatos tiszteletére folytatott.

L.: KILIÁN 1974.

Az egri hívek búcsúversei

Eger, FL XI. Acta meritorum, E. 3345. (lapszámozás nélkül)

JAKABFALVY Román, *Egri megye vagon mért sírj [...]* Inc., [1761], kézirat.

Közl.: BITSKEY 1973, 43–44.

OSZK Quart. Hung. 179. 71b.

Inc. *Egri megye vajjon miért sírsz [...]*, [1761], kézirat.

Fejérvári Károly versgyűjteményében (1785–1790) található.

L.: STOLL 2002², 364. tétel.

MTAK RUI 4r. 60. 87b–88a.

Inc. *Forcontrasti nem túrhetem [...]*, [1761], kézirat.

A vers a Kelecsényi-énekeskönyvben található. L.: STOLL 2002², 184. tétel. Az énekeskönyv ismertetése: STOLL 1956, 296–299.

Költemények esztergomi érsekké való kinevezésének alkalmából

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, VII, 95.)

Carmen chronographico-cabbalisticum, quod [...] celsissimo [...] domino Francisco [...] archi-episcopo Strigoniensi, e comitibus Barkóczy [...] occasione communis in sospitem [...] suae celsitudinis Vindobona reditum applausus [...] exhibuit [...] clientum infimus B.C.P.J., Agriae, ex typographia Archi-episcopali, 1761.

Évszám kronosztichonból.

FK Coll. I. 39. 1. (L. PETRIK, I, 98.)

[KERESKÉNYI, Adamus], *Applausus poeticus festis honoribus [...] principis Francisci e comitibus Barkoczi [...] dum communi gaudio Strigonii solenniter inauguraretur [...] 1761. 20. Septembr.*, Budae, Landerer, 1761.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, V, 311.)

MARKHOT, Francesco, *Sonetto [...] in occasione della di lui alla degnita arcivescovale di Strigonio, e dal primato d'Ungheria esaltazione*, Agria, 1761.

A nyomtatványt és fordítását közli: BITSKEY 1997, 83–84.

FK Coll. I. 12. 38. (L. PETRIK, VII, 116.)

CZENE Dániel, *Éllyen kegyelmes herczeg, Barkóczy Ferencz, Magyarország primása, Egerben*, [Bauer] érseki könyv-nyomtató, 1761, [4] p.

Közl.: HUBERT 1998, 125.

OSZK. Oct. Hung. 1986. p. 115.

Gróf Barkóczy Ferenc Egri Püspöknek. Inc. Egri Ifiúság! – Nemes Sokasság [...] p. 115., kézirat.

Közl.: HUBERT 1998, 126.

OSZK. Oct. Hung. 1986. p. 116.

Inc. Más ugyan Annak. Már egyéb nints hátra, kegyes Hertzeg! [...], [116] p., kézirat.

Közl.: HUBERT 1998, 126–127. Irod.: SZELESTEI 1995. – A kézirat részletes ismertetése és az 51–52., 55–69., 81–83. és 103–105. lapokon levő hét Faludi-vers filológiai feldolgozása.

PLtar AEV 1344. 388r–392v.

Inc. Salve Princeps ter Benigne [...], [1761], kézirat.

FK Coll. I. 12. 59. (L. PETRIK, V, 481.)

Symbola in honorem [...] Francisci Barkóczy [...] per civitatem Agriensem [...] 16. Junii 1761, Agria [!Agriae] illustrari curavit, in typoque veris suae celsitudinis clientibus distribuit, Agriae, [Bauer] ex typographia Archi-episcopali Agriensi, 1761, [4] p.

FK Coll. I. 12. 40; Coll. I. 39. 3; Coll. I. 42. 4. (L. PETRIK, I, 732.)

FÁBA, Simon, *Carmen panegyricum, festis honoribus celsissimi, [...] Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, Tyrnaviae*, Typ. Acad., 1761, [12] p.

FK Coll. I. 39. 6. (L. PETRIK, II, 88.)

Hecatombe debita ab religiosa Capistrana observantia honori [...] Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, [...] humillime oblata centenis disparibus versibus nomen principis in festo inaugurationis per Aonias Virgines obsequiose exhibens, Budae, ex typographaeo Leopoldi Francisci Landerer, 1761, [4] p.

FK Coll. I. 39. 7. (L. PETRIK, III, 143.)

Novus princeps sacerdos salem, seu Franciscus De Szala, primas insignis regni, Budae, ex typographaeo Leopoldi Francisci Landerer, 1761, [4] p.

FK Coll. I. 39. 16.

Versus festivis ignibus illustrati honoribus celsissimi S. R. I. Principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala et Tavarna [...] Strigoniensi 1761, 1761, [5] p., kézirat.

FK Coll. I. 39. 19/2.

PÁPAI, Michael, *Francisco comiti Barkóczy plaudite musae! [...]*, 1761, [4] p., kézirat.

FK Coll. I. 39. 18.

Inc. *Da veniam princeps! quod sint mihi rara poetae*, [1761], [1] p.

Közl.: KILIÁN I, 1998, 66–67.

FK Coll. I. 12. 22; Coll. I. 39. 2. (L. PETRIK, V, 415.)

RABCSEK, Andreas, *Felix reditus comitis Francisci Barkóczy ad archi-episcopatum Strigoniensem [...] et in perennem reditus diei memoriam, ac tanti archi-praesulis [...]*, Cassoviae, Typ. Acad., 1761, [6] p.

Magyar nyelvű köszöntő versek

PLtar AEV 1344. 394r–394v.

Inc. *Homály távoz nap sugároz, hozd bé már Herczegünket [...]*, [1761], kézirat.

FK Coll. III. 54. 5 (L. PETRIK, II, 938.)

[ORCZY Lőrinc], *Mátra hegyei között mulatozó nimfáknak éneke, melyet a' nagy méltóságú herczeg Barkóczy Ferencz Magyar-ország primássának esztergami érsek úrnak mint egy búcsúzó képpen szomorodott szível mondának*, [ny. n.], 1761, [44] p.

Második kiadása: ORCZY Lőrinc, *A Mátra hegyei között mulatozó Nimfáknak Éneke, melyet a' nagy méltóságú Hertzeg Barkóczy Ferencz Magyar-Ország Primássának esztergami érsek úrnak mintegy Bútsúzó-képpen szomorodott szível mondának*, A Jézus Társasága Akadémiai Collegiumának Betűivel, Nagy-Szombatban, 1765. Esztendőben.

FK Coll. I. 39. 11.

Üdvözlünk szivbül tisztelünk kegyelmes hertzegünk [...] Inc., [5] p., kézirat.

Közl.: HUBERT–SZELESTEI N. 2007, 522–525.

Költemény Pestre való bevonulásának alkalmából

FK Coll. I. 39. 4; OSZK. 502. 469. (L. PETRIK, I, 821.)

Francisco II. e comitibus Barkóczy de Szala S. R. I. principi ecclesiae Strigoniensis archi-episcopo Hungariae primati [...] qvum Pestanam urbem solemni pompa ingrederetur in laetitiae obsequii et amoris testimonium devotae eius nomini Scholae Piae Pestanae a MDCCLXI, Pestini, typis Francisci Antonii Eitzenberger, 1761, [10] p.

Költemény Nagyszombatba való bevonulásának alkalmából

OSZK 503. 702. (L. PETRIK, V, 394.)

PINTÉR, Josephus, *Salutatio panegyrica nomine universitatis [...] principi Francisco e comitibus Barkóczy archiepiscopo Strigoniensi, dum Tyrnaviam solenni pompa primum ingrederetur*, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [20] p.

Elégia és színjáték Nagyszombatban tett látogatása alkalmából

FK Coll. I. 39. 23.

Monumentum pietatis quod supremo suo praesidi musae Tyrnavienses, 1761, [39] p., kézirat.

Színjáték érseki beiktatása alkalmából

Egyetemi Könyvtár, KNyt KNY. 18. 00845. (L. PETRIK, II, 857.)
Nehemias acta ab Academicis Almae ac celeberrimae Universitatis Tyrnaviensis Soc. Jesu, [...] domini Francisci e comitibus Barkóczi de Szala, [...] dum primum in urbem nostram ingressum solemni pompa [...] celebraret, anno M. DCC. LXI. mense Septembri, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [8] p., 21 cm.

Magyar nyelvű vers érseki beiktatása alkalmából

Egyetemi Könyvtár, Knyt. KNY 18. 00499. (PETRIK?)
[FÜSI Pius], *Nagy méltóságú szalai gróf Barkóczy Ferencz urnak [...] esztergami érseknek, Kassán, Az akadémiai bötükkel kinyomtatott, 1761, [8] p.*

Tisztelgő beszéd érseki beiktatásának alkalmából

FK Coll. I. 12. 20. (PETRIK, I, 527.)
DÉVAY, Martinus, *Oratio celsissimo ac reverendissimo, [...] Francisco e comitibus Barkóczy de Szala, perpetuo in Palócz, et Tavana, [...] occasione solennis introductionis ejusdem in liberam, regiamque civitatem Tyrnaviensem anno M.DCC.LXI. dominica XXma post Pentecosten, quae incidit in diem XXVIIam Septembris, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1761, [6] p.*

Tisztelgő beszéd Nagyszombatban

OSZK 407. 397. (PETRIK, VII, 53.)
BAJCSI, Joannes, *Celsissimo ac reverendissimo [...] principi [...] Francisco e comitibus Barkóczy [...] archi-episcopo Strigoniensi [...] dum in [...] civitatem Tyrnaviensem ad capessendum solium archi-episcopale, solemnitate [...] maxima subveheretur, homagiali cum devotione et submissione offert, Posonii, Landerer, 1761.*
Évszám kronosztichonból.

Köszöntő beszéd

FK Coll. II. 80. 6. (PETRIK, I, 154.)
BAJCSI, Joannes, *Celsissimo, ac reverendissimo principi [...] Francisco e comitibus Barkóczy de Szala [...] protectori, ac fautori benignissimo in sui, totiusque juridici collegii laetantis animi contestationem poema hoc heroicum, Pestini, typis Francisci Antonii Eitzenberger, 1761, [16] p.*

Köszöntő levelek

PLtar AS, AR Classis X 196. 75/28.
Patachich Ádám Barkóczy Ferenc hercegprímáshoz, Nagyvárad, 1761. 09. 06.

PLtar AS, AR Classis X 196. 75/30.
Pálffy Miklós Barkóczy Ferenc hercegprímáshoz, Bécs, 1761. 09. 09.

PLtar AS, AR Classis X 196. 75/34.
Batthyány Miklós Barkóczy Ferenc hercegprímáshoz, Esztergom, 1761. 09. 21.

PLtar 1326/14. 2.
Az egri káptalan üdvözlő levele Barkóczy Ferenchez az esztergomi érseki cím elnyerése alkalmából, 1761. 10. 24.

PLtar AEV 1326/16. 1.

Albani bíboros Barkóczy Ferenchez szóló gratuláló levele, 1761.

PLtar 1344/ 1–30, 22 a–b.

Barkóczy Ferencnek szóló gratulációk az érsekség visszaköltöztetésének és az építkezési munkálatoknak a megkezdéséhez, 1761–1765.

PLtar 1326 A/8

A szepesi prépost köszöntő levele Barkóczy Ferenc érseki kinevezése alkalmából, [d. n.]

Metszet

PLtar 1326/16. 6.

Barkóczy Ferencnek az esztergomi káptalan által emeltetett diadalív ábrázolása, [1761].

1762

Köszöntő vers

FK Coll. I. 39. 8. (L. PETRIK, VII, 384.)

PÁLFFY, Rudolphus, *Carmen quo celsissimo [...] Francisco e comitibus Barkóczy [...] convictum regio-archi-episcopalem paterna sollicitudine hisce Calendis MaII InVisentI, Tyrnaviae, Typ., Acad., 1762, [4] p.*

Köszöntő levél

PLtar AEV 1457.

A piarista Tapoltsányi György levele Barkóczy Ferenchez, amelyben gratulál Barkóczy Ferenc tanügyi felügyelői kinevezéséhez, és köszönetet mond a támogatásért, 1762. 03. 28.

Köszöntő beszéd névnap alkalmából

FK Coll. I. 39. 25.

Encomia festis honoribus celsissimi, ac reverendissimi S. R. I. principis domini domini Francisci è comitibus Barkoczy de Szala [...] dicata dum publica cleri populique laetitia anniversaria solemnitate festum magni nominis sui incolumis celebrasset anno MDCCLXII, 176], [10] p. Kézirat.

Köszöntő beszédek

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, III, 69.)

PERÉNYI Imre, báró, *Köszöntő beszéd, midőn Szalai gróff Barkóczy Ferentz ur Esztergomi érseke apostoli Magyar ország prímássá etc. a királyi és érseki nemes convicktust Nagy Szombatban 1762. esztend. kegyelmes látogatásával megvidámitotta, Nagy-Szombatban, az academiái Jesus társaság-béli collég, böt., 1762.*

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, V, 429.)

RICHWALDSZKY, Georgius, *Celsissimo ac reverendissimo S.R.I. principi [...] Francisco e comitibus Barkóczy de Szala archi-episcopo Strigoniensi [...] dum in liberam regiamque civitatem Tyrnaviensem, ad capessendum solium archi-episcopale solemnitate, post hominum memoriam maxima subveherentur, Posonii, Typ. Ländler, 1762.*

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, V, 140.)

ERDŐDI Ladislás de Monyorókerék, *Harangue a son altesse serenissime monseigneur Francois Barkóczy de Szala prince de l' Empire, primas de Hongrie [...] prononcée par [...] au nom des pensionnaires de la maison royale et archiepiscopale de Tyrnau*, Impr. Acad., 1762.

1763

Köszöntések Eszterházy Imre nyitrai püspök temetésén, ahol Barkóczy is részt vett

FK Coll. I. 42. 1. (L. PETRIK, I, 731.)

Exuviae [...] dni Emerici e comitibus Eszterházy de Galantha [...] episcopi Nitriensis [...] triduo honore per [...] Franciscum e comitibus Barkoczy de Szala, archiepiscopum Strigoniensem [...] in arce et ecclesia cathedrali Nitriensi in maxima illustrium et nobilium virorum corona conditae anno 1763. die IV. III. et prid. Kal. Jan, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [70] p.

FK Coll. II. 12. 55; Coll. II. 32. 4/1; Coll. I. 45. 5; Coll. II. 42. 5. (L. PETRIK, I, 731.)

TERLANDAY, Joannes, *Salutatio nomine statuum, et ordinum inelyti comitatus Nitriensis ad [...] Franciscum e comitibus Barkoczy de Szala, [...] solenniter obviam egredientium*, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [6] p.

FK Coll. I. 12. 56; Coll. I. 32. 4/2; Coll. I. 42. 6; Coll. I. 45. 5. (PETRIK?)

PETRIK, Michael, *Sermo quo celsissimus Princeps civitatem Nitriensem ingressus a patre scholarum piarum rectore salutatus est*, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [8] p.

FK Coll. I. 32. 8; Coll. I. 42. 11; Coll. I. 45. 9. (PETRIK?)

Elegia qua tenerae musae adolescentis cleri Nitriensis civitati nominis ejusdem de adventu celsissimi et reverendissimi domini [...] Francisci e comitibus Barkoczy de Szala applaudunt, Strigonii, typ. Franc. Ant. Royer, 1763, [6] p.

Születésnapki köszöntő

FK Coll. I. 39. 15. (PETRIK?)

Warhafte, und aufrichtige Herzens-Gratulation, Welche seiner hochfürstlichen Gnaden Herrn, Herrn Franz dem Zweyten des H. R. R. Fürsten aus dem hochgräflichen Geschlechte Barkoczy von Szala, durch Ungarn Primas, [...] an Dero höchsten Geburtstage als den 15. October verfasst, gewidmet, un in tiefester Ergebenheit dargereicht [...], gedruckt in der hochfürstlichen und erzbischöflichen Hofbuchdruckerey, in der erzbischöflichen Stadt Grann 1763, [4] p.

Névnapi köszöntők

FK Coll. I. 39. 20.

Honoribus celsissimi ac reverendissimi S. R. I. Principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala [...] Archi-Episcopi Strigoniensis, primatis regni Hungariae, legati nati [...] Dum onomasticum sui nominis, sollempni pompa celebraret, ab infimo cliente I. B., 1763, [4] p., kézirat.

FK Coll. I. 39. 24

SZÉLESS, Georgius, *Applausus poeticus honori onomasticae [...] Francisci [...] Barkoczy de Szala [...] devotissimo affectu oblatus*, [7] p., kézirat.

FK Coll. I. 39. 13. (PETRIK?)

SZÉLESS, Georgius, *Honori celsissimi, et reverendissimi domini, domini S. R. I. principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, [...] excelsi consilii regii locumtenentialis consilarii, excelsae item tabulae septemviralis co-judicis, etc. etc. humillime dedicatum*, Strigonii, typis Francisci Antonii Royer, 1763, [4] p.

FK Coll. I. 39. 14. (PETRIK?)

WITTE, Franciscus, *VVoLgeMeIntes HoChzeItgeDICHt bey Gelegenheit der von [...] Franz dem Zweyten [...] Barkoczy von Szala [...] in Anwesenheit der Fräule Brauthochgräflichen Aeltern, und vieler hohen beederseitigen Anverwandten, in höchster Person an Dero hochfürstl. Namensfeste, als den 4. Weinmonats hier zu Grann beseegnet-zwischen der Fräule Braut Gräfinn von Szecsenyi dann Herrn Bräutigam Grafen von Erdödy, eines löblichen szecsenyischen Husarn Regiments Obersten glücklich vollgezogenen Eheverbindnisse in Unterthänigkeit dargereicht, in der erzbischöflichen Stadt Grann, gedruckt bey Frantz Anton Royer, 1763, [4] p.*

Zenés színjáték

FK Coll. I. 39. 17.

Festis honoribus celsissimi a reverendissimi S. R. I. principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala [...], [24] p., kézirat.

Közl.: SZELESTEI N. 2007, 120.

Ajánlás

OSZK 609. 226. (L. PETRIK, I, 535.)

DIOTALLEVI, Alexander, *Az igaz penitentzia-tartó bünösnek eleven példája, mellyet a' penitentzia-tartó [...] és ötvenedik zoltára-szerént [...] bünösnek hasznára olasz nyelven elé-adott [...] magyarra fordita Molnár János*, Nagyszombat, Akad. Colleg. betűivel, 1763, [294] p., 23 cm.

1764

Köszöntő beszéd és költemény Nagyszombatban, a Szent Adalbert konviktusban tett látogatás alkalmából

FK Coll. I. 39. 9. (PETRIK, II, 168.)

HORVÁTH (palocsai), Josephus, *Salutatio qua celsissimus ac [...] Franciscus e comitibus Barkóczy, de Szala regni Ungariae primas [...] cum ad nobilem Sancti Adalberti Convictum Tyrnaviensem inviseret anno 1764*, Tyrnaviae, Typ. Ac., 1764, [4] p.

FK Coll. I. 39. 10. (PETRIK, II, 362.)

KENDE József (kölcsei), *Köszöntő versek midön leg főb méltóságú, és tiszteletű szalai gróff Barkóczy Ferntz úr [...] a' Szent Alberti Nemes Convictust Nagy-Szombatban 1764-dik esztendőben kegyelmes látogatásával meg-vidámitotta mondá, és mély tisztelettel bemutatá Kölcsei Kende Josef [...]*, Nagyszombatban, a'Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betűivel, 1764, [4] p.

Kézirata: Esztergom, Káptalani Magánlevéltár, 340. cím Cat. O. 22. p.

Egykorú kézirat másolata: OSZK. Quart. Lat. 208/I. f. 144.

L.: SZELESTEI N. 2000b, 230.

Birsi Ferenc verse, amelyet Rájnis József adott ki Kalauzában. (BIRSI Ferenc, *Barkóczy Ferenc Úrnak = RÁJNIS 1781, 3–4*) Irod.: GÁLOS 1935, 71–72. Itt közli Gálos Rezső, hogy megtalálta a vers kéziratot

változatát egy kéziratos énekeskönyvben, amelyet később Stoll Béla is bibliográfiájába sorol. L.: *Mészáros Ignác versgyűjteménye* (1765–1795), I–II. köt. 185, 144 lev. 23 cm. OSZK Quart. Hung. 208. 144a: *Köszöntő vers Barkóczy Ferenchez*, Nagyszombat 1764.

Képvers a nagyszombati kollégiumban tett látogatás alkalmából

FK Coll. I. 39. 8.

In CorDe sVo aeDIfICarUnt ADaLbertIstae, 1764, [2] p.

Közl.: KILIÁN 1998, 294–295.

Színjáték Nagyszombatban

FK Coll. II. 97. 1.

Salamon és László, 1764, [6] p., kézirat.

Közl.: HUBERT–SZELESTEI N. 2007, 522–525.

Hálaének

PLtar AS, AR Classis X. n. 200.

Inc. Audet equi calcere [...], 1764, [18] p., kézirat.

Dicsőítő ének (prognosticon)

PLtar AS, AR Classis X. 196. 76/277, 253r–254v.

KANNER, Gabriel, *Principis Francisci e C. Barkóczy vitae et meritis, Debitum Prognosticon*, 1764, kézirat.

PLtar AEV 1326/ 16. 9.

Bajtay Antal gratuláló levele Barkóczy Ferenchez a Szent Kereszt Rend elnyerése alkalmából, 1764. V. 19.

PLtar AEV 1417/ Nr. 9. 2.

Szerdahelyi Gábor köszönő levele Barkóczy Ferenchez, 1764. VII. 18.

Gratuláló levelek névnapja alkalmából

PLtar AS, AR Classis X. n. 196. 76/127r–194v.

Ajánlások

OSZK 818. 648/1. (L. PETRIK, I, 567.)

DREXEL, Jeremias, *Nap-után forgó virág, vagy-is minden féle nyavalya ellen való orvosság, úgy mint az emberi akarattak az Isten akarattyához való illesztése. Mellyet néhai jó emlékezetü Drexelius Jeremiás [...] deák nyelven ki-bocsátott vala, most pedig született anyai magyar nyelvünk tisztelői kedvéért, lelki vigasztalás-képpen fel-áldozott Dévay András [...] Heves, és Külső Szolnok [...] vólt Vice-Ispánnya, 's Assessora*, Nagyszombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1764, [450] p., 20 cm.

OSZK 634. 316. (L. PETRIK, III, 489.)

KOLLARICS Joakim, *Philothea, az az ájtatos életre vezérlő út, melyet szalézi szent Ferencz francia nyelven megírt nyomtatásban is kibocsátott; most pedig magyar nyelvre ford., Nagyszombat, a' Jesus Társasága Akadémiai Colegiumának betőivel*, 1764, [469] p., 21 cm.

OSZK 296. 321. (L. PETRIK, II, 688.)

MASSILLON, Johann Baptista, *Sermones ad ecclesiasticos habiti, et ab [...] Antonio Finetti [...] ex Gallico idiomate in Latinum versi; nunc vero in usum cleri archidioecesis Strigoniensis jussu et impensis [...] Francisci e comitibus Barkóczy de Szala archiepiscopi Strigoniensis etc. recusis*, I–II, Typ. Franc. Ant. Royer, Strigonii, 1764–65, 23 cm.

1765

Költemény

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, I, 182.)

Cels., ac Rev. S. R. I. principi Francisco e comitibus de Szala, ecclesiae metropolitanae Strigoniensis archi-episcopo, primati regni Hungariae etc., Tyrnaviae, Typ. collegii academici soc. Jesu, 1765.

Színjáték

FK Coll. II. 97. 5.

István, szomorú játék, 1765, [5] p., kézirat.

Közl.: HUBERT–SZELESTEI N. 2007.

Ajánlás

PLtar AEV 1344. (L. PETRIK, III, 514.)

SZÉLESS, Georgius, *Rudera Ecclesiarum Unius Cathedralis S. Alberti M. Alterius Collegiatae Ecclesiae Divi Stephani pro-Martyis [...]*, 1761, kézirat.

Kiadása: SZÉLESS, Georgius, *Descriptio inscriptionum ecclesiae metropolitanae Strigoniensis. Cognominata: Szép Templom. Id est: Ecclesia magnifica. Ut apparet ex ruderibus labore non vulgari ob literarum confusarum, abbreviatarum, goticarum, et recenter erutarum enodationem*. Anno eCCe DeVs SaLVator MeVs. Isa. 12, Strigonii, Typ. Franc. Ant. Royer, 1765, [7] p., 32 cm.

Hasonmás kiadása: SZÉLESS 1998.

Gyászbeszédek és gyászversek

FK Coll. I. 10. 48; Coll. I. 39. 28; Coll. I. 51. b. 6. (L. PETRIK, I, 645.)

ENGELMAYER, Samuel, *Der zum besonderen Dienst des Herrn seines Gottes von Mutterleib an beruffene Fromme und getreue Knecht wie ihn bey Gelegenheit der den IIten August. MDCCLXV. [...] zu Pressburg vollzogenen Standesmässigen Beysezung des weyland [...] Herrn Francisci II. des h. römischen Reichs Fürsten, und Erz-Bischofs zu Gran [...] aus dem hochgräflichen Hauss Barkóczy von Szala [...] in einer Trauer- und Lob-Rede*, Strigonium, Bauer, 1765, [28] p.

FK Coll. I. 12. 41; Coll. I. 32. 1; Coll. I. 55a. 1. (L. PETRIK, II, 106.)

HERMÁN József, *Az esztergomi kedves, és nagy fő-papnak hármás ditsérete, mellyet méltóságos [...] Barkóczy Ferencz, [...] halottas pompájának alkalmatosságával a' posonyi Szent Márton templomában 1765-dik esztendőben Kis-Aszszony havának 12-dik napján*, Győrben, nyomtatott Streibig Gergely János, királyi püspöki és városi privil. könyv-nyomtató által, 1765, [32] p.

OSZK 503. 994. (L. PETRIK, III, 97.)

PINTÉR, Josephus, *Laudatio funebris Cels., ac Rev. Principis Francisci e comitibus Barkóczy de Szala, ecclesiae metropolit. Strigoniensis archi-episcopi primatis regni Hungariae*

etc. cum in collegiata S. Martini ecclesia triduanis funeris exequiis justa suprema persoluta sunt Posonii, Tyrnaviae, typ. Coll. Ac., 1765, [54] p.

Egyetemi Könyvtár, Kézirattár Coll. Kapr. B099. 016. 01.
De morte archiepiscopi principis Barkóczy, p. 20–21, kézirat.

Bp. MOL. A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, VIII, 172.)
G. BARKÓCZY János, *Tetzett tsak ugyan a' mindenek felett szabadon uralkodó Úr Istennek az emberi nemzetre ki szabott halandóság' törvényt[...]*esztergami érseken, ország' primássán, néhai [...] Barkóczy Ferenc uron [...] nékem drága kegyes uramon bátyámon is már be tellyessíteni: midön ö herczegségét [...] ma délben egyet-fél órakor, életének ötven-ötödik esztendejében ez árnyék világból ki szóllétotta [...], Posonyban, Sz[ent] Ivan havanak 18dik napján, Nagyszombat, Akadémiai betükkal, [1] p., 1765.

FK Coll. I. 39. 29. (L. PETRIK, III, 898.)
ZTUPLANE CZ, [Ferenc] Franciscus, *Carmina in obitum Francisci II. e comitibus Barkóczy, de Szala [...] qui contigit die XVIII. Junii anno MDCCLXV*, Pestini, typ. Francisci Antonii Eitzenberger, 1765, [12] p.

Metszet

FK Coll. I. 39. 27/2; Coll. I. 39. 30; Coll. I. 50. b. 2. (L. PETRIK, I, 610.)
ZELLER, [Sebestyén] Sebastianus, *Elogia funebria castris doloris Francisci Barkóczy principis et primatis Hungariae inscripta*, Posonii, typ. Joannis Michaelis Landerer, 1765, [8] p.

1777

Köszöntő vers

(L. PETRIK, III, 473.)
BARÓTI SZABÓ Dávid, *Barkóczy Ferentz esztergomi érsekhez = Uő, Uj mértékre vett külömb verseknek három könyvei*, Kassa, Landerer Mihály bet., 1777, 152. (későbbi kiadásai: 1786, 1789, 1802.)

1787

Ajánlás

(L. PETRIK, II, 938.)
[ORCZY Lőrinc], *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől*, kiad. RÉVAI Miklós, Pozsonbann, Loewe Antal betüivel, 1787.
Bevezetésül Révai Miklós költeménye: *Szalai gróf Barkóczy Ferentz esztergami érsek hamvainak*.

Évszám nélkül

FK Batthyány-gyűjtemény, Eccl. Extr. V. c. 2.
KALMÁR György, *Féljed az Urat és a Királyt!* (évszám nélkül, 1762 vagy 1763 eleje).

A szöveg két részből áll: a prédikáció magyarul (Közl.: SZELESTEI N. 2000a, 117–138) és ehhez csatolva levél Barkóczyhoz, amiben a prédikáció egy locusidézettét fejt ki (Közl.: SZELESTEI N. 2000a, 138–141).

FK Batthyány-gyűjtemény Cat. X. Tit IV. 328. f. (a kézirat lappang)
Noe Bárkája dedicatus Primati Francisco Barkóczy auctoris subscriptis G. B. M., kézirat.
(L.: BEKE 1991, 121.)

Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Coll. Kapr. A035. 011. 01.
Carmen, in felicem Fr. Barkóczy, ad archieppatum Strigoniensem reditum, [s. a.], kézirat.

Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Coll. Kapr. B043. 002. 01.
Franciscus Barkóczy primas, laudat literas sup. not., [s. a.], kézirat.

Egyetemi K. Kézirattár Coll. Kapr. B076. 001. 01.
Franciscus Barkóczy, archiepiscopus Strigoniensis, Simonem Fába cancellarium suum, canonicum Strigoniensem creat [post 1730, ante 1787], kézirat.

Köszöntő irat Barkóczy Ferenc Körmöcbányára való érkezése alkalmából

PLtar AEV 1326/16. 7.
Inc. Montanis, regnet benedicta todinis, [s. a.], kézirat.

Ajánlás

OSzK Kézirattár, Duod. Hung. 3.
GRASSALKOVICH Antal, *Beteges és unalmas gondolatai*, [d. n.], [?1745–1748].

Metszetek

Egyetemi Könyvtár, Knyt., KEP03955.
Sebastian MANSFELD (1751–1816) metszete Barkóczyról: *Franciscus. Dei. Gratia. S. R. I. Princeps. E. Comitibus. Barkóczy. De Szala*, Vienna, [s. a.] [post 1755, ante 1765].

A metszet alatt a következő szöveg: Comitibus. Barkóczy. De Szala.: archiepiscopus. Strigoniensis. Ordinis. S. Stephani. Regis. Apost. Primus. Praelatus. Natus. die. 15. Octobris. Anno 1710. Denatus. die. 18. Junii. Anno 1765; In pignus aeternae gratiae et memoriae, curavit excudi Simon Faba, Canonicus Strigoniensis.

Egyetemi Könyvtár, Knyt. KEP05041.
Franciscus dei Gratia S. R. I. Princeps. E. Comitibus. Barkoczy de Szala, [S. l.], [s. n.], [post 1745, ante 1765].

A metszet alatt a következő szöveg: Comitibus. Barkoczy de Szala: Archiepiscopus. Strigoniensis. Ordinis. J. Stephanis Regis. Apost. Primus. Praelatus. Natus die 15. Octobris. anno 1710. Denatus die 18. Junii. Anno 1765.

Barkóczy beszédei és körlevelei

FK Coll. II. 96. 2. (L. PETRIK, I, 182.)
BARKÓCZY, Franciscus, *Sermo [...] Habitus Tyrnaviae die 27 septembris [...]*, Vindobonae, typ. Ioannis Thomae Trattner, 1761, [8] p.

OSZK 814. 804. (L. PETRIK, I, 182.)
BARKÓCZY, Franciscus, *Sermo [...] quem ad frequentem suae diocesis clerum habuit [...] quando auspiciatus est studium theologicum [...]*, Budae, typ. Landerer, 1754.

OSZK 608. 700. (L. PETRIK, I, 182.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Sermones [...] quos nomine adstantium excelsorum procerum inclutorum statuum ordinum Regni Hungariae et Partium eidem annexarum dixit*, Posonii, typ. Landerer, 1764.

FK Coll. II. 88. 15. (PETRIK?)

BARKÓCZY, Franciscus, *Wünschen allen Unserer Seelsorg und bischöflichen Pflege unterworfenen das ewige Heyl und ertheilen ihnen Unsern bätterlichen und bischöflichen Seegen*, [s. l.], [s. n.], 1746.

OSZK 178. 516. (L. PETRIK, I, 731.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Exuviae Emerici e com. Eszterházy, episcopi Nitriensis*, Strigonii, typ. Royer, 1763.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, IV, 14.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Epistola encyclica ad clerum populumque Agriensem*, Agriae, typ. Franc. Ant. Royer, 1745.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, IV, 14.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Paraenesis ad clerum populumque Strigoniensem, dum archiepiscopum adiret*, Tyrnaviae, Typ. Acad, 1762.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, IV, 14.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Epistola pastoralis ad archiepiscopatus Strigoniensis clerum et populum*, Agriae, Typis Car. Jos. Bauer, 1764.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, IV, 14.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Allocutio, nomine statuum in regni limitibus apostolicae reginae, venientis ad comitia Posonium*, Posonii, Landerer, 1764.

OSZK 627. 958. (L. PETRIK, V, 48.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Epistola pastoralis ad Dioecesis Agriensis clerum et populum*, Agriae, Typ. Bauer, 1761.

A nyomtatvány lappang. (L. PETRIK, I, 182.)

BARKÓCZY Ferentz gróf egri püspök pásztori levele, midőn egri püspöki megyébe el érkezett 1749. esztendőben, [H. és ny. n.].

OSZK 503. 002. (L. PETRIK, I, 182.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Edictum episcopale Agriense de ritu celebrandorum festorum*, Agriae, [s. n.], 1754.

OSZK 627. 721. (L. PETRIK, I, 182.)

BARKÓCZY, Franciscus, *Sermo celsissimi ac reverendissimi domini [...] Francisci e comitibus Barkoczy de Szala [...] archiepiscopi Strigoniensis [...] habitus Tyrnaviae die 27. Septembris anno 1761, cum primo accessit ad metropolitanam suam ecclesiam*, Vindobonae, Typ. Trattner, 1761.

FK Ms I. 123. XVIII.

Barkóczy Ferenc esztergomi érsek 1764. július 3-án tartott beszéde, mellyel a pozsonyi országgyűlésre jövő királyi felségeket üdvözölte. Kézirat.

PLtar AEV 1326. 18.

Barkóczy Ferenc beszédei, amelyeket a vármegye gyűléseken, országgyűléseken mondott. Külön füzetekbe kötve. Kézirat.

PLtar AEV 1326. 17.

Barkóczy Ferenc szentbeszédei. Összesen hat maradt fenn, ezek közül négy latin, kettő magyar nyelvű. Kézirat.

2. Melléklet

A Barkóczy hagyatékában feljegyzett könyvek azonosítása

In Folio

1. KOLLÁR, [Ádám Ferenc] Adamus Franciscus, *Analecta monumentorum omnis aevi Vindobonensia*, I–II, Vindobonae, typis et sumptibus Ioannis Thomae Trattner, 1761–1762.
Mai jelzet: +BV1838/I–II.⁵¹⁸
A jegyzéken: Analecta Monumentorum omnis aevi Vindobonensis. 2 vol.
2. CAROLUS Borromeus, Sanctus [Carlo Borromeo, Santo], *S. Caroli Borromei s. r. e. cardinalis archiepiscopi Mediolani Homiliae / nunc primum e MSS. codicibus Bibliothecae Ambrosianae in lucem productae Joseph Antonii Saxii praefatione, et annotationibus illustratae*, I–V, Mediolani, ex Typographia Bibliothecae Ambrosianae apud Joseph Marellum, 1747–1748.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: S. Caroli Borromaei Homiliae. 5 vol.
3. CAROLUS Borromeus, Sanctus [Carlo Borromeo, Santo], *Noctes Vaticanae seu sermones habiti in academia a S. Carolo Borromeo Romae in palatio Vaticano instituta*, [?Mediolani, ex Typographia Bibliothecae Ambrosianae apud Josephum Marellum, 1748, 358 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Noctes Vaticanae S. Caroli Borromaei. 1 vol.
4. CATALANI, [Giuseppe] Josephus, *Caeremoniale episcoporum in duos libros distributum, Clementis VIII et Innocentii X auctoritate recognitum, a Benedicto XIII in multis correctum, nunc vero primum commentariis illustratum*, [?Romae, typis A. de Rubeis 1744, 2 vol].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Catalani Caeremoniale episcoporum. 2 vol.
5. CATALANI, [Giuseppe] Josephus, *Pontificale romanum in tres partes distributum Clementis VIII. ac Urbani VIII. auctoritate recognitum nunc primum prolegomenis, et commentariis illustratum*, I–III, Romae, typis Antonii de Rubeis apud Pantheon in via Seminarii Romani, 1738–1740.
Mai jelzet: +BV1727/I–III.
A jegyzéken: Ejusdem Pontificale Romanum. 3 vol.
6. CATALANI, [Giuseppe] Josephus, *Rituale Romanum Benedicti XIV jussu editum et auctum*, I–II, [?Patavii, J. Manfré, 1760].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Benedicti XVI Rituale Romanum. 2 vol.
7. GUDENUS, Joannes Mauritius [GUDEN, Johann Moritz], *Concilia Germaniae, quae celsissimi principis Joannis Mauriti, sumptu Joannes Fridericus Schannat magna ex parte primum collegit, dein Josephus Hartzheim ejusdem celsissimi impensis plurimum auxit, continuavit*,

⁵¹⁸ A jelzet mindig az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban található kötetre utal. Egyéb esetben a jelzet mellett az őrzőhelyet is közlöm.

notis, digressionibus criticis, charta, et dissertatione chorographicis illustravit, Coloniae Augustae Agrippinensium, I–IV, typo viduae Joan. Wilhelmi Krakamp, et haeredum Christiani Simonis, 1759–1761.

Mai jelzet: +BV1728/I–IV.

A jegyzéken: Hartschein Concilia Germaniae. 4 vol.

8. WERBÓCZI, [István] Stephanus, *Corpus juris Hungarici, seu decretum generale, inclyti Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, in tres tomos distinctum*, II–III, Tyrnaviae, typis Academicis, per Leopoldum Berger, 1734–1740.

Mai jelzet: +BV1700/II–III.

A jegyzéken: Corpus Juris Hungarici. 2 vol.

9. SÁNCHEZ, [Tomás] Thomas, *De sancto matrimonii sacramento disputationum tomi*, I–III, Viterbii, Venetiis, apud Nicolaum Pezzana, 1737.

Mai jelzet: +BV1703.

A jegyzéken: Sanchez de Matrimonio. 1 vol.

10. *Cantus ecclesiasticus sacrae historiae passionis domini nostri Jesu Christi secundum quatuor evangelistas, nec non lamentationum et lectionum pro tribus matutinis tenebrarum, juxta exemplar Romae editum emendatius [...]*, Viennae Austriae, typis et sumptibus Joannis Ignatii Heyinger, 1743, 154 p.

Mai jelzet: +BV1568.

A jegyzéken: Cantus Ecclesiasticus de Passione Domini. 1 vol.

11. SCHMITTH, [Miklós] Nicolaus, *Palatini regni Hungariae bello paceque clarissimi, e diversis scriptoribus patriis, exteris, diplomatibus, aliisque instrumentis literariis eruti, ac perbrevis narratione a primis temporibus sancti Stephani Hungarorum Regis, ad nostram usque aetatem cum accurata chronologia deducti*, [?Tyrnaviae, Academicis Soc. Jesu, 1752].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Palatini Regni Hungariae. 1 vol.

12. BONA, [Giovanni] Joannes, *Opera omnia, quotquot hactenus separatim edita fuere – aucta opusculo posthumo de praeparatione ad mortem*, Antverpiae, apud Joannem Baptistam Verdussen, 1739, 702 p.

Mai jelzet: +BV1725.

A jegyzéken: Cardinalis de Bona Opera omnia. 1 vol.

13. KRAUS, Johann Thomas, *Augspurgische Garten Lust: dast ist genauer Abriss and Prospect einiger in und vor der Stadt Augspurg*, [?Augsburg, Martin Engelbrecht, 1728, 28 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Augspurgische Garten Lust in Folio transverso. 1 vol.

14. BORROMEUS, Federicus [BORROMEO, Federico], *Acta ecclesiae Mediolanensis a Federico Card. Borromaei archiepiscopi Mediolani jussu undique diligentius collecta, et edita*, I–II, Bergomi, ex typographia Joannis Santini, 1738.

Mai jelzet: +BV1699/I–II.

A jegyzéken: Cardinalis Borromaei Acta Ecclesiae Mediolanensis. 2 vol.

15. *Caeremoniale episcoporum, Clementis VIII. primum, nunc denuo Innocentii Papae X. auctoritate recognitum, omnibus ecclesijs, praecipue autem patriarchalibus, metropolitanis, cathedralibus, et Collegiatis perutile, et necessarium*, Antverpiae, apud Henricum et Cornelium Verdussen, 1713, 367 p.
Mai jelzet: 3BV1702.
A jegyzéken: Caeremoniale Episcoporum Innocentiae X. 1 vol.
16. DANREITER, Franz Anton, *Vier und zwanzig Gärten-Gründrisse neu entworfen [...]*, Augsburg, Johann Andreas Pfeffel, [post 1728], [1] fol., 24 t.
Mai jelzet: 97425.
A jegyzéken: Garten und Grundrisse. 1 vol.
17. PIGNATELLI, [Jacobo] Jacobus, *Consultationes canonicae, in quibus praecipuae controversiae [...] opus omnibus utriusque fori iudicibus, jurisconsultis, ac politici studii mystis, imprimisque summorum pontificum et rerum publicarum consiliariis, et advocatis utile plane, ac necessarium*, I–II, Coloniae Allobrogum, sumptibus Gabrielis et Samuelis de Tournes, 1700.
Mai jelzet: +BV1706/IX–XI., +BV1706/V–VIII.
A jegyzéken: Pignatelli Consultationes Canonicae. 3 vol.
18. THOMASSINUS, Ludovicus [THOMASSIN, Louis], *Dissertationum in concilia generalia et particularia tomus singularis*, Lucae, sumptibus Leonardi Venturini, 1728, 472 p.
Mai jelzet: +BV1709.
A jegyzéken: Thomasini Dissertationes in Concilia. 1 vol.
19. GUSZTINYI János, *Üdvösség mannája az az: Az Úr Jésus tulajdon szent testének és vérének sacramentoma*, Eger, Bauer, 1759, 853 p.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Üdvösség Mannája. 1 vol.
20. KOEGL DE WALDINUTZY, Georgius Josephus [Kögl György József (de Waldinutz)], *De jure civili, et criminali Austriaco-bellico prodromus secundum articulos bellicose [...]*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1759, 392 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: De Jure Civili, et Criminali Authore Kegl. 1 vol.
21. PRAY, [György] Georgius, *Annales regum Hungariae ab anno Christi CMXCVII ad annum MDLXIV. deducti ac maximam partem ex scriptoribus coaevis, diplomatibus, tabulis publicis et id genus litterariis instrumentis congesti*, I–II, [?Vindobonae, sumptibus Augustini Bernardi, typis Joannis Thomae de Trattner, 1763–1764].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Pray. Annalium rerum hungaricum. 3 vol.
22. KÉRI, Borgia [Ferenc] Franciscus, *Continuatio historiae Byzantinae, e compluribus graecis praesertim scriptoribus concinnatae*, I–II, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1760–1761].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Kéri Imperatores Ottomanici. 2 vol.

23. GOBAT, [George] Georgius, *Quinarius tractatum theologo-iuridicorum*, [?Constantiae, Typ. Johannis Jacobi Straub, 1670, 52 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Georgii Gobat quinarius Tractatum Theologico-Juridicorum. 1 vol.
24. PELLEGRINI, [Carlo] Carolus, *Praxis vicariorum et omnium in utroque foro iusdicentium [...]*, [?Venetiis, apud haeredes Zattae, 1719, 474 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Caroli Pellegrini praxis Vicariorum. 1 vol.
25. DESERICZKY, [Ince József] Josephus Innocentius, *De initiis ac majoribus Hungariae commentaria*, I–V, [?Budae, typis Veronicae Nottensteini, Viduae, 1748–1753].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Desidericii de Rebus Hungariae. 3 vol.
26. KAZY, [Ferenc] Franciscus, *Historia regni Hungariae*, I–III, [?Tyrnaviae, typis Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1737–1749].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: P. Kazy Historia Hungariae. 1 vol.
27. DU CANGE, Charles Du Fresne, *Illyricum vetus et novum sive historia regnorum Dalmatiae, Croatiae, Serviae et Bulgariae*, [?Posonii, Royer, 1746, 242 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Caroli du Fresne Illyricum vetus, et novum. 1 vol.
28. KAZY, [Ferenc] Franciscus, *Historia regni Hungariae*, I–III, [?Tyrnaviae, typis Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1737–1749].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Historia Regni Hungariae. 2 vol. [A 26. számú kötetel lehet meg a 3 kötet]
29. MARIA THERESIA [MÁRIA TERÉZIA], *Constitutiones insignis ordinis equitum S. Stephani Regis Apostolici*, [?Viennae, typis Josephis Kurzböck, 1764, 35 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Constitutiones Ordinis S. Stephani. 1 vol.
30. HEIMB, [Theophil] Theophilus, *Notitia historica de ortu et progressu abbatiae sacri ordinis Cisterciensis B.M.V. ad S. Gotthardum dictae et in Hungariae regno sitae*, [?Viennae, Kirchberger, 1764, 172 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Historia Abbatiae S. Gotthardi. 1 vol.
31. GUEVARA, [Antonio] Antonius, *Epistolae et dissertationes omnes, adjecta tertia parte, quae hactenus in omnibus editionibus desiderabatur, opus completum, perfectumque, et vere aureum, ob multorum s. Scripturae locorum explicationem, antiquitatum illustrationem, ad communem vitae usum, praecipue vero ad reipublicae cum ecclesiasticae, tum politicae administrationem spectantium admirabilem copiam ac gravitatem, lectu perquam utile; nec*

minus jucundum ob historias ex omni antiquitate petitas, summumque dicendi leporem,
Viennae, Francofurti, apud Joannem Josephum Penz, 1744.

Mai jelzet: +BV 1570/I–III. (egybekötve)

A jegyzéken: De Guevara Epistolae, et Dissertationes. 1 vol.

32. SWEDENBORG, [Emanuel] Emmanuel, *Opera Philosophica et Mineralia*, I–III, [?Dresdae et Lipsiae, sumpt. F. Hekelii, 1734, 486 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Schvedenborgii Opera Philosophica, et Mineralia. 3 vol.

33. SCHMITTH [Miklós] Nicolaus, *Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli cum epitome principum Turcanum*, I–IX, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1747–1752].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Schmidt Imperatores Ottomanici. 7 vol.

34. CYPRIANUS, Sanctus, *Acta, et scripta omnia in summam redacta, et proloquiis, atque annotationibus illustrata auctore [...] Joannes Baptista Prileszky*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Societatis Jesu, 1761, 208 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Prileczky S. Cypriani Acta, et Scripta. 2 vol. (Megj.: A Barkóczy Ferencről készült metszet Jacob Schmutzer munkája. Köszöntő címlap: *Festis honoribus [...] Francisci e comitibus Barkóczy de Szala [...] dum communi cleri, populique gaudio archi-episcopalis sedis possessionem adiret debitae venerationis, et observantiae ergo dicata ab [...] Universitate Tyrnaviensi Societatis Jesu*)

35. DECKER, Paul, *Des fürstlichen Baumeisters Anhang zum ersten Theil welcher nicht allein den zum fürstlichen Pallast gehörigen Triumphbogen, Ehren-Saul, Garten u. sondern auch einige andere fürstliche Lust-Häuser vorstellt*, in Augspurg, verlegt von Jeremias Wolff, 1713.

Mai jelzet: 97406

A jegyzéken: Fürstlicher Baumeister Anfang in transverso. 1 vol.

36. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: La Galerie du Palais de Laxenburg. 1 vol.

37. ERLACH, Fischer von, BERNHARD, Johann, *Entwurf einer historischen Architectur*, Leipzig, [s. n.], 1725, 62 p.

Mai jelzet: +55991.

A jegyzéken: Entwurf einer historischen Architecture. 1 vol.

38. WERNER, Bernard, *Prospecte innerhalb Prag Abriss und Vorstellung der merckwürdigsten Prospecte, sowohl der berühmtest und praechtigsten Plaetze als auch Kirchen und publiquen Gebauden, der Königl. Böhm. Hauptstadt Prag, nach der Natur und Situation auf das fleissigste*, [Augsburg, Martin Engelbrecht, 1701, 21 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Abriß, und Vorstellung der Königl. Böhmischen Haupt-Stadt Prag. 1 vol.

39. DIESEL, Matthias, WOLF, Jeremias, CORVINUS, Johann August, *Erste Vortsetzung Erlustierender Augenweide in vorstellung Herrlicher Garten und Lustgebäude*, August[a]e Vindelicoru[m], Ieremias Wolff excudit, um 1720.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Erste Vortsetzung erlustirender Augen weide in Vorstellung herrlicher Gebäude, und Lust-gärten. 1 vol.

40. KLEINER, Salomon, *Viererley Vorstellungen angenehm- und zierlicher Grundrisse folgender Lustgärten und Prospecten, so ausser der Reseidenz-Stadt Wien zu finden*, [?Augsburg, bey Johann Andreas Pfeffel, [ca. 1735], 33 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Villerley Vorstellungen deren, so außer Wienn saind. 1 vol.

41. FÄSCH, Johann Rudolph, [...] *anderer Versuch Seiner Architect. Werke bestehend in allerhand Grund- Haupt- Rissen und Profile unterschiedener Gebäuden [...]*, Nürnberg, [s. a.], 59 p.

Mai jelzet: +BV1554.

A jegyzéken: Erster Theil Rudolff Fasches Architectur. 1 vol.

42. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Vorstellung eines wohl eingerichten, eingerichteten und nuzlichen Land-Guts. 1 vol.

43. DIESEL, Matthias, *Erlustierende Augenweide in Vorstellung herrlicher Gärten und Lustgebäude: Theils inventiert und angelegt, theils nach dermahligem Sito gezeichnet: Stichfolge in drei Theilen*, [?Augsburg, verlegt von Jeremias Wolff, 1717, 95 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Erlustirende Augenweide in Vorstellung herlicher Garten. 1 vol.

44. FÄSCH, Johann Rudolph, [...] *anderer Versuch Seiner Architect: Werke bestehend in allerhand Grund- Haupt- Rissen und Profile unterschiedener Gebäuden [...]*, Nürnberg, [s. a.], 59 p.

Mai jelzet: +BV1554.

A jegyzéken: Rudolph Fasches Architectur Buch 5ter Theil. 1 vol.

45. PENCINI, [Innocenzo] Innocentius, *Nova veteris legis mystico-sacra galaxia scripturae in coelo, angelici praeceptoris Ecclesiaeque doctoris d. Thomae Aquinatis phoebeo signata excursu, cingulo pressa lacteo, gemmeis instrata stelli: hoc est luculenta commentaria in Genesin, Exodum, Leuiticum, Numerum, Deuteronomium [...] Munusculum [...] Decii Azzolini [...]*, [?Venetiis, typis Bartholomaei Tramontini, 1670, 767 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Decii Azolini nova veteris legis Mystico Sacra galaxia. 1 vol.

46. POZZO, [Andrea] Andreas, *Perspectivae pictorum atque architectorum*, [?Romae, ex typographia Antonii de Rubeis, 1723, 111 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Pozzo Perspectivae Pictorum, atque Architectorum. 1 vol.

47. KASCHUTNIG, [Jean-Baptiste] Johannes Baptista, *Prima elementa arithmeticae, algebrae, geometriae, trigonometriae planae, et sphaericae, architecturae civilis, ac militaris, academicis praelectionibus accomodata*, [?Graecii, sumptibus Josephi Mauritiü Lechner, typis haeredum Widmanstadii, 1757, 293 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Praxis Geometriae, Trigonometriae, et Architecturae Civilis. 1 vol.

48. SCHÜBLER, Johann Jakob, *Nützliche Vorstellung und deutlicher Unterricht, von zierlichen, bequemen und Holtz ersparenden Stuben-Oefen: wie selbige in den nach der heutigen Civil-Bau-Kunst eingerichteten Zimmern, mit aller Wohlanständigkeit, und unter geziemender Symmetrie, proportionirt aufgeföhret werden können; Nebst allen und jeden zur Praxi nöthigen mensuren, auch den in gehöriger Ordnung aufeinander folgenden Zerstückungen, Grund-Rissen und Profilen*, [?Nürnberg, Weigel, 1728, 42 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Nützliche Vorstellung von Stufen-Öfen. 1 vol.

49. TRENCK, Friedrich Freiherr von der, *Araxane ein erdichtetes Trauerspiel*, [?Viennae, Krauss, 1754, 85 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Araxani Ein erdichtetes Trauerspiel an der Nahmens-Tage seiner Römisch. Kays. Mariae Theresiae. 1 vol.

50. PRILESZKY, [János] Joannes Baptista, *Annales compendiarii regum et rerum Syriae [...]*, [?Viennae Austriae, ex typographia Kaliwodiana, 1744, 136 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Annales Compendiarii Regum, et Rerum Syriae. 1 vol.

51. *Sanctum saeculare Marianum; sive Sanctae Dei Genitricis Virginis Mariae icon sacra ad praemonstratum ad eadem in marchionatu Moraviae ditionis [...]*, [?Olmütz, typis Olomucensibus, per Franciscum Antonium Hirnle factorem, 1732, 156 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Sanctum Saeculare Marianum. 1 vol.

52. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Panegyris in honorem S. Ladislai Regis Hungariae. 1 vol.

53. UZERÓCZY, [Máté] Matthaeus, *Hymni et psalmi pro faciliori recitatione officii divini in et extra chorum in festis omnibus, etiam simplicibus, nec-non officio Beatae Mariae Virginis in sabbato accommodate: ad laudes, horas minores, et vespas*. [?Posonii, Royer, 1723, 41 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Hymni, et Psalmi pro faciliori recitatione Officii divini in, et extra chorum in omnibus Festis. 1 vol.

54. FRENZEL, Johannes, *Römische Kirchen-Historien: darinnen nach ordentlicher gewisser Jahrrechnung von dem heiligen Petro an biß auff unsere Zeiten, aller Bábste Geschicht, Leben, Wandel, [...] desgleichen von den alten Patribus, und was dieselben in der ersten Kirchen nützliches ausgericht, Meldung geschicht*, Leipzig, Bartholomäus Hörnigk., [?1600., 312 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Römische Kirchen Historie. 1 vol.

55. *Epistolarum Antonii Verantii episcopi Agriensis et tandem Strigoniensis archiepiscopi et primatis* [kézirat]

Mai jelzet: FK Batthyány-gyűjtemény 154 g. Tom I; 155. Tom. II–III; 156. Tom. IV. L.: BEKE 1991, 51.

A jegyzéken: Manuscripta Epistolarum Verantii Archi-episcopi Strigonien. Agria huc allati 4 vol.

56. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: P. Svarcz Commentarius in 3am partem D. Thomae. 1 vol.

57. *Acta processus seu litis in causa praetensae exemptionis ab ordinaria [...] archi-episcopi Pragensis jurisdictione inter curiam archi-episcopalem Pragensem ex una, quinque abbates Ordinis S. Benedicti Brzevnoviensem, Cladrubiensem, S. Joannis sub Rupe, S. Procopii ad Sazavam, et S. Nicolai Vetero-Pragae per dimidium et amplius seculum ex altera partibus vertente anno 1758 die 1. Decembris in Curia Romana feliciter absoluta et terminate*, [?Vetero-Pragae, Jacobum Schweiger, 231 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Acta in Causa praetensae exemptae Abbatiae S. Benedicti. 1 vol.

58. NIEUHOFF, [Johan] Johannes, *Legatio Batavica ad magnum Tartariae Chamum Sungteium modernum Sinae imperatorem; historiarum narratione [...] ab anno 1655 ad annum 1657 [...]*, [?Amstelodami, apud Jacobum Meursium, 1668, 184 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Legatio Batavica ad magnum Partariae Chamum Sunetejum. 1 vol.

59. JOSEPHUS a S. Benedicto, *Opera omnia: tum latino tum hispano sermone conscripta*, [?Gerundae, typis Antonii Oliva, 1755, 430 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Fr. Josephi a S. Benedicto opera omnia. 1 vol.

60. WERBŐCZI, [István] Stephanus, *Corpus juris Hungarici, seu decretum generale, inclyti Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, in tres tomos distinctum*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Joannem Andream Hörmann, 1696.

Mai jelzet: +BV1700/I.

A jegyzéken: Corpus Juris Hungarici. 1 vol.

61. *Rituale sacramentorum, ac aliarum ecclesiae ceremoniarum, ex decreto synodi provinc. Petric. ad uniformem ecclesiarum regni Poloniae usum, permissu superiorum reimpressum*, [?Cracoviae, typis Collegij Majoris, Universitatis Cracoviensis, 1725, 211 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Rituale Sacramentorum Regni Poloniae. 1 vol.

62. NICOLAUS de Lyra, *Postillae maiores sev enarrationes in epistolas, et evangelia totius anni*, [?Venetiis, [s. n.], 1582, 118 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Lyranus in Evangelia. 1 vol.

63. *Beschreibung der Erbhuldigung, in dem Ertz-Hertzogthumb Oesterreich ob der Ennß: So in Lebzeiten [...] Ferdinandi III. [...] auff Ihr [...] Allergnädigstes Begehren, und in dero Gegenwart [...] Ferdinando IV. [...] Von denen gesambten Vier Landt-Ständten diß Landts, gehorsambt willig geleistet, und glücklich vollendet worden, in [...] Lintz den 25. Tag deß Monats Junij, Anno 1652*, [?gedruckt zu Lintz, bey Ulrich Kürner, 1656, 62 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Erbhuldigung deren Österreichischen Erbständen. 1 vol.

64. GORI, [Antonio Francesco] Antonius Franciscus, *Museum Florentinum exhibens insignora vetustatis monumenta quae Florentiae sunt Ioanni Gastoni Etruriae magno duci dedicatum*, 1 vol., [?Florentiae, Nestenus et Mouck, 1731].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Museum Florentinum. 1 vol.

65. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Missale Strigoniense antiquissimum. 1 vol.

66. BARKÓCZY, [Ferenc] Franciscus, *Exuviae Emerici e com. Eszterházy, episcopi Nitriensis*, [?Strigonii, Typ. Royer, 1763, 140 p.

Mai jelzet:–

A jegyzéken: Exuviae Emerici Eszterházy Episcopi Nitriensis. 1 vol.

67. ZITTMANN, Ernestus Fridericus, *Dissertatio inauguralis chemico-medica de tincturis alcalanis [...]*, [?Halaë Magdeburgicae, Typ. Christophori Petri Franckii, 1746, 24 p].

Mai jelzet:–

A jegyzéken: De Tinctura alcalinae martialis praeparatione, et usu medico. 1 vol.

68. JANOCKI, [Jan Daniel Andrzej] Joannes Daniel Andreas, *Specimen catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Zaluscianae*, [?Dresdae, Harpetrae viduae, 1752, 175 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Specimen Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Zalustianae. 1 vol.

69. TIMON, [Sámuel] Samuel, *Purpura Pannonica, sive vitae et res gestae cardinalium*, [?Claudiopoli, Typ. Acad., 1746, 385 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Purpura Pannonica. 1 vol.

70. MAUSOLAEUM CAESARUM AUSTRIACORUM; APERTUM In funere Magni Caesaris Leopoldi I. ET HONORI Illustrissimorum, Perillustrium, Reverendorum, Praenobilium, Nobilium, ac Doctissimorum Dominorum LL. et Philosophiae DOCTORUM DUM In Antiquissima ac Celeber- rima Universitate Viennensi supremâ Philosophiae Laureâ insi- gnirentur, PROMOTORE R.P. FRANCISCO WALDTNER, e SOC.JESU, AA.LL. et Phil. Doctore, ejusdemque Professore emerito, nec non p t Seniore Consistoriali. Ab Illustrissima Viennensi Rhetorica D.D.D. Anno M.DCC.V. Mense Augusto, Viennae, Leopold Voigt, 1705.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Epitaphia Caesarei Mausolaei Viennensis, quod est in Ecclesia Capucium. 1 vol.

71. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Ecclesia Capucium. 1 vol.

72. [BRY, Theodor de (Theodorus), Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Theodori de Bri Schola Equestris. 1 vol.

73. ALVAREZ DE VELASCO, Gabriel, *Judex perfectus, seu de judice perfecto: Christo Jesu domino nostro unice perfecto, vivorum et mortuorum judici, dicatus*, [?Lugduni, [s. t.] 1772, 324 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: De Velasco Judex perfectus. 1 vol.

74. ZALUSKI, Andreas Chrisostomus, *Epistolae historico-familiares*, [?Warsaviae, 1735, 197 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Andreae Zaluski Epistolae. 1 vol.

75. *Articuli diaetales Posenienses anni 1715*, [?Posonii, Ex typographia Joannis Michaelis Landerer, 1751, 22 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Articuli Diaetales 1715. 23. 41. 65. 1 vol.

76. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Sermo D. Barkóczy Episcopi Agriensis, et Joannis Gusztini Canonici Agriensis in introductione Scholarum Agriensium. 3 vol.

77. DIEUSSART (DEUSSART) Karl Philipp, *Theatrum Architecturae Civilis [...]*, [?Güstrow, gedruckt durch Christian Scheippel, 1679, 96 p.]

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Theatrum Architectoriae. 1 vol.

In Quarto

78. GUÉRIN DE TENCIN, [Pierre] Petrus, *Concilium provinciale Ebreduni habitum*, [?Gratianopoli, apud Petrum Faure, 1728, 268 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Concilium Provinciale Ebredunense. 1 vol.

79. LANCELOTTI, [Giovanni Paolo] Joannes Paulus, *Corpus juris canonici academicum, emendatum et notis P. Lancelotti illustratum, in suos tomos distributum usuique moderno ad modum Christoph. Henr. Freiesleben, alias Ferromontani, J. U. D. Consil. Camer. et Min. Saxo-Goth. et Altenb. ita accomodatum, ut nunc studiosorum quivis, etiam tyro, uno quasi intuitu, omnes canones, causas et capitula invenire possit, accesserunt loci communes uberrimi et indices titulorum canonumque omnium summa diligentia ac nova methodo concinnati*, Coloniae Munatiana, sumptibus E. et J. R. Thurnisiorum, 1735, 1280 p.

Mai jelzet: +BV1492/I.

A jegyzéken: Corpus Juris Canonici. 1 vol.

80. *Catechismus ex decreto SS. Concilii Tridentini ad parochos, S. Pii V. Pont. Maximi jussu editus*, Venetiis, apud Jo. Baptistam Recurti, 1727, 501 p.

Mai jelzet: +BV1483., +16091.

A jegyzéken: Catechismus Romanus Concilii Tridentini. 1 vol.

81. VENERONI, Giovanni; CASTELLI, Nicolò di, *Dictionarium caesareum, in quo quatuor principaliores linguae Europae, nempe I. italica per gallicam, germanicam et latinam, II. gallica per italicam, germanicam et latinam, III. germanica per italicam, gallicam et latinam, IV. latina per italicam, gallicam et germanicam explicantur cum omnibus generaliter earundem antiquis et modernis vocibus opus olim a celeberrimo linguarum in gallia interprete, Joanne Veneroni, compilatum, nunc vero a Nicolao de Castelli ubique accentibus singulari industriâ notatum, auctum, et ab infinitis mendis expurgatum*, I–III, Coloniae, Francoforti, sumptibus haeredum Servatii Noethen, 1743.

Mai jelzet: +BV1847/1, 2, 3.

A jegyzéken: Dictionarium Veneroni. 3 vol.

82. BREAN, Franz Xaver, *Christliche Wahrheiten in Gegenwart Ihro Römisch-Kayserlich- und Königlich-Catholischen Maiestäten und Dero Hoff-Staat: in öffentlichen Predigten an den heiligen Charfreitagen innerhalb 20 Jahren vorgetragen*, [?Wien, Hueberischer Buchladen, 1739, 252 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Brean Christliche Wahrheiten. 2 vol.

83. PELZHOFFER, [Franz Albrecht] Franciscus Albertus, *Lacon politicus strictim doctrinam administrandae reipublicae, quam ajunt politicam complectens et evolvens*, [?Posonii, Royer, 1746, 414 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Lacon politicus. 1 vol.

84. FRANCESCO, San di Sales, *Opere distribuite in tre tomi, come nella seguente pagina si dimostra con un ristretto della sua vita*, I–III, Venezia, Nella Stamperia Baglioni, 1735.

Mai jelzet: +BV1490/I–III.

A jegyzéken: Opere di Francesco di Sales. 3 vol.

85. [?], *Gran teatro storico, o sia storia universale sacra, e profana dalla creazione del mondo sino al principio del decimo ottavo secolo, che contiene una fedele, ed esatta descrizione di quanto si ritrova nella sacra Scrittura, e di tutto ciò, che è avvenuto sotto le quattro prime Monarchie, e sotto gl'Imperadori d'Oriente, e d'Occidente, con la fondazione, i progressi, e cangiamenti, la decadenza, rovinae, o continuazione degli stati, regni, e repubbliche della Christianità; in cui si veggono le azioni più rimarcabili de' Papi, Imperadori, Re, e gran Capitani, le invasioni, conquiste, rivoluzioni degli infedeli, i progressi del Vangelo, le Persecuzioni, e suoi trionfi, la nascita, la durata, e l'estirpazione dell'eresie: il tutto raccolto con gran discernimento dai più celebri autori antichi, e moderni: opera divisa in cinque parti: scritta prima in lingua tedesca, tradotta poi nella francese, ed ora nell'italiana favella*, I–V, in Venezia, per Giovambatista Albrizzi 1722.

Mai jelzet: +BV1500/I–V.

A jegyzéken: Gran Teatro Storico. 5 vol.

86. BONAVENTURA di Recanati, *Prediche dette nel palazzo apostolico divise in due tomi*, I–II, Venezia, presso Paolo Baglioni, 1709.

Mai jelzet: +BV1498/I–II.

A jegyzéken: Prediche del Recanati. 2 vol.

87. BOILEAU, [Charles] Carolus, *Omellie e sermoni sopra i vangeli della quaresima, traduzione dal francese di Selvaggio Canturani*, in Venezia, presso Paolo Baglioni, 1713, 279 p.
Mai jelzet: +BV1422.
A jegyzéken: Quaresimale del Sig. Abb. Boilean. 1 vol.
88. VIEYRA, Antonio, *Prediche sopra gli Evangelii della quaresima tradotte dall'idioma portoghese nell'italiano ed offerte alla sagra reale maestà di d. Giovanni V. re di Portogallo, etc. dal p. Luigi Vincenzo Mamiani della Rovere della Compagnia di Giesù*, in Venezia, nella Stamperia Baglioni, 1722, 574 p.
Mai jelzet: +BV1497.
A jegyzéken: Quaresimale del P. Ant. Queira. 1 vol.
89. CANO, Melchor, *Opera, in hac primum editione clarius divisa*, [?Bassani, Typographia Remondiniana, 1746, 596 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Melchioris Cani opera. 1 vol.
90. ΑΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΟΣ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΥ, *operta quae fuere, operta sunt i patent praestigiae Plautus Captiv. A. 3. S. 3. v. 8.*, Coloniae Agrippinae, apud Petrum Marteau, 1741, 192 p.
Mai jelzet: +BV1484.
A jegyzéken: Vindiciae adversus Sicophantes Juvavienses. 1 vol.
91. KOLLONICH, [Lipót] Leopoldus, *Forma processus judicii criminalis, seu praxis criminalis serenissimo regi apostolico Hungariae Josepho I. dicata sumptibus eminentissimi principis cardinalis a Kolonicz, Tyrnaviae, Typis Academicis, per Leopoldum Josephum Berger*, 1732, 64 p.
Mai jelzet: +BV1700., +2052/2., +2052/3.
A jegyzéken: Forma Processus Hungarici. 1 vol.
92. POTESTA, [Felix] Felicis, *Examen ecclesiasticum: in quo universae materiae morales, omnesque fere casus conscientiae excogitabiles*, [?Venetiis, Remondini, ex typographia Remondiniana, 519 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Felicis potestatis examen Ecclesiasticum. 1 vol.
93. FRÖLICH, Erasmus, *Notitia elementaris numismatum antiquorum illorum, que urbium liberarum, regum et principum ac personarum illustrium appellantur Mariae Theresiae honoribus dicata ab Antonio Klobusiczky [...]*, [?Vindobonae, typ. Trattner, 1758, 243 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Frölich Elementa Numismatum. 1 vol.
94. [Azonosítatlan tétel]
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Posthuma memoria Antonii Koháry. 1 vol.
95. RANSANUS, Petrus [RANZANO, Pietro], *Epitome rerum Hungaricarum*, [?Budae, typis Nottenstein, 1746, 298 p].
Mai jelzet: –

A jegyzéken: Petrus Ransanus. 1 vol.

96. FREIESLEBEN, [Christoph Heinrich] Christophorus Henricus, *Corpus juris civilis academicum, in suas partes distributum, usuique moderno ita accommodatum, ut nunc studiosorum quivis, etiam tyro, uno quasi intuitu, omnes leges digestorum et codicis, omnesque titulos institutionum invenire possit*, Coloniae Munatianae, sumptibus E. et J. R. Thurnisiorum, 1735, 1278 p.

Mai jelzet: +BV1491.

A jegyzéken: Corpus Juris Civilis. 1 vol.

97. DARREL, William, *Il gentiluomo istruito nella condotta d'una virtuosa, e felice vita, in tre parti: tradotto dall'originale inglese nell'idioma italiano da Francesco Giuseppe Morelli sacerdote fiorentino*, Padova, nella Stamperia del Seminario appresso Giovanni Manfrè, 1746, 502 p.

Mai jelzet: 3BV1848.

A jegyzéken: Morelli il gentil istruito. 1 vol.

98. BOURDALOUE, Louis, *Prediche quaresimali traslatate dalla favella francese nell'italiana*, in Venezia, appresso Gianbatista Recurti, 1732, 512 p.

Mai jelzet: +BV1494.

A jegyzéken: Quaresimale del Bourdalou. 1 vol.

99. MONACELLI, [Francesco] Franciscus, *Formularium legale practicum fori ecclesiastici, in quo formulae expeditionum usufrequentium de his, quae pertinent ad Officium judicis nobile, continentur*, I–II, Venetiis, ex typographia Balleoniana, 1732.

Mai jelzet: +BV1495/I–IV.

A jegyzéken: Monacelli Formulare Ecclesiasticum. 4 vol.

100. CIRON, [Innocent] Innocentius de, *Quinta compilatio epistolarum decretalium Honorii III. p. m. quam primun in lucem dedit [...], quum sub benignissimis auspiciis [...] Francisci e Comitibus Barkóczy [...] in [...] Archi-Episcopali S. J. Universitate Tyrnaviensi assertiones ex universa theologia anno [...] MDCCLXIII [...] publice propugnaret [...] Martinus Aloysius Görgei de cadem [...] ex praelectionibus R. P. Josephi Pintér [...] et R. P. Caroli Roth [...] auditoribus distributa*, [?Vindobonae, typ. Ioannis Trattner, 1763, 120 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Quinta compilatio Epistolarum Decretalium Cironii. 1 vol.

101. MOSER, Johann Jacob, *Der Belgradische Friedens-Schluss zwischen Ihro Römisch-Kayserl. Majestät und der Ottomanischen Pforte mit Beylagen und Anmerckungen, wodurch die Historie so wohl des Passarowizischen Friedens, als auch der Ursachen des letzten Krieges, der Feldzüge und der Friedenshandlung, so dann der Inhalt der Articul selber erläutert, die Ubereinstimmung und Abweichung dieses und des Carlowiz- auch Passarowizischen Friedens gezeigt und was bey der bevorstehenden Absendung derer Gross-Bothschaffter beeder Kaysere an einander, merckwürdiges fürkommen möchte, vorgestellt wird*, Jena, 1740, 112 p.

Mai jelzet: +BV1504.

A jegyzéken: Der Belgrädische Frieden-Schulß. 1 vol.

102. SEGNERI, Paolo, *Prediche dette nel palazzo apostolico, e dedicate alla Santità di Nostro Signore Papa Innocenzo Duodecimo*, in Venezia, appresso Lorenzo Basegio, [s. a.], 127 p.
 Mai jelzet: +BV1857.
 A jegyzéken: Prediche dette nel Palazzo Apostolico. 1 vol.
103. BERRUYER, Isaac Joseph, *Storia del popolo di Dio dalla sua origine sino alla nascita del Messia tratta da' soli libri santi: ovvero il testo sacro de' libri dell'Antico Testamento ridotto in un corpo di storia; traduzione dal francese*, I–IV, [?in Venezia, presso Giambatista Recurto, 1741].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: P. Pernier Storia del popolo del Dio. 11 vol.
104. DOLERA, Pantaleone, *Quaresimale*, in Padova, nella Stamperia del Seminario appresso Giovanni Manfrè, 1725, 503 p.
 Mai jelzet: +BV1493.
 A jegyzéken: Pantaleon Dolera Quaresimale. 1 vol.
105. BENEDICTUS, XIV, *De synodo dioeciesana libri tredecim in duos tomos distributi*, I–II, Ferrariae, impensis Jo. Manfrè, 1756.
 Mai jelzet: +BV1849/I–II.
 A jegyzéken: Benedicti XIV. de Synodo Diaecesana. 2 vol.
106. REUSNER, [Nikolaus] Nicolaus, *Symbola imperatorum Romanorum, Italicorum, Graecorum et Germanicorum*, [?Budaë, typis Leopoldi Francisci Landerer, 1761, 213 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Reusnerii Symbola Imperatorum. 1 vol.
107. HARENBERG, Johann Christoph, *Pragmatische Geschichte des Ordens der Jesuiten seit ihrem Ursprunge bis auf gegenwärtige Zeit*, [?Helmstädt, verlegt von Carl Hermann Hemmerde, 1760, 955 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Pragmatische Geschichten des Ordens der Jesuiter. 1 vol.
108. CIRON, [Innocent] Innocentius de, *Paratitla in quinque libros decretalium Gregorii IX*, [?Vindobonae, typ. Ioannis Trattner, 1761, 552 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Cironii Paratitla. 2 vol.
109. FISCHER, [Leopold] Leopoldus, *Brevis notitia urbis Vindobonae: potissimum veteris ex variis documentis collecta*, [?Vindobonae, typis Ioannis Thomae Trattner, 1764, 258 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Notitia Vindobonae. 1 vol.
110. *Psalterio-antiphonale Romanum de tempore, et sanctis juxta normam Breviarii ex decreto sacro-sancti concilii Tridentini restituti, s. Pii V. pontificis maximi jussu editi Clementis VIII. ac Urbani VIII [...]*, Viennae, Austriae, typis Joannis Ignatii Heyinger, 1747, 272 p.
 Mai jelzet: +BV1482.
 A jegyzéken: Psalterio Antiphonale Romanum. 1 vol.

111. LOBELLI, Carlo, *Prediche quaresimali*, Venezia, per Cristoforo Zane, 1729, 353 p.
 Mai jelzet: +BV1856.
 A jegyzéken: P. Lobellii Prediche Quaresimali. 1 vol.
112. MASSEI, Giuseppe, *Vita di S. Francesco Saverio apostolo dell'Indie della Compagnia di Gesù*, in Firenze, per Pier Mattia Miccioni, e Michele Nestenus, 1701, 349 p.
 Mai jelzet: 3BV1854.
 A jegyzéken: Vita di S. Francesco Saverio. 1 vol.
113. RAIMONDI, Eugenio, *Il dottissimo passa tempo dove si leggono curiosi oracoli, sentenze gravi, con precetti, et ammaestramenti politici, e christiani, publicati da antichi, e moderni scrittori, ne' quali unita si vede tutta la dottrina morale, politica, et istorica: opera non men utile, che curiosa, e dilettevole*, in Venetia, appresso Gervasio Anesi, 1627, 320 p.
 Mai jelzet: 3BV1503.
 A jegyzéken: Reimondi Passa tempo. 1 vol.
114. CHARITON (Aphrodisiensis), *Di Caritone Afrodisieo de' Racconti Amorososi di Cherea e di Callirroo, libri otto, tradotti dal greco*, in Roma, nella Stamperia di Pallade, 1752, appresso Niccolò, e Marco Pagliarini, [8], 215 p.
 Mai jelzet: +BV1501.
 A jegyzéken: Di Caritone efrodisico. 1 vol.
115. SPERANTE, David, PADIGLIA, Placido, *Discorsi predicabili sopra il salmo di Davide; De profundis fatti in Firenze l'an 1614*, [s. l.], [s. n.], [s. a.], 507 p.
 Mai jelzet: +BV1861.
 A jegyzéken: David Sperante de profundis. 1 vol.
116. PADIGLIA, Placido, *Ritratto del bellissimo volto di Maria Vergine Madre di Dio: delineato dallo Spirito Santo nelle sagre canzoni e spiegato in dieci discorsi predicabili*, in Roma, appresso l'herede di Bartholomeo Zannetti, 1624, 234 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Ritratto del bellissimo volto di Maria Vergine Madre di Dio. 1 vol.
117. TONTI, Giacinto, *I dogmi della Chiesa Romana*, [?in Padova, appresso Giuseppe Corona, 1713, 880 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Dogmi della Chiesa Romana. 1 vol.
118. CASALICCHIO, Carlo, *L'utile col dolce, ovvero quattro centurie di argutissimi detti, e fatti di savissimi uomini*, Venezia, nella stamperia Baglioni, 1744, 596 p.
 Mai jelzet: +BV1489.
 A jegyzéken: L'utile col dolce del P. Casalichio. 1 vol.
119. COMUNE, Carlo Francesco, *Quaresimale postumo*, Padova, nella Stamperia del Seminario appresso Giovanni Manfrè, 1723, 411 p.
 Mai jelzet: +BV1852.
 A jegyzéken: Quaresimale del P. Comune. 1 vol.

120. COLOMBIÈRE, Claude de La, *Sermoni sacri nuovamente tradotti dalla lingua francese nell'italiana, e divisi in due tomi*, I–II, Venezia, presso Giacomo Tommasini, 1726.
 Mai jelzet: +BV1850/I–II.
 A jegyzéken: Sermoni del P. La Colombiere. 2 vol.
121. GALUZZI, Francesco Maria, *Vita Di San Giovanni Nepomuceno, canonico della metropolitana di Praga, e martire glorioso*, [?in Roma, nella stamperia del Komarek al Corso in Piazza di Sciarra, 1729, 116 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Vita di S. Giovanni Nepomuceno. 1 vol.
122. GERSTOCKER, [Antal] Antonius, *Sacrae exhortationes ad studiosam juventutem Agriensem theologicam, juridicam, et philosophicam dictae*, [?Agriae, typis Francisci Antonii Royer, 1758, 151 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Sacrae Exhortationes Antonii Gerstokker. 5 vol.
123. [Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Historia Seminarii Cassoviensis. 1 vol.
124. BUONANNI, [Filippo] Philippus, *Ordinum equestrium et militarium catalogus in imaginibus expositus et cum brevi narratione oblatus Clementi XI.*, Norimbergae, vidua Christophori Weigeli civis Norimbergensis, 1732, 112 p.
 Mai jelzet: +BV1866.
 A jegyzéken: Ordinum Equestrium, et Militarium Cathalogus. 1 vol.
125. CALINO, Cesare, *Quaresimale*, in Venezia, appresso Gio. Battista Recurti, 1732, 534 p.
 Mai jelzet: +BV1851.
 A jegyzéken: Quaresimale di Cesare Calino. 1 vol.
126. NIEUPOORT, [Willem Hendrik] Wilhelmus Henricus, *De ritibus veterum Romanorum, quem una cum propositionibus ex universa philosophia selectis [...]*, [?Budae, typis Veronicæ Nottensteinin, viduae, 1748, 57 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Generosi Nieupoort de ritibus veterum Romanorum. 1 vol.
127. PERGHOLD, [Pál Lukács] Paulus Lucas, *De rege et cive eorumque mutuo officio opus christiano-juridico-politicum [...]*, [? Budae, typis Leopoldi Francisci Landerer, 1761, 278 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Pauli Perghold de Rege, et Cive. 1 vol.
128. MAUROCORDATO, Johannes Nicolaus Alexander [MAUROCORDATOS, Ioannēs Nikolaos Alexandros], *De officiis*, [?Lipsiae, Johannes Georgius Schniebes, 1722, 212 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Alexandri Mauro Cordati Liber de Officiis. 1 vol.

129. KROLIKIEWICZ, [Jan Maximilian] Joannes Maximilianus, *Sarmatides seu Satyrae cujusdam equitis Poloni [...]*, [s. l.], [s. n.], 1741, 241 p.
 Mai jelzet: +BV1867.
 A jegyzéken: Sarmatides, seu Satyrae. 1 vol.
130. CYPRIANUS, Sanctus, *Epistolae*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1755, 380 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Epistolae D. Cypriani. 1 vol.
131. HALLER László, *Telemakus Bujdosásának történetei, mellyeket franczia nyelven irt Fenelóni Saligniák Ferencz [...] magyarra fordított Hallerköi [...] Haller László, Kassa, 1755, 363 p.*
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Telemachus Hungaricus.
132. JOANNES, Chrysostomus, *De compunctione cordis de providentia Dei, quod nemo laeditur, nisi a se ipso*, [?Agrariae, typ. Caroli Josephi Bauer, 1760, 255 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: S. P. Chrysostomi de Providentia Dei. 1 vol.
133. CALIXTUS, Georgius [KALLISON, Georg], *Apparatus theologicus et fragmenti historiae ecclesiae occidentalis*, [? [s. l.] in typographeo Calixtino excudit Henningus Mullerus, 1661, 272 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Calixti Historiae Ecclesiae. 1 vol.
134. MAJOR, [John] Joannes, *Magnum speculum exemplorum, ex plusquam octoginta auctoribus, pietate, doctrina, et antiquitate venerandis, variisque historijs, tractatibus et libellis excerptum, ab Anonymo quodam, qui circiter annum Domini 1480. vixisse deprehenditur, Coloniae Agrippinae, typis et sumpt. viduae Joannis Wilhelmi Friessem, 1701, 683 p.*
 Mai jelzet: +BV1863.
 A jegyzéken: P. Majoris Speculum Exemplorum. 1 vol.
135. ROTTER, Xaver, *Gnad- und Wundervolle Brosamen, so von der königlichen Taffel der Herrscherin Himmels, und Erden Mariae durch Würckung ihrer glorreichen, von dem heil. Luca auf einem Cypretzinen Tisch gemahlten, in dem Königreich Pohlen, auf dem Clarenberg zu Czentochau, unter angelegentlicher Obsorge derer Brüder des heil. Pauli ersten Einsidler-Ordens, in das vierte Jahr-Hundert verwahrten, und von Ihro Päbstl. Heiligkeit Clemente XI. im Jahr 1717. herrlich gecrönten Bildnusz, zum Trost und Heyl derer dahin ihre Zuflucht nehmenden Rechtgläubigen, ohne Maas abfallen*, Breslau, Kreutzer, gedruckt bey Johann Frantz Kreutzer, 1750, 583 p.
 Mai jelzet: +BV1862.
 A jegyzéken: P. Rotter Gnad, und wundervolle Prosainen Mariae. 1 vol.
136. CORONELLI, [Vincenzo Maria] Vincentius Maria, *Ordinum religiosorum in ecclesia militanti catalogus, eorumque indumenta, iconibus expressa*, I–II, [?Romae, [s. t.], 1707].
 Mai jelzet: –

A jegyzéken: Ordinum Religiosorum Cathalogus. 2 vol. [Változó szerzői névvel jelent meg: pl. Filippo Buonanni, stb.]

137. BARKÓCZY, [Ferenc] Franciscus, *Sermo, quem ad frequentem suae dioecesis clerum habuit in cathedrali sua ecclesia Agriensi 1754*, [?Budae, Typis Leopoldi Francisci Landerer, 40 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Sermo Francisci Barkóczy ad Clerum suum. 1 vol.

138. JUAN DE JESÚS MARÍA, *Liber vitae in schola mortis seu lectiones vitales, in quibus traditur ars bene vivendi, et sancte moriendi: adiecta brevi methodo infirmos ad beatam, et felicem mortem disponendi, in gratiam illorum, qui vel ex obligatione, vel ex charitate moribundis assistunt*, [?Viennae, typis Gregorii Kurzböck, 1740, 328 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Liber vitae in Schola mortis. 1 vol.

139. *Ex Graeco in Latinum ad Literam versum, et subjecta quadruplici editione vulgata, in usum theologiae candidatorum accuratum*, I–II, Viennae Austriae, typis Leopoldi Joannis Kaliwoda, 1740.

Mai jelzet: +BV2560/I–II.

A jegyzéken: Novum Testamentum Graeco-Latinum. 2 vol.

140. MASCULUS, [Giovanni Battista] Joannes Baptista, *Encomia coelituum, digesta per singulos anni dies*, I–III, Viennae, Augustae, [s. n.], 1754–1755.

Mai jelzet: +BV1525/II, III, IV.

A jegyzéken: Encomia Caelituum cum Cupris 3 vol.

141. GALIBERTI, Casimiro, *Quaresimale [...] rappresentato nel secondo anno di sue fatiche in questa Reggia di Vienna nell'Imperial Chiesa di San Pietro*, Vienna d'Austria, appresso Gio. Pietro van Ghelen, 1729–1730.

Mai jelzet: 3BV1499/I–II.

A jegyzéken: Quaresimale del P. Casimiro Galiberti. 1 vol.

142. *Corpus institutorum Societatis Iesu in duo volumina distinctum accedunt praeter ea, quae editio novissima Pragensis continet, Epistolae praepositorum generalium, et catalogus provinciarum, domorum, collegiorum etc. eiusdem Societatis volumen primum*, Antverpiae, apud Joannem Meursium, 1709, 234 p.

Mai jelzet: +BV1519.

A jegyzéken: Institutum Jesuitarum. 16 vol.

143. PLUTARCO, *Vite di Plutarco Cheroneo de gli huomini illustri greci et romani: per abbellimento e vaghezza delle quali, oltr' a' sommarij domenichi, in questa nostra ultima impressione, ut habbiamo inserti gli argomenti et le annotationi del Sansovino et l'habbiamo adornate di figure tratte dal vivo e dal naturale, nuovamente tradotte per Lodovico Domenichi et per Leonardo Ghini*, I–II, in Venetia, appresso Felice Valgrisio, 1582.

Mai jelzet: +BV1860/I–II.

A jegyzéken: Vite di Plutarco. 2 vol.

144. SEGNERI, Paolo, *La manna dell'anima, ovvero esercizio facile insieme, e fruttuoso, per chi desidera in qualche modo attender all'orazione proposto [...] per tutti i giorni dell'anno*, Venezia, nella Stamperia Baglioni, 1726, 686 p.
Mai jelzet: +BV1488.
A jegyzéken: Del P. Segneri la Manna. 1 vol.
145. PAOLACCI, Domenico, *Pensieri predicabili per i sabbati di quaresima in honore di Maria Vergine*, [?in Venetia, per Giunti e Baba, 1644, 87 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Paulacii Pensieri Predicabili. 1 vol.
146. MOLNÁR, [Ferenc] Franciscus, *Patvarista novitius [...] in gratiam inclytæ juventutis Hungaricæ dialogicæ inductus*, Agriæ, Typ. Bauer, 1762, 86 p.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Patvarista Novitius. 1 vol.
147. CHRISTOPHE, de Beaumont, *De turbis Galliae modernis sacerdotium inter et parlamentum regium sive instructio pastoralis RR. DD. Christophori de Beaumont Archiepiscopi Parisiensis*, [?Augustae Vindelicorum, impensis Johannis Friderici Gaum, 1757, 154 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Instructio Pastoralis Archiepiscopi Parisiensis. 1 vol.
148. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: Statuta Diaecesis Agriensis scripta. 1 vol.
149. METASTASIO, Pietro, *Il trionfo di Clelia*, [?Vienna, [s. n.], 1762, 89 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Il Trionfo di Clelia del Metastasio, 1 vol.
150. LAMY, [Bernard] Bernardus, *Apparatus Biblicus, sive, manuctio ad Sacram Scripturam: tum clarius, tum facilius intelligendam*, [?Tyrnaviae, Typis Collegii Academicæ Societatis Jesu, 1762, 66 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Apparatus Biblicus B. Lamy. 1 vol.
151. FRANCESCO IGNATIO, di Gesù Maria, *De Salomonis statu judicium*, [?Parmae, ex Typographia Borsiana, 1757, 96 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: De Salamonis statu. 1 vol.
152. GREGORIUS, I, Sanctus, Magnus, *Liber regulæ pastoralis*, [?Strigonii, typis Francisci Antonii Royer, [s. a.], 302 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: S. Gregorii Liber Pastoralis. 1 vol.
153. DREXEL, Jeremias, *Nap után forgó virág, vagy-is minden féle nyavalya ellen való orvosság*, [ford.] DÉVAI András, Nagy-szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betöivel, 1764, 450 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Nap után forgó Virágh. 1 vol.

154. KOLLARICS Joakim, *Philothea, az-az ájtatos életre vezérlő út mellyet Szalei Szent Ferentz ... frantzia nyelven meg-írt, nyomtatásban-is ki-botsátott; most pedig magyar nyelvre fordított T. P. Kollárics Joakim [...]*, Nagy-Szombatban, a' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1764, XL, 469 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Philothea Hungarica S. Francisci Salesii. 1 vol.

155. LANCELOTTI, [Giovanni Paolo] Joannes Paulus, *Corpus juris canonici academicum, emendatum et notis P. Lancelotti illustratum, in suos tomos distributum usuique moderno ad modum Christoph. Henr. Freiesleben, alias Ferromontani, J. U. D. Consil. Camer. et Min. Saxo-Goth. et Altenb. ita accomodatum, ut nunc studiosorum quivis, etiam tyro, uno quasi intuitu, omnes canones, causas et capitula invenire possit, accesserunt loci communes uberrimi et indices titulorum canonumque omnium summa diligentia ac nova methodo concinnati*, Coloniae Munatiana, sumptibus E. et J. R. Thurnisiorum, 1735, 404 p.

Mai jelzet: +BV1492/II.

A jegyzéken: Corpus Juris Canonici. 1 vol.

156. MATTEUCCI, [Agostino] Augustinus, *Officialis curiae ecclesiasticae, ad praxim pro foro ecclesiastico, tum saeculari, tum regulari, utiliter aptatus*, [?Venetiis, ex typographia Balleoniana, 1749, 487 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Officialis Curiae Ecclesiasticae. 1 vol.

157. FRANCESCO, San di Sales, *Tutte le Opere spirituali ridotte in un volume a beneficio delle anime divote*, [?in Venezia, per Mario Garbiza, 1710, 768 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Opere Spirituali di S. Francesco di Sales. 1 vol.

158. SARASA, [Alphonse Antonio] Alfonsus Antonius de, *Ars semper gaudendi*, [?Tyrnaviae, typis Colleg. Academicis Soc. Jesu per Fridericum Gall, 1726, 212 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Ars semper gaudendi. 1 vol.

159. JUAN DE JESÚS MARÍA, *Liber vitae in schola mortis seu lectiones vitales, in quibus traditur ars bene vivendi, et sancte moriendi: adiecta brevi methodo infirmos ad beatam, et felicem mortem disponendi, in gratiam illorum, qui vel ex obligatione, vel ex charitate moribundis assistunt*, [?Viennae, typis Gregorii Kurzböck, 1740, 328 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Liber vitae in Schola mortis. 1 vol.

160. KNAPSKI, [Grzegorz] Georgius, *Thesaurus Polono Latino-Graecus seu Promptuarium linguae Latinae et Graecae, Polonorum usui accomodatum*, [?Cracoviae, Caesarii, 1621, 1540 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Thesauri Polono Latino Graeci. 1 vol.

161. MUSSCHENBROEK, [Pieter] Petrus van, *Physicae experimentales, et geometricae, de magnete, tuborum capillarum vitreorumque speculorum attractione, magnitudine terrae, cohaerentia corporum firmorum dissertationes, ut et Ephemerides meteorologicae Ultraiectinae*, [?Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1729, 685 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Dissertationes Experimentales. 1 vol.
162. [Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Literae Italicae D. Guevara. 1 vol.
163. CAESAR, Franciscus Maria, *Theresia, sive ostenta Dei O. M. edita pro Augusta Maria Theresia Romanorum Imperatrice, Regina Germaniae, Hungariae, Boemiae, etc.*, [?Viennae, ex typographeo Agheliano, 1752, 728 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Francisci Mariae Caesaris Theresia. 1 vol.
164. MOLNÁR János, *A régi jeles épületekről kilencz könyvei*, Nagy-Szombatban, az Akadémiai Betökkel, 1760, 650 p.
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: P. Molnar de antiquis aedificiis Hungarice. 1 vol.
165. BUSBEQUIUS, [Ogier Ghiselin de] Augerius Gislenius, *Omnia opera extant*, [Pestino, F. A. Eitzenberger, 1758, 348 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Aucherius Busbequius. 1 vol.
166. PERGHOLD, [Pál Lukács] Paulus Lucas, *De sponsalibus, matrimonii impedimentis, matrimonio, ac ejus indissolubilitate vel secundum ipsum jus naturae adversus naturalistas apologetici Libri III. pro fide, lege, principe, veritate. Editi cum sub gratiosissimis auspiciis celsissimi, ac reverendissimi S. R. I. principis Domini, Domini Francisci e comitibus Barkoczi de Szala [...] ex universo jure selectas theses publice data cuilibet liberrima opponendi facultate propugnaret Pestini die Septembris anno 1763 [...] Georgius Jankovics [...]*, Budae, typis Leopoldi Francisci Landerer, 1763, 413 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: P. Pergold Apologeticus adversus Naturalistas. 1 vol.
167. PADÁNYI BIRÓ Márton, *Angyali társaságnak szövetsége, vagyis az áltatos keresztény lelkeknek segedelmekre vígasztalásokra, és böldegítésokra figyelmező szent háromság egy örök Istenségnek hármas ditsirete*, [?Győrött, Streibig Gergely által, 1756, 293 p.]
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Laus de SSma Trinitate hung. 1 vol.
168. *Cantus catholici ex editione Szelepcséniana [...]: regi, es uj, deák, és magyar ájtatos egyhazi enekes és litaniak*, Nagy-Szombatban, Akadémiai bötükkel, 1738, 316 p.
 Mai jelzet: Somogyi Könyvtár, Lelöhely: SZ4/E1, Raktári jelzet: A. e. 57
 A jegyzéken: Cantus Catholici ex editione Szelepcséniana. 2 vol.

169. STOBÄUS, Georg von Palmburg [STOBÆUS, Georgius], *Epistolae ad diversos*, [?Viennae, apud Augustinum Bernardi, 1758, 343 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Georgii Stobaei Epistolae. 1 vol.
170. GOTTI, Lodovico Vincenzo, *Az igaz utnak meg-választása a' különböző vallású keresztények között mellyet Clericus János református ember ellen, Vincentius Ludovicus Gotti, Bölts Dominicanus, Bononiai Doktor, annakutánna a Romai Anyaszentegyháznak Kardinálisa ki-botsátott, és Seraphicus Szent Ferentz Salvatoriana-béli [...] tagja magyarra fordított, most pedig [...] Almási János Úr [...] ki nyomtattatott az elől-járók engedelmébül*, Eger, Royer Ferentz Antal, 1757, [12], 268 p.
 Mai jelzet: +BV1855.
 A jegyzéken: Az igaz Utnak meg választása. 1 vol.
171. RIPPEL, Anton Georg, *Anyaszent-egyháznak ceremoniái és szertartási, [...] Haza tulajdon nyelvére fordított a' méltóságos, és fő tisztelendő Úr Szent-Illónay József [...] költségével kinyomtatott*, Nagyszombat, Szent-Illónay József, 1754, 528 p.
 Mai jelzet: +BV1864.
 A jegyzéken: De Caeremoniis hungarice. 1 vol.
172. *Quotidiana pietatis exercitia sacerdotis catholici*, I–II, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1751].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Quotidiana pietatis Exercitia. 1 vol.
173. LAMY, [Bernard] Bernardus, *Apparatus Biblicus, sive, manuductio ad Sacram Scripturam: tum clarius, tum facilius intelligendam*, [?Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Societatis Jesu, 1762, 66 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Apparatus Biblicus B. Lamy. 2 vol.
174. DIOTALLEVI, Alessandro, *Az igaz penitenzia-tartó bünösnek eleven példája, mellyet a' penitenzia-tartó [...] és ötvenedik zoltára-szerént [...] bünösnek hasznára olasz nyelven elé-adott [...] magyarra fordita Molnár János*, Nagy-Szombatban, A Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betöivel, 1763, 294 p.
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Eleven Példája Authore P. Molnár. 1. vol.
175. FUHRMAN, Mathias, *Acta sincera Sancti Pauli Thebaei cognomento primi eremitae graecolatina*, Neostadii Austriae, Josephi Adami Fritsch, [?1760, 287 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Acta sincera S. Pauli Thebaei. 1 vol.
176. CYPRIANUS, Sanctus, *Epistolae*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1755, 380 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Epistolae Cypriani. 1 vol.

177. SZOKOLÓCZY, [Vencel János] Joannes Venceslaus, *Tribunal ecclesiasticum fori utriusque patriae quoque legibus accomodatum [...]*, [?Posonii, Joannem Michaellem Landerer, 1762, 387 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Szokoloczy Tribunal Ecclesiasticum. 1 vol.
178. SCHMITTH, [Miklós] Nicolaus, *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati*, Jaurini, typis Gregorii Joannis Streibig, 1763, 307 p.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Schmidt Episcopi Agrienses. 1 vol.
179. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: P. Ziegler inbrünstige Seuffzer. 1 vol.
180. MILLER, Joannes, *Epitome vicissitudinum et rerum memorabilium de libera regia ac metropolitana urbe Budensi, ab ejus nativitate, anno quippe MCCXLII ad praesentem usque annum MDCCLX*, [?Budae, typis Leopoldi Francisci Landerer, 1760, 210 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Epitome de Buda. 1 vol.
181. GŁOSOWICZ, Michael Josephus Carolus, *Octo priores libri Veteris Testamenti ordine historico digesti, et tam in mystico, quam in literali sensu secundum patres expensi*, [?Viennae Austriae, Kirchberger, typis Francisci Andreae Kirchberger, 783 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Octo priores Libri veteris Testamenti. 1 vol.
182. MURATORI, [Antonio] Antonius, *De charitate Christiana, prout fertur in proximum tractatus moralis*, [?Strigonii, typis Francisci Antonii Royer, 1763, 744 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Muratorii de charitate Christiana latinus. 1 vol.
183. SZÉKELY István, *Chronica ez Világnak jeles Dolgairul*, Kraków, Striykouizi Lazar, 1559, 236 p.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Chronica ez Világnak jeles Dolgairul. 1 vol.
184. [IOHANNES, Chrysostomos, Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: Sancti Joannis Crisostomi. 1 vol.
185. ZRÍNYI Miklós, *Az Adriai tengernek Syrenaia Groff Zrini Miklós*, Bécsben, Kosmerovi Máte, 1651, 320 p.
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Adria Tengernek Syrenája Gróff Zrini Miklos. 1 vol.
186. *Rituale Romano-Colocense: seu, formula agendorum in administratione sacramentorum et caeteris Ecclesiae publicis functionibus rite obeundis observanda, ac in usum Colocensis et comprovincialium dioecesium accommodata*, [?Budae, Nottenstein, typis Veroniceae Nottensteinin, viduae, 1738, 384 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Rituale Romano-Colocense. 1 vol.

187. [?GYÁRFÁS István, *Virgilius poétának Aeneise*]. [kézirat]

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Virgilius Poétának az Trojai Aeneásról. 1 vol. [Valószínűleg kézirat, amelyet bőrkötésbe kötöttek, a jegyzékben ezért került a nyomtatott könyvek közé]

188. LIPPAY János, *Posoni kert: mellyben minden kerti munkák, rendelések, virágokkal, veteményekkel, fákkal, gyümölcsökkel, és kerti csemetékkal való bajmlódások: azoknak nemek, nevek hasznok, bé-tsinálások bővségesen magyar nyelven le-irattattanak [...]*, [?Győrött, Streibig Gergely János, 1753, 692 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Posoni kert. 1 vol.

189. FRANCOWICZ, Martinus [Frankowic, Marcin Ignacy], *Vita Beatae Cunegundis, regiae Hungariae principis ac deinde reginae Poloniae et patronae*, [?Tyrnaviae, typis Academicis, 1744, 162 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Vita B. Cunegundis. 1 vol.

190. MIKE István, *Lélek javára szereztetett mulatságos vadászat, melyben nem csak az Isten dicsőséges paradicsomának kertéből a bűn által ki esett, de az új tudományok zenebonás szele között is Isten új testamentomi apostoli, catholica anyaszentegyházának szent törvényekkel, és apostoli hagyományokkal, mint annyi erős palánkokkal bé kerített kertéből ki ugrott és szabados uton s homályos kietlenben bujdosó vadacska Isten beszédinek, és a józan okoskodásnak tegzéből ki szedett nyilakkal való megsebesítése, és meglankadása után, a Krisztus aklának engedelmes, szelid és az egy pásztor szavához halgató juhok nyájára szerencsésen vissza vitetik és megerősítetik magyar versekben foglaltatott*, Posonyban, Royer Anton Ferentz által, 1748, 46 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Lélek Javára Szereztetett mulatságos vadászat. 1 vol.

191. KOPTIK, [Odó] Odo, *Thalleidos liber I. De ortu, progressu, et flore s. aedis et thaumaturgae Thallensis sub cura RR. PP. Paulinorum, a summis pontificibus singularibus indulgetiis et praerogativis exornatae, a purpuratis patribus, archi-episcopis, et episcopis eam devote invisentibus pientissimo affectu honoratae carmine heroico conscriptus et in paraphrases poeticas, exegesibus historiae decantatae veritatem edocentibus distributus [...]*, [?Sopronii, Typis Joannis Philippi Rennauer, 1744, 110 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Thalleidos Liber 1. 1 vol.

192. MASSILLON, Jean-Baptiste, *Sermones ad ecclesiasticos habiti*, [?Strigonii, Typis Francisci Antonii Royer, 1764, 385 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Massolinii de Sacerdotii Excellentia. 1 vol. (Megj.: Nem találtam Massillon *De Sacerdotii Excellentia* című művét. Az itt megjelölt kiadvány első részének címe *De excellentia sacerdoti*, így erről a műről lehet szó.)

193. HALLER László, *Telemakus Bujdosásának történetei, mellyeket franczia nyelven irt Fenelóni Saligniák Ferencz [...] magyarra fordított Hallerköi [...] Haller László, Kassa, 1755, 363 p.*
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Telemachus hungarice. 1 vol.
194. *Synodus provincialis Ruthenorum habita in civitate Zamosciae anno 1720, [?Romae, typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, 1724, 143 p].*
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Synodus Provincialis Ruthenorum. 1 vol.
195. MOLNÁR János, *A megtérő református elmékedéséről négy könyvei, Nagy-Szombatban, a' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1763, 429 p.*
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: A Reformatus Elmékedéséről P. Molnár. 1 vol.

In Octav, et Duodecimo

196. LE LORRAIN DE VALLEMONT, Pierre, *Gli elementi della storia, ovvero ciò che bisogna sapere della cronologia, geografia, storia universale, chiesa del vecchio, e nuovo testamento, monarchie antiche, e novelle, e del blasone avanti di leggere la storia particolare con una serie di medaglie imperiali, da Giulio-Cesare sino ad Eraclio, e con i Stemi del Blasone: arricchita di molte carte geografiche, continuata ed accresciuta di vari Articoli, che non v'erano nelle precedenti, e specialmente degli elementi particolari della storia d'Italia, che compongono il sesto volume, tradotta dalla lingua francese, I–VI, in Venezia, nella Stamperia di Giambatista Albrizzi, 1748.*
 Mai jelzet: +BV2448/I–VI.
 A jegyzéken: Vallemont gli Elementi della Storia. 6 vol.
197. FLEURY, [Claude] Claudius, *Historia ecclesiastica, [?Augsburg, impensis Josephi Wolff, 52 vol., 1725.]*
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Fleurii historia Ecclesiastica. 10 vol. [Megj.: töredék, nincs 10 kötetes változat]
198. *Breviarium scripturisticum in dominicalia totius anni evangelia, I–III, Tyrnaviae, Typis Academicis Societatis Jesu, 1746–1749.*
 Mai jelzet: +BV1506/I–III.
 A jegyzéken: Breviarium Scripturisticum. 3. vol.
199. [Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Hamburgs Magazin 16. vol. (Barkóczy idejében Hamburgban két folyóirat jelent meg: *Hamburgischer Correspondent*, 1760–1798 (politikai) *Altonaischer gelehrter Mercurius* (kulturális) 1763–1788. L.: MORROW 1997, 32.
200. GOLDONI, Carlo, *Le commedie, I–XI, [s. l.], per Giuseppe Bettinelli, 1753–1755.*
 Mai jelzet: 3BV2466/V–XI.
 A jegyzéken: Goldoni Comedie. 7 vol.

201. CERVANTES, Miguel de Saavedra, *Des berühmten Ritters Don Quiyote von Mancha Lustige und sinnreiche Geschichte*, I–II, Leipzig, verlegts Caspar Fritschens sel. Witwe, 1753.
 Mai jelzet: +BV2468/I–II.
 A jegyzéken: Historie von don Quichotte. 2 vol.
202. RICHARDSON, Samuel, *Geschichte Herrn Carl Grandison*, Lepzig, in der Weidmannischen Handlung, 1755, 542 p.
 Mai jelzet: +BV2453.
 A jegyzéken: Historie des Grandisso. 7 vol. [Megj.: ide tartozik az 550. számú tétel hat darab Richardson-kötete, így lesz teljes a hétkötetes sorozat]
203. MURATORI, Ludovico Antonio, *Della publica felicità*, in Lucca, 1749, 461 p.
 Mai jelzet: +BV2420.
 A jegyzéken: Della publica felicità. 1 vol.
204. RICHARDSON, Samuel, *Clarissa, die Geschichte eines vornehmen Frauenzimmers, von demjenigen herausgegeben, welcher die Geschichte der Pamela geliefert hat und nunmehr aus dem Englischen in das Deutsche übersetzt*, I–II, VII, Goettingen, verlegts Abram Vandenhoecks seel. Witwe, 1751–53.
 Mai jelzet: +BV1547/I–II., 93660/VII.
 A jegyzéken: Historia der Clarissa 8 vol.
205. RICHARDSON, Samuel, *Pamela, oder die belohnte Tugend*, I–IV, Leipzig, verlegts Jacob Schuster, 1750.
 Mai jelzet: +BV2455/I–IV.
 A jegyzéken: Historia der Pamela. 4 vol.
206. *Leggendario delle Santissime Vergini, le quali volsero morire per il Nostro Signor Giesù Christo, per mantenere la sua Santa Fede nuovamente ristampato con aggiunta nel fine di nove Sante Vergini [...]*, in Venetia, in Bassano, per Gio. Antonio Remondini, 1733, 384 p.
 Mai jelzet: +BV2458.
 A jegyzéken: Leggendario delle Sanctissime Vergine. 1 vol.
207. PANIGAROLA, Francesco, *Prediche e fuor' de' tempi quadragesimali in varii luochi, et a varie occasioni più illustri postillate dal R. P. F. Isidoro Rota venetiano de' Minori Osservanti, et con maggior utilità a lettori ordinate con la Tavola delle cose più notabili con licenza de' Superiori, e Privilegio*, in Venetia, appresso Pietro Miloco, 1618, 255 p.
 Mai jelzet: +BV2441.
 A jegyzéken: Pani Carolo, Prediche 1 vol.
208. TOURNELIUS, Honoratus, *Ad [...] Honorati Tournelii tractatum de gratia Christi in binas dissertationes*, [?Agriae, typis Car. Jos. Bauer, 1761, 466 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Josephi Gemmeopolitani Dissertatio de gratia. 1 vol.
209. FREIHERR, Friedrich von der Trenck, *Der Menschen Freund: Eine Wochenschrift geschrieben von Fridrich Freyher von der Trenck kaisle. königliche Obristwachtmeister: für das Jahr 1775*, 276 p.

Mai jelzet: FK Ms. II. 177. [Kézirat, valószínűleg bőrkötésben őrizték, így került az összeíráskor a nyomtatott könyvek közé]

A jegyzéken: Der Mensch-Freund. 1 vol. [Trenck Friedrich báró kalandor (1726–1794) RÉVAI XVIII, 466].

210. PRÉVOST, Antoine François, *Der englische Weltweise, oder Historie des Herrn Clevelands, natürlichen Sohns des Cromwells von ihm selbst beschrieben aus dem Englischen übersetzt mit Kupfern*, I–II, Rostock, zu finden bey Johann Christian Koppe, 1750.

Mai jelzet: +BV2449/I–II.

A jegyzéken: Cleveland englischer Welt-Weißer. 3 vol.

211. MARANA, Giovanni Paolo, *Der Spion an den Höfen der Christlichen Potentaten, oder Briefe und Nachrichten eines Geheimen Abgesandten der Pforte an denen Europäischen Höfen*, I–VI, Franckfurt am Mayn, bey Frantz Varrentrapp, 1733–1737.

Mai jelzet: +BV2459/I–VI.

A jegyzéken: Der Türkische Spion. 6 vol.

212. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Strugl Exegesis Polonica. 1 vol.

213. FÉNELON, François, de Salignac de La Mothe, *Le avventure di Telemaco figliuolo d'Ulisse, ovvero continuazione del Quarto Libro della Odissea d'Omero di monsignor Francesco di Salignac: opera composta per ammaestramento del Serenissimo Duca di Borgogna-Andrea Cornaro; tradotta dal linguaggio francese nell'italiano*, in Venezia, presso Luigi Pavino, 1717, 438 p.

Mai jelzet: +BV1542.

A jegyzéken: Avventur in Telemacho. 1 vol.

214. GRACIÁN, Baltasar, *Il criticon ovvero regole della vita politica, traduzione dallo spagnuolo in italiano di Giovanni Pietro Cattaneo*, in Venezia, presso Niccolò Pezzana, 1745, 508 p.

Mai jelzet: +BV2432.

A jegyzéken: Il Criticon. 1 vol.

215. GROTIUS, Hugo, *De jure belli ac pacis libri tres*, [?Amstelaedami, Janssonio-Waesbergios, 1712, 946 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Grotii de Jure Belli, ac Pacis. 1 vol.

216. DANREITER, Franz Anton, *Vier und zwanzig Gärten-Gründrisse neu entworffen [...]*, Augsburg, Johann Andreas Pfeffel, [post 1728], [1] fol., 24 t.

Mai jelzet: 97425.

A jegyzéken: Danreiter Gartnerey. 1 vol.

217. ROLLIN, Charles, *De la maniere d'enseigner et d'etudier les belles-lettres, pat raport à l'esprit et au coeur*, I–II, Amsterdam, chez Pierre Mortier, 1745.

Mai jelzet: +BV1544/I–II.

A jegyzéken: Le Homme de Cours. 1 vol.

218. PÖLLNITZ, Karl Ludwig, *Amusemens des eaux d'Aix la Chapelle, oder Zeit-Vertreib bey den Wassern zu Achen, aus dem Frantzösischen des Verfassers derer Amusemens des eaux de Spa ins Deutsche übersetzt und mit schönen Kuppfern gezieret*, Berlin, zu finden bey Johann Andreas Rüdiger, 1737, 1380 p.
 Mai jelzet: +BV2456.
 A jegyzéken: Zeit-Vertreib bey den Wässere zu Achen. 1 vol.
219. WOLFF, [Christian] Christianus, *Compendium elementorum matheseos universae; in usum studiosae juventutis adornatum*, I–II, Lausannae et Genevae, sumptib. Marci-Michaelis Bousquet et Sociorum, 1742.
 Mai jelzet: +BV2429/I–II.
 A jegyzéken: Wolffii Compendium Matheseos. 2 vol.
220. MURATORI, Ludovico Antonio, *Della regolata divozion de' Cristiani trattato di Lamindo Pritanio [...]*, in Venezia, nella Stamperia di Giambattista Albrizzi, 1747, 384 p.
 Mai jelzet: +BV2423.
 A jegyzéken: Della Regolata Divozion de Christiani. 1 vol.
221. BERGAMO, Gaetano Maria da, *Regola per vivere nella cristiana osservanza col merito della Beatitudine Eterna contra i diabolici inganni*, in Venezia, nella Stamperia Remondini, 1753, 163 p.
 Mai jelzet: +BV2425.
 A jegyzéken: Regola per vivere nella Christiana osservanza. 1 vol.
222. ANNUTINI, Gioachino Farnabio, *Tragedie sacre, e morali, cioè la Matilde, il Gieffe, la Elisabetta, il Tommaso Moro dedicate all'illustriss. ed Eccellentiss. Signora la signora Caterina Salviati Colonna*, in Roma, per il Bernabò, 1727, 94 p.
 Mai jelzet: +BV1545.
 A jegyzéken: Annutini Tragedie Sacre. 1 vol.
223. ABELLY, [Louis], Ludovicus, *Sacerdos christianus [...] divo Petro apostolorum principi summo olim ecclesiae militantis capiti nunc in coelis triumphanti patrono potentissimo dicatus ac auditoribus oblatus*, Agriae, typis Franc. Ant. Royer, 1758, 348 p.
 Mai jelzet: +BV2436.
 A jegyzéken: Sacerdos Christianus. 1 vol.
224. GRACIÁN, Baltasar, *L'uomo di corte, o sia l'arte di prudenza [...] tradotto dallo spagnuolo nel francese idioma, e commentato dal Signor Amelot de la Houssaie già segretario dell'Ambasciata di Francia alla Republica di Venezia: nuovamente tradotto dal francese nell'italiano, e commentato dall'abate Francesco Tosques*, I–II, in Venezia, nella Stamperia dell' Hertz a spese di Gio. Giacomo Hertz, 1734.
 Mai jelzet: 3BV2430/I–II.
 A jegyzéken: L'uomo di Corte. 2 vol.
225. [Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Breviarium antiquissimum. 1 vol.

226. OXENSTIERNA, Johan Thuresson, *Pensieri, riflessioni e massime morali, sopra diverse scelte materie: tradotto dal francese in italiano da un membro dell'Accademia della Crusca*, I–II, in Basilea, a spese di Giov. Rod. Turneisen, 1747.
Mai jelzet: +BV2472/I–II.
A jegyzéken: Del Conte Oxenstirn. 2 vol.
227. ROSSI, Filippo de, *Descrizione di Roma antica formata nuovamente con le auctorita', di Bartolomeo Marliani, Onofrio Panvinio, Alessandro Donati, e Famiano Nardini e d'altri celebri Scrittori antichi, et Antiquarii moderni, accennati nella lettera al Lettore nella quale si discorre, degl'aquedotti, archi, basiliche, circhi, colonne, curie, fori, librerie, naumachie, obelischi, palazzi, pitture, ponti, statue, teatri, anfiteatri, tempj, terme, vie, et altri famosi edifici, accresciuta di moltissime figure in rame, di varie medaglie, di curiose notizie istoriche, e della cronologia di tutti gli Re, Consoli, e Imperadori romani*, I–II, in Roma, nella Libreria, de' Fratelli de Rossi, all'insegna della Salamandra, 1727.
Mai jelzet: +BV2460/I–II.
A jegyzéken: Descrizione de Roma. 2 vol.
228. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: Meditationes de Passione, et Morte Christi germanice, 1 vol. ([?COSTERUS, Franciscus, *Meditationes et de Passionis Christi*] ez a könyv megvolt például a Zrínyivel szoros szellemi kapcsolatban álló Vitnyédi István könyvei között is. L.: ÁCS 2006.
229. MANNI, Giovanni Battista, *La prigione eterna dell'inferno disegnata in immagini, et espressa in essempij al peccatore duro di cuore*, in Venetia, presso Gio. Giacomo Hertz, 1668, 126 p.
Mai jelzet: +BV2439.
A jegyzéken: La Prigione eterna dell Inferno. 1 vol.
230. BARBERINO, Andrea da, *Guerino detto il meschino, nel quale si tratta, come trovò suo padre, et sua madre, nella città di Durazzo in prigione et diverse vittorie havute contra turchi nuovamente ristampato, e di molti errori emendato*, in Venetia et in Bassano, per Gio. Antonio Remondini, [s. a.], 366 p.
Mai jelzet: +BV2462.
A jegyzéken: Guerno L'Historie. 1 vol.
231. ZEGLIICKI, Arnolf Kazimierz, *Adagia ex celeberrimis scriptoribus tam latinis, quam polonicis*, Varsaviae, typis S. R. M. et Reipublicae in Collegio Scholarum Piarum, 1751, 311 p.
Mai jelzet: +BV2464.
A jegyzéken: P. Zeglicki Adagia. 1 vol.
232. KÉRI, Borgia [Ferenc] Franciscus, *Epitome historiae Byzantinae e compluribus maxime Graecis scriptoribus concinnata*, [?Tyrnaviae, typis Academicis, 1743, 254 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Epitome Historiae Bizantinae. 1 vol.

233. PETRUS, Chrysologus, *Sermones [...] in evangelia de dominicis et festis aliquot solemnioribus totius anni, insignes et pervetusti*, [?Tyrnaviae, typ. Academicis Societatis Jesu, 1749, 384 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Chrysologi Sermones. 2 vol.
234. MABILLON, Jean, *Traité des etudes monastiques, divisé en trois parties, avec une liste des principales difficultez, qui se rencontrent en chaque siècle dans la lecture des originaux, et un catalogue de livres choisis pour composer une bibliotheque ecclesiastique*, [?Paris, Charles Robustel, 1692, 786 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Traite des Etudes. 2 vol.
235. KÉRI, [Ferenc] Franciscus Borgia, *Dissertatio physica de corpore generatim deque opposito eidem vacuo*, Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1753, 146 p.
 Mai jelzet: +BV2437.
 A jegyzéken: Dissertatio de corpore, et motu. 1 vol.
236. *Il segretario de' galant-uomini, ovvero nuova raccolta delle migliori et bellissime lettere, che sogliono scriversi in ogni occorrenza con aggiunta di complimenti ridotti a Capi de' Virtuosi*, in Venezia, presso Giambattista Mazzacurati, 1755, 280 p.
 Mai jelzet: +BV1543
 A jegyzéken: Il Segretario. 1 vol.
237. LA CALPRENEDE, Gautier de Costes de, *Della Cassandra portata dal francese dal Signor Co. Majolino Bisaccioni gentilhuomo ordinario della camera del re christianissimo, e suo cavaliere: parte quinta*, in Venezia, presso Giuseppe Lovisa in Merceria a S. Giuliano alla Venezia, 1732, 392 p.
 Mai jelzet: 3BV1870/2.
 A jegyzéken: Della Cassandra dal Signor Bisaccioni. 1 vol.
238. [VERGILIUS MARO, Publius, Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Virgili Opera. 1 vol.
239. *Istruzione a' Vescovi sopra la loro obbligazione nella scelta de' Ministri da impiegarsi per predicare, e confessare: accresciuta d'una quinta lettera, di note, e d'appendici importanti*, I–II, in Venezia, per Giuseppe Bettinelli, 1760.
 Mai jelzet: 3BV2427/I–II.
 A jegyzéken: Instruzio a Vescovi. 2 vol.
240. FRANCESCO, San di Sales, *Introduzione alla vita divota composta da san Francesco di Sales vescovo di Geneva*, [?in Bassano, nella Stamperia Remondini, 1748, 420 p].
 Mai jelzet: –
 Vita S. Salesii Italica. 1 vol.
241. METASTASIO, Pietro, *Opere drammatiche nona edizione notabilmente accresciuta, e corretta*, I–VI, Venezia, presso Giuseppe Bettinelli, 1750.
 Mai jelzet: +BV1546/I–VI.

A jegyzéken: Metastasio Opere Drammatiche. 6 vol.

242. MOLIÈRE, *Le opere divise in quattro volumi, ed arricchite di bellissime figure*, I–IV, in Lipsia, Mauritio Georgio Weidmann, 1740.

Mai jelzet: +BV1878/I–IV.

A jegyzéken: Opere di Moliere. 4 vol.

243. SEGNERI, Paolo, *La manna dell'anima, ovvero esercizio facile insieme, e fruttuoso per chi desidera in qualche modo d'attendere all'orazione, [...]*, I–IV, Bassano, Nella Stamperia Remondini, 1745.

Mai jelzet: +BV1870/1/I–IV; 3BV1876.

A jegyzéken: Segneri la Manna 5 vol.

244. SEGNERI, Paolo, *Panegirici Sacri [...] divisi in due parti: parte prima*, in Venezia, per Cristoforo Zane, 1731, 551 p.

Mai jelzet: +BV1872.

A jegyzéken: Segneri Panegyrico Sacro 1 vol.

245. SEGALA, da Salò, Alessio, *Arte mirabile per amare, servire, et honorare la gloriosa vergine Maria nostra avvocata con li esercitii praticabili, confirmati da lei nelle apparitioni fatte a suoi devoti et in fine aggiuntavi una Pratica utilissima, per far in breve tempo acquisto delle vere, e sante virtù accresciuta di molti esercitij, e mirabili esempi, e di vaghe figure adornata*, Venezia, appresso Francesco Tebaldine, 1622, 513 p.

Mai jelzet: +BV1873.

A jegyzéken: Segala Arte mirabile. 1 vol.

246. MINOZZI, Pier Francesco, *Delle libidini dell'ingegno, alcuni saggi publicati da Lodovico Aprosio*, in Milano, per Filippo Ghisolfi, 1636, 380 p.

Mai jelzet: +BV1879.

A jegyzéken: Delle libidini. 1 vol.

247. METASTASIO, Pietro Antonio Domenico Bonaventura, *Opere drammatiche*, I–XI, [?in Roma, per gli Eredi Barbiellini Mercanti di Libri, 1755–1756].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Opere Metastasio. 11 vol.

248. JORE, Claude François, *Les aventures portugaises*, I–II, [?Paris, Pierre-Nicolas Delorme, 1756, 206 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Les aventures Portugaises. 2 vol.

249. MARIVAUX, Pierre Carlet de Chamblain de, *Farsamone, ovvero le follie romanzesche del moderno Don Chisciotte*, Venezia, nella stamperia Remondini, 1751.

Mai jelzet: 3BV1550/I–II.

A jegyzéken: Farsamone overo le folio romanzesche. 1 vol.

250. CICERO, Marcus Tullius, *Orationes selectae*, [?Tyrnaviae, typis Academicis per Fridericum Gall, 1730, 504 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Tulii Ciceronis Orationes*. 3 vol.

251. TERENCE, Afer Publius, *Comoediae sex, ex recensione Heinsiana cum annotationibus Thomae Farnabii*, Amstelaedami, typis Ioannis Blaeu, 1651, 279 p.

Mai jelzet: +BV1533.

A jegyzéken: Terentii Comediae. 1 vol.

252. [HORATIUS FLACCUS, Quintus, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Horatii Orationes. 1 vol.

253. LETI, Gregorio, *Relatione della corte di Roma, e de' riti da osservarsi in essa, e de' suoi Magistrati, et Officii, con la loro distinta giurisdittione*, Venezia, appresso Antonio Bortoli, 1702, 270 p.

Mai jelzet: +BV2465.

A jegyzéken: Relatione del Corte di Roma. 1 vol.

254. SEGNERI, Paulus, *Institutio parochi liber, quo pastor animarum id muneris recens aggressus docetur, quae officii sui partes sint, et qua via, ac ratione eas possit adimplere*, Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1746, 288 p.

Mai jelzet: +BV2438.

A jegyzéken: Segneri Institutio Parochi. 1 vol.

255. MARCHESE, Francesco, *Diario sacro d'essercitij di divotione per honorare ogni giorno la Beatissima Vergine raccolti dall'histoire de' Santi, e Beati correnti inciascun giorno dell'anno, e dalle vite d'altri serui di Dio: in questa vltima impressione corretta, et emendata dall'auttore divisa in quattro tomi, I–IV*, in Venetia, per Nicolò Pezzana, 1667.

Mai jelzet: +BV1875/I–IV.

A jegyzéken: Diario Sacro. 4 vol.

256. DESIDERIUS ERASMUS, Roterodamus, Petrus RABUS, *Colloquia familiaria cum notis perpetuis Petri Rabi*, [?Ulmae, Bartholomaeus, 1740, 870 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Erasmi Colloquia cum notis Petri Rabi. 1 vol.

257. CABRINI, [Giuseppe] Josephus, *Directorium ordinandorum in forma catechismi dilucida, breviq[ue] methodo, complectens doctrinam cum sacramentis, ordinis, et eucharistiae tum sacrosancti Sacrificii Missae cui nunc accessit Epitome Sacrorum Rituum*, Bassani, sumptibus Remondini, 1736, 418 p.

Mai jelzet: +BV1871.

A jegyzéken: Josephi Cabrini Directorium ordinandorum. 1 vol.

258. *Indices omnes in D. Thomae summam theologicam hactenus impressi, nunc emendati*, [?Patavii, apud Joannem Manfre, ex Typographia Seminarii, 1722, 464 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Indices omnes in D. Thomae Summam. 1 vol.

259. THOMAS de Aquino, *Summa totius theologiae*, I–VI, Coloniae Agrippinae, sumptib. Cornelii ab Egmond, 1639–1640.

Mai jelzet: +BV1892/I–VI.

A jegyzéken: S. Thomae Aquinatis opera omnia. 5 vol.

260. *Corona virtuosa principii illustri, e gran capitani, con riflessioni sulla lor condotta ed azioni, composito ad uso della giovane nobiltà: ed ogn' altro, che vuol distinguersi con honore nel mondo, tradotto dal Francese in lingua Toscana da don Clemente Romani, I–II, Halle, à Spese della Casa degli Orsanelli d'Halla, [s. n.], 1754.*

Mai jelzet: +BV1883/I–II.

A jegyzéken: Compendio della Vita. 2 vol.

261. RICCI, Bartolomeo, *Instruttione di meditare*, in Roma, per Luigi Zannetti, 1600, 611 p.

Mai jelzet: +BV2596.

A jegyzéken: Ricii Instruttione 1 vol.

262. ARISTOTELE, *La filosofia morale derivata dall'alto fonte del grande Aristotele Stagirita, dal Conte, e Cavalier Gran Croce d. Emanuele Tesauero patritio Torinese*, in Macerata, appresso Giuseppe Piccini, 1675, 707 p.

Mai jelzet: +BV2447.

A jegyzéken: La Filosofia morale. 1 vol.

263. LUPIS, Antonio, *Il chiaro scuro di pittura morale abbozzato*, in Venetia, per il Brigna, 1679, 593 p.

Mai jelzet: +BV1886.

A jegyzéken: Pittura morale. 1 vol.

264. FORERO, Laurentius [FORER, Laurenz], *Thummius et Zeaemann par nobile fratrum, divis hominibusque infestum, infensum, et iniuriosum, [?Dilingae, impensis Caspari Sutoris, 1628, 434 p].*

Mai jelzet: +BV1889.

A jegyzéken: Thummius, et Zeaeman. 1 vol.

265. PÉTIS DE LA CROIX, François, *Istoria della sultana di Persia, e dei visiri novelle turche: composte in lingua turca da Cheè Zadè, e tradotto dal francese nell'idioma italiano*, in Venezia, per Andrea Mercurio, 1752, 236 p.

Mai jelzet: +BV2463.

A jegyzéken: Historia Sultana. 1 vol.

266. AGRIPPA, Henricus Cornelius, *De incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium liber, lectu plane jucundus et elegans cum adjecto Indice capitum accedunt duo ejusdem auctoris libelli; quorum unus est de nobilitate et praecellentia foeminei sexus, ejusdemque supra virilem eminentia; alter de matrimonio seu coniugio lectu etiam jucundissimi*, Francofurti et Lipsiae, sumptibus haeredum Plenerianorum, 1714, 660 p.

Mai jelzet: +BV1880.

A jegyzéken: Henrici Cornelii Agrippae de incertitudine, et Vanitate. 1 vol.

267. COMAZZI, Giovanni Battista, *La morale dei principii osservata nell'istoria di tutti gl'imperadori, che regnarono in Roma*, [?in Venetia, appresso il Ruvineti et il Bertano, 1699, 348 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: La morale Dei Principi dal Conte Giovanni Battista Comazzi. 1 vol.

268. NIEREMBERG, Juan Eusebio, *Corona virtuosa, in cui si propongon li frutti della virtù in un principe, tradotta dalla lingua Spagnuola dal Conte Orazio Corradini*, in Venetia, Zaccaria Conzatti, 1672, 400 p.

Mai jelzet: +BV1885.

A jegyzéken: Corona virtuosa. 1 vol.

269. *Flores et sententiae, ex Optimis Auctoribus Classicis, nempe, Cicerone, Sallustio, Curtio, Horatio, Lucano, Plauto, Et aliis collectae: In usum juventutis*, Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1713, 862 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Flores, et Sententiae. 1 vol.

270. *Apparatus brevis ad theologiam, et jus canonicum; complectens indicem historico-chronologicum conciliorum, paparum, antipaparum, patrum, et scriptorum ecclesiasticorum, necnon haeticorum, et compendiosam juris utriusque praenotionem*, Venetiis, ex typographia Remondiniana, 1753, 255 p.

Mai jelzet: +BV2445; +86967.

A jegyzéken: Apparatus brevis ad Theologiam, et Jus Canonicum. 1 vol.

271. CICERO, Marcus Tullius, *De officiis*, [?Patavii, [s. t.], 1754, 264 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Tullii Ciceronis de Officiis. 1 vol.

272. BOETHIUS, Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae libri V*, Vienna, Andreas et Ioseph Schmuzer, [s. a.], 280 p.

Mai jelzet: 3BV1887.

A jegyzéken: Boetii de Consolatione Philosophica. 1 vol.

273. TOMAI, Tommaso, *Idea del giardino del mondo*, [S. l.], [s. n.], [s. a.], 179 p.

Mai jelzet: +BV1884

A jegyzéken: Idea de Giardino del mondo. 1 vol.

274. NEPOTE, Cornelio, *Della vita degli eccellenti comandanti, in volgar toscano recato a riscontro del testo latino, ed illustrato con note di varie maniere da Alessandro m. Bandiera sanese de' Servi di Maria*, [?Venezia, appresso Tommaso Bettinelli, 1750, 444 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Vita delli grandi Capitani e Principi di Cornelio Nipote. 1 vol.

275. CAUSINO, Nicolò [Caussin, Nicolas], *La sapienza Evangelica per trattenimento spirituale nel tempo della quaresima tradotta dalla lingua francese nella italiana da un Padre della medesima Compagnia alla Serenissima Vittoria Farnese D'Este*, in Bologna, per Carlo Zenero, 1648, [18], 424 p.

Mai jelzet: +BV1888.

A jegyzéken: La Sapienza Evangelica. 1 vol.

276. [TACITUS, Publius Cornelius, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Taciti opera omnia 1. vol.

277. [CAESAR, Caius Iulius, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Julius Caesar. 1 vol.

278. HEVENESI, [Gábor] Gabriel, *Manuductio animae ad coelum, sive Cura innocentiae in primo flore servandae, per pias et solidas considerationes proposita*, [?Tyrnaviae, Typis Academicis, in Collegio Societatis Jesu, 1714, 412 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Cura Innocentiae. 1 vol.

279. LIPSIUS, Justus, *Philosophia Christiana, seu de constantia libri duo, almae sodalitati divae partheno-martyris barbarae in Caesareo Convictorum Societatis Jesu Collegio Viennae Austriae erectae, et confirmatae in xenium distributi annô instauratae Salutis M. DCCXI, Viennae Austriae, apud Cosmerovianos S. C. M. Typographiae Aulicae Haeredes, 1711, 213 p.*

Mai jelzet: +BV1894.

A jegyzéken: Philosophica Christiana. 1 vol.

280. [NEPOS, Cornelius, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Cornelius Nepos. 1 vol.

281. STELLATUS, Marcellus Palingenius [STELLATO, Marcello], *Zodiacus vitae [...]*, [?Basileae, in officina Roberti Winter, 1537, 387 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Palingenii Stellati. 1 vol.

282. SEGNERI, Paolo, *Il confessore istruito, operetta, in cui si dimostra à un confessore novello la pratica di amministrare con frutto il Sacramento della Penitenza*, in Venetia, in Bassano, per Gio. Antonio Remondini, [s. a.], 179 p.

Mai jelzet: +BV1881.

A jegyzéken: Segneri il Confessore Instruito operetta. 1 vol.

283. SALVADORI, Francesco, *Il filosofo cortigiano o sia il Seneca dell'Abate Francesco Salvadori*, in Roma, per Michele Hercolè, 1673, 198 p.

Mai jelzet: +BV1890.

A jegyzéken: Il filosofo Cortigiano osia il Seneca. 1 vol.

284. NICOLA, S. da Tolentino, *Il sacro settenario del glorioso S. Nicolai da Tolentino del Sacro Ordine Agostiniano ovvero divoto esercizio in ajuto de' vivi, ed in suffraggio de' morti da praticarsi in sette Venerai a onore di detto Santo con la relazione delle prodigiose effussioni di Sangue scaturite dalle Sante Braccia*, Roma, per Gio. Battista de Caporali, 1732, 65 p.

Mai jelzet: +BV1882.

A jegyzéken: Il Sacro Settenario. 1 vol.

285. AESOPUS, *Phrygis et aliorum fabulae*, [?Venetiis, Typ. Remondiniana, 1757, 296 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Aesopi Fabulae. 1 vol.

286. LUBOMIRSKI, Stanislaw, *De vanitate consiliorum liber unus, in quo vanitas et veritas rerum humanarum politicis et moralibus rationibus clarè demonstratur, et dialogicè*, Varsaviae, typis Colleg. Scholarum Piarum, [s. a.], 136 p.
 Mai jelzet: +BV189
 A jegyzéken: De vanitate Consiliorum. 1 vol.
287. ROST, Thomas, *Historia mariana brevi metro concinnata*, Cassoviae, Typ. Acad., 1733, 59 p.
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Historia Mariana. 1 vol.
288. AELIANUS, Claudius, *Variae historiae [...]*, [?Argentorati, impensis Friderici Spoor, 1647, 120 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Aeliani de varia historia. 1 vol.
289. MARTIALIS, Marcus Valerius, *Epigrammata*, Amsterdam, apud Iohanii Blaev, 1644, 492 p.
 Mai jelzet: +BV1534.
 A jegyzéken: Martialis Epigrammata. 1 vol.
290. HORATIUS, Quintus Flaccus, *Carmina expurgata adnotationibus accuratis [...]: ad usum Universitatis Braydensis [...]*, [?Venetiis, ex typ. Remondiniana, 1756, 309 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Carmina Horatii. 1 vol.
291. [OVIDIUS, Publius Naso, Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Ovidii Opera. 3 vol.
292. [LUCANUS, Marcus Annaeus, Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Lucani Opera. 1 vol.
293. ESTIENNE, [Henri] Henricus, *Comicorum Graecorum sententiae, id est [gnomai]*, [?Genève, Henrici Stephani, 1569, 635 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Comicorum Graecorum Sententiae. 1 vol.
294. MACCHIAVELLI, Niccolò, *Opere*, I–IV, nell' Haya, 1726.
 Mai jelzet: +BV2433/I–IV.
 A jegyzéken: Opere di Machiavelli. 4 vol.
295. GENET, [François] Franciscus, *Theologia moralis, juxta Sacrae Scripturae, Canonum, et ss. patrum mentem jussu eminentissimi ac reverendissimi Stephani Cardinalis Le Camus, Episcopi Gratianopolitani, gallica lingua, et deinde latina, exarata*, I–VII, Venetiis, ex Typographia Balleoniana, 1729.
 Mai jelzet: +BV2443/I–VII.
 A jegyzéken: Genetti Theologia Moralis. 7 vol.

296. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: Laudes Joann. Nepom. et Sarcandri. 1 vol.
297. KÉRI, [Ferenc] Franciscus Borgia, *Dissertatio physica de motu corporum*, [?Tyrnaviae, typis Academicis S. J., 1753, 182 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: De motu corporum. 1 vol.
298. *Biblia Sacra Vulgatae editionis, Sixti V. Pont. Max. jussu recognita, et Clementis VIII. auctoritate edita distincta versiculis indiceque epistolarum, et evangeliorum aucta*, I–VI, Lugduni, sumptibus fratrum Bruyset, 1727.
Mai jelzet: +BV1526/I–VI.
A jegyzéken: Biblia Sacra. 6 vol.
299. CITO, Antonio, *Vita e virtù dell'imperadrice Guglielmina Amalia descritte in Compendio*, Vienna d'Austria, Gio. Pietro van Ghelen, 1744, 506 p.
Mai jelzet: +BV2457.
A jegyzéken: Vita e virtù dell Imperadrice Guglielmina Amalia. 1 vol.
300. OLIVIER, J., *Lo sfortunato Napolitano, ovvero la vita del Roselli*, [?in Venezia, presso Domenico Occhi all'Unione, I–II, 1732].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Vita Roselli. 1 vol.
301. CERVANTES Saavedra, Miguel de, *Dell'Ingegnoso Cittadino Don Chisciotte della et hora nuovamente tradotta con fedeltà, e chiarezza, di spagnuolo in italiano, da Lorenzo Franciosini fiorentino*, I–II, in Venezia, per Antonio Groppo, 1772.
Mai jelzet: +BV2471/I–II.
A jegyzéken: Dell Ingegnoso Cittadino don Chiscionitte della Mancianca. 2 vol.
302. JANUS, Pannonius, *Libri III. poematum elegiarum et epigrammatum*, [?Budae, typis Leopold Francisci Landerer, 1754, 318 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Janus Pannonius. 1 vol.
303. LETI, Gregorio, *Vita di Sisto V. Pontefice Romano, nella quale si contengono alcune cose in generale della corte di Roma, e della sede apostolica della nascita di Sisto, e di tutt'i successi della sua vita anno per anno, sino alla sua promotione al Cardinalato ornata tutta l'Opera di molte figure divisa in tre Volumi*, I–III, Amsteldamo, per Janssonio Waesberge, 1721.
Mai jelzet: +BV2454/I–III.
A jegyzéken: Vita di Sisto V. 3 vol.
304. SCHREGER, Odilo, *Studiosus jovialis, seu auxilia ad jocose, et honeste discurrendum in gratiam et usum studiosorum juvenum, aliorumque litteratorum virorum, honestae recreationis amantium, collecta*, Monachii, Pedeponti, sumptibus Joannis Gastl, 1751, 840 p.
Mai jelzet: +BV2470.
A jegyzéken: Schreger Studiosus Jovialis. 1 vol.

305. PUFENDORF, Samuel, *De officio hominis et civis juxta legem naturalem libri duo*, [?Francofurti ad Moenum, ex Officina B. Joh. Maximil. a Sande, 1734, 400 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Puffendorff de Officio Hominis, et Civis. 1 vol.
306. COMAZZI, Giovanni Battista, *Politica e religione trovate insieme nella persona, parole, ed azioni di Giesu Christo, secondo l'Evangelio di San Giovanni*, I–III, [s.l.], [s. n.], [s. a.].
 Mai jelzet: +BV2434/I–III.
 A jegyzéken: Politica e Religione. 9 vol.
307. *Thesaurus philosophiae moralis, quo continentur, graece et latine*, [?Coloniae Allobrogum, apud J. Tornaesium, 1613, 222 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Thesauri Philosophiae Moralis. 1 vol.
308. LUCRETIUS, Carus Titus, *De rerum natura libri VI. ad optimorum exemplarium veritatem exacti, quae praeterea in hac Patavina editione accesserint*, Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1721, 427 p.
 Mai jelzet: +BV1539.
 A jegyzéken Lucretii de rerum Natura. 1 vol.
309. GOLDONI, Carlo, *Le commedie*, I–XI, [s. l.], per Giuseppe Bettinelli, 1753–1755.
 Mai jelzet: 3BV2466/I–IV.
 A jegyzéken: Comedie del Goldon 4 vol.
310. FEBEO, [Francesco Antonio] Franciscus Antonius, *Institutionum iuris canonici libri quatuor*, [?Tyrnaviae, typ. Colleg. Academ. Soc. Jesu per Fridericum Gall, 1727, 608 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Institutionum Juris Canonici. 1 vol.
311. *Universae matheseos brevis institutio theorico-practica, ex operibus PP. Societatis Jesu collecta, complectens hac secunda parte opticam, catoptricam, dioptricam, astronomiam*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1753, 238 p].
 Mai jelzet: +BV2581.
 A jegyzéken: Universae Matheseos brevis Institutio. 1 vol.
312. HEINECCIUS, Johann Gottlieb, *Elementa philosophiae rationalis et moralis ex principiis ad modum evidentibus iusto ordine adornata, praemissa est historia philosophica*, Amstelaedami, apud Ianssonio-Waesbergios, 1738, 290 p.
 Mai jelzet: +BV2421.
 A jegyzéken: Heinecii Elementa Philosophiae Naturalis. 1 vol.
313. GELLERT, Christian Fürchtegott, *Leben der Schwedischen Gräffinn von S.*, Leipzig, bey Johann Wendler, 1747–1748. [egybekötve]
 Mai jelzet: +BV2451/I–II.
 A jegyzéken: Leben der Schwedischen Gräffin. 1 vol.

314. SENECA, Lucius Annaeus, *Les Epistres de Sénèque*, [?Paris, Charles Osmont, 1685, 555 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Lettres de Senecue. 1 vol.
315. NAVAR, [Tiburce] Tiburtius, *Manuductio ad praxim executionis literarum sacrae poenitentiariae*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Leopoldum Berger, 1738, 228 p.
 Mai jelzet: +BV2585.
 A jegyzéken: Navari manuductio ad praxin executionis Lit. Apost. 1 vol.
316. *Romani caeremonialis summa, hoc est, caeremoniae ab episcopis, et abbatibus observandae, quando in pontificalibus vel privatim celebrant, et etiam quando missae solenni aut privatae in choro et locis suae jurisdictionis intersunt excerptae ex caeremoniali Romano, et ad brevissimum compendium reductae opera, et studio reverendissimiet amplissimi D. D. Bernardini Abbatis S. Mariae in Mulbrun et Paris, Ordinis Cisterciensis, etc. superiorum permissu*, Viennae Austriae, apud Matthaenum Cosmerovium, 1649, 30 p.
 Mai jelzet: +BV2442.
 A jegyzéken: Romani Caeremonialis Summa. 1 vol.
317. BOETHIUS, Anicius Manlius Torquatus Severinus, *Consolation de la Philosophie, traduite du latin de Boèce en François, par le P. R. de Ceriziers*, [?1657, Lyon, J. Huguetan, 160 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: La Consolation de la Philosophie de Boece. 1 vol.
318. SPRENG, [Johann Jacob] Joannes Jacobus, *Theologia patrum vindicata, a R. P. Jacobo Spreng e Societate Jesu SS. Theologiae Doctore, spectabilibus [...] A. A. LL. et philos. magistris pro prima SS. theologiae laurea candidatis, dum in alma archi-episcop. Soc. Jesu Universitate Tyrnaviensi, in aula academica eadem prima SS. Theologiae Laurea ritu solenni ornarentur anno salutis humanae M. DCC. XXVII. mense junio die 5.*, Tyrnaviae, typis Academicis per Fridericum Gall, [s. a.], 293 p.
 Mai jelzet: +BV2444.
 A jegyzéken: Theologia Patrum vindicata. 1 vol.
319. [BOSSUET, Jacques-Bénigne, Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Bossuet. 1 vol.
320. [SALLUSTIUS, Crispus Caius, Azonosítatlan tétel]
 A jegyzéken: Sallustius. 1 vol.
321. PALMERANUS, Thomas, *Flores Bibliae, sive loci communes omnium fere materiarum, ex Veteri ac Novo Testamento excerpti, atque alphabetico ordine digesti, nunc que demum castigati*, Viennae, Brunnae, apud Joan. Paulum Krauss, 1734, 708 p.
 Mai jelzet: +BV1528.
 A jegyzéken: Flores Biblici. 1 vol.
322. BARCLAIUS, Joannes [BARCLAY, John], *Paraenesis ad sectarios Romae olim edita; Dein vero, cum ipsa plus quam saeculari vetustate intercidisset, in lucem Budae asserta; Nunc denuo ob praestantiam operis excusa*, [?Tyrnaviae, typ. academicis Societatis Jesu, 1748, 373 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Joannis Barclaji Paranesis. 1 vol.

323. PHOSPHORUS (Austriacus), *De gente austriaca libri tres in quibus gentis illius prima origo, magnitudo, imperium ac virtus asseritur, et probatur his praemittitur methodus legendi historias et adjicitur appendix de nobilitate, ac officio curialium*, Lovanii, apud Haeredes Coenesteni, 1665, 576 p.

Mai jelzet: +BV1532.

A jegyzéken: Philosophi Austriaci de gente Austriaca. 1 vol.

324. GELLIUS, Aulus, *Noctes Atticae*, [?Amstelodami, apud Ioannem Janssonium, 1651, 498 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Auli Gellii Noctes Atticae. 1 vol.

325. SAAVEDRA, Fajardo Diego de, *Idea principis christiano-politici 101 symbolis expressa*, [?Pestini, Budae, prostat apud Joannem Gerardum Mauss, 431 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Idea Principis Christiano-Politici. 1 vol.

326. AELIANUS, Claudius, *De Natura Animalium libri XVII: cum animadversionibus Conradi Gesneri, et Danielis Wilhelmi Trilleri, curante Abrahamo Gronovio qui et suas adnotationis adjecit*, [?Basilea, apud Joh. Ludov. Brandmullerum, 1750, 1128 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Aeliani de animalium Natura. 1 vol.

327. TERENCE Afer, Publius, *Comoediae sex, ex recensione Heinsiana cum annotationibus Thomae Farnabii*, [?Amstelaedami, typis Ioannis Blaev, 1651, 279 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Terentii Comediae. 1 vol.

328. BARRY, Paul de, *Solitudine di filagia, ovvero indrizzo all'Anima amante della Santità, per occuparsi con profitto negli Esercitij spirituali vna volta l'anno, per otto, o dieci giorni, con le meditationi, considerationi, esami, e lettioni spirituali, che si potranno fare in quel tempo: tradotta dalla lingua francese nell'italiana da un Padre della medesima Compagnia*, Roma, per Vitale Mascardi, 1663, 397 p.

Mai jelzet: +BV2446.

A jegyzéken: Solitudine di Filagia. 1 vol.

329. [ALBERTUS MAGNUS, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Albertus Magnus. 1 vol.

330. PLAUTUS, Titus Maccius, *Comoediae superstites XX. ad ultimam editionem I. F. Gronovii accuratissime expressae*, Amstelodami, apud R. et G. Wetstenios, 1721, 15 p.

Mai jelzet: +BV1535.

A jegyzéken: Plauti Comediae. 1 vol.

331. [SUETONIUS, Caius Tranquillus, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Svetonii Opera. 1 vol.

332. FREDRO, Andreas Maximilianus, *Monita politico-moralia et icon ingeniorum*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1751, 200 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Andreae Maximiliani Fredro. 1 vol.
333. PALAFOX Y MENDOZA, Giovanni de, *Nuove lettere scritte a' superiori della Compagnia del Messico, tradotte ultimamente dal linguaggio spagnuolo nell'italiano: colle due lettere scritte dall'istesso monsignore alla Santità d'Innocenzio X. sul medesimo soggetto de' PP. gesuiti*, [?Venezia, Presso Giuseppe Bettinelli, 1760, 278, p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Nuove Lettere dell Venerabile Monsignor Giovanni di Pallafo. 1 vol.
334. RASTIGNAC, [Louis Jacques Chapt] Luigi-Giacomo, *Istruzioni pastorali e mandamento sopra la penitenza, la comunione e la giustizia cristiana*, [?in Brescia, presso Giammaria Rizzardi, 1759, 544 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Istruzioni Pastorali del Monsig. Rastignac. 1 vol.
335. *Istruzione a' Vescovi sopra la loro obbligazione nella scelta de' Ministri da impiegarsi per predicare, e confessare: accresciuta d'una quinta lettera, di note, e d'appendici importanti*, I–II, [?in Venezia, per Giuseppe Bettinelli, 1760].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Istruzio a Vescovi. 2 vol.
336. MARIANA, Juan de, *Discorso intorno ai grandi errori, che sono nella forma del Governo de' Gesuiti, tradotto dallo spagnuolo in italiano*, [?Lugano, nella Stamperia Privilegiata della Suprema Superiorità Elvetica nelle Prefetture Italiane, 1760, 110 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Discorso del P. Giovanni Mariana Jesuita Spagnuolo. 1 vol.
337. GRISELINI, Francesco, *Memorie anecdote spettanti alla vita ed agli studi del sommo filosofo e giureconsulto F. Paolo servita: raccolte ed ordinate da Francesco Griselini*, [?in Losana, appresso Giovanni Nestenus e comp., 1760, 368 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Memoire Anecdote Spettanti a T. Paolo Servita. 1 vol.
338. RASTIGNAC, [Louis Jacques Chapt] Luigi-Giacomo, *Istruzioni pastorali e mandamento sopra la penitenza, la comunione e la giustizia cristiana*, [?in Brescia, presso Giammaria Rizzardi, 1759, 544 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Mandamento del Monsig. arcivescovo di Tours. 1 vol.
339. *Giornale gesuitico: o sia estratto delle opere che si pubblicano contro i gesuiti: si aggiungono le novità più interessanti della medesima Compagnia*, [?Napoli, appresso Sebastiano Paletti, 1760, 200 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Giornale Gesuitico. 1 vol.

340. BOTTARI, Giovanni Gaetano, *Appendice alle riflessioni del portoghese sul memoriale del P. generale de' Gesuiti presentato alla santità di Clemente 13. felicemente regnante o sia Risposta dell'amico di Roma all'amico di Lisbona*, [?Lugano, nella Stamperia Privilegiata della Suprema Superiorità Elvetica nelle Prefetture Italiane, 1760, 136 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Appendice presentato del P. Generale de Gesuiti. 1 vol.
341. PATUZZI, Giovanni Vincenzo, *Lettere teologico-morali di Eusebio Eraniste all'autore della raccolta delle molte proposizioni ecc. in difesa dell'Istoria del probabilismo del p. Daniello Concina: si aggiunge un distinto ragguaglio delle controversie letterarie passate tra il detto p. Daniello Concina, ed i suoi Avversari*, I–V, [?in Trento, [s. n.], 1752–1754].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Lettere Theologico-Morali di Eusebio Eraniste all Autore della Raccolta delle molte proposizioni. 6 vol.
342. *Delle cose del Portogallo e della Francia rapporto a' PP. Gesuiti e loro espulsione perpetua da questi regni: o sia raccolta de' più scelti monumenti, nuovamente riordinati [...]*, I–XVIII., [?in Lugano, si vende in Venezia, da Giuseppe Bettinelli, (?–1765)].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Delle Cose di Portogallo raccolta 1a.3.4.6.7.8a contra il Gesuiti. 11 vol.
343. GUSSONI, Giovanni Battista Lazzari, *Stampe prodotte in giudizio nella causa tra Giovanni Battista Lazzari Gussoni e la casa professa de' Gesuiti di Venezia il 2 giugno 1761 colla sentenza definitiva*, [?in Venezia, per Giuseppe Bettinelli, 1761, 128 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Stampe prodotte in Giudizio. 1 vol.
344. CALOGERA, Angelo, *Raccolta d'opuscoli curiosi ed interessanti intorno gli affari presenti di Portogallo*, [?in Lugano, nella stamperia privilegiata della Suprema Superiorità Elvetica nelle prefetture italiane, 1761, 271 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Raccolta d'Opuscoli curiosi il Tomo 2. (Megj.: a könyv 1761 után jelent meg két kötetben)
345. SALVIANUS, Marsiliensis, *Opera omnia, quae extant, in duos tomulos distributa, cum commonitorio Vincentii Lirinensis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1752, 267 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: S. Salviani opera omnia. 1 vol.
346. AMBROSOVSZKY, [MIHÁLY] Michael, *CoMpenDiosa chronoLogIa HVngarIae sive cathalogus aut series apostolici regni Hungariae regum cum brevi synchronismo rerum ab iis, vel tempore eorum gestarum una cum appendice, seu quinduplici cathalogo*, Agriae, typis Franc. Ant. Royer, 1758, 182 p.
 Mai jelzet: +BV1868.
 A jegyzéken: Compendiosa Chronologia Hungariae. 1 vol.
347. MARLIANI, [Ambrogio] Ambrosius, *Theatrum politicum in quo quid agendum sit a principe et quid cavendum accurate praescribitur*, Agriae, [s. a.], 492 p.
 Mai jelzet: +BV2535.

A jegyzéken: Ambrosiani Marliani Theatrum Politicum. 2 vol.

348. SCRIBANI, [Carlo] Carolus, *Politicus-Christianus Philippo IV. Hispaniarum Regi Catholico D*, Monasterii Westphaliae, apud Michaellem Dalium, 1625, 637 p.

Mai jelzet: +BV2461.

A jegyzéken: Scribani Politica Christiana. 1 vol.

349. CABASSUT, [Jean] Joannes, *Notitia conciliorum sanctae ecclesiae, in qua elucidantur exactissime tum sacri canones, tum veteres, novique ecclesiae ritus, tum praecipuae partes ecclesiasticae historiae*, Agriae, typis Franc. Ant. Royer, 1758.

Mai jelzet: +BV1869/I–II.

A jegyzéken: Notitia Conciliorum. 1 vol.

350. DAMIANUS, Petrus [DAMIANO, Pietro], *Vita S. Romualdi*, [?Viennae Austriae, typ. Mariae Theresiae Voigtin, Viduae, 1726, 468 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Vita S. Romualdi. 1 vol.

351. GUEVARA, [Antonio] Antonius de, *Horologium principum oblatum, et consecratum, ab [...] ac [...] Emerico e comitibus Csáky de Keresztszegh [...] dum e praelectionibus R. P. Leonardi a S. Joanne Nepomuceno [...] positiones philosophiae universae propugnaret*, [?Jaurini, Streibig, 1742, 582 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Horologium Principum. 3 vol.

352. [Bakonyi Ferenc, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Francisci Bakonyi. 1 vol.

353. AUGUSTINUS, Sanctus, *Selectae epistolae polemicae adversus Pelagium ejusque sectatores scriptae: juxta exemplar novissimae editionis monachorum Ord. S. Benedicti e congregatione S. Mauri*, [?Jaurini, Gregorius Joannes Streibig, 1740, 368 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: A. Aurelii Augustini Episcopi Selectae Epistolae. 1 vol.

354. BONA, [Giovanni] Joannes, *Principia et documenta vitae Christianae*, [?Agriae, Typ. Caroli Josephi Bauer, 1760, 218 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Principia Vitae Christianae. 1 vol.

355. PETAVIUS, Dionysius [PÉTAU, Denis], *Opus de theologicis dogmatibus, auctius in hac novissima editione: Tomus quartus, in quo de hierarchia ecclesiastica, de potestate consecrandi, deque poenitentia publica et praeparatione ad communionem agitur*, [?Venetiis, apud Aloysium, 1722, 344 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: De Hierarchia Ecclesiastica. 2 vol.

356. AMBROSOVSZKY, [Mihály] Michael, *Imago orbis ab orbe condito [...]*, I–II, [?Agriae, typis Franc. Ant. Royer, 1759].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Imago Orbis. 1 vol.

357. FLORUS, Lucius Annaeus, *Rerum Romanarum libri quatuor ex museo Joh. Isaci Pontani, Bassani, ex typographia Jo. Antonii Remondini, 1738, 212 p.*

Mai jelzet: BV1877.

A jegyzéken: Lucii Florii Rerum Romanarum. 1 vol.

358. HATVANI, [István] Stephanus, *Introductio ad principia philosophiae: cui accedit observatio elevationis poli Debrecinensis, in usus auditorum, [?Debrecini, per Gregorium Kallai, 1757, 304 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Stephani Hatvanii Introductio Philosophiae. 1 vol.

359. PETRUS, Chrysologus, *Sermones [...] in evangelia de dominicis et festis aliquot solemnioribus totius anni, insignes et pervetusti, [?Tyrnaviae, typ. Academicis Societatis Jesu, 1749, 384 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: D. Petri Chrisologi Sermones. 1 vol.

360. DEFOE, Daniel, *La vita e le avventure di Robinson Crusoe: storia galante che contiene, tra gli altri avvenimenti, il soggiorno ch'egli fece per ventott'anni in un'isola deserta situata sopra la costa dell'America vicino all'imboccatura della gran riviera Oronooca, [?in Venezia, presso Domenico Occhi, 1734].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Robinson Crusoe la vita e le aventure sue. 1 vol.

361. PETRARCA, [Francesco] Franciscus, *De remediis utriusque fortunae libri, [?Agriae, typis Franc. Ant. Royer, 1758, 719 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Francisci Petrarchae de Remediis utriusque fortunae. 1 vol.

362. GRATIANUS, Flavius, *De decreto Gratiani dissertatio, [?Vindobanae, typis Joannis Thomae Trattner, 1760, 256 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Disertatio Gratiani Decreto. 1 vol.

363. WERNISCHEK, [Jacob] Jacobus, *Tractatus, physicam astrorum notitiam, ex principiis mechanicae proponens, [?Viennae, typis Joannis Thomae de Trattner, 1764, 162 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Tractatus Physicus Vernischök. 1 vol.

364. FLAVIUS, Josephus, *De bello Judaico: ac expugnata per Titum Caesarem Hierosolyma libri septem, [?Tyrnaviae, typis Academia Soc. Jesu, 1755, 573 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Flavii Josephi Hebraei de bello Judaico. 1 vol.

365. BIELEFELD, Jakob Friedrich von, *Lehrbegriff der Staatskunst: Aus dem französischen übersetzt*, [?Bresslau und Leipzig, bey Johann Friedrich Korn, dem Aeltern, 1764, 660 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Lehr-Begriff der Stats-Kunst. 2 vol.
366. WERNISCHEK, [Jacob] Jacobus, *Genera plantarum cum characteribus suis essentialibus et naturalibus, quae ad facilius assequendam earum notitiam secundum corollae limbum ordinavit, et edidit*, [?Viennae, typis Leopoldi Joanni Kaliwoda, 1763, 430 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Genera Plantarum Vernischök. 1 vol.
367. JANOCKI, [Jan Daniel Andrzej] Johann Daniel Andreas, *Nachricht von denen in der Hochgräflich-Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren polnischen Büchern*, [?Dresden 1747 bey Georg Conrad Walther, Königl. Hofbuchhändler, 112 p.].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken Nachricht von der Zaluskischen Bibliothec. 1 vol.
368. CAROLUS Borromeus Sanctus [Carlo Borromeo, Santo], *Pastorum instructiones atque epistolae*, [?Augustae Vindelicorum, Veith, 1758, 368 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Caroli Borromaei Instructiones Pastorum. 1 vol.
369. PRILESZKY, [János] Joannes Baptista, *Theologicorum prolegomenorum libri duo in usum scholae theologicae*, [?Viennae, typis Joannis Thomae Trattner, 1761, 314 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Prolegomena Theologica P. Prileczky. 1 vol.
370. JANOCKI, [Jan Daniel Andrzej], Joannes Daniel Andreas, *Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen*, [?Bresslau, bey Johann Friedrich Korn, 1755, 459 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Lexicon derer jetzt lebenden Gelehrten in Pohlen. 1 vol.
371. CHELUCCI, [Paolo] Paulus, *Orationes*, [?Budae, typ. Leopoldi Francisci Landerer, 186 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Paulini Chelucci a S. Josepho Orationes novae XI. 1 vol.
372. SANDINI, [Antonio] Antonius, *Historia apostolica ex antiquis monumentis collecta*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1749, 312 p].
 Mai jelzet: –
 A jegyzéken: Sandini Historia Apostolorum. 1 vol.
373. SZENTIVANI [SZENTIVÁNYI], [Márton] Martinus, *Quinquaginta rationes et motiva cur in tanta varietate religionum et confessionum fidei in christianitate moderno tempore vigentium, sola religio romano-catholica, sit eligenda et omnibus alijs praeferenda*, [?Tyrnaviae, typis Academicis per Joannem Andream Hörmann, 1702, 132 p].
 Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Szentiványi motiva quinquaginta. 1 vol.

374. MURATORI, [Antonio] Antonius, *De recta hominis christiani devotione, opus Lamindi Britanii seu celeberrimi viri L.A.M.*, [?Budae, Typ. Leop. Franc. Landerer, 1756. 372 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Christiana Devotio Muratorii. 1 vol.

375. PETRUS, Chrysologus, *Sermones [...] in evangelia de dominicis et festis aliquot solemnioribus totius anni, insignes et pervetusti*, [?Tyrnaviae, typ. Academicis Societatis Jesu, 1749, 384 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Chrysologi Sermones. 1 vol.

376. GEDDE, [John] János, *Angliai méhes kert vagy egy tökéletes méhész ki- is a' méhekkal való bánásnak, egész mesterségét, és titkait szemünk eleiben terjeszti és mind azoknak, a' mellyeket vagy a' régi, vagy az új Irók eddig ezen dologról irtanak, meg- jobbitásával rövid summában öszve foglallya a' Méh- Kasoknak vagy Köpükben új formákban való helyheztesésének, egy új, és igen hasznos módgyával együtt a' méhes gazda, [...]*, [ford.] SZATHMÁRY KIRÁLY György, Eger, Royer Ferencz Antal, 1758, 216 p.

Mai jelzet: +BV2428.

A jegyzéken: Angliai Méhes Kert. 4 vol.

377. STREIBIG, [Rupert] Rupertus, *Exercitia animae religiosae in beata solitudine*, Sopronii, Siess, 1757, 387 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Exercitia R. Streibig. 1 vol.

378. RICHTER, Christoph Gottlieb, *Die Historie des Kriegs zwischen den Preussen und ihren Bundsgenossen, und den Oesterreichern und ihren Bundsgenossen ... wie solche beschrieben hat R. Simeon Ben Jochai auf eine redliche Weise*, [?Nürnberg, bey G. N. Rapse, 1761, 345 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Die Historie des Kriegs zwischen den Preußen. 1 vol.

379. BARCLAIUS, Joannes [Barclay, John], *Icon animorum virorum clarissimorum Augusti Buchneri et Christiani Junckeri notis illustrata recensuit ex manuscriptis et suis passim animaduersionibus nouo item indice verborum rerumque auxit Theophilus Grabenerus*, [?Dresdae et Lipsiae, apud Godofredum Leschium, 1733, 400 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Barclaji Icon animorum. 1 vol.

380. *Acta Concilii Nicaeni: ex conciliorum collectione regia maxima*, [?Typis Academicis Societatis Jesu, 1750, 437 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Acta Concilii Nicaeni. 1 vol.

381. PICHLER, Vitus, *Ius canonicum practice explicatum, pars posterior*, [?Ingolstadii, Joannis Andreae de la Haye, 1735, 533 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Pichler Pars 2da Juris Canonici. 1 vol.

382. GALLO, Pietro, *Il potere e il dovere dell'uomo [...]*, [?Vienna, Giorgio Lodovico Schulz, 1725, 315 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Il potere ed il Dovere dell Uomo. 1 vol.

383. DUHAMEL, Henri Louis du Monceau, *Abhandlung von der Erhaltung des Getraides, und besonders des Weizens*, [?Leipzig, Lankisch, 1755, 220 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Des H. Duhamel getraides Abhandlung. 1 vol.

384. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Egyptischer Joseph. 1 vol.

385. *Chronotaxis Henscheniana de annis, aetateque D. N. Jesu Christi nati, baptizati, mortui: iterum adserta, explicata, vindicata e probatissimis recentioribus authoribus, retentis plerumque eorundem sententiis, accommodata ad usum dd. candidatorum sacrae theologiae studio cujusdam e Societate Jesu sacerdotis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Societ. Jesu, 1754, 263 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Chronotaxis Hanschaeniana. 1 vol.

386. KIT[H]ONICH, [János] Joannes, *Directio methodica processus judiciarii juris consuetudinarii, inclyti Regni Hungariae*, Tyrnaviae, typis Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1734, [17], 131 p.

Mai jelzet: +BV1700., 2052/2., 2052/3.

A jegyzéken: Inclytis Regni Hungariae Statibus. 1 vol.

387. JANOCKI, [Jan Daniel Andrzej] Joannes Daniel Andreas, *Litterarum in Polonia instauratores*, [?Lipsiae, Langenheim, 1744, 24 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Polonia literata. 1 vol.

388. RITTER, [Joseph] Josephus, *Vita, et virtutes Mariae Annae Portugaliae, et Algarbiae Reginae, natae regiae principis Hungariae*, [?Viennae, litteris Joannis Thomae Trattner, 1756, [16], 252 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Vita, et virtutes Mariae Annae Reginae Portugalliae. 1 vol.

389. FRANCISCUS, Salesius Sanctus, *Philotea, seu introductio ad vitam spiritualem [...]*, [?Tyrnaviae, typis Coll. Acad. Soc. Jesu., 1755, 432 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Philotheca Salesii. 1 vol.

390. BUSEMBAUM, [Hermann] Hermannus, [?Medulla theologiae moralis, Romae, sumptibus Remondini, 1746, 543 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Busembaum. 1 vol.

391. *Officium de Sancto Joanne Nepomuceno presbytero et martyre inclyti Bohemiae regni et nationis germanicae in universitate aurelianensi patrono atque apud Deum advocato, juxta exemplar Coloniae impressum*, [?Tyrnaviae, typis Academ, s. a., 15 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Officium de S. Joanne Nepomuceno Gallice. 1 vol.

392. WIER, Johannes [WIER, Johann], *De praestigiis daemonum, et incantationibus ac beneficiis libri sex*, [?Basileae, Oporinus, Joannes, 1566, 745 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Joannis Vieri de praestigiis. 1 vol.

393. GROTIUS, Hugo, *Hugo Grotiusnak a keresztyén vallás igazságáról írott könyvei annotatiojikkal, nemzete javára magyar nyelvre fordítottak egy bujdosó magyartúl*, ford. DIÓSZEGI KIS János, [?Marburgumban, Müller Filep által, 1732, 479 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Hugo Groszenonak a Keresztyén vallás igazságáról. 1 vol.

394. RIVA DI SAN NAZARRO, Gianfrancesco, *Illustris de peste tractatus iuridicus ac politicus Ioann. Francisci Ripae Papiensis, ICTi celebr. continens cum privilegia contractuum ultim. voluntat. et iudiciorum, causa pestis specialiter concessa, tum etiam Politica Luis eiusdem remedia, tam Prophylactica, quam Therapeutica, non solum ijs, qui iuri dicundo praesunt, sed etiam Magistratibus, quorum cura Respublicae gubernantur, perquam utilis ac prope necessarius*, Lipsiae, sumptibus Iacobi Apelii Bibliop., 1598, 331 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Compendiosus Tractatus de peste Italice. 2 vol.

395. BUSAEUS, Ioannes [BUYS, Jean], *Enchiridion piarum meditationum in omnes Dominicas*, [?Antverpiae, apud Janssonio-Waesbergios, 1723, 369 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Enchiridion piarum meditationum P. Joannis Busaei. 1 vol.

396. *Canon missae ad usum episcoporum ac praelatorum solemniter, vel private celebrantium, [...] indice, praefationibus sive notis, ac figuris aere incisis, ceteris auctior, ac nobilior sub auspiciis SS. domini nostri Benedicti XIV. Pont. Opt. Max. Romae, apud Jo. Mariam Salvioni, Joachinum, et Jo. Josephum filios, typographos pontificios Vaticanos, 1745, 176 p.*

Mai jelzet: +BV1827.

A jegyzéken: Caeremoniale Episcoporum 1 vol.

397. MARINO, Giovan Battista, *L'Adone poema con gli argomenti del conte Fortuniano Sanvitale et l'allegorie di don Lorenzo Scoto*, [?Amsterdam, nella stamperia del S. D. Elsevier, in Parigi, appresso Thomaso Jolly, 1678, 373 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: L'Adone Poema Italicum Laurentii Scoto. 1 vol.

398. MUGNOS, Filadelfo, **I raguagli storici del Vespro Siciliano [...] nei quali si mostrano i felici reggimenti c'han fatto i sereniss. e catolici regi Aragonesi, ed Austriaci nel lor**

regno fideliss. di Sicilia, e'l mal governo di Carlo d'Angiò re primo di Napoli con le notizie d'alcune nobiliss. famiglie del medesimo regno [...], [?In Palermo, per Pietro Coppola, 1645, 328 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: I ragvagli historiacci del vespro Siciliano. 1 vol.

399. BENTIVOGLIO, Guido, *Lettere del cardinal Bentivoglio*, [?Giena, nella stampaeria Marggrafiana, 1755, 247 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Lettere del Cardinal Bentivoglio. 1 vol.

400. TORSELLINI, Orazio, *Lauretanae historiae libri quinque: additis donis quibus sacra Deiparae Virginis domus colitur, et decorator*, [?Venetiis, apud Andream Poleti, 1727, 458 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Historia Sacrae Domus Lauretanae Italice. 1 vol.

401. VOLTAIRE, *Relazione della malattia, confessione, morte, ed apparizione di frate Bertier Gesuita, con la relazione del viaggio di frate Garassisa, di quanto è in tal viaggio avvenuto, in aspettazione di ciò, ch'anderà in seguito succedendo*, [?Avignone, a spese della Società [i. e. Lugano, Agnelli], 1760, 39 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Relatio Italica de Fratre Bertier. 1 vol.

402. MACCHIAVELLI, Niccolò, *L'asino d'oro con tutte l'altre sue operette la contenenza delle quali havrai nella seguente carta*, [s. l.], [s. n.], 1725, 199 p.

Mai jelzet: +BV2433.

A jegyzéken: L'asino d'oro volumen 4um. 1 vol.

403. IZQUIERDO, Sebastián, *Mezzi necessari per salvarsi*, [?in Roma, per il Vaerese, 1674, 600 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Mezzi necessari per Salvarsi P. Isquierdo. 1 vol.

404. CATANEO, [Girolamo] Hyeronimus, *Panegyricus de institutione Collegii Germanici et Ungarici*, [?Roma, [s. t.], 1652, 112 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Panegyricus de Institutione Collegii Germanici. 1 vol.

405. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Italicae Orationes moribundorum P. Brezcia. 1 vol.

406. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Polonicum responsum. 1 vol.

407. FLEURY, [Claude] Claudius, *Historischer Catechismus, welcher in einer kurtzen Summa die biblische Geschichten und christliche Lehr begreiff*, [?Wien, Joh. Paul Krauß, 1750, 572 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Historischer Catechismus. 1 vol.

408. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: In Calvando fidele. 1 vol.

409. RENDEK, [János József] Joannes Josephus, *Epitome seu compendium universae doctrinae legalis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1737, 254 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Rendek Compendium doctrinae legalis. 1 vol.

410. FASCHING, [Ferenc] Franciscus, *Soliloquia sacra ad curandam aeternae salutis incuriam accomodata*, [?Posonii, typ. Royer, 1729, 248 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Soliloquia Sacra. 1 vol.

411. HEVENESI, [Gábor] Gabriel, *Quadragesima Christo patienti sacra, quotidianis considerationibus illustrata [...]*, [?Viennae, typis Annae Franciscae Voigtin, viduae, 1710, 408 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Quadragesima Sacra P. Hevenessi. 1 vol.

412. ESTIENNE, [Henri] Henricus, *Virtutum encomia sive gnomae de virtutibus ex poetis et philosophis utriusque linguae*, [s. l.], excudebat Henr. Stephanus, 1573, 255 p.

Mai jelzet: +BV1893.

A jegyzéken: Virtutum Encomia ex Poetis, et Philosophis Selecta. 1 vol.

413. HUET, [Pierre Daniel] Petrus Daniel, *Tractatus de situ Paradisi terrestris*, [?Lipsiae, apud J. Thomam Fritsch, 1694, 69 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Huccius de Situ Paradisi.

414. BONA, [Giovanni] Joannes, *Principia et documenta vitae Christianae*, [?Agriae, Typ. Caroli Josephi Bauer, 1760, 218 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Principia vitae Christianae Cardinalis Bonae. 1 vol.

415. GUARINI, Giovanni Battista, *Il pastor fido, tragicomedia pastorale*, [?in Venezia, per Domenico Louisa, 1713, 240 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Il Pastor fido. 2 vol.

416. RENDEK, [János József] Joannes Josephus, *Institutionum imperialium liber I. ex praelectionibus publicis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1734, 190 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Institutionum Imperialium Josephi Rendek. 2 vol.

417. PONGRÁCZ, [Gáspár] Gasparus, *Antidotum universale saluberrimum, ac summe necessarium contra omnes morbos acatholicorum Hungariae, ac praesertim odii maxime noxii pessimas inflam[m]ationes: quibus in nostrates, catholicos, semper ardent, ex pluribus, et diversis spiritualibus considerationibus, ceu totidem pro salutari meditatione punctis, vite et copiosè paratum*, [?Tyrnaviae, typis Academicis, per Leop. Berger, 1733, 352 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Antidotum universale adversus haereticos. 1 vol.

418. [Azonosítatlan tétel]

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Posthuma memoria Antonii Koháry. 1 vol.

419. PICHLER, [Joseph] Josephus, *Historia Imperatorum Romano-Germanicorum*, [?Viennae, Austriae, typis Mariae Theresiae Voigtin viduae, 1736, 207, 16].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Historia Imperatorum P. Pichler. 1 vol.

420. *Christliche Betrachtungen und Sitten-Lehren: Zusammen gezogen so wohl auß der H. Schrift und den HH. Vättern, als auch auß den bewehrtesten alten und neuen Scribenten, mit beygefügt vielen vortrefflichen Gedancken, verschiedener Lateinischen und Frantzösischen Poeten*, [?Prag, Wolfgang Wickhart, 1714, 376 p]. – Vagy: CRASSET, Jean, *Christliche Betrachtungen, auf alle Tag deß Jahrs hindurch mit den Evangeliiis aller Sonntägen: Christliche Betrachtungen, für die Fest der Heiligen deß gantzen Jahrs hindurch*, [?Regenspurg, Peetz und Bader, 1733, 359 p.]

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Christliche Betrachtungen. 1 vol.

421. COMALADA, [Miguel] Michael, *Desiderius: Dialogus verè pius, et cum primis jucundus, de expedita ad Dei Amorem via*, [?Altdorffii ad Vineas, apud Jo. Adamum Hercknerum, 366 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Desiderius Dialogus. 1 vol.

422. KUNICS, [Ferenc] Franciscus, *Compendium historicum de regnis et aliis orbis provinciis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis, per Leopoldum Josephum Berger, 1733, 160 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Compendium historicum de orbis Provinciis. 1 vol.

423. FABRIUS, Honoratus [FABRI, Honoré], *Euphyander seu vir ingeniosus*, [?Tyrnaviae, typis Colleg. Academicis Soc. Jesu, 1763, 252 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Euphiander, seu vir ingeniosus. 1 vol.

424. TERSZTYÁNSZKY, [János] Joannes, *Posthumi Honores [...] comitis Alexandri Károly de Nagy-Károly, [...] somnio poetico expressi. Ab illustr. poesi Cassoviensi dicati anno 1744*, [?Cassoviae, typis Academicis, 1744, 68 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Posthumi honoris Alexandri Károlyi. 1 vol.

425. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: De Cultu S. Floriani Germanice. 1 vol.
426. SCHMITTH, [Miklós] Nicolaus, *Triumpho laureati D. Joannis Francisci Regis, magni Galliarum apostoli*, [? Cassoviae, 1738, 72 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Triumpho laureati S. Francisci Regis. 1 vol. (Stöger után De Backer Schmitth Miklós jezsuitát tartja a munka szerzőjének. L.: SZINNYEI, IV., 362.)
427. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: Praxis jurandi infirmos Polonice. 1 vol.
428. NIEREMBERG, [Juan Eusebio] Joannes Eusebius, *Dictamina seu scita sariae doctrinae, politicae, moralis, stoicae, christianae, et spiritualis*, [?Budae, Typis Joannis Georgii Nottenstein, 1736, 183 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Dictamina P. Nirebergii. 1 vol.
429. TIMON, [Sámuel] Samuel, *Sinopsis novae chronologicae, regnorum Hungariae, Dalmatiae, Croatiae [...]*, I–III., [?Tyrnaviae, typis Academiscis Sov. Jesu, 1714–1715].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Timon Synopsis Chronologica Hungariae. 1 vol.
430. HUILENBROUCQ, Alphonsus [HUYLENBROUCQ, Alphonse], *Errores Et Synopsis Vitae Paschasii Quesnel Presbyteri Galli Cujus 101. Propositiones Constitutione SS. D. N. CLEMENTIS Papae XI* [?Antverpiae, Joan. Paul Robyns, 1717, 197 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Synopsis Quesnelisimi. 2 vol.
431. SCUPOLI, Lorenzo, *Il combattimento spirituale*, [?in Venezia, nella stamperia Remondini, 1756, 384 p].
Mai jelzet: –
A jegyzéken: P. Scupuli Certamen Spirituale Italice. 2 vol.
432. [Azonosítatlan tétel]
A jegyzéken: S. Napp. 1 vol.
433. *Nova dispositio Sacrae Scripturae in ordinem redactae [...]* Addita est tabula hebdomadarum errantium et festorum mobilium usque ad annum 1780, [?Agrariae, Franciscus Antonius Royer, 1756, 40 p.]
Mai jelzet: –
A jegyzéken: Nova Dispositio Sacrae Scripturae. 1 vol.
434. ZOVÁNYI, [György] Georgius, *Canones ecclesiastici, ex antiquis Hungariensibus, et recentioribus Transylvaniensibus, aliisque in usus ecclesiarum cis et ultra Tibiscum reformatarum concinnati, et quibusdam necessariis aucti quibus accesserunt, disciplina cum poenis delinquentium; nationalis synodi Szathmér-Németiensis quaedam conclusiones statuta*

variaru[m] synodorum ab anno 1629. liturgia ecclesiastica novellorum ministrorum gratia, [?Claudiopoli, apud Alexandrum P. Szathmari, 1733, 60 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Canones Synodorum haeticorum*. 1 vol.

435. KESZLER, [Antal Ferenc] Franciscus Antonius, *Dissertatio inauguralis botanico-medica de viola*, [?Vindobonae, typis Georg. Ludov. Schulz, 1763, 55 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Dissertatio medica de Viola*. 1 vol.

436. BOYMAN, [Jacob] Jacobus, *Scientia sanctorum nosse mori pauculis praeceptis comprehensa [...]*, Tyrnaviae, Typ. Acad., 1731, 80 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Scientia sanctorum* 1. vol.

437. SEGNERI, Paulus, *Instructio confessarii, et poenitentis*, [?Tyrnaviae, typis Academicis per Fridericum Gall, 1719, 190 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Instructio poenitentis P. Segneri*. 1 vol.

438. SZERDAHELYI, [Gábor] Gabriel, *Collyrium ad curandos quorundam acatholicorum circa cultum sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum, nec non crucis Christi caecutientes oculos*, [?Cassoviae, typis Academicis, per Jo. Henr. Frauenheim, 1724, 86 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Collirium de cultu Sanctorum*. 1 vol.

439. GOCCLENIUS, Rudolphus, *Physiognomica et chiromantica specialia*, [?Hamburgi, Naumann, 1661, 280 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Physiognomica, et Chiromantica Specialia*. 1 vol.

440. PARDIES, [Ignace-Gaston] Ignatius Gaston, *Elementa geometriae*, [?Graecii, typis Haeredum Widmanstadii, 1738, 146 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Elementa geometriae P. Pardies*. 1 vol.

441. SAN FRANCESCO, di Sales, *Il teotismo ossia trattato dell'amore di Dio*, I–III, [?in Venezia, nella stamperia Remondini, 1754].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *P. Salesii de amore dei italice*.

442. KOLB, [Gregor] Gregorius, *Series romanorum pontificum cum reflexionibus historicis, quas contra D. Joannem Hübnerum [...] subjecit, et tertia vice in lucem edidit R. P. Gregorius Kolb*, [?Tyrnaviae, typis academicis Soc. Jesu, 1752, 360 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Series Romanorum Pontificorum P. Kolb. 1 vol.

443. FRANCISCUS, Salesius Sanctus, *Philotea, seu introductio ad vitam spiritualem [...]*, [?Tyrnaviae, typis Coll. Acad. Soc. Jesu., 1755].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: S. Salesii Philoteca. 1 vol.

444. FRÖHLICH, Erasmus, *Assertiones theologicae de jure, et justitia, quas Universitate Viennensi pro prima Theologiae Laurea consequenda anno Salutis M. DCC. XLI. mense die publice propugnandas suscepit comes Antonius Révay de Réva, Viennae Austriae, typis Joannis Ignatii Heyinger, s. a., 7 p.*

Mai jelzet: +BV2560.

A jegyzéken: Assertiones de Jure, et Justitia. 1 vol.

445. SLEIDANUS, Johannes, *De statu religionis et rei publicae Carolo V. caesare commentarii*, [?Argentorati, excudebat Theodosius Rihelius, 1576, 872 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Sleidenus de statu Religionis. 1 vol.

446. LAMORMAIN, Guillaume, *Ferdinandi II. Romanorum imperatoris virtutes*, [?Tyrnaviae, typis Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1739, 177 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Ferdinandi 2di Virtutes. 1 vol.

447. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Institutum seminarii Patavini. 1 vol.

448. SZÖRÉNYI, [László] Ladislaus, *Praerogativae, libertates et privilegia Ecclesiarum, et cleri Regni Hungariae non modo jure canonico, verum et municipali competentia*, [?Posonii, Royer, typis Joannis Pauli Royer, 1729, 106 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Praerogativa Cleri Hung. Authore Szörényi. 1 vol.

449. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Vita S. Emerici Ducis. 1 vol.

450. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Calendarium Genealogicum et Heraldicum. 1 vol.

451. IGNAZIO, S. de Loyola, *Il Cristiano occupato nel ritiro di dieci giorni per fare esercizi spirituali*, I–II., Venezia, nella Stamperia Remondini, 1758.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Italica praxis Exercitiorum S. Ignatii. 1 vol.

452. MURATORI, [Antonio] Antonius, *De charitate Christiana, prout fertur in proximum tractatus moralis*, [?Strigonii, typis Francisci Antonii Royer, 1763, 744 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Muratorius de Charitate Christiana in 4to. 1 vol.

453. IOANNES, Chrysostomus, *Dialogus [...] de episcopatu et sacerdotio*, [?Marpurgi, apud Eucharium Cervicornum, 1537, 207 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: S. Chrysostomus de Sacerdotio in 4to. 1 vol.

454. GREGORIUS, I, Sanctus, Magnus, *Liber regulae pastoralis*, [?Strigonii, typis Francisci Antonii Royr, [s. a.], 302 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken S. Gregorii Regula Pastoralis in 4to. 1 vol.

455. DREXEL, Jeremias, *Nap után forgó virág, vagy-is minden féle nyavalya ellen való orvosság*, [ford.] DÉVAI András, Nagy-szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1764, 450 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Drexelii Nap után forgó virág in 4to. 1 vol.

456. KOLLARICS Joakim, *Philothea, az-az ájtatos életre vezérlő út mellyet Szalei Szent Ferentz [...] frantzia nyelven meg-írt, nyomtatásban-is ki-botsátott; most pedig magyar nyelvre fordított T. P. Kollárics Joakim [...]*, Nagy-Szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1764, 469 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Philothea S. Salesii hungarice in 4to. 1 vol.

457. DIOTALLEVI, Alessandro, *Az igaz penitentzia-tartó bünösnek eleven példája, mellyet a' penitentzia-tartó [...] és ötvenedik zoltára-szerént [...] bünösnek hasznára olasz nyelven elé-adott [...] magyarra fordita Molnár János*, Nagy-Szombatban, A' Jesus Társasága Akadémiai Collegiumának betőivel, 1763, 294 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: P. Diotallevi Psalmus miserere hung. in 4to.

458. BEUVELET, [Mathieu] Matthaeus, *Clericus instructus seu Doctrina moralis ex epistolis et evangeliis Missarum desumpta: in singulos anni dies et principaliora festa distributa venerabili clero ad meditandum et praedicandum proposita*, [?Augustae Vindelicorum, sumptibus Matthaei Rieger, 1761, 484 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Clericus instructus pars hyemalis in 8vo. 1 vol.

459. JANIDLIVIVS, Jacobus [IANIDLOVIO, Iacobo Bozantino], *Processus iudiciarius ad praxim fori spiritualis Regni Poloniae conscriptus*, [?Cracoviae, in Officina Lazari, 1606, 450 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Processus iudiciarius fori Spritualis in Polonia 4to. 1 vol.

460. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Haereticum Cancionale in 8vo. 1 vol.

461. DOLESCHALL, [Pál] Paulus, *Grammatica slavico-bohemica, in qua, praeter alia, ratio accuratae scriptionis et flexionis, quae in hac lingua magnis difficultatibus laborat, et genuinis fundamentis, in Hungaria insinuatur; cum appendice [...]*, [?Posonii, Royer, 1746, 321 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Pauli Doleschell Grammatica Slavio-Bohemica in 8vo. 1 vol.

462. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Officium Hebdomadae Sacrae in rubra Carmas compactum in Fouteral (?) in 8vo. 1 vol.

463. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Officium Defunctorum in Fouteral in 8vo. 1 vol

464. *Sacra congregatione consistoriali R.P.D. Antonelli secretario Leodien. electionis*, I–II, [?Romae, Typis Bernabò, 1763–1764].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Acta Romana in Causa electionis Leodiensis in 4to.

465. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Disputatio Pathologica de morbis Militum in 4t. 1 vol.

466. RAYMANN, [Johann Adam] Joannes Adamus, *De origine dysenteriarum cautoque in his passi hungarici usu*, [?Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii, 1750, 40 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: De Origine Dissenteriarum in 4to. 1 vol.

467. CIENFUEGOS, Alvarez, *Epistola pastoralis cardinalis Albani – episcopi Quinque Ecclesiensis XI. Kalendae Iulias*, [?Romae, [s. t.] 1737, 9 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Epistola Pastoralis Cardinalis Cienfuegos ad Diaecesim Quinque-Ecclesiensem in folio. 1 vol.

468. METASTASIO, Pietro Antonio Domenico Bonaventura, *Artaserse dramma per musica da rappresentarsi in Bologna nel Teatro Malvezzi l'estate dell'anno 1730*, [?in Bologna, per Costantino Pisarri all'Insegna di S. Michele, 1730, 63 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Artaserse Dramma per Musica in 4to. 1 vol. (Megj.: 1741-ben játszották és kinyomtatták Nagyszombatban: HASSE, Johann, Adolf, *Artaserse dramma per musica, da rappresentarsi nel nuovo teatro di Prespurgo, nell' estate dell' anno 1741 dedicato alla sacra real maesta Maria Teresia [...]*, Prespurgo, nella Stamparia di Eredi Royeriani, 1741, 92 p.)

469. SZERDAHELYI, [Gábor] Gabriel, *Fax chronologica ad omnigenam historiam*, [?Tyrnaviae, typis Academicis, per Joannem Andream Hörmann, 1703, 110 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Fax Chronologica in 4to. 1 vol.

470. [HERBERSTEIN, Sigismund von, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Epistola ad P. Herberstein e Soc. Jesu. 1 vol.

471. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Stadts-Versammlung zwischen Anna Ivanovna, und Maria Anna in 4to. a vol.

472. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Collectio Instrumentorum Publicorum sub Bello borussico publicat. In 4to. 1 vol.

473. JULIANUS, BASILISSA, Sancti, *Vindiciae Tridentini et divi Thomae Aquinatis super quaestione de attritione formidolosa: cum annexis resolutionibus de sacramentis ad mentem D. Thomae Aquinatis quas Praegae in Ecclesia Carmelitana ad S. Gallum defendet praeside [...] Juliano à S. Basilissa [...] Theobaldus à S. Petro, et Maximilianus à S. Sigismundo [...] anno 1735 [...], [?Praegae, typis in Magno Collegio Carolino apud haeredum Labaunianorum, 1735, 40 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Vinditiae de attritione formidolosa in 4to. 1 vol.

474. BENEDICTUS XIII, *Constitutio in qua pium exercitium viae crucis peragentes apud fratres minores de observantia nuncupatos, indulgentiarum omnium, quas summi pontifices stationibus terrae sanctae concesserunt, participes efficiuntur [...], [?Romae, ex typographia Rev. Camerae Apostolicae, 1727, 9 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Constitutio Benedicti XIII. de via Crucis in 8vo. 1 vol.

475. SZÖRÉNY, [Sándor] Alexander, *Nova series archi-episcoporum Strigoniensium, ab anno aerae Christianae millesimo, ad annum millesimum septingentesimum decimum septimum, [?Tyrnaviae, typis Academicis, per Fridericum Gall, 1717, 35 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Nova series Archi-Episcoporum Strigoniensium in 8vo. 1 vol.

476. *Confraternitas Sancti Josephi adm. rev. dnorum parochorum Scepusiensium in decanatu districtus superioris flucii Poprad. Anno dni 1711. inchoata. anno 1719. aucta, dein vero per [...] dnum praepositum Scepusiensem et vicarium generalem indulgentiis condecorata, [?Tyrnaviae, Typ. academicis, per Leop. Berger, 1733, 98 p].*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Confraternitas S. Josephi in Scepusio in 8vo. 1 vol.

477. KERESKÉNYI Ádám, *Agostonnak meg-térése, melly a' személyek közt beszélgetéssel elő adatott [...] Köszögh királyi városában [...], 1758, Nagy-Szombatban, Academiai betűkkel, 1758. esztendőben, 184 p.*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Ágostonnak megtérése in 8vo. 1 vol.

478. FRANCISCUS, Salesius Sanctus, *Epistola ad quendam [...] ecclesiae praesulem in qua modum praedicandi ei describit*, [?Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1754, 48 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Epistola S. Salesii de modo praedicandi in 8vo. 1 vol.

479. GIGLI, Girolamo, *Il Ruggiero re di Sicilia tragedia da recitarsi nel nuovo teatro il carnevale dell'anno 1729*, [?in Roma, per Zenobi, si vendono nella libreria di Pietro Leone a Pasquino, [s. n.], 141 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Il Ruggiero re di Sicilia Tragoedia in 12mo. 1 vol.

480. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Atti d'Adorazione, fede, speranza, etc. in 16to. 1 vol.

481. TOMASI, Giuseppe Maria, *Breve istruzione del modo di assistere fruttuosamente al Santo Sacrificio della Messa*, [?in Roma, in Venezia, Antonio Bartoli, 1726, 71 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Breve Istruzione del S. Sacrificio in 16to. 1 vol.

483. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Breviarium Suae Celsitudinis quadripartitum, assentionibus Dominis Deputatis, a Defuncti. 1. vol.

484. ALBANI, [Annibale] Hannibal, *Pontificale Romanum Clementis VIII. et Urbani PP. VIII. auctoritate recognitum nunc denuo cura Annibalis S. Clementis presb. card. Albani Sanctae Romanae Ecclesiae camerarii, et Vaticanae Basilicae archipresbyteri editum, pro faciliori pontificum, et dictae basilicae usu in tres partes divisum [...]*, I–II, Bruxellis, typis Georgii Fricx, [s. a].

Mai jelzet: +BV2424/I–II.

A jegyzéken: Manuale Pontificale Romanum inscriptum est Inventario Sacrae Suppellectilis. 1 vol.

Manuscripta

485. *Historia politica Hungariae Antonii Baytay [...] et serenissimo Caesereo Regio Haereditario Principi Coronae Josepho II. [...] perlecta*, 652 p.

Mai jelzet: Ms. I. 136.

A jegyzéken: Historia Hungariae in 4to, 1 vol. [Egy kéz írása. Bajtay Antal báró, erdélyi püspök (SZINNYEI I. 436–348) II. József nevelője, házi tanítója. A folio rectóján található díszes címlapot Borowszki metszette.]

Vagy: *Historia Hungariae periodi Austriacae usque Annum 1740. Auctore Josepho Carolo Koppi*, 172 p.

Mai jelzet: FK Ms I. 149. [Koppi Károly József piarista egyetemi tanár, SZINNYEI VI. 972–975.]

486. Országgyűlési napló (1729)

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Diarium Diaetae anni 1729. in folio 1 vol.

487. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Acta Diatae Anni 1637. in folio, 1 vol.

488. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Privilegium Ludovici Regis Confirmans Privilegium Andreae Regis in folio, 1 vol.

489. [VERGILIUS MARO, Publius, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Pars Virgilii redditi versibus Hungaricis in 4to. 1 vol.

490. HALLER László, *Telemakus Bujdosásának történetei, mellyeket francia nyelven irt Fenelóni Saligniák Ferencz [...] magyarra fordított Hallerkői [...] Haller László, Kassa, 1755, 363 p. című művének kéziratos másolata.*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Telemachus in versibus Hungaricis in 4to. 1 vol.

491. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Menyei tanusag. 1 vol.

492. *Gyaraki G. Grassalkovich Antal Magyarországi Felső Kamara Tanácsosának Beteges és unalmas gondolati, mellyeket a magyar nyelvtudomány szeretőjének, hazája reménységének és királya nyugodalmának felajánla.*

Mai jelzet: OSZK Kézirattár, Duod Hung. 3.

A jegyzéken: G. Antonii Grassalkovics beteges és unalmas gondolatyai in 12o., 1 vol. [Datálatlan, Barkóczy Ferencnek ajánlott. A címlapból, valamint az ajánlásból következtethetjük ki a keletkezés időpontját: Grassalkovich 1748-ig volt kamarai tanácsos, Barkóczy pedig 1744 és 1761 között egri püspök. Tehát 1744 és 1748 között született a mű.]

493. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Germanicus de lapide Philosophico 1 vol.

494. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: 3 Libri Trucici in rubro corio compacti 3 vol.

495. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Vetus manualis Libellus Ecclesiasticus in pergamena eleganter scriptus in theca rubra Carmazina aureis floribus circumdata in folio, 1 vol.

496. SZÉLESS György, *Rudera Ecclesiarum Unius Cathedralis S. Adalberti M., Alterius Collegiatae Ecclesiae Divi Stephani protomartiris in arce Strigoniensi existentia descripta.*
Mai jelzet: PLtar AEV 1344.

A jegyzéken: P. Georgii Széles Beneficiati Strigoniensis de ruderibus Strigon. In folio, 1 vol.
Kiadása.

Kiadása: SZÉLESS György, *Descriptio inscriptionum ecclesiae metropolitanae Strigoniensis. Cognominata: Szép Templom. Id est: Ecclesia magnifica. Ut apparet ex ruderibus labore non vulgari ob literarum confusarum, abbreviatarum, goticarum, et recenter erutarum enodationem, Strigonii, Royer, 1765.*

497. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Epistola Pastoralis D. Primatis Barkóczy reddita Hung. In folio. 1 vol.

498. ESTERHÁZY Pál, *Origo et Status Ecclesiae Divae Virginis ad Lacum Förtö sitae, uti et Sacrae eiusdem Divae Virginis Mariae Statuae ibidem existentis. Anno Domini 1675.*

Mai jelzet: –

A jegyzéken: Origo Ecclesiae B. V. ad lacum Förtő, et Sacrae statuae ibidem existentis. 1 vol.

499. Kézírtos másolat Siegmund von Herberstein *Moscouia der Hauptstat in Reissen* című művéből

A jegyzéken: Germanicum Scriptum in folio continens Moscovitici Status Ecclesiastici Regulationem. 1 vol.

Kiadása: HERBERSTEIN, Siegmund von, *Moscouia der Hauptstat in Reissen, durch Herrn Sigmunden Freyherrn zu Herberstain, Neyperg vnd Guetenhag Obristen Erbcamrer, und obristen Erbtruckhsessen in Kärntn, Römischer zu Hungern und Beheim Khü. May. etc. Rat, und Presidenten der Niderösterreichischen Camer zusammen getragen, Wien, bei Michael Zimmermann, 1557.*

500. Barkóczy Ferenc részére a római Collegium Germanicum et Hungaricum által kiállított bizonyítvány.

Mai jelzet: PLtar AEV 1326/A2.

A jegyzéken: Diploma Doctoratus Romae collati C. Francisco Barkóczy in4to. 1 vol.

501. La pietra filosofale svelata, 26 p.

Mai jelzet: FK Ms. II. 176.

A jegyzéken: La pietra filosofale svelata in 4to. 1 vol.

502. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: Planum sessionis in Dieta Polonica. 1 vol.

503. *Epistolae Antonii Verantii archiepiscopi Strigoniensis.* Több kéz írása. 2 ff. 261 p.

Mai jelzet: Ms I. 147.

A jegyzéken: *Epistolae miscellaneae ex 4 manuscriptis Verantii Libris excerptae*. 1 vol.

504. *Epistolarum Antonii Verantii episcopi Agriensis et tandem Strigoniensis archiepiscopi et primatis*.

Mai jelzet: FK Batthyány-gyűjtemény 154 g. Tom I; 155. Tom. II–III; 156. Tom. IV. L.: BEKE 1991, 51.

A jegyzéken: *Antonii Verancii Episcopi Agriensis Epistolarum Libri*. 4 vol.

505. Jean-Baptiste Massillon latin nyelvű prédikációi

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Massillonii Sermones Eccl. in Latinum translati*. 1 vol.

Kiadása: MASSILLON, Jean-Baptiste, *Sermones ad ecclesiasticos habiti [...] ex gallico idiomate in latinum versi; nunc vero in usum [...] Francisci [...] Barkóczy de Szala, Strigonii, Francisci Antonii Royer, 1764–1765*. A kézirat valószínűleg egy, a kiadást megelőző kézirat másolat lehetett.

506. Barkóczy hat prédikációjának kézírata

Mai jelzet: PLtar AEV 1326/17.

A jegyzéken: *Varii sermones Barkóczyani in diversis publicis et manuscriptis*. 1 vol.

507. Barkóczy protokollumai 1746–1758

Mai jelzet: FL AEV 3607 *Protocollum diecesanum 1745–1747*; FL AEV 3608. *Protocollum diecesanum 1748*; FL AEV 3609. *Protocollum diecesanum 1749–1751*; FL AEV 3610. *Protocollum diecesanum 1752–1754*; 3611. *Protocollum diecesanum 1755–1761*.

A jegyzéken: *Protocolla Barkoczyana Agriensia ab Anno 1746 usque 1758*. 4 vol.

X Rebus Strigonio allatis praeattactae Bibliothecae accesserunt

508. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: *Breviarium quadripartitum in 4to*. 4 vol.

509. CIRON, [Innocent] Innocentius de, *Paratitla in quinque libros decretalium Gregorii IX*, [?Vindobonae, typ. Ioannis Trattner, 1761, 552 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Innocentii Cyronii Paratitla*. 1 vol.

510. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: *Ejusdem quinta compilatio Decret.* 1 vol.

511. [Perghold, [Pál Lukács] Paulus Lucas, Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: *Pauli Perghold Apolog.* 1 vol.

512. MANUTIUS, Paulus [MANUZIO, Paolo], *Epistolarum Pauli Manutii libri XII. ad quos accesserunt ejusdem praefationes, quibus libri ad illustres viros aut ad amicos missi*

commendatur Paolo Manuzio, [?Tyrnaviae, Typ. Collegium Academicum Societatis Jesu, 1762, 487 p].

Mai jelzet: –

A jegyzéken *Epistolae Pauli Manutii*. 1 vol.

513. MOLNÁR, [Ferenc] Franciscus, *Patvarista novitius [...] in gratiam inclytæ juventutis Hungaricæ dialogicæ inductus*, Agriae, Typ. Bauer, 1762, 86 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Patvarista Novitius*. 1 vol.

514. SCHMITTH, [Miklós] Nicolaus, *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati*, Jaurini, typis Gregorii Joannis Streibig, 1763, 307 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Patris Schmidt Episcopi Agrienses, pars 1ma*. 1 vol.

515. PICHLER, Vitus, *Candidatus abbreviatus jurisprudentiæ sacrae [...] Pars prior*, Augustæ Vindelicorum, Sumptibus Haeredum Martini Happach et Consort, 1733, 783 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Pichleri candidatus abbreviatus pars 1ma in 8vo*. 1 vol.

516. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: *Danes*. 1 vol.

517. KŐSZEGHY, [Szaniszló] Stanislaus, *De virtutibus theologicis*, Agriae, typis Bauer, 1762, 250 p.

Mai jelzet: –

A jegyzéken: *Patris Kűszögy de virtutibus Theologicis*. 1 vol.

518. [Azonosítatlan tétel]

A jegyzéken: *Ejusdem Institutiones Theologicae*. 1 vol.

Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban található, Barkóczy ex librisével jelölt könyvek, amelyeket nem sikerült a jegyzék tételeivel azonosítani

519. ACQUAVIVA, [Claudio] Claudius, *Industriae pro superioribus ejusdem Societatis ad curandos animæ morbos*, Antverpiæ, apud Joannem Meursium, [s. a.], 263–322 p.

Mai jelzet: +BV1512.

A jegyzéken: – [Megj.: Az 519., 520., 530., 531., 532., 533., 534., 536., 538., 542., 549., 555. számú kötetek egy kolligátumban szerepelhettek, ma önálló kötetekként vannak katalogizálva.]

520. ACQUAVIVA, [Claudio] Claudius, *Instructio pro superioribus ad augendum conservandumque spiritum in Societate*, Antverpiæ, apud Joannem Meursium, [s. a.], 330–352 p.

Mai jelzet: +BV1513.

A jegyzéken: –

521. *Andächtige Betrachtungen, und anmüthige Heufzer von dem allerheiligsten Leiden und Sterben Unsers Herrn Jesu Christi aus 24. Fasten- Predigen gezogen, und einer Gottliebenden Seel zum Geistlichen Trost vorgestellet heraus gegeben von V. E. T. G. Z. F., Rötz, gedruckt bey Christoph Joseph Huety, [s. a.], 160 p.*

Mai jelzet: +BV2440.

A jegyzéken: –

522. ANDREUCCI, [Andrea Girolamo] Andreas Hieronymus, *Memoriale confessoriorum, sive de sacramento, et ministro poenitentiae res omnis moralis in breve per assertiones coacta, ut memoriae inhaereat*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Leop. Berger, 1737, 255 p.

Mai jelzet: +3BV2585.

A jegyzéken: –

523. ANNUTINI, Gioachino Farnabio, *Il Demetrio, tragedia da recitarsi in Roma nel Teatro della Pallacorda di Fiorenza il carnevale dell'anno 1730 dedicata all'emo, e remo principe il signor Cardinal Carafa*, in Roma, per il Zenobi, [s. a.], 82 p.

Mai jelzet: 3BV1545.

A jegyzéken: –

524. ANNUTINI, Gioachino Farnabio, *Il Giefte, tragedia*, in Roma, nella Stamperia Zenobi, 1727, 71 p.

Mai jelzet: 3BV1545.

A jegyzéken: –

525. ANNUTINI, Gioachino Farnabio, *Il Tommaso Moro*, tragedia, in Roma, nella Stamperia del Bernabò, 1727, 102 p.

Mai jelzet: 3BV1545.

A jegyzéken: –

526. ANNUTINI, Gioachino Farnabio, *La Elisabetta regina di Portogallo*, tragedia, in Roma, nella Stamperia del Bernabò, 1727, 119 p.

Mai jelzet: 3BV1545.

A jegyzéken: –

527. *Articuli juris Thavernicali: [...] novissime recusi, et adjectis articulorum titulis aucti, ac divulgati*, Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, per Leopoldum Josephum Berger, 1733, 16 p.

Mai jelzet: +BV1700.

A jegyzéken: –

528. BOETHIUS, Anicius Manlius Torquatus Severinus, *Konsolacya philozophyi Boecyusza*, Warszawiae, Drukarni Jego Krolewskicy Mosci, y Rzeczypospolitey Collegium Scholarum Piarum, 1738, 507 p.

Mai jelzet: +BV2586.

A jegyzéken: –

529. *Breviarium Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. pontificis maximi jussu editum, Clementis VIII., Urbani VIII. auctoritate recognitum; in quatuor anni tempora divisum, I–IV, Venetiis, ex typographia Balleoniana, 1756–1760.*

Mai jelzet: +BV1487/I–IV.

A jegyzéken: –

530. *Canones congregationum generalium Societatis Iesu, Antwerpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 1033–1088 p.*

Mai jelzet: +BV1523.

A jegyzéken: –

531. *Catalogus provinciarum Societatis Iesu, domorum, collegiorum, residentiarum, seminariorum, et missionum, quae in unaquaque provincia numerabantur anno 1679, Romae, typis Ignatii de Lazaris, [s. a.], 1069–1088. p.*

Mai jelzet: +BV1517.

A jegyzéken: –

532. *Compendium privilegiorum et gratiarum Societatis Iesu, Antwerpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 91–194 p.*

Mai jelzet: +BV1510.

A jegyzéken: –

533. *Constitutiones Societatis Iesu et examen cum declarationibus, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 254–446 p.*

Mai jelzet: 3BV1520.

A jegyzéken: –

534. *Decreta congregationum generalium Societatis Iesu, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 688–1004 p.*

Mai jelzet: 3BV1522.

A jegyzéken: –

535. *Der stumme Advocat I. Wochenstück im Januario 1752, oder: Josephs Antoni von Bandel [...] fortgesetzte Vertheidigung der heil. catholischen Religion, nebs beygerükten Staats-Betrachtungen über die merckwürdigste Neuigkeiten, [s. l.], [s. t.], [1752], 512 p.*

Mai jelzet: Esztergom, Balassa Bálint Múzeum, Helischer I E 14.

A jegyzéken: –

536. *Epistolae praepositorum generalium ad patres et fratres Societatis Iesu, Antwerpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 525–875 p.*

Mai jelzet: +BV1516.

A jegyzéken: –

537. FIORAVANTE, Martinelli, *Roma ricercata nel suo sito, et nella Scuola di tutti gli antiquarii, di Fioravante Martinelli romano quinta impressione rivista, corretta, et accresciuta dall' autore in molti luoghi, con antiche, et moderne eruditioni*, in Venezia, appresso Antonio Bortoli, 1702, 184 p.
Mai jelzet: +BV2465.
A jegyzéken: –
538. *Formulae congregationum in quarta generali congregatione confectae et approbatae, et in aliis sequentibus recognitae et auctae juxta editionem excusam*, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 1089–1227 p.
Mai jelzet: +BV1508.
A jegyzéken: –
539. IGNATIUS S. de Loyola, *Directorium in exercitia spiritualia*, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 441–507 p.
Mai jelzet: +BV1515. (Megj.: Ma csak a mű második része található a Főszékesegyházi Könyvtárban)
A jegyzéken: –
540. IGNATIUS S. de Loyola, *Exercitia spiritualia S. P. Ignatii Loyolae*, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.].
Mai jelzet: +BV1514.
A jegyzéken: –
541. *Instructiones ad provinciales et superiores Societatis auctoritate congregationis VII. ut directiones tantum*, seorsim impressae, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 179–252 p.
Mai jelzet: +BV1511.
A jegyzéken: –
542. KITHONICH, Carolus, *Centuria certarum contrarietatum, et dubietatum, ex decreto tripartito desumptarum, et resolutarum*, [s. l.], [s. n.], 1735, 34 p.
Mai jelzet: +BV1700., 2052/2., 2052/3.
A jegyzéken: –
543. LANCELOTTI, [Giovanni Paolo] Joannes Paulus, *Institutiones Iuris Canonici; Quibus Ius Pontificium singulari methodo comprehenditur*, Venetiis, Ex Typographia Balleoniana, 1740, 158 p.
Mai jelzet: Somogyi Könyvtár, SZ4/E1, B. c. 210.
A jegyzéken: –
544. METASTASIO, Pietro Antonio Domenico Bonaventura, *L'isola disabitata azione per musica rappresentata in Aranjuez l'Anno MDCCLIII festeggiandosi il giorno del glorioso nome di sua maesta' cattolica il re Ferdinando VI. per comando di S. M. C. la regina Maria Barbara*

all'eccellentissima signora la signora Anna Maria Boncompagni Ludovisi Cattaneo Duchessa di Termoli etc., in Venezia, presso Giuseppe Bettinelli, 1753, 48 p.

Mai jelzet: +BV1546.

A jegyzéken: –

545. *Mi Istennek, és a Szentséges Apostoli Széknek kegyelmességéből Egri Püspök Szalai Gróf Barkoczy Ferencz, Pálócz Várának örökös Zászlós Ura, Törvényesen össze-szövetkezett Nemes Heves és Külső Szólnok Vármegyéknek örökös Fő Ispánnyok [...]*, 1748.

Mai jelzet: Kaplonyi ferences könyvtár Jelzet: Kaplony 575. Kéziratos bejegyzés: (11. p.) Groff Barkóczy Ferencz Egri Püspök; korabeli pecsétel.

A jegyzéken: –

546. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, s. Pii V. pontificis maximi jussu editum, Clementis VIII. et Urbani VIII. auctoritate recognitum cui accessere sanctorum missae ad hanc usque diem per summos pontifices novissimè emanatae*, Venetiis, apud Nicolaum Pezzana, 1758, 648 p.

Mai jelzet: +BV1486.

A jegyzéken: –

547. *Ordinationes praepositorum generalium, communes toti Societati, auctoritate Septimae Congregationis Generalis contractae*, Antwerpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 82 p.

Mai jelzet: +BV1509.

A jegyzéken: –

548. *Regulae Societatis Iesu auctoritate Septimae Congregationis Generalis auctae*, Antverpiae, apud Joannem Meursium, [s. a.], 496–652 p.

Mai jelzet: 3BV1521.

A jegyzéken: –

549. RICHARDSON, Samuel, *Geschichte Herrn Carl Grandison*, I–VI, Leipzig, Weidmann, in der Weidmannischen Handlung, 1754–55.

Mai jelzet: +BV2469/I–VI.

A jegyzéken: Historie des Grandisso. 7 vol. [Megj.: Ide tartozik a 202. tételhez tartozhatott, így lesz teljes a hétkötetes sorozat.]

550. *Rituale Strigoniense, seu formula agendorum in administratione sacramentorum, ac caeteris ecclesiae publicis functionibus*, Tyrnaviae, typis Academicis Societatis Jesu, 1745, 320 p.

Mai jelzet: +BV1502., +6813.

A jegyzéken: –

551. SENECA, *Le lettere trasportate dal latino*, tradotte da Angelo NICOLOSI, in Venezia, presso Lorenzo Baseggio, 1703.

Mai jelzet: +BV1553/I–IV.

A jegyzéken: –

552. SESTINI, Francesco, *Il maestro di camera trattato di nuovo ricorretto, secondo il Cerimoniale Romano et in quest' ultima impressione di diversi errori emendato*, in Venezia, appresso Antonio Bortoli, 1702, 106 p.

Mai jelzet: +BV2465.

A jegyzéken: –

553. SFRONDATI, Celestino, *Gallia vindicata, in qua testimoniis, exemplisque gallicanae praesertim ecclesiae, quae pro regalia, ac quatuor Parisiensibus propositionibus a Ludovico Maimburgo, aliisque producta sunt, refutantur*, ex typographia Principali S. Galli, per Jacobum Müller, 817 p.

Mai jelzet: +BV1505.

A jegyzéken: –

554. *Supplementum ad corpus institutorum Societatis Iesu*, Antverpiae, apud Iohannem Meursium, [s. a.], 1012–1098 p.

Mai jelzet: 3BV1518.

A jegyzéken: –

555. TESAURO, [Emanuele] Emmanuel, *Philosophia moralis derivata ex alto fonte Magni Aristotelis Stagiritae opus historicum et politicum, non tam scholastice philosophicum, quam rhetorice floridum*, Wirceburgi, Francofurti, Lipsiae, typis Marc. Ant. Engmann, 1731, 835 p.

Mai jelzet: +BV2431.

A jegyzéken: –

556. *Vita del glorioso S. Alessio, nel quale si contiene, come egli essendo stato al Santo Sepolcro, et venendo à Roma visse isconosciuto quindecim anni in casa di suo Padre sotto una scala et venendo à morte, tutte le Campanie sonorno da sua posta*, in Padova, in Bassano, per Gio. Antonio Remondini, [s. a.], 31 p.

Mai jelzet: +BV2474.

A jegyzéken: –

Névmutató a 2. melléklethez
A számok a könyvjegyzék sorszámaát jelzik

- Abelly, Louis 223
Acquaviva, Claudio 519, 520
Aelianus, Claudius 288, 326
Aesopus 285
Agrippa, Henricus Cornelius 266
Albani, Alessandro 467
Albani, Annibale 484
Albertus Magnus 329
Alessio, Santo 556
Almási János 170
Alvarez De Velasco, Gabriel 73
Amalia Wilhelmine von Braunschweig-
Lüneburg → Guglielmina Amalia
di Brunswick e Lüneburg 299
Ambrosovszky Mihály 346, 356
Andreucci, Andrea Girolamo 522
Anna Ivanovna, Romanova 471
Annutini, Gioachino Farnabio 222, 523,
524, 525, 526
Aprosio, Lodovico 246
Aristotele 262, 555
Augustinus, Sanctus 353
Azolinus, Decius 45
Bajtai, Antal 485
Bakonyi Ferenc [352]
Bandel, Joseph Anton von 535
Bandiera, Alessandro Maria 274
Barberino, Andrea da 230
Barclay, John [Barclaius, Joannes] 322,
379
Barkóczy Ferenc 34, 66, [76], 100, 137,
166, 492, [497], 500, 505, 506,
507, 545
Barry, Paul de 328
Basilissa, Sancta 473
Beaumont, Christophe de 147
Benedictus, XIII., pápa 4, 474
Benedictus, XIV., pápa 6, 105, 396
Bentivoglio, Guido 399
Bergamo, Gaetano Maria da 221
Bernhard, Johann, 37
Berruyer, Isaac Joseph 103
Berthier, Guillaume François, 401
Beuvelet, Mathieu 458
Bielefeld, Jakob Friedrich von 365
Bisaccioni, Maiolino 237
Boethius, Anicius Manlius Torquatus
Severinus 272, 317, 528
Boileau, Charles 87
Bona, Giovanni 12, 354, 414
Bonaventura, di Recanati 86
Boncompagni-Ludovisi, Marianna 544
Borromeo, Federico 14
Bossuet, Jacques-Bénigne [319]
Bottari, Giovanni Gaetano 340
Bourdoulou, Louis 98
Boyman, Jacob 436
Brean, Franz Xaver 82
[Brezcia?] [405]
Bry, Theodor de [72]
Buchner, August 379
Buonanni, Filippo 124, 136
Busaeus, Ioannes 395
Busbecq, Ogier Ghiselin de [Augerius
Gislenius] 165
Busembaum, Hermann 390
Buys, Jean → Busaeus, Ioannes 395
Cabassut, Jean 349
Cabrini, Giuseppe 256
Caesar, Caius Iulius 277
Caesar, Franciscus Maria 163
Calino, Cesare 125
Calixtus, Georgius 133
Calogera, Angelo 344
La Calprenede, Gautier de Costes de
237
Cano, Melchior 89
Canturani, Selvaggio 87
Carafa, Pierluigi 523
Caritone Afrodisieo [Chariton
Aphrodisiensis] 114
Carlo, I d'Angiò Szicília és Nápoly
királya 398
Carlo Borromeo, Santo [Carolus
Borromeus, Sanctus] 2, 3, 368
Carolus, V., német-római császár 445
Casalicchio, Carlo 118
Catalani, Giuseppe 4, 5, 6
Cataneo, Girolamo 404
Cattaneo, Giovanni Pietro 214
Caussin, Nicolas [Causino, Nicolò] 275
Ceriziers, René de 317

Cervantes, Miguel de Saavedra 201, 301
 Chelucci, Paolo 371
 Cicero, Marcus Tullius 250, 269, 271
 Cienfuegos, Alvarez 467
 Ciron, Innocent de 100, 108, 508
 Cito, Antonio 299
 Clemente, VIII., pápa 4, 5, 15, 100, 298, 546
 Clemente, XI., pápa 124, 135, 430
 Clemente, XIII., pápa 340, 484, 529
 Clericus János 170
 Colombière, Claude de La 120
 Colonna, Caterina Salviati 222
 Comalada, Miguel 421
 Comazzi, Giovanni Battista 267, 306
 Comune, Carlo Francesco 119
 Concina, Daniello 341
 Corvinus, Johann August 39
 Cornaro, Andrea 213
 Coronelli, Vincenzo Maria 136
 Corradini, Orazio 268
 Costerus, Franciscus [228]
 Crasset, Jean 420
 Cunegunda, Beata 189
 Curtius Rufus, Quintus 269
 Cyprianus, Sanctus 34, 130, 176
 Csáky Imre, Keresztszeghy gróf 351
 Damianus, Petrus 350
 Danreiter, Franz Anton 16, 216
 Darrel, William 97
 Davide 115
 Decker, Paul 35
 Defoe, Daniel 360
 Desericzky Ince József 25
 Desiderius Erasmus, Roterodamus 256
 Dévai András 153, 455
 Diesel, Matthias 39, 43
 Dieussart (Deussart) Karl Philipp 77
 Diószegi Kis János 393
 Diotallevi, Alessandro 174, 457
 Dolera, Pantaleone 104
 Doleschall Pál 461
 Domenichi, Lodovico 143
 Donati, Alessandro 227
 Drexel, Jeremias 153, 455
 Du Cange, Charles du Fresne 27
 Duhamel, Henri Louis du Monceau 383
 Eraniste, Eusebio 341
 Erlach, Fischer von 37
 Esterházy Imre Gábor 66
 Esterházy Pál 498
 Estienne, Henri 293, 412
 Fabri, Honoré 423
 Farnabius, Thomas 327
 Farnese D'Este, Vittoria 275
 Fäsch, Johann Rudolph 41, 44
 Fasching Ferenc 410
 Febeo, Francesco Antonio 310
 Fénelon, François de Salignac de La Mothe [Fenelóni Saligniák Ferencz] 131, 193, 213, 490
 Ferdinand, III., német-római császár 63
 Ferdinand, IV., német-római császár 63, 544
 Ferenc, Szeráfi Szent 170
 Fioravante, Martinelli 537
 Fischer, Leopold 109
 Flavius, Josephus 364
 Fleury, Claude 197, 407
 Florus, Lucius Annaeus 357
 Forer, Laurenz 264
 Francesco Ignatio, di Gesù Maria 151
 Francesco, San di Sales 84, 154, 157, 240, 389, 441, 443, 456, 478
 Francesco, San Saverio 112
 Franciosini, Lorenzo 301
 Frankowic, Marcin Ignacy 189
 Fredro, Andreas Maximilianus 332
 Freiesleben, Christoph Heinrich 79, 96, 155
 Freiherr, Friedrich von der Trenck 209
 Frenzel, Johannes 54
 Frölich, Erasmus 93, 444
 Fuhrman, Mathias 175
 Galiberti, Casimiro 141
 Gallo, Pietro 382
 Galuzzi, Francesco Maria 121
 Gedde, John 376
 Gellert, Christian Fürchtegott 313
 Gellius, Aulus 324
 Genet, François 295
 Gerstocker Antal 122
 Gesner, Konrad 326
 Ghini, Leonardo 143
 Gigli, Girolamo 479
 Giovanni [João], V., portugál király 88
 Giovanni, Santo Nepomuceno →
 Joannes, Sanctus Nepomucenus 121, [296], 351, 391
 Głosowicz, Michael Josephus Carolus

- 181
- Gobat, George 23
- Goclenius, Rudolphus 438
- Goldoni, Carlo 200, 309
- Gori, Antonio Francesco 64
- Gotti, Lodovico Vincenzo 170
- Görgei Márton Alajos 100
- Grabenerus, Theophilus 379
- Gracián, Baltasar 214, 224
- Grassalkovich Antal, gyaraki gróf 492
- Gratianus, Flavius 362
- Gregorius, I., Sanctus Magnus 152
- Gregorius, IX., pápa 108, 509
- Griselini, Francesco 337
- Gronovio, Abraham 326
- Gronovius, Johannes Franciscus 330
- Grotius, Hugo 215, 393
- Guarini, Giovanni Battista 415
- Guden, Johann Moritz 7
- Guérin de Tencin, Pierre 78
- Guevara, Antonio 31, 351
- Guglielmina Amalia di Brunswick e
Lüneburg 299
- Gussoni, Giovanni Battista Lazzari 343
- Gusztinyi János 19, [76]
- Gyárfás István, 187
- Haller László, hallerkői gróf 131, 193,
490
- Harenberg, Johann Christoph 107
- Hartzheim, Hermann Joseph 7
- Hasse, Johann, Adolf 468
- Hatvani István 358
- Heimb, Theophil 30
- Heineccius, Johann Gottlieb 312
- Herberstein, Sigismund von [470], 499
- Hevenesi Gábor 278, 411
- Honorius, III., pápa 100
- Horatius Flaccus, Quintus [252], 269,
290
- Houssaye, Nicolas Amelot de La 224
- Huet, Pierre Daniel 413
- Huylenbroucq, Alphonse 430
- Hübner, Johann 442
- Ianidlovio, Iacobo Bozantino →
Janidlivius, Jacobus 459
- Iesus Christus 10, 73, 190, 206, 208,
306, 385, 411, 438, 521
- Ignazio, S. de Loyola 451, 539, 540
- Innocentius, X., pápa 4, 15, 333
- Innocenzo XII., pápa 102
- Ioannes, Sanctus Evangelista 306
- Iohannes, Chrysostomos Sanctus 132,
[184], 453
- Izquierdo, Sebastián 403
- Janidlivius, Jacobus 459
- Jankovics György 166
- Janocki, Jan Daniel Andrzej 68, 367,
370, 387
- Janus, Pannonius 302
- Joannes, Sanctus Nepomucenus 121,
[296], 351, 391
- Jore, Claude François, 248
- Josephus, a S. Benedicto 59
- Josephus, I., német-római császár 91
- Josephus, II., magyar király 485
- Juan de Jesús María 138, 159
- Julianus, Sanctus 473
- Juncker, Christian 379
- Kallison, Georg → Calixtus, Georgius
133
- Károlyi Sándor, nagykirályi báró 424
- Kaschutnig, Jean-Baptiste 47
- Kazy Ferenc 26, 28
- Kereskényi Ádám 477
- Kéri Borgia Ferenc 22, 232, 235, 297
- Keszler, Antal Ferenc 435
- Kit[h]onich, János 386
- Kithonich, Carolus 542
- Kleiner, Salomon, 40
- Klobusiczky Antal 93
- Knapski, Grzegorz 160
- Kohári Antal [94], [418]
- Kolb, Gregor 442
- Kollár Ádám Ferenc 1
- Kollarics Joakim 154, 456
- Kollonich Lipót 91
- Koppi, Károly József 485
- Koptik Odó [Odo] 191
- Kögl [Koegl] György József (de
Waldinutzy) 20
- Kőszeghy, Szaniszló 517
- Kraus, Johann Thomas 13
- Krolikiewicz, Jan Maximilian 129
- Kunics, Ferenc 422
- Ladislau, I., Sanctus magyar király 52
- Lamormain, Guillaume 446
- Lamy, Bernard 150, 173
- Lancelotti, Giovanni Paolo 79, 155, 543
- Le Camus, Étienne 295
- Le Lorrain de Vallemont, Pierre 196

Leti, Gregorio 253, 303
 Lippay János 188
 Lipsius, Justus 279
 Lirinen, Vincentius 345
 Lobelli, Carlo 111
 Lubomirski, Stanislaw 286
 Lucanus, Marcus Annaeus 269, 292
 Lucretius, Carus Titus 308
 Lupis, Antonio 263
 Mabillon, Jean 234
 Macchiavelli, Niccolò 294, 402
 Maimburgo, Ludovico 553
 Major, John 134
 Mamiani, Luigi Vincenzo della Rovere
 88
 Manni, Giovanni Battista 229
 Manuzio, Paolo 512
 Marana, Giovanni Paolo 211
 Marchese, Francesco 255
 Mária Anna, Habsburg portugál királyné
 388
 Mária Anna, Habsburg–Lotaringiai 471
 Mária Borbála, Bragança portugál
 királyné 544
 Mária Terézia 29, 51, 93, 163, 468
 Mária, Szűz [Maria, Vergine; Maria,
 Beata Virgo] 51, 53, 116, 145,
 206, 245, 255, 400
 Mariana, Juan de 336
 Marino, Giovan Battista 397
 Marivaux, Pierre Carlet de Chamblain de
 249
 Marliani, Ambrogio 347
 Marliani, Bartolomeo 227
 Martialis, Marcus Valerius 289
 Mascolo, Giovanni Battista 140
 Massei, Giuseppe 112
 Massillon, Jean-Baptiste 192, 505
 Matteucci, Agostino 156
 Maurokordatos, Ioannēs Nikolaos
 Alexandros 128
 Maximilianus, a S. Sigismundo 473
 Medici, Gian Gastone de' 64
 Metastasio, Pietro Antonio Domenico
 Bonaventura 149, 241, 247, 468,
 544
 Mike István 190
 Miller, Joannes 180
 Minozzi, Pier Francesco 246
 Molière 242
 Molnár Ferenc 146, 164, 513
 Molnár János 174, 195, 457
 Monacelli, Francesco 99
 Moser, Johann Jacob 101
 Mugnos, Filadelfo 398
 Muratori, Antonio 182, 203, 220, 374,
 452
 Musschenbroek, Pieter van 161
 Nardini, Famiano 227
 Navar, Tiburce 315
 Nepos, Cornelius 280
 Nepote, Cornelio 274
 Nicola, S. da Tolentino 284
 Nicolaus de Lyra 62
 Nieremberg, Juan Eusebio 268, 428
 Nieuhof, Johan 58
 Nieupoort, Willem Hendrik 126
 Olivier, J. 300
 Homeros [Omero] 213
 Ovidius, Publius Naso 291
 Oxenstierna, Johan Thuresson 226
 P. Svarcz [?] [56]
 Padányi Biró Márton 167
 Padiglia, Placido 115, 116
 Palafox y Mendoza, Juan de 333
 Palmeranus, Thomas 321
 Panigarola, Francesco 207
 Panvinio, Onofrio 227
 Paolacci, Domenico 145
 Paolo Sarpi 337
 Pardies, Ignace-Gaston 440
 Patuzzi, Giovanni Vincenzo 341
 Paulus, Theba Sanctus 175
 Pellegrini, Carlo 24
 Pelzhoffer Franz Abrecht 83
 Pencini, Innocenzo 45
 Perghold Pál Lukács 127, 166, [511]
 Pétau, Denis [Petavius, Dionysius] 355
 Pétis de la Croix, François 265
 Petrarca, Francesco 361
 Petrus, Chrysologus Sanctus 233, 359,
 375
 Petrus, Sanctus apostol 223
 Philippo, IV. 348
 Phosphorus 323
 Pichler, Joseph 419
 Pichler, Vitus 381, 515
 Pignatelli, Jacobo 17
 Pintér József 100
 Pius, V., pápa 80, 110, 529, 546

Plautus, Titus Maccius 90, 269, 330
 Plutarco 143
 Pongrácz, Gáspár 417
 Pontanus, Johan Isaaksz 357
 Potesta, Felix 92
 Pozzo, Andrea 46
 Pöllnitz, Karl Ludwig 218
 Pray György 21
 Prévost, Antoine François 210
 Prileszky Baptista János 34, 50, 369
 Pritanio, Lamindo 220
 Pufendorf, Samuel 305
 Quesnel, Pascal 430
 Rabus, Petrus 256
 Raimondi, Eugenio 113
 Ransanus, Petrus [Ranzano, Pietro] 95
 Rastignac, Louis Jacques Chapt de 334, 338
 Raymann, Johann Adam 466
 Rendek, János József 409, 416
 Reusner, Nikolaus von 106
 Révay Antal 444
 Ricci, Bartolomeo 261
 Richardson, Samuel 202, 204, 205, 549
 Richter, Christoph Gottlieb 378
 Ripa, Joannes Franciscus à 394
 Rippel, Anton Georg 171
 Ritter, Joseph 388
 Riva di San Nazarro, Gianfrancesco 394
 Rollin, Charles 217
 Romani, Clemente 260
 Romualdus, Sanctus 350
 Rossi, Filippo de 227
 Rost, Thomas 287
 Rota, Isidoro 207
 Roth Károly 100
 Rotter, Xaver 135
 Saavedra, Fajardo Diego de 325
 Sallustius, Crispus Caius 269, [320]
 Salvadori, Francesco 283
 Salvianus, Marsiliensis 345
 Sánchez, Tomás 9
 Sandini, Antonio 372
 Sansovino, Francesco 143
 Sarasa, Alphonse Antonio de 158
 Sarpi, Paolo 337
 Sassi, Giuseppe Antonio 2
 Saxius, Josephus Antonius 2
 Schannat, Johann Friedrich 7
 Schmitth Miklós 11, 33, 178, 426, 514
 Schmutzer, Jacob 34
 Schreger, Odilo 304
 Schübler, Johann Jakob 48
 Scribani, Carlo 348
 Scupoli, Lorenzo 431
 Segala, Alessio, da Salò 245
 Segneri, Paolo 102, 144, 243, 244, 254, 282, 437
 Seneca, Lucius Annaeus 314, 551
 Servita, Paolo → Sarpi, Paolo 337
 Sestini, Francesco 552
 Sfrondati, Celestino 553
 Sixtus [Sisto], V., pápa 298, 303
 Sleidanus, Johannes 445
 Sperante, David 115
 Spreng, Johann Jacob 318
 Stellato, Marcello [Stellatus, Marcellus Palingenius] 281
 Stephanus, I., Sanctus, magyar király 11, 29
 Stobäus, Georg von Palmburg [Stobaeus, Georgius] 169
 Streibig, Rupert 377
 Strugl [?] [212]
 Suetonius, Caius Tranquillus 331
 Swedenborg, Emanuel 32
 Székely István 183
 Széless György 496
 Szentilonay József [Szent-Ilónay József] 171
 Szentiváni [Szentiványi], Márton 373
 Szerdahelyi, Gábor 438, 469
 Szokolóczy Vencel János 177
 Szörény, Sándor 475
 Szörényi, László 448
 Tacitus, Publius Cornelius [276]
 Terentius Afer, Publius 257, 327
 Tersztyánszky, János 424
 Tesauo, Emanuele 267, 555
 Theobaldus, a S. Petro 473
 Thomas, de Aquino 45, 258, 259, 473
 Thomassin, Louis 18
 Timon Sámuel 69, 429
 Tomai, Tommaso 273
 Tomasi, Giuseppe Maria 481
 Tonti, Giacinto 117
 Torsellini, Orazio 400
 Tournelius, Honoratus 208
 Trenck, Friedrich Freiherr von der 49
 Triller, Daniel Wilhelm 326

Urbanus VIII., pápa 5, 110, 484, 529,
546
Uzeróczy Máté 53
Veneroni, Giovanni Castelli, Nicolò di
81
Verancsics Antal 55, 503, 504
Vergilius Maro, Publius 187, [238],
[489]
Vieyra, Antonio 88
Voltaire 401
Werbóczy István 8, 60
Werner, Bernhard 38
Wernischek, Jacob 363, 366
Wier, Johann 392
Wolf, Jeremias 39
Wolff, Christian 219
Zadè, Cheè 265
Zaluski, Andreas Chrisostomus 74
Zeglicki, Arnolf Kazimierz 231
Ziegler [?] [179]
Zittmann, Ernestus Fridericu 67
Zoványi György 434
Zrínyi Miklós 185

DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2019.007